De Aulische

Seerp Anema

bron
Seerp Anema, *De Aulische*. Aalten, De Graafschap 1953

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/anem001auli01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

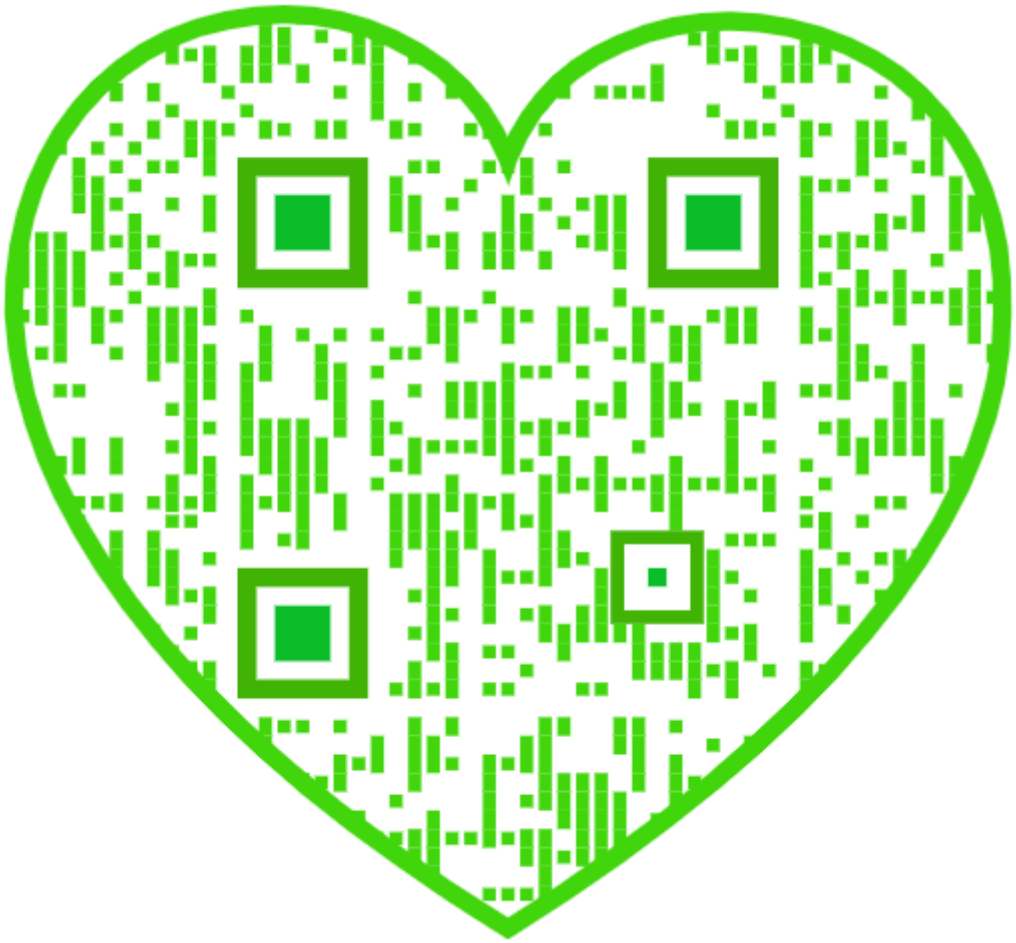

I. Op den hoorn Sartabeh

Aan den avond van een der eerste dagen van Siwaan reden twee ruiters van hoogen rang aan het hoofd van een kleine troep licht-gewapenden langs een veldweg door het oostelijk bergland van Efrajiem.

Ze hadden den heirweg naar Sjekem, een uur rijdens, voorbij Lebonah bereikt, verlaten, om in Sjilo te overnachten, dat kortelings uit het puin was herrezen, waarin de Filistijnen het hadden verkeerd na den slag bij Afeek. Den volgenden avond hoopten ze Zereda op den hoorn Sartabeh te bereiken.

Het waren Jerobeaam, de zoon van Nebaat, thans, behalve chef van den heerendienst der Joseefstammen, commandant van den burcht van Zereda - met Jaäsjiëel, den zoon van Abneer, stamvorst van Benjamien.

Jerobeaam had zich dat commando door den koning zien opdragen, nadat hij, in overleg met zijn vorst, met den gouverneur Baäna, den stamvorst van Efrajiem Hosjea en den bouwmeester Rinna iets ten noorden van zijn oude geboortestadje een ruiterburcht had gebouwd.

Ondanks de opvallende schoonheid van het landschap, was de rit geen louter genoegen. Sinds twee dagen woei een Schirokko uit het zuid-oosten. Er was iets in de lucht, dat den adem belemmerde en levenskracht en -lust dempte. De zon neigde in het westen nevelig en bloedrood ter kimme, toen ze Sjilo bereikten, het stadje, waar de Tabernakel meer dan drie en een halve eeuw had gestaan.

‘Het is merkwaardig,’ sprak Jerobeaam, ‘dat de Tabernakel onder Jehosjoea en den zoon van Aäroon Eleazar hier haar plaats is aangewezen, er een kleine vier eeuwen en in uw stamgebied een jaar of veertig, vijftig stond. Alzoo een verblijf van vierhonderd jaren bij de Racheelstammen, - tot de vooruitziende staatkunde van Dawied in zijn hoofdstad den nieuwen tempel heeft gesticht, -

dat is in een stad, die hij, hoewel ze in uw stamgebied lag en door Jehosjoea met name aan Benjamien was toegewezen, eenvoudig in bezit heeft genomen voor rekening van Jehoeda.'

'Zoo doet elke macht, die geen hoogere boven zich weet, om het recht te handhaven. - En vergeet Joaab niet, uws vaders moordenaar en die van Amasa.'

'Maar niet met medeplichtigheid of instemming van Dawied en door Sjalomo gewroken,' antwoordde Jaäsjieel.

'Het zij zoo, maar toch met diens instemming veroveraar van Jebus.'[1)]

Den volgenden morgen bleek, dat des nachts de wind van zuidoost noord-west was geworden. De Schirokko was uitgewoed. De koele lucht van het gebergte rolde grauw-witte wolken naar het nog heete Jardeendal en benam wel alle zicht, maar gaf den vrijen adem terug, een ruil met winst voor alle leven.

Het groen wasemde frissche geuren uit.

Het berglandschap was niet meer zoo lieflijk, als toen eenige weken van tevoren de korenvelden nog geelden tusschen het struikgewas, maar ook het effen grauw der verschgeploegde, hellende of zacht gebogen akkers in hun groene omlijstingen, bekoorden met hun sprake van welvaart en vlijt.

Maar krachtiger werd de taal der schoone, vruchtbare valleien van Jaloen en Midzjdal, waar doorheen de weg steeds meer naar het oosten boog, en langzaam overging in een stroomdal, dat leidde naar dat van den Zamar. Het kerft den kegelberg Sartabeh aan de westzijde af van het oostelijk gebergte Efrajiem. - Daar werd een plaats gezocht, om den perenneerenden stroom over te steken. - Dan ging het vrij steil omhoog, tot het plateau van den hoorn was bereikt en de wagenburcht met zijn muren en torens den weg wees naar het einddoel der reis.

De nieuwe burcht op den Sartabeh was eigenlijk een groot wagenpark, omringd door een vierkante verdedigbare muur met torens van afstand tot afstand en een sterke poort aan de zuidzijde. - Daarbinnen stonden rechts van den breeden weg, die het terrein in twee gelijke helften verdeelde, de loodsen en stallen voor driehonderd strijdwagens en zes à zevenhonderd paarden, - en links

1) Jozua 18:28.

de kazernes voor de negenhonderd man wagenbezetting en tweeduizend lichtgewapende manschappen, die bijzonderlijk tot bergtroepen waren afgericht. Voor die kazernes lag de woning van den bevelhebber van den burcht, gebouwd als de woningen der stadsvorsten in de steden.

Daar resideerde Jerobeaam, de zoon van Nebaat. Daar was Jaäsjiëel, de stamvorst van Benjamien, zijn gast. Daar verwachtte hij over enkele dagen Hosjea en Baäna.....

Iets van den droom zijner overleden moeder, veel zelfs, - was in dat alles werkelijkheid geworden.

Zijn vrouw, de dochter van den rijksten grondbezitter van Zereda, troonde daar naast hem en in het verzorgen van akkers en vee was ze zijn rechterhand, als zijn arbeid voor den heerendienst hem elders riep.

Maar met zijn nuchtere werkelijkheidszin was hij boer in zijn hart gebleven, hij de Efrajimiet, zooals de Jehoedaeër Dawied herder was gebleven en zijn zoon in het ‘Spel’ nog den herderstaf droeg. En als de voorspelling zijner moeder en die van den ouden poortwachter in Megiddo nog eens geheel werd vervuld?..... Dan de traditie van Sjaoel voortgezet van gekroonden boer.

Toen den volgenden dag de gasten uit Megiddo zich nog lieten wachten en Jerobeaam met Jaäsjiëel stallen, wagenhuizen en kazernes had bezichtigd en hij 's avonds zijn gast naar diens slaapkamer had geleid, wierp hij zijn meiel om, liet zich door de wacht de poort openen en sloeg den weg in naar den dorschvloer.

Een frissche westerkoelte woei hem in het gezicht, zooals het bedrijf die vroeg. De zilveren maan hing boven het Jardeendal. Ook die had het noodig. - Een enkele nachtzwaluw snorde als dronken over het pad. Uilgeknerp klonk van tijd tot tijd uit het hoogere geboomte. Nu en dan drong het gebrul der runderen van den dorschvloer met een hevigen windstoot hem in de ooren.

Voor zijn huwlijk, toen hij nog niet tot de groote bedrijfswereld van het rijk was geroepen, had hij een der kleinste perken van den gemeenschappelijken dorschvloer zich zien aangewezen. Thans droeg de grootste zijn naam: dorschvloer van Jerobeaam. - Toen hij hem betrad, kwam de opzichter van het werk met snelle schreden, om zijn heer en meester te begroeten.

‘Zijt gij tevreden?’

‘Alles gaat vlot zijn gang. De laatste nachten hebben wij ons voordeel gedaan met den fellen drogen adem van den ooster woestijnwind. Vier banen heb ik den eersten nacht in der haast doen spreiden en drie nachten lang heeft de dorschwagen om zoo te zeggen niet stilgestaan. - Mijn heere kan zien, hoe de wester scheidingshaag vol stroo en korrelnaalden is gestoven. Thans wordt nog op één baan gereden, op de drie andere wordt omgeworpen. Die banen waren uitgestrekte strooken van den dorschvloer van ongeveer acht ellen breed en tweehonderd lang, waarop een dorschwagen, een breede plank, waaronder als wielen tweemaal vier getande schijven aan twee assen ronddraaien, heen en weer reed, met een aantal bergsteenen en den bestuurder bevracht, die - met de hoeven der runderen de korrels scheidden van naalden en stroo.

Met lange keervorken hielden arbeiders van ter zijde het koren in de baan, waarover met den dorschwagen werd gereden. - Langs en op de drie andere liepen ze met opwerpvorken, het gedorschte omhoog werpend, opdat onder het neervallen de nachtwind zijn zuiverend werk zou doen.

Aan het noordeinde van den dorschvloer lagen de groote stapels graan, die het proces nog ondergaan moesten, - aan de zuidzijde de kleinere, die het ondergingen. Derwaarts richtten Jerobeaam en zijn opzichter hun schreden. Hij nam een handvol korrels, bezag ze onder het helle maanlicht en wierp ze tevreden weer terug op den hoop. - Ze wachtten op de zeef, om gereinigd te worden van kluitjes aarde en kleine steentjes, met het uitrukken der planten meegekomen.

Het behaagde den in aanzien snel gestegen boerenzoon in het schaftuur met zijn arbeiders het maal te gebruiken en hun te vertellen van het inwijdingsfeest van Jeroesjaleems muren. Hoe hij heel den bouw had geleid en het meest grootsche deel, de trotsche reuzenromp van den Millo, die Dawiedsstad en paleistempelplateau verbond en den Gichoonbron voor elken vijand beschermde, met Rinna, den rijksbouwmeester had ontworpen in opdracht des konings.

Hij vertelde, hoe hij aan het feestmaal in de Dawiedsburcht met den rijksbouwmeester tegenover het vorstelijk paar had gezeten en daar als bewijs van 's konings groote tevredenheid voor zijn

werk, de opdracht had ontvangen tot het bouwen van den wagenburcht hier op den hoorn.

Hij vertelde van de wonderen der Ofirvloot en van het bezoek van koningin Maqueda, tot het rustuur bijna tot twee was uitgedijd, hij haastig opstond en zijn opzichter uit aller naam hem dankte voor het verhaal.

In den namiddag van den volgenden dag kondigde des poortwachters horen bezoek aan. Het waren de gasten uit Megiddo, die om hun jaren te ontzien den Schirokko hadden gemeden en eerst gisteren uit Megiddo waren vertrokken.

Den volgenden morgen, in zijn zaal met haar vloer van groene esterikken, waarop een massieve eiken tafel stond, omringd met eiken leuningstoelen, noodigde de burchtheer den stamvorst van Efrajiem, den zetel aan het hoofd der tafel, in te nemen.

'Daar zat ook de koning, toen hij het werk hier in oogenschouw kwam nemen, nu twee jaar geleden,' sprak hij.

'Niet wetend,' zoo vervolgde Hosjea, 'dat vanuit dienzelfden zetel de gedachtenuitingen dergenen zouden worden geleid, wier zinnen het is, zoo spoedig mogelijk van zijn regiment te worden verlost.'

'Mijn vrienden, sinds ons samenzijn in grooter getal in den Westburg van Jeroesjaleem, waarin onze gastheer uiteenzette, wat de zonen Efrajiems vereenigt in hun bezwaren tegen het nu ruim zeventigjarig koningschap van Jehoeda, zijn wij niet meer bijeen geweest, om te onderzoeken, of wij nog denken over deze dingen als toen en of er zich nieuwe gedachten daaromtrent hebben gevormd.'

'Gouwvorst Baäna, aan u als schoonzoon des konings leg ik die vraag het eerst voor.' -

'Wat betreft uw eerste vraag, o geëerde stamvorst van Efrajiem, - die kan ik bevestigend beantwoorden. Een gedachte echter, toen nog niet geuit, maar in den door u aangeduiden verloopen tijd bij mij opgekomen, is deze: Verdient niet de voorkeur boven een scheuring des rijks in Jehoeda-Levi-Sjimeoon en de overige stammen, - het elkander afwisselen op den troon van Jeroesjaleem - van een koning uit Jehoeda en Efrajiem, te verkiezen door het geheele volk?'

'Scheuring des rijks beteekent immer groote achteruitgang van

zijn aanzien en macht bij de onderworpen volken in de eerste plaats en verder bij alle nabuurvolkeren. Het is niet te ontkennen, dat onder het bewind der twee laatste vorsten ons volksbestaan een vlucht heeft genomen, waaraan de grootsten onzer Richteren nauwlijks hebben kunnen denken. - Filistijnen, Amalekieten, Midianieten, Kanaänieten, Amorieten, die eens ons bestaan met vernietiging bedreigden, - wie noemt ze nog, dan als herinnering aan gevaren, die niet kunnen terugkeeren, dank zij het wapengeweld van Sjaoel, Dawied en Joaab?'

'En het gebouw, dat mijn schoonvader op die fundamenten heeft opgetrokken, wekte de bewondering der gansche aarde. Muren, tempel, paleizen, burchten van Jeroesjaleem vormen een geheel, dat zich in het afgescheiden deel niet kan herhalen of worden vervangen. Daarbij brengt scheuring voor het noordelijk deel het gevaar mee, dat vooral de aantrekkingskracht van den tempeldienst in Jeroesjaleem er zoovelen binden zal aan het Zuiden, dat elk der groote feesten zal meewerken, om haar ongedaan te maken.'

'En ten slotte, de som der zielen, van wat scheurde of brak, zijn immers minder waard, dan het geheel eens was.'

Jerobeaam had bij Baäna's woorden zijn kansen op een koningskroon snel voelen dalen.

Op Hosjea's vraag, wie mede zijn gedachten over dit onderwerp wilde uiten, zag hij hem aan met een meldenden blik.

'Spreek, zoon van Nebaat.'

'De nieuwe en belangwekkende gedachte van gouwvorst Baäna verdient wel ernstige overweging. De groote belangen, die met een gebroken volksbestaan slechter zijn gediend, dan met een ongebroken, zijn bij het onze aanwezig.'

'De greep op de onderworpen volken verzwakt. - Machtsbetoon tegenover de vrije naties om ons heen eveneens. - Ook het gevaar, dat uit een teruggrijpen naar de eenheid ter oorzake van den eeredienst te Jeroesjaleem zou kunnen ontstaan, is alles behalve denkbeeldig en de stelling, dat de twee deelen van wat scheurde of brak, altijd minder waard zijn, dan het oorspronkelijk geheel, is onbetwistbaar juist en schijnt zeer toepasselijk op het onderwerp, dat ons bezig houdt.'

'Alleen om met het laatste te beginnen: staan we hier werkelijk voor het geval van zulk een scheuring of breuk? - Of is het

niet veel meer het hernemen hunner zelfstandigheid van twee deelen, die nooit een wezenlijke eenheid hebben gevormd?

'Sjimeoon, Levi en Jehoeda, - want ook de priesterstam zal zich bij de scheiding geheel in het Zuiden terugtrekken -, zijn in de vier eeuwen na Jehosjoea tot een eenheid vergroeid, waarbij de oorspronkelijke grens tusschen de deelen nauwlijks meer is aan te wijzen. - En ook rondom de kern der Racheelstammen hebben zich de andere acht als vanzelf met hen tot een eenheid ontwikkeld, zoodat men zou kunnen onderscheiden een landbouwgebied en een gebied van weiden en veeteelt. - En toen de zuidelijke stammen eenmaal Dawied uit Jehoeda te Chebroon tot koning hadden gekozen, is die tweeheid door hen, niet door ons, duidelijk uitgesproken. - Alleen wat daarna is geschied, heeft de natuurlijke gang van zaken gestoord. - Te betreuren blijft het, hoewel we ons kunnen verplaatsen in den gemoedstoestand van Abneer, toen zijn zwakke beschermeling kleinzielig ging oordeelen over het persoonlijk leven van zijn grooten beschermer en bloedverwant en hem meende te moeten berispen, - dat de machtige veldoverste van Sjaoel toen niet zelf zich de kroon der Racheelstammen op het hoofd heeft gezet. Dan had uit een bondgenootschap van Abneer en Dawied dezelfde macht zich kunnen ontwikkelen, die de Jehoedaïeten thans aan zich alleen hebben getrokken.'

'Of een dergelijke toestand nu nog te bereiken zou zijn met wisselende regeeringen van door het volk gekozen vorsten uit de beide gebieden, schijnt mij zeer twijfelachtig. Vooreerst zou het huis van Dawied zich daartegen met alle macht verzetten. En toch, alleen in den weg van vredig overleg zou die regeling kunnen ontstaan. Dan zou de priesterschap oogenblikkelijk in plaats van door een volksstemming de koningskeuze door haar uitspraak willen vervangen, die dan aan de Godheid zou moeten worden toegeschreven, waardoor dus een derde macht zich zou laten gelden. Daardoor zou weer in den boezem des volks een andere scheur ontstaan, namelijk van hen, die aan zulk een bovennatuurlijke koningskeus geloof zouden hechten en van hen, die dat geloof zouden weigeren.'

'Alles te samen genomen ben ik van meening, dat, hoewel er op het eerste gezicht veel is in de gedachte van gouwvorst Baäna, dat bekoort, bij nadere overweging de bezwaren en gevaren, aan

haar verwezenlijking verbonden, te groot zijn, dan dat we zouden moeten trachten, langs dien weg ons doel te bereiken.'

'Neen, we moeten de verzuimde zelfstandigheid der noordelijke stammen krachtens hun sterk, wijl goddelijk recht, krachtens hun onduldbare achteruitzetting door de zuidelijken, krachtens de geliefde overlevering omtrent onze helden Sjaoel en Abneer, Gideoon, Jiftah en Jehosjoea, krachtens den eerstgeboortezegen eindelijk, door Vader Jaäqoob aan Joseef en niet aan Jehoeda verleend, met moed en kracht hernemen, zoodra het geschikte uur daarvoor is gekomen!'

'Stamvorst van Benjamien, aan u thans het verzoek, ons mede te deelen, of uwe meening omtrent het manifest van onzen gastheer, ons verstrekt als resultaat onzer eerste gedachtenwisseling, nog uw meening vertolkt en uw keuze tusschen de meening van gouwvorst Baäna en die van den burchtheer.'

'Uw eerste vraag kan ik bevestigend beantwoorden. De tweede met: die van den burchtheer.'

'Dan komt onze vriend Baäna alleen te staan met zijn nieuwe gedachte. Als Jerobeaam de schoonheid dier gedachte waardeerend. geloof ik zoo min als deze aan de mogelijkheid, haar te verwerkelijken, althans er mede te bereiken, wat wij bereiken willen.'

'Er is nog een vraag, waarover we ons hebben te bezinnen, namelijk deze: moet getracht worden, tot de verwezenlijking der splitsing te komen bij elke zich aanbiedende gelegenheid, - moet ook zonder zulk een aanleiding getracht worden, haar ten uitvoer te leggen, - of moet gewacht worden op den dood van den regeerenden koning.'

'Stamvorst van Benjamien, aan u het eerst de openbaring van uw meening in dezen.'

'Mijne vrienden,' antwoordde Jaäsjieel, 'voor den zoon van Abneer is er maar één mogelijke keuze uit deze drie: uit eerbied voor den grooten Dawied, wiens hart en hand tweemaal het leven van mijn oom Sjaoel spaarde, die het onafgebroken toelegde op het zijne; uit wiens gemoed de roerende weeklacht vloeide over zijn en Jonathaan's dood, dien hij beminde met bijna vrouwlijke teerheid, - wiens liefde voor Michal onverbroken bleef, - die met gescheurde kleederen achter de baar van mijn vader ging, door Joaab verraderlijk vermoord en staande bij die baar, zijn roerenden

klaagzang deed hooren en wiens tranen die van het volk deden vloeien, dat met hem was bij mijns vaders graf, - en die het bij klaagzang en traan niet liet, maar weldadigheid bewees aan het huis van Sjaoel, Mefibosjeeth, den zoon van Jonathaan noodigend onder zijn eigen dak en mij den staf over Benjamien vertrouwde, - waar in de geschiedenis van verslagen mededingers naar een kroon en troon vindt men een voorbeeld daarvan, dan bij hem? - Wiens zoon eindelijk den moord mijns vaders op den moordenaar heeft gewroken. - Uit eerbied voor die twee is er voor mij maar één keus: wachten op den dood van den regeerenden vorst.' -[2)] Hosjea, ontroerd door deze ontboezeming van den zoon van Abneer, sprak:

'Uit eerbied voor uw keus mijn vriend uit Benjamien, doe ik dezelfde: wachten tot na den dood des konings.'

Baäna stemde met een hoofdknik met hen in.

Jerobeaam begreep, op dit oogenblik zich daar niet tegen te moeten verzetten, sprak ook zijn instemming met Jaäsjieels keus uit, maar met in het diepst van zijn gemoed het voornemen, er zich niet aan te houden, als zich een gelegenheid voordeed, die kans van geluk bood.

Hosjea sprak thans nog over de wenschelijkheid, burcht en bezetting in uitersten toestand van gereedheid te houden, om middelpunt van het verzet te kunnen zijn, zoodra het oogenblik was gekomen. Zijn ligging als zulk een middelpunt der noordelijke stammen, had hem daarvoor als bestemd. Allen getuigden van hun onbepaald vertrouwen in den burchtheer, om, als de tijd eenmaal kwam, alle voordeelen te trekken, uit de ligging die ze bood.

De wenschelijkheid, Zereda en den burcht met een omvattingsmuur te vereenigen, zou nog overwogen en zoo noodig met de legerleiding te Jeroesjaleem worden besproken.

Een maaltijd besloot de gewichtige samenkomst der vier hooggeplaatste Racheelzonen, scherpziende samenzweerders, maar blind als mollen voor Jahwès gangen door de geschiedenis van zijn volk, door de geschiedenis der wereldvolkeren.

2) 2 Sam. 3.

II. De afwending van achter Jahwe

Het was Sjalomo een hartstocht geworden, de vluchtende lente en zomer zijns levens terug te roepen door de jeugd der vrouw. Slechts koninklijke bestaansvoorwaarden konden dien hartstocht den vrijen teugel laten.

Slechts de klimmende jaren van manlijke gaafheid en schoonheid, van manlijke kracht en genie kunnen dien hartstocht lieflijkheid en bekoorlijkheid waarborgen tot in hooge grijsheid.

Maar hoe schoon ook zijn gelegenheden, toegeven aan dien hartstocht gaat in tegen de scheppingsgedachte.

En ingaan tegen Jahwès wetten in zijn schepping, brengt vernielende krachten in werking, die een tijdlang door tegenkrachten kunnen worden weerstaan, maar die haar uitwerking niet opheffen.

De zinnenprikkeling in het liefdeleven tusschen den ouderenden man en de jonge vrouw klimt voor hem in verfijning en verheviging met de grootheid van afstand in jaren en mat af, terwijl het vervloeien der scheppende levenskracht bij den man niet komt tot verlangzaming en rust.

'Geef den vrouwen uw vermogen niet,'[3] had in haar geestelijk testament, uit wroeging geboren, zijn moeder hem toegeroepen in het besef van den strijd tusschen haar woorden van heden en haar daden van weleer.

Maar de drift in de lichamelijke en geestelijke structuur van de persoon der ouders laat zich in de erfgenamen dier structuur vaak niet tot zwijgen brengen met hun woord der gerijpte zelfkennis, door liefde en berouw bezield. - En was Dawied hier minder schuldig geweest dan Bathsjeba? Ook zijn wroeging klaagt door de Spreuken.[4]

Het was Faroena's diep vrouwlijk gevoel niet ontgaan, wat de

3) Spreuken 31:3.
4) Spreuken 6:20 v.v.

aanraking tusschen Sjalomo en Maqueda haar had te zeggen. - Niet der laatste hartstochtelijke keuze van het Jahwisme. Daarop had ze weer alleen het antwoord, dat ze ook immer hem had gegeven op al zijn pogen, haar daarin tot zich te trekken: ondanks mijn vlammende liefde voor mijn koninklijken vriend, - aan Ashstarte bindt mij de onbreekbare gelofte eener gewijde aan haar dienst!

Maar daarlangs en daar doorheen had ze de bekoring ontwaard, waarmede de bloeiende jeugd en kracht van Maqueda's lichaam en geest hem hadden geboeid, - onmiskenbaar.

En niet ging het om den rang van dat lichaamsschoon en dien geest. Daarover voelde ze even onmiskenbaar haar meerderheid. Neen, het ging enkel om een waas, een glans, een stralenden schijn: haar krachtig bloeiende..... heerlijke jeugd.

Dat had haar iets te zeggen!

Met dien stralenden glans was zij eens zelve uit Tyrus gekomen. Wat was daarbij vergeleken Maqueda geweest!

Hoe ze hem had verrukt!

Haar lichaamsschoon van den hoogsten rang, haar vrouwlijkheid in bijna niet voorkomende mate, de taal harer oogen, harer ziel! - Dat geheel had niemand hem kunnen bieden, dan Faroena, Faroena alleen!

Maar hun jaren waren geklommen. Dat betaalt de vrouw duurder, dan de man.

Wat hij was, was in die vijf en twintig jaar tusschen haar komst en het feest zijner halve eeuw machtig gestegen.

Wat zij was, had met daling..... den afstand vergroot.

En Wesir Senmoet's diplomatische woorden bij de opening van het handelskwartier: Wat vermocht de vlucht der jaren, dan u vleien? - Al waren ze niet enkel vleierij, enkel waarheid nog minder.

Dat ze nog steeds moest wachten op de verhooring van haar bede, met die woorden versterkt, om gelegenheid voor den openbaren eeredienst voor Ashstarte, was haar een ernstige bedreiging geworden, dat haar trotsche gedachte van het begin, toen ze Nofernere op haar vrouwenwaarde had geschat: Ik zal het zijn in Jeroesjaleem, - gevaar liep, zonder vervulling tot haar weer te keeren; - dat ze voor de groote godin van Tyrus naast Jahwè

nog geen plaats had kunnen veroveren, werd haar een ernstige bedreiging met mislukking van een hartstochtelijk beminde levenstaak, van een zending, haar door Ashstarte toevertrouwd..... Hoe zou ze voor haar godin kunnen verschijnen zonder de woorden: Ik heb haar volbracht!

Die angst voor mislukking werd een gevaar voor haar levenskracht.

Als haar ziel zich daaronder neerboog, zou haar lichaam volgen, volgde reeds eenigermate. Haar tot nog toe immer bloeiende gezondheid wankelde reeds nu en dan. Wat, als haar schoonheidszon sneller ging dalen, dan de jaren reeds voorspelden!.....

'Mijn ilat Ashstarte, geliefde moedergodin, handhaaf uw eer in het Jeroesjaleem Jahwès, help uw gewijde, uw verkorene, bij den troon van Sjalomo!'

En Ashstarte had verhoord.

Een gedachte, die uitkomst beloofde, was van harentwege gevallen in haar ziel! Dat had ze onmiskenbaar ervaren.

Hij werd op deze wijze toevertrouwd aan een kleine papyrusrol:

'Aan mijn vaderlijken vriend en vorst, den beheerscher der zeeën, den wijzen koning Chiraam van Soor, - vrede, geluk en eeuwig leven. Dat wenscht u toe de vriendin van den grooten koning Sjalomo van Jeroesjaleem, tot wien gij, mijn vader, door onze groote godin bestierd, de vorstin van alle natiën van het Noorden en Oosten, mij als een geschenk gezonden hebt in mijn twintigste levensjaar. - Bij uw bezoek aan hem in Megiddo hebt gij mij getoond, mijn vader, hoe uw wijze hart het leven uwer dochter beminde en kende. Sinds mijn komst hier in Jeroesjaleem verliepen acht en twintig jaren, die mijn leeftijd deed klimmen tot bijna een halve eeuw. Nog bemint de koning Sjalomo mij van alle vrouwen in de paleizen het meest. Maar uwe wijsheid weet, wat mij gaat ontbreken. Zend mij nu de keuze uit de staatsdochters van Tyrus, die dochter uwer dienstmaagd zou kunnen zijn, opdat zij haar dat ontbrekende kan geven. Dan zal ik haar geven aan den koning Sjalomo en door en in haar van hem ontvangen, wat ik anders vrees, dat mij straks zal ontglippen. Zij zij schoon als de morgenzon boven de sneeuwtoppen van den Libanoon, priesteres onzer groote godin en in gewillige overgave tusschen mij en den koning

Sjalomo. - Dat gij, mijn vader, en de hoogepriesteres van. Ashstarte haar hierin mogen voorlichten. Dat smeekt van u uw immer te u waart liefdevolle dienstmaagd - Faroena.'

Zij was gekomen, een vorstendochter uit Aulis, een parel uit de volkerenzee van het Noorden als Faroena.

Forsch en rank, wijs en bescheiden, overgegeven aan tot wie ze opzag, beslist en sterk, als haar hart het wilde.

Blauw van oogen, blond gelokt, bruin als 't eerste herfstblad. Prinses Ammiza van Tyrus, van Aulis, van?.....

Niemand, die het wist, gelijk niemand het wist van haar nieuwe moederlijke vriendin, prinses Faroena, van wier glorievolle dagen in Jeroesjaleem men haar meermalen had verteld.

Met stille hartstocht was ook zij priesteres van Ashstarte, even voor haar vertrek tot die waardigheid gewijd. Als Faroena was ook zij ongerept bewaard voor de ontmoeting met den grooten koning van Jeroesjaleem, den glansomstraalde, door schoonheid, wijsheid, kunstmin, rijkdom, kracht en..... innige liefde en vereering voor de vrouw.

En met de hoogepriesteres der moedergodin had ze gesproken over haar verhouding tot prinses Faroena en koning Sjalomo.

'Denk er aan kind, dat ge steeds een weinig achterwaarts ter zijde van prinses Faroena blijft. Ik bedoel dat niet plaatselijk, - hoewel ook dat bijwijle misschien, - maar in uw geesteshouding. En zorg, dat uw verhouding met den koning zooveel als immer mogelijk is, loopt over haar. Zij en gij een eenheid tegenover hem. Gemakkelijk zal dat niet zijn, maar me dunkt, als iemand het kan, kunt gij het. Uw lieve en rustige wijze van optreden, zal als vanzelf sprekend doen schijnen, wat opzettelijk werd beoogd. En dat zal het moeten zijn. Bid uw godin om wijsheid en kloekzinnigheid. Want om haar eere zal het gaan in Jeroesjaleem.' -

Ammiza was verrukt, als steeds haar sexe-genooten, toen ze voor het eerst hem zag.

Zijn rijzige, slanke gestalte in wit en goud.

Om zijn donkere lokken, waarin het grijs zich, zeer verspreid nog, ging vertoonen, een smalle gouden band, van voren met pareldragende kroonspitsen.

Zijn donker amber kleurig gelaat nog ongerimpeld.

Zijn oogen weerspiegelend de rijke volheid van een wereldgenie. Van een majestueuze rust zijn bewegingen.

Diep en teer zijn stem.

Van een onuitputtelijke welwillendheid zijn glimlach.

Een koningsfiguur uit het rijk van idealen en droomen.

Ze was aan zijn voeten gevallen..... uw dienstmaagd.....

'Mijn lief vriendinnetje,' verbeterde hij. Zijn uitgestoken hand dwong haar zacht tot op staan.

'Welkom aan Sjalomo's hof als de rechterhand van prinses Faroena. - Welkom ook als prinses Ammiza.' -

Op haar goudbewalde voorhoofd drukten zijn lippen een vaderlijken kus.

Bij zijn binnentreden had Faroena te zijner verwelkoming haar laten voorgaan en glimlachend gadegeslagen, dat de keuze in Tyrus de juiste was geweest.

'De lieve Sidonische maangodin heeft een ster tot zich getrokken, om haar glans te verhoogen,' sprak hij, haar teeder omhelzend.

'En die van de Aethiopische te verduisteren,' dacht Faroena. Ze sprak:

'Maar beide ontleenen haar glans aan haar schitterende zon van Jeroesjaleem.'

'Zoo is dit vertrek tot firmament verheven. - Dat nimmer wolken van verdriet het benevelen... - En toen zich nog eens richtend tot Ammiza, die bewonderend had toegehoord en -gezien:

'Lieve Sidonische ster, het eenige vaste punt aan den nachthemel op elk uur, zult ge ook aan dit kleine koningsfirmament nimmer uw plaats verlaten?'

'Als uwe genade mij dat toestaat, hoe gaarne, o koning!'

Met een teeren glimlach van welgevallen rustte zijn blik opnieuw op haar jonge, slanke figuur, welker krachtige, gevulde lijnen hij met zijn oogen volgde.

Faroena had met haar afgesproken, dat, zoodra uit de ontmoeting een gesprek met haar zou volgen, zij - Ammiza, - zich stil zou terugtrekken in haar kamer, die in Faroena's zaal uitkwam. Ze boog zich op één knie, strekte haar gevouwen handen naar den koning uit..... 'Ga, mijn lieveling'.....

Hij liet zich over haar inlichten tot in het geringste.

Zijn oordeel was: 'Hoe geheel anders dan gij voor vijf en twintig

jaar, en toch, hoe heeft men in Tyrus zulk een eenheid met u weten te scheppen!'

Ashstarte had geholpen. Faroena's eerste doel was bereikt.

Sjalomo zat in zijn kabinet en wachtte Zaboed, dien hij door Loema had doen ontbieden. Hij had behoefte aan een gesprek van hart tot hart. De gekroonde wereldfiguur, wien niets menschelijks vreemd was gebleven, maar er steeds hooger aan ontstegen. Een alp Jahwès, wien het koud en eenzaam kon worden daarboven.

Zijn karakter en zijn gang door het leven hadden daartoe samengewerkt. En is de laatste niet gedeeltelijk vrucht van het eerste? Hoe uitgesproken was de tegenstelling tusschen het karakter zijns vaders en het zijne. Gulle rondborstigheid, warme menschenliefde, ongekunstelde eenvoud in het zijn te midden van Gods vergaderingen, wel als de eerste en grootste zijns volks, maar toch hunner één. Zoo was Dawied van de kudden gestegen tot den troon en waarlijk Jehoedeesche herder gebleven.

Den teederen jongeling, die de Masjiaansche kroon van hem overnam, had van kind af aan een nymbus van hoogheid omstraald. Van kracht tot kracht was hij voortgeschreden, van heerlijkheid tot heerlijkheid gestegen, tot het oog der volkeren bewonderend op hem stond gericht. Wijsheid, majesteit, kracht en pracht handhaafden hem op die hoogte, waar het oog, - ook dat der liefde, - de grens met moeite onderscheidt tusschen hoogheid en hoogmoed. Nataans vrees, veler vrienden hartelijke bede, veler benijders stille wrok.

Er is een hoogheid, die zelfgenoegzaamheid voortbrengt. Een kind dier zelfgenoegzaamheid is vervreemding en die vervreemding weer de moeder der eenzaamheid.

Dawied, de man naar Gods harte, wat de heilige bladen van niemand hadden geschreven, dan van hem. - Maar toch ook zijn grooten zoon Jedid-jah, had Jahwè lief.....

'Lieve vriend, hoe weinig zien we elkaar in de laatste weken, maanden, jaren,' sprak hij, toen hij Zaboed had omhelsd.

'Is het, omdat ik in mijn ambt van vriend des konings minder ijverig en getrouw ben, dan in vroeger dagen?'

'Allerminst, mijn onmisbare! Maar in vroeger dagen waren er

de golvende spanningen van het worden. - Nu smaken we de strakke rust der vervulling van alle heilrijke mogelijkheden. - Mijn omstreden kroning, mijn eerste optreden in den kroonraad van mijns vaders veteranen, de uitvoering van zijn zwaar testament, - altemaal de eerste groote onzekerheden: wat zal des jongelings hand er van maken, - hoe klemmend zullen zijn eerste grepen zijn?'

'En als Jahwè dat alles heeft geleid, gesteund, gezegend - onze onvergetelijke reis naar Sjoeneem in maanverlichte nachten, die leidt tot het koninkrijk der symbolische idealen met de volkskoningin en het "Lied der liederen." - Dan onze tweede reis: naar het Pharaonenland en het tweede koninkrijk der staatsontwikkeling met Nofernere als symbool, waarin de wijsheid der Egyptenaren als in Mosjè's wetgeving entrijs wordt op onze eigene staatsinstellingen, gouwindeeling, wijsheidskamer en -school, legerinrichting, stedenbouw. - Vóór en tijdens dat alles het verrijzen van tempel, paleizen, stadsmuur en millo, de schepping van Ezeoon-Geber en de Ofirvloot, bron van ons goudbezit, waaruit dat alles moet worden bekostigd. - Groei en bevestiging van den vrede met de nabuurstaten; tuchtiging van Rezon wordt aansnoering van den band om het kernland en de onderworpen volken.'

'Dan wordt Jeroesjaleem geestelijk en stoffelijk middelpunt der volkeren door de opening der handelskamer en den stroom der gezantschappen uit de verste wereldoorden, tot de komst van Maqueda alle profetie dienomtrent vervult.'

'Het tweede Paradijs is geplant en de tweede Adaam is geroepen, aan dieren en planten nieuwe namen te geven, niet door nieuwe klanken de oude te vervangen, maar ze in groepen te verdeelen naar hunnen aard, dien aard te doorschouwen en over te brengen in het rijk der geestelijke dingen, wijl al het stoflijke beeld is van het geestelijke.'

'Dat is een taak, die door één sterveling niet is te voltooien.'

'Gij weet, dat ik leerlingen onzer school, die ambtelijke functies vervullen bij de gouwvorsten, opgedragen heb, mij alle dier- en plantsoorten in hun gebied te zenden. Die uit het Zuiden des lands worden verzameld in een groote loods achter dicht geboomte in het park te Etaam, die van het Noorden in de koningstuin bij de Bronpoort.'

‘Daar worden de gelijke exemplaren vernietigd, de nieuwe vormen mij getoond en in een groep geplaatst. Die niet bewaard kunnen worden, worden op papyrusrollen geteekend en gekleurd. Maar dan blijft het nog vaak de grootste moeilijkheden geven, om uit te maken, wat bij elkander hoort en wat weer genoeg verschilt, om een nieuwe groep te vormen. - Ook de eene helper maakt er veel meer van dan de andere, maar duidelijk wordt toch wel, hoe aanbiddelijk groot de veelvuldige Wijsheid van den Schepper van al die wezens is, bij wiens wijsheid de mijne in het niet verdwijnt.’ -

‘Het zijn die exemplaren, die het meest in het oog springen door vorm, kleur of leefwijze, die mij wekken tot een lied, zooals uw homeet[5] uit de warme tuinen van Kinneroth, die gij schetstet met de schoone masjaal: ‘Gelijk de homeet haar verve verandert, alzoo de vreesachtige en onstandvastige zijn gedachten.’[6]

‘Zie hoe de stapels rijzen. Hier de boomen, heesters en kruiden, hier de groote dieren, hier de kruipende, hier de vogels, hier de visschen, - de vijf groote groepen.’

‘Hoe meer ik lees in de prachtige rol van Chemaan's geschrift “Hijoob,” hoe meer ik mij verbaas over zijn kennis van het rijk der natuur, zijn blik daarop als schepping Jahwès; - èn - hoe meer ik betreur, dat hij niet tot onzen leeftijd behoorde, en we dus niet met hem vereend konden arbeiden.’

‘Want in de sjeool prijst niemand Jahwè,’ besloot hij met een diepen zucht.

‘De uiteenzetting over uw arbeid, mijn koninklijke vriend, herinnert mij, aan wat gij in uw openingsrede van de Wijsheidsschool hebt gezegd, omtrent de taak dier school in de toekomst, ook de chookma van den Schepper na te sporen in de rijken der natuur.’ ‘Het is ook voor haar, dat ik, naast de bevrediging mijner liefde en belangstelling voor dit alles, dit werk heb ondernomen.’

Hij stond op en nam uit een kist de rol, waarop zijn rede, door Zaboed genoemd, stond geschreven en gaf ze hem. Even zocht hij. Dan sprak hij: ‘Ik bedoel deze woorden’:

‘Nog een groot terrein is er, waar de ziel des menschen, die Jahwè

5) Kameleon.
6) Zie ‘De Sidonische’ pag. 221.

wil eeren om zijn Wijsheid, naar zijn werken heeft te speuren. Gij zult begrijpen, wat ik bedoel, als ik u wijs op de hemelen boven ons hoofd, den loop der zon, der maan en de wentelende starrenhemel, waarvan mijn vader in zijn psalmen zoo schoon heeft gezongen, - over de wonderen der aarde in bronnen, rivieren en zeeën, bergen en dalen met hun dieren- en plantenwereld; - op den gang der volkeren door de eeuwen, op den mensch, naar Jahwès beeld geschapen, in zijn spreken, handelen, kennen en streven.'

'Ook nog deze':

'Of wij, als onze school zich zal hebben gevormd, hoogere zullen openen voor de kennis der hemellichten en hun banen en gezette tijden, - voor de kennis van het menschelijk lichaam en de kunst der genezing van zijn ziekten en kwalen, in welke kennis wij thans nog geheel leven uit Babiloe en Mitzrajiem..... over dat alles kunnen wij thans nog geen beslissing nemen.'

'En daarbij de vraag: is er verband tusschen uw speuren en ordenen in de dieren- en plantenwereld en deze hoogere leerscholen?'

'Naar mij dunkt, ja. In Gods schepping ontbreekt nergens het verband. Het eerste gedeelte, dat ge voorlaast, noemt de dieren- en plantenwereld als voorwerp, om Gods Wijsheid en Almacht aan te leeren kennen. - Dat moet ons leven zeer verrijken, omdat er gedachten Gods door tot de onze worden. En wat de tweede zinsnede betreft, de geneeskunde kan uit de planten en de dierlichamen artsenij leeren bereiden en aan het geopende dierlichaam waarnemen, hoe het kranke en gezonde leven zich in het ingewand beweegt.'

'Het is misschien thans wel de tijd, te trachten, bekwame artsen uit de vlakte der "verkeerde rivieren" en uit het Nijldal naar Jeroesjaleem te noodigen, om leerlingen onzer school, die dat begeeren, te onderwijzen in de geneeskunst, opdat ze onze kranken beter kunnen helpen, dan die dat thans doen met middelen die ze van meester op leerling hebben leeren kennen, zonder dat van toename van hun kennis en vaardigheid veel valt waar te nemen.'

‘Alleen Ofir en de geschenken der gezantschappen uit de profetieën van uw koninkrijk maken dat alles uitvoerbaar.’ -

‘Ja, - en het bezit van al die schatten wekt behoeften, die behoeften wekken het denken tot nieuwe vondsten, die vondsten wekken wetenschap, handvaardigheden, kunsten. Zoo gingen Mitzrajiem en de “vlakte der beide rivieren” met hun schatten ons voor. Blijft Jahwè ons zegenen, dan streven we hen voorbij, want wij hebben op hen voor het licht zijner Openbaring.’

‘In dat alles kan uw grootsche taak nog het doel harer voltooiing vinden.’

‘Als God wil!’

‘Maar het vrouwenpaleis heeft me ook nog een taak gegeven.’ - ‘Gij meent?’

‘Faroena heeft het verrijkt met nog een priesteresje van Ashstarte, blauwoogig blondgelokt als zij, maar zonder de banierovergolfde glorie, waarmee zij haar intrede aan ons hof heeft gedaan.’

‘Ik herinner mij nog als gisteren,’ sprak Zaboed, ‘haar standplaats bij een gouden credenz in de ontvangzaal van het hof van Tyrus, als het hoofdgeschenk van Chiraam aan zijn Broeder op den troon van Dawied, - en dat onder mijn bescherming moest worden overgebracht.’

‘En herinnert ge u ook nog uw ontroering, mij geschilderd met woorden, die op trillingsverschijnselen wezen?’ vroeg Sjalomo glimlachend.[7)]

‘Ook die herinner ik mij.’

‘De uitkomst heeft daar toch niet aan beantwoord.’

‘Toch niet of nog niet?’

‘En zou daar met het oog op haar klimmenden leeftijd en reeds wat wankelende gezondheid nog veel kans op zijn?’

‘Niemand, die dat beter kan beantwoorden, dan gij, mijn vorst.’ ‘Dan zou het een som van twee krachten moeten worden, de hare en die van het nieuwgekomen prinsesje Ammiza, ook een buit van de roofzucht der Sidoniërs uit de landstreek van Aulis, de noordelijke kust der zee van Anatolia.’

‘De klacht der verzwakkende geliefde vrouw kan sterker worden, dan de jubel harer kracht.’

7) ‘De Sidonische’ pag. 102.

‘Bijna een nieuwe masjaal, mijn vriend. De rol is nog open. Indien ge haar een voltooiden vorm kunt geven.....’

Zaboed glimlachte. ‘Ik zal er eenige oogenblikken peinzens aan wijden. Maar vertel mij van uw indruk van prinses Ammiza.’

‘Veel kan ik er nog niet van zeggen. Wel, dat die zeer lieflijk is. Stel ze u voor forsch en slank met een zweem van majesteit, wat mij ook in Faroena zoo aantrok. Haar optreden is bescheiden, maar doet geen zwakheid vermoeden: kinderlijk en toch vol onuitgesproken hoogheid. Ze wekt onfermende liefde en stillen eerbied tegelijk.’

‘Zoo hoorde ik den chakaam-vrouwenkenner nog nimmer spreken.’

‘Zoo heeft hij ook nog nimmer gevoeld.’ -

‘Weet je, hoe ze is, Zad?’ begon hij warmer en schikte zich naar den aangesprokene. - ‘Om niet aan te raken, - je begrijpt me, - maar te vereeren als een innig geliefde verschijning uit een hoogere wereld, dan waarin de vrouw gewoonlijk zich beweegt en toch..... ook weer niet onvrouwlijk, alsof haar iets wezenlijk vrouwlijks zou ontbreken. Zij is voor mij de vrouw als ideaal met de plaats van het ideaal boven de werkelijkheid, een wezen waarvan men afblijft, om ze rijker zichzelf te laten zijn.’

‘Zou een vrouw tevreden kunnen zijn met die houding van den man?’

‘Ik begrijp die vraag en toch hindert ze mij.’

‘Vergeef.....’

‘Nee, nee, verontschuldig je niet. Dat ze bij je opkomt spreekt haast vanzelf, omdat ik met mijn beschrijving haar niet kan laten zien, toch eigenlijk weer een min of meer gewoon verschijnsel voor je geest roep. Als je ze eens zelf gezien hebt, zul je ervaren, dat die vraag op de lippen, neen reeds in het hart van wie haar doen wil, sterft. - De volmaakte vrouwlijkheid in haar moet die vraag zelf stellen en beantwoorden. De man is daarvoor niet fijn genoeg besnaard.’

‘Volmaakte minnaar van boven de vijftig!’

Die lof vleide hem. Hij antwoordde met een gullen lach.

‘Ja, noem me minnaar, maar je zult me verstaan, als ik zeg, dat een goed deel vaderlijkheid mij tegenover haar bezielt. Of is vaderlijkheid hier ook niet het rechte woord? Je ziet, om wat

scherpe onderscheiding het me gaat, daar ik het ééne woord na het andere ter zijde leg, als ongeschikt. - Nee, wat ik bedoel is, dat de macht van het geestelijke in haar de vleeschelijke zijde van het mensch-zijn in boeien slaat, zoo, dat men er dankbaar voor is.' 'Ik weet niet, of hartstocht voor haar mij niet een tijdlang kan bezielen, maar nooit zoo, dat ik een antwoord van haar daar op zal vragen. En als ik dien hartstocht zal hebben overwonnen, dan zal ik haar tegentreden met de verklaarde kalmte van den liefhebbenden vriend in den wonderen zin van vriendschap voor de vrouw, die het vleeschelijke geslachtsonderscheid beneden zich voelt liggen en in de genieting van het geestelijk verschil, de hoogste vriendschap tot den man verre overschrijdt.'

'Wijst dat niet naar den Dawiedsburcht?'

'Nee,..... dat weet ik niet. Eerst niet - nu misschien.....'

'Eindigt niet ieder ideaal huwlijk in zulk een vriendschap?'

'Nee, in eene van lager stemming. Het vleeschelijk beleefde ontnam er zijn spanningen aan.'

'Mijn blik kan uw adelaarsvlucht niet volgen. Staart ge in den glans van een liefdeleven, alleen bereikbaar voor den dichterchakaam?'

'Gij weet, in zijn klaagzang op den dood van Sjaoel en Jonathaan prijst mijn vader zijn liefde tot den laatste boven dien der vrouwen. Den eersten avond te Etaam tijdens Maqueda's verblijf, heb ik dat zoo verklaard, dat in het normale liefdeleven met de vrouw het lichaamsleven dat der ziel overheerscht.'

'Maar sinds ik dat verrukkelijk kind heb gezien, is mij een uitzonderingsmogelijkheid geopenbaard, die ook boven de hoogste liefde van den man tot zijn vriend staat. Dat moet de liefde tusschen man en vrouw zijn in het derde Paradijs, als de zonde overwonnen en verdwenen is. Daar is, daar kan voor het huwlijk geen plaats meer zijn. Alle vleeschelijke zinnenlust moet er onmogelijk zijn geworden. Daar zal het volmaakt geluk tusschen man en vrouw zijn de trek van het manlijke uit het beeld Gods naar het vrouwlijke en omgekeerd. Dat zal, dat moet daar de zaligende bekoring tusschen menschenzielen zijn. En profetie daarvan geeft mij dat fijn gebeeldhouwde wezentje uit Aulis.'

'Mijn vader klom op tot de vriendschapsliefde tusschen man en man, - vrij van het vleesch.'

‘Mij wenkt de liefdesvriendschap, vrij van het vleesch, tusschen man en vrouw.....’

‘En het Sjir is symbool der liefde tusschen Masjiaach en de geredde menschheid.....’ wierp Zaboed nog tegen.

‘Voorzeker, maar dat is daarmee niet in strijd. Masjiaach als Minnaar is scheppingsmiddelaar en in de schepping van het eerste Paradijs was het vleesch niet uit te schakelen, omdat de menschheid uit eenen bloede moest worden. Maar dat moest geschieden buiten de zonde om. Dus stond het vleesch onder de heerschappij van den geest.’

‘Als symbool nu viel het Sjir in het tijdperk, waarin de zonde het vleesch ontknechtte. De sporen daarvan moest het deswege dragen, maar het blijft desondanks Sjir ha-sjirim.’

‘Laat mij trachten, mijn vorst, dit gesprek in schrift voor vergetelheid te bewaren.’

‘Doe dat, lieve vriend en omhels uw Boeni ondanks dat gesprek als uw lieve gade met een broederlijke omhelzing van mij.’

In de ochtenduren had een bode uit het Woudhuis prinses Ammiza bezoek des konings in het middaguur aangekondigd.

Ze was naar Faroena gegaan en had haar gevraagd, wat bij dat bezoek haar stond te wachten. En met een trek van vrees en weerzin op haar fijne gezichtje: ‘Ook het doorbreken van den drang zijner zinlijkheid?’

‘M'n kindje, met zekerheid kan ik dat niet zeggen. Ik vermoed het niet, maar..... houd het niet voor uitgesloten. Veel zal van je eigen houding afhangen, dat voel je. En als hij voelt, - en het kost je weinig, het hem te laten voelen, - dat van jou geen verlangen uitgaat in die richting, ben ik vrij zeker, dat hij je zal ontzien. Natuurlijk komt hij geestelijk en lichamelijk,’ sprak ze glimlachend, ‘maar ik heb hem nog nimmer als grof leeren kennen in dit alles.’

Stibium, malachiet en lippenrood had Ammiza ongebruikt gelaten. Wel had ze fijn reukwerk in haar bad gemengd, haar fraaie handen bijzonder doen verzorgen, eenvoudig, op het strakke af zich gekleed en haar vertrek met welriekende harsdampen vervuld. Zoo wachtte ze hem met eenige spanning, die met een verrukkelijken blos het bruin harer wangen had verhoogd.

‘Hij komt,’ had Faroena haar meegedeeld door de verbindingsdeur harer verblijven. Haar zaal zag uit op het paleispark. - ‘Wat een schat,’ sprak ze glimlachend, toen ze de deur weer had gesloten.

Ammiza had zich neergelaten van haar zetel op één knie, de armen gekruist over de borst, de vingers aan de schoudertoppen, haar koninklijken baäl en adoon in deemoedshouding wachtende.

‘Sta op, prinses,’ was het eerste, wat hij sprak bij zijn binnentreden, nadat hij even zwijgend op haar gebogen hoofd en gestalte had neergeblikt.

Zij rees op. Met een zachten glimlach zag ze hem aan.

Glimlachend ook hij, trad hij nader, nam met zijn beide handen haar rechter en bracht die aan zijn lippen, - de groet der vereering.....

Dankbaar en verruimd klopte haar hart.

‘Mijn vorst,’ lispelde ze.....

‘Prinses Ammiza, er zullen zeker oogenblikken tusschen ons zijn, waarin ik heel uw zoeten naam zal uitspreken, maar als onze harten lichter, warmer kloppen, mag ik u dan Ammi of Miza noemen?’

.....‘Beide zal uw dienstmaagd gaarne hooren.’

‘En weet ge, mijn lief vriendinnetje, wat uw vorst gaarne uit uw mond niet meer zal hooren?’

Ze schudde langzaam het hoofd. - ‘Zeg het mij, bid ik u.’

‘Dat ge hem niet met “mijn vorst” aanspreekt, noch u zelf zijn dienstmaagd noemt.’

‘Hoe mag ik u dan aanspreken?’ vroeg ze zacht, haar dunne, fijne wenkbrauwen sterker welvend.

‘Met “mijn vriend” of “Sjalomo,” of met wat het hart u ingeeft. Dat alles zal hem lieflijk klinken, maar het meest, dien naam Sjalomo van uw lieve lippen te hooren vloeien.’

‘Waaraan heb ik zooveel gunst van u te danken, grootkoning op den troon van Jeroesjaleem.’

‘Aan prinses Faroena en aan uzelf.’

‘Aan prinses Faroena als uw hoogstbeminde in het vrouwenpaleis, - dat begrijp ik, maar aan mijzelf.....’

‘Miza, aan je zelf als de hoogstbeminde na haar.’

Een gloeiende blos overstroomde haar wangen en voorhoofd.

‘Maar dat ben ik niet waard,’ lispelde ze, terwijl ze haar blauwe oogen dan weer in de zijne liet rusten, dan weer liet dwalen.

Op zijn beurt liet hij zich thans op één knie voor haar neer, nam haar rechter in de zijne en overdekte ze met kussen.

Dan zette hij zich naast haar.

‘Miza, ik vind je waarde zoo groot, dat ik geen lippenkus van je vraag tot bezegeling mijner liefde. Dat betrekt het lichaam, bij wat ik door vleesch niet besmet wil hebben. Ik wil je geest, Ammiza, pas van knop tot bloem ontloken in Jahwès bloeiende menschenhof, bewonderend aanstaren en het licht van den mijnen zien breken in de paarlendauw van je lieve levensmorgen..... o Zeg mij, mijn kind, mag dat fijne, reine, hoogste onze liefde zijn?’

‘Ja,’ fluisterde ze, nam toen zijn rechter in de hare, kuste ze zacht en sprak voor het eerst met lichte aarzeling zijn welluidenden naam..... ‘Sjalomo.....’

Nog even zaten ze zwijgend hand in hand.

Dan trok hij de zijne zachtkens terug en ging.

Verbaasd en verrukt bleef ze achter.

‘Welk een minnaar,’ sprak ze zacht.

Toen stond ze op en ging naar Faroena.

‘Maar zoo kort?’ vroeg die glimlachend. - Dan weet ik, dat je vrees niet is vervuld.’

‘o Mijn vriendin, 't is me als droom ik. Wat een hooge, fijne geest is hij. - Geen kus heeft hij gevraagd. Zijn koninklijke gratie vereerde mij den handkus. Op één knie gebogen lag hij voor mij.....’

‘Daar mag je wel trots op zijn. - Voor zoover ik weet ben je de eerste, die dat heeft ervaren.’

Ze zag Faroena aan met een blik van verwondering en vreugde. ‘En was die handkus hartstochtelijk?’

‘Nee..... ja..... ze waren vele.’

‘En hoe heb je ze beantwoord?’

‘Met ééne, - meer durfde ik niet, - toen hij tot mij zei, dat ik na u de hoogstbeminde van zijn vrouwenpaleis was.’

Faroena staarde haar even glimlachend en met verwondering aan.

Dan stond ze op, omhelsde en kuste haar. ‘Maar kind, met zulk een verovering, bijna op het eerste gezicht, mag ik je wel heel hartelijk geluk wenschen!’

‘Toen ik zei, dat ik dat niet waard was, antwoordde hij, dat hij geen lippenkus van mij vroeg, omdat hij vond, dat dat een smet op onze verhouding was en vroeg, of dat fijne, reine, hoogste onze liefde mocht zijn. - Het was toen, dat ik zijn hand nam en kuste en hem bij zijn naam noemde.’

‘Dat alles voorspelt je wel bewaring voor wat je bevreesde, maar bevredigt het?.....’

‘Ik vind het fijn en mooi van hem gedacht en gevoeld, - nu. - Misschien later.....’

‘Wees er dan onverdeeld gelukkig mee, kindje. Het waarborgt je in elk geval grooten invloed op hem. - Wat kan hij je weigeren bij een zoo hoog opgevatte vereering!’

Even zweeg Ammiza, genietend van zoo plotselinge en wonderlijke heerlijkheid in haar jonge leven.

Was het liefde? - Althans sympathie, bewondering, en hooge vereering, - en die drie zijn lichtvoetig in het overschrijden van den drempel der liefde in het vrouwenhart.

‘Och ja,’ begon Faroena opnieuw, ‘ook mijn eerste ontmoeting met hem was kort. Na weinig blikken en woorden beleed hij zich mijn vlammenden minnaar, en met meer dan handkussen werd die ontmoeting bezegeld.’

Ammiza begreep den glimlach, waarmee ze dat zeide.

‘Natuurlijk,’ ging ze voort, ‘wij waren beide jong en geen vaderlijk gevoel belemmerde den hartstocht zijner jeugd.’

‘Moeder Ashstarte heeft al de heerlijkheid van mijn verbeelding, door haar visioen gewekt, naar geest en lichaam aan mij vervuld.’ ‘Zijn hoogstbeminde,..... ja, dat ben ik altijd geweest. Mijn lichaam verrukte hem en zijn geestelijke omgang zocht in het vrouwenpaleis al die jaren alleen mij.’

Ammiza blikte vereerend tot haar op, de beide handen gevouwen op haar knie.

‘Wat een rang voor u aan dit hof, - zelfs boven koningin Nofernere.’

‘Ja, maar er rustte één schaduw op onze verhouding - slechts die eene! Dat was ons verschil in godsvereering. - En dat zal ook

jouw deel worden, mijn kind. Hij kent er slechts ééne, den dienst van zijn God Jahwè. Alle andere minacht en ontkent hij, - soms in kalme woorden, soms in fellen spot.'

'Als hij belang stelt in je meening, - en dat doet hij zeker, zal hij ook van jou vragen kennis te nemen van al de heilige geschriften van zijn godsdienst. Dat heb ik trouwens niet met tegenzin gedaan. Ze bevatten veel schoons en hoogs en heiligs, maar dat evengelijk doen ook die der andere volken en dat is het, wat hij ontkent. - Veel heeft hij daar met mij over gesproken, omdat hij mij vereerde en mij lief had. - "Ik wil niet dwingen, maar redden," was zijn gedachte. Dwang heeft hij nooit pogen uit te oefenen, - alleen mij immer ontzegd in het openbaar mijn godin te dienen, haar de eer te brengen, die ik haar schuldig ben en haar toekomt. En dan wilde hij soms in mijne tempelvertrekje hier nog wel naast mij knielen voor onze groote godin - ter vergoeding. Maar, hoewel ik het waardeerde, wat bracht mij dat mijn roeping nader! En in dat bitter onrecht zult gij deelen, - tenzij wij samen hem tot andere gedachten kunnen brengen.'

'Moeder Ashstarte zegene onze gebeden daarvoor. - Doe echter van jouw zijde niets, voordat hij het onderwerp aanroert.'

'Maar, zooals ik zeide, - en ook dat zul je met mij deelen, naar alles zich laat aanzien, - dat was en is de eenige schaduw op onze verhouding, want immer was mij, ondanks dat alles, bij hem te zijn, de hoogste verrukking.'

En toen Ammiza opstond, om naar haar vertrek terug te gaan, sprak ze:

'Lieve kind, nu je den grooten monarch van Jeroesjaleem bij den naam bent gaan noemen, zou het geen zin meer hebben, mij dat niet te doen. Laat mij voortaan Faroena zijn, ook voor jou.'

Ammiza kuste haar. 'Wat een voorrechten in één middaguur verkregen door een nauwlijks mondig kind.....'

'Maar priesteres van de groote godin van geheel noordelijk en oostelijk Azia en hoogstbeminde op één na van den grootsten vorst der wereld, Sjalomo van Jeroesjaleem.....' vulde Faroena haar woorden aan.

Met een glimlach en lichte hoofdbuiging trok ze zich terug in haar vertrek.

Sjalomo's houding tegenover haar had Faroena, zoo al niet ver-

wonderd, toch verrast. Achterwaarts blikkend in haar leven, zocht ze trekken in zijn doen en laten tegenover haar, die op zulk een terugdringen zijner zinlijkheid wezen. Een enkele maal was er inderdaad tusschen hem en haar wel zoo iets geweest, maar toch, slechts tegen den achtergrond van zijn optreden tegenover Ammiza werd ze het zich bewust. Dus moest in haar verschijning de hoofdoorzaak liggen.

En daar waren zeker redenen in gegeven.

Die slanke, nog rijpende, toch forsche figuur en daarbij haar kinderlijke wijze van zich uiten tegenover hem, zoo al niet in eenige verlegenheid, toch in stille bescheidenheid gehuld, konden eerbiedvolle terughouding wekken. En die eerbied moest zijn versterkt door haar beheerschte, fijn gebeelde wijze van zich te bewegen, te spreken, te zijn, die iets zeer voornaams haar gaven.

Bovendien - hoe vaak niet al had hij den gewonen gang gevolgd met een nieuw aangekomene voor het groote gezin van zijn vrouwenpaleis: ontmoeting, omhelzing, opwekking van hartstocht, bevrediging, - waaruit slechts weinigen konden opklimmen tot zijn blijvende belangstelling.

Zou de uitzonderingsweg, tegenover Ammiza bewandeld, geen begeerde afwisseling voor hem zijn? - Eens met haar, Faroena, de hoogste weg van het gewone; nu met Ammiza de..... nog hoogere?..... der uitzondering.

Ze zag uit naar de gelegenheid, hemzelf te ontlokken, wat in hem was omgegaan bij de keus van dat verschil.

En met stille hoop verheugde ze zich in de stijgende kracht van haar Sidonisch-Ashstartischen tweebond.

Met een ziel vol goudglans en ambergeur had Ammiza zich dien avond ter ruste gelegd. Hoe hoog had de moedergodin haar verheven! Want wat was eigenlijk gebeurd? De grootste, de heerlijkste. de menschelijkste van alle wereldbeheerschers had haar, geknield, zijn liefde beleden. De hulde van zijn wereldnaam, waarin alle volkeren aandeel hadden, had hij aan haar voeten gelegd, het kind van Aulis, zonder naam, zonder voorgeslacht.....

Hij had haar, na prinses Faroena de hoogstbeminde van zijn vrouwenpaleis genoemd.

Haar vrouwlijk gevoel had dat ‘na’ in ‘voor’ veranderd en dat gevoel vergist zich niet. Maar haar hart was te nederig, om het tot een oordeel te laten worden.

Hoe machtig was zijn gestalte, zijn persoon, zijn majesteit tot haar gekomen en toch - voor den drempel harer jonkvrouwlijkheid had eerbied hem doen stilstaan. Hoe had het haar eerbied, haar bewondering voor hem verhoogd! Hoe adelde zulk een fijnheid het geweld van zijn grootsche figuur! Hoe was haar eerbied en bewondering er door gesublimeerd tot de beslistheid van haar hoogste zielsgenegenheid, de reinste, fijnste, heiligste liefde van haar jonkvrouwlijk hart. - Hoogste, lieflijkste uit Gods onuitputtelijke scheppingswaarden.

Lachend voelde ze de slaap van zich wijken. ‘Mijmeringen, met nachtrust niet te vergelden, heerscht in mijn ziel, tot ze van uitputting bezwijkt!’.....

Toen zonk ze weg in een diepen slaap.

En in den droom stond hij voor haar. Al zijn verlangen stroomde tot haar uit. Wat anders, dan dat ze met al haar ontvankelijkheid zich door dien stroom liet trekken en binden.

Maar..... iets bangs, iets redeloos, iets, dat alleen in droomen mogelijk is, stuitte die kracht, keerde langzaam, langzaam de uitwerking om. - Ze trok zich terug, haar zieledeuren sloten zich, ze deed enkele passen achterwaarts. - Verwonderd glimlachend staarde hij het aan..... Plotseling keerde ze zich om en met haastigen tred verwijderde ze zich. - Toen zijn eerste, onrustig en smachtend vragen: ‘Miza!’..... En als ze niet omzag, maar al sneller zich verwijderde, een teeder klagend: ‘Miza!’....., het laatste, wat ze in haar immer haastiger voortsnellen van hem opving.....

Dan werd het ijl en koud om haar heen..... en ze ontwaakte.

Enkele oogenblikken streed haar bewustzijn met haar groote angstgevoel.

Dan haar glimlach: ‘Dank, mijn godin, het was slechts een droom.....’

Slechts?.....

Vaak klonk in de uren om middernacht zijn kalme, vaste stap op

het plankier der bronzen viaduct, die van zijn koningszaal in het Woudhuis naar het tempelpaleis voerde.

Als Jeroesjaleem sliep en de starrenhemel waakte, was het hem zoet, met zijn schatrijke gedachtenwereld alleen te zijn en door niets gestoord, te genieten van zijn voltooide stad vanaf den wereldschatten dragenden tempelberg, vanaf het wonder zijner hooge galerij..... alles Jahwès voltooide beloften aan de vaderen, aan zijn vader Dawied, aan hem.

'Jahwè, de koning is verblijd over uwe sterkte en hoe zeer is hij verheugd over uw heil! Gij hebt hem zijns harten wensch gegeven en de uitspraak zijner lippen niet geweerd. Want Gij komt hem voor met zegeningen en op zijn hoofd zet Gij een kroon van fijn goud. Groot is zijn eer door uw heil; majesteit en heerlijkheid hebt Gij hem toegevoegd. De koning vertrouwt op den Heere en door de goedertierenheid des Allerhoogsten zal Hij niet wankelen.'[8)]

Strophen uit één van zijns vaders psalmen, hem immer dierbaarder, ook thans weer mijmerend op zijn nachtelijke wandeling herhaald. Strophen, die door alle eeuwen, over alle eeuwen heen, den Masjiaach golden, maar waaraan hij als zijn schaduwbeeld zooveel deel mocht hebben als hij wilde, waar geen eeuwigheidsgrenzen het beletten.

'Al die weelde glanst op haar heerlijkst,' sprak hij, 'als de zaligheid van den Masjiaach-Minnaar er doorheen speelt! - Zalig alleen is de ziel die bemint!'

'En nimmer ontbrak mij bij het stijgen, van mijn leeftijd dat volle, vleiende, vlammende geluk.'

'Abisjag, Nofernere, Faroena, Maqueda, met al die kleinere daartusschen en omheen.'

'Ammiza, gij de laatste. Wat doet mij u gevoelen als ook de hoogste?'

'Kind, hoe is mijn ziel met je beeld vervuld! De aromen van elke doorleefde lente stijgen in mij op als één; zij wekt een bedwelming, die met slavernij mij dreigt.'

'Lieve, jonge, slanke palm..... stil groeiend aan uw levensvijver, in u is toch niets van boeien of geweld?'

8) Uit psalm 21.

‘Ze is in mijzelf, die onmacht! Tegen legerscharen baten mij moed en krachten. Tegen opstand vastberadenheid. Tegen staatsintrigues doorzicht..... Tegen de liefde tot de vrouw..... niets!’

‘En het klimmen der jaren verhoogt die machteloosheid. Verhoogen doet haar ook..... de heerlijke jeugd der vrouw.’

‘Miza, mijn kind, je gebiedt over een koning!’

‘Nog weet je onschuld het niet, maar de vrouwlijkheid in je zal na elke ontmoeting bewuster haar kracht voelen groeien. De boog van jouw liefde beheerscht de bres van mijn hart.’

‘Het is, of Jahwè een sluier geworpen heeft over de schoonheid der vrouw bij de dochteren van ons volk. De ongetemperde glans van de schoonheid der vrouw naar lichaam en geest verteert. In Abisjag was van beide veel, maar gesluierd. In Nofernere ongetemperd lichaamsschoon. In Faroena beide ongetemperd, maar lichaamsschoon overheerschend. In Ammiza eveneens, maar met overheersching van het geestelijke.’

‘En dat geestelijke meer in ontvankelijkheid, dan in uitstraling. Hoogste ontvankelijkheid in de vrouw, wat wekt hoogste gevensdrang in den man sterker dan gij?’

‘Lieveling uit Jafeeth, dat Jahwè uw ontvankelijkheid opene voor de schatten zijner Openbaring.’

‘Met een hart, gevuld met de dwaasheid van Ashstoreeth zijt ge gekomen uit Soor en bij Faroena zult ge er slechts in versterkt worden.’

‘Aan Elichoref, u de kennis van den inhoud van Jahwès Openbaring bij te brengen. Aan mij de poging, uw liefde er voor op te wekken. Jahwè, van den hemel doe het mij gelukken!’

Hij sloeg zijn oogen omhoog. Het zilverborduursel daarboven pronkte, alsof de goddelijke naald het eerst gisteren had gewrocht.

Tegenover den tempel stond hij een oogenblik stil.

Dan sloeg hij de oogen opnieuw naar boven. ‘Jahwè, Gij telt het getal der sterren. Gij roept ze alle bij name. Roep mijn lieveling, mijn Aulische ster, ook bij haar naam. Een plaats voor haar, mijn God, aan het firmament uwer verkorenen!’

Hij wandelde langzaam terug naar zijn paleis. Loema opende zelf de deur voor zijn vorst.

‘Heeft uwe majesteit bijzondere bevelen voor morgen,’ vroeg hij.

‘Alleen de mededeeling, dat prinses Ammiza morgen mijn gast is voor het avondmaal.’

Op een zijtafel was in de groote eetzaal gedekt.

In de zachte schemering der gouden luchters geleidde hij zijn gast, met hem uit zijn cabinet er binnengetreden.

Zwijgend boog een rijk geüniformeerd paleisdienaar en schoof den gouden zetel onder haar, toen ze zich neerzette.

Tegenover haar Sioons groote heerscher Sjalomo.

Met liefdevolle bewondering zag hij, hoe een zachte blos van ontroerdheid zich mengde met haar gelaatstint. Een wal van ragfijne, zacht golvende, blonde haren rees op boven haar voorhoofd. Haar blauwe oogen blonken van weeldevol geluk.

Gouden vazen, met welriekende bouquetten gevuld, stonden aan beide zijden der gouden eetschalen voor hen. Op een ovalen hooggeranden gouden schotel werd reerug met distelbodems binnengebracht. Met een drietandige gouden vork legde de tafeldienaar het wild op de borden der hooge gasten, met een gouden schepje overgoot hij het met saus en voegde op dezelfde wijze er de artisjokken aan toe.

Met hand en tand namen de beide dischgenooten het geurige, malsche vleesch en het heerlijke moeskruid tot zich.

‘Miza, wat is je indruk van prinses Faroena,’ vroeg de koning. ‘In welk opzicht bedoelt mijn vriend?’

‘Wat haar lichamelijk welvaren betreft.’

‘Geheel bevredigend schijnt mij dat niet. De slaap brengt haar geen volkomen rust. En hoewel ik haar toestand van nu natuurlijk niet kan vergelijken met die van vroeger, meen ik toch dat er iets mats, iets kwijnends over haar wezen ligt.’

‘Ik geloof, dat mijn lieve tafelgenoote juist ziet. Eigenlijk reeds met de viering van mijn vijftigsten verjaardag is dat begonnen, - dus ongeveer twee jaar geleden. Mijn hof genoot toen van het bezoek van koningin Maqueda van Noebia en Koesh. - Het was in die feestdagen voor het eerst, dat zij zich liet verontschuldigen over afwezigheid. Immer voorheen was ze de ziel en de glorie onzer festijnen.’

‘Dat kan ik mij voorstellen. Nog doet haar schoonheid vermoeden, wat ze eens geweest moet zijn.’

‘Met die opmerking, lieveling, roer je misschien een der redenen aan van haar gedrukte stemming van den laatsten tijd.’

‘Haar kwijnende schoonheid?’

‘Ik vermoed het. Voor een vrouw als zij moet dat een moeilijk te dragen bewustheid zijn, waarbij dan haar voorstelling spoedig de werkelijkheid gaat overtreffen. - Vooral de aanwezigheid van Maqueda heeft die bewustheid versterkt in haar gewekt, zoo versterkt, dat ze zich, zooals ik zeide, wegens ongesteldheid liet verontschuldigen.’

‘Maqueda was jong en krachtig. Ook schoon, maar haar Chamietisch-Sjeemetische schoonheid stond toch aanmerkelijk beneden die mijner Jafeethietische sterren uit Soor. Alleen werd haar plaats in ons aller hart verhoogd door haar kinderlijke ontvankelijkheid voor alles, wat ze bij ons leerde kennen en door haar geestdriftig zich geven aan den dienst Jahwès.’

Een snelle blos kleurde Ammiza's wangen door de lichte schrik, dat nu ging komen, wat Faroena haar had voorspeld.

Sjalomo zag het.

‘Heeft mijn vriendinnetje veel met de koninklijke familie van Soor getafeld?’ vroeg hij, bedoeld van onderwerp veranderend.

‘Ja..... ik behoorde tot de gunstelingen der vorstin..... en ook wel van den koning, wiens toenemende ouderdomsgebreken veel hulp aan den disch vereischten.’ Ze schikte als werktuigelijk de resten van den eersten schotel op haar bord samen.

Sjalomo genoot van alles wat ze deed, ook in deze lichte verlegenheid.

Dan hernam ze de rust harer bewegingen met het reinigen der handen in de gouden schaal, die op gouden standaard naast haar stond en droogde ze met damasten doek af, vlot zijn vragen beantwoordend over de weelde van Chiraams hof.

Wel prachtvol, maar overladen. Meer pronk, maar minder smaak, dan hier in Jeroesjaleem. Bovendien viel haar op de veel grootere ruimten hier, dan in Tyrus, welks beperkte oppervlak den bouw zijner huizen, tot zijner tempels en paleizen toe, omhoog had moeten stuwen.

‘Als ik mijzelf geheel uitschakel,’ sprak hij glimlachend, ‘dan dank ik dit alles aan den verfijnden kunstzin der schathuizen van het hof mijns overleden schoonvaders in Tanis.’

De tafeldienaar kwam met gebraden gevogelte en gestoofde vruchten.

Onder het genot van dat tweede gerecht vroeg ze:

‘Wil mijn gastvriend mij vertellen van het hof van Tanis, dat hij immers heeft bezocht op zijn reis naar Mitzrajiem?’

‘Graag, lieveling’ - en hij beschreef haar met den gloed, die nog brandde in zijn hart voor vele der heerlijkheden van het Nijlland, van Tanis met zijn paleis, Amon-tempel en park en Mennefer met de wonderen der groote doodenstad op het woestijnplateau ten westen. Dan van de verrukkelijke vaart op de rivier in de weelderige koninklijke barken, van de mysteriën van Ibdou en de pracht van Noet-Amons tempelcomplexen op den oostelijken en de paleizen en doodentempels op den westelijken oever. - Vooral de avondlijke en nachtelijke vaart naar het Menzelehmeer op de Oeserheet schilderde hij met zooveel gloed, dat ze verrukt uitriep:

‘Maar hoe dank ik u, mijn vriend! Weet gij wel, dat uw vertelkunst wie naar u luisteren het alles doet meemaken, alsof ze er zelf bij waren?’

‘Als ik het niet wist, dan had ik het gezien aan je oogen en heel de uitdrukking van je lieve wezen,’ sprak hij.

Een schotel met gebak, kaas en boter besloot het eenvoudig maal. Toen bood hij haar zijn arm en gingen ze terug naar zijn cabinet, dat met een deur in de eetzaal uitkwam.

Hij trok een zetel voor haar naast den zijnen.

Na een half uur gekeuvel over onbelangrijke dingen begon hij: ‘Luister, Ammiza, met je intrede aan ons hof, heb je onwetend een plicht op je genomen. Ben je bereid, dien te vervullen?’

‘Natuurlijk volgaarne, als ik kan, mijn vriend, maar ik weet niet welken,’ sprak ze en legde haar hand op de zijne.

‘Aan het hof van Chiraam ben je opgevoed tot Ashstartiste en zelfs tot priesteres in haar dienst gewijd. - Wij hier in Sioon dienen, zooals je weet, Jahwè, Dien we alleen erkennen als den eenigen, waren God. Voor ons zijn al de goden der volkeren scheppingen hunner verbeelding en daarin staat Jisraëel alleen onder de natiën, die als het geval er toe leidt, elkanders goden overnemen.’

‘Jahwè staat buiten en boven de wereld. Bij de andere volken is geloof ontstaan in een veelheid van goden, die deel uitmaken van

hun wereldbeeld. Ze schiepen in hun verbeelding eerst zelf deze goden en waanden zich dan door hen gschapen.'

'Van elke vrouw, die toetrad tot mijn paleis en die ik lief kreeg, - en nimmer kwam er een, die ik dieper heb bemind, dan thans u, mijn lieveling.....'

'Prinses Faroena,' fluisterde ze zacht.

'Faroena, totdat gij verscheent,' antwoordde hij glimlachend en wekte bij Ammiza blos..... en verhoogde hartslag, 'vraag ik, van Jahwès dienst kennis te nemen. Ook, omdat ze daardoor pas ons volk en zijn geschiedenis leert verstaan en den rol van mijn dynastie in die geschiedenis, waardoor mijn omgang met haar een veel breedere wordt, dan met die daar niets van weten, - maar meest om haar te redden van het oordeel Jahwès, waartoe alle ziel vervalt, die buiten zijn dienst wegsterft.'

'Bij de opening van onzen Jahwètempel voor ongeveer vijf en twintig jaar heb ik den Egyptischen kroonprins, die als gezant van mijn schoonvader aan onzen grooten feestdisch aanzat gesmeekt: Kus den Zoon Jahwès en red u zoo van zijn toorn. - Maar hij heeft mijn bede niet willen verhooren en is toornig weggereisd.'

'Alleen koningin Nofernere is Jahwiste geworden.' -

'Faroena kan den dienst van Ashstarte niet loslaten, hoewel ze mijn verzoek heeft opgevolgd, om ernstig van den dienst Jahwès kennis te nemen. En zooals ik zoo pas zei, koningin Maqueda van Koesh heeft haar handen naar Jahwè uitgestrekt, zooals mijn vader Dawied in zijn schoonsten psalm reeds jaren te voren had voorspeld.'

'En nu vraag ik natuurlijk allerminst je beslissing in dit oogenblik. Hoe zou je die kunnen nemen, zonder den dienst Jahwès te kennen, - en een andere ondoordachte, niet op bewuste, vrije keus berustende, zou voor jou noch voor mij..... noch voor Jahwè waarde hebben.'

'Miza, ik zal den leider onzer Wijsheidsschool opdragen, je zelf in te leiden in de geschiedenissen der schepping, van den zondeval, van de volkeren en ons volk Jisraëel. Ik zal den Hoogepriester vragen, datzelfde te doen in de symboliek van onzen tempeldienst. Wil je er kennis van nemen en wat je duister bleef, met je nieuwen vriend bespreken?'

‘En om je van alle gevoel van dwang te ontslaan, - als je keus tusschen Jahwè en Ashstarte blijft bij de laatste, - dan zal helaas de hoogste gemeenschap met je diepbeminde persoon mijn deel niet zijn, - maar wat ik je daarbuiten aan liefde en gunsten kan geven, zal ik je blijven geven, zooals ik dat ook met Faroena heb gedaan.’

‘Sjalomo, mijn lieve koninklijke vriend, veel dank voor de wijze, waarop ge mij uw vraag hebt voorgelegd.’

‘Ja..... ge begrijpt..... nu nog is mijn opvatting, dat elk volk recht heeft op eigen geloofskeuze en dat elke godsdienst evenveel recht van bestaan heeft, als alle andere.’

‘Maar ik zal met den grootsten ernst kennis nemen van den dienst van Jahwè en de geschiedenis van uw volk, gaarne elke vraag, die daaruit voortkomt met u bespreken en ge zult geen gebruik maken van uw geest in vijftig jaren gerijpt tot den grootsten ter wereld, om een klein prinsesje van twintig in boeien te slaan, is het niet?’ -

‘Klein prinsesje,’ sprak hij met vochtige oogen, ‘dat nimmer, maar wie zal de smart van een door u in liefdeboeien geslagen koningsziel meten, als.....’

Hij voltooide zijn woorden niet, greep haar hand en kuste ze teer. Dan liet hij ze vrij, nat van zijn tranen.

Weer waren haar oogen wisselend in de zijne vol compassie of ronddwalend in een lichte verlegenheid. Vrouw en kind in lieflijke eenheid.

‘Natuurlijk, Ammiza,’ sprak hij na een poosje zwijgen, waarin ze zacht zijn hand had genomen en streelend haar vinger er over bewoog, ‘ik kan je geen deelgenoot maken van de vrees, die mij vervult voor je eeuwig lot, maar wel kan ik van je vragen verplaatsing in mijn gedachtenwereld. Als het voorbijgaan van Jahwès vergiffenis voor onzen val in vijandschap tegen Hem en onze medemenschen, door het zelfoffer van zijn Zoon, niet door den mensch wordt aanvaard, dan moet hij zelf betalen voor zijn schennis van Gods Wezen en schepping, heel zijn bestaan lang en dat beteekent eeuwigen doem, om buiten God en zijn liefde en licht te zijn, - en dat is eeuwige, bitterste smart.....’

‘Ja, als men dat gelooft.....’

‘Zoo heeft ons Jahwè geopenbaard. Zoo moeten wij gelooven, om-

dat Jahwès getuigenis niet liegen kan. Maar tegelijk is waar, dat. wien Hij dat niet laat zien met zijn oogen binnen in de ziel, - het niet ziet en zien zal, tot het te laat is,..... voor eeuwig.'

'Maar het is niet de laatste maal, dat we over deze dingen spreken. Als mijn vriend Elichoref en de Hoogepriester je alles verteld zullen hebben, wat wij weten van deze dingen, komen we er nog wel op terug en over bepaalde onderdeelen spreek ik nog wel eerder met je.'

Hij geleidde zelf zijn lieve gast terug naar het vrouwenpaleis.

Elichoref was gekomen met de rol van het eerste boek, Beresjith.[9)] Hij had gevraagd, of zijn prinselijke leerlinge goed vond, dat hij eerst een kort overzicht van den inhoud haar gaf, dan zij de rol ging lezen en wat haar niet duidelijk was, hem ter verklaring zou voorleggen.

'Met den grootsten ernst' had ze haar vorstelijken minnaar beloofd. - Tot haar wangen begonnen te gloeien, las ze de machtige verhalen van Mosjè's eerste boek: de Schepping, het Paradijs, de val, de belofte van redding door Jahwè, de splitsing der menschheid in kinderen Gods en kinderen der menschen. De geschiedenis van den grooten vloed ten gevolge van den onhoudbaren toestand op de aarde, door de ontzettende stijging van de kracht der zonde, Noachs ark, de nieuwe toestand, gewaarborgd door sterker rem op de ongerechtigheid en de ontwikkeling der volkerenwereld, zooals ze nu nog bestond.

Dan duikt de figuur van Abrahaam op uit de volkerenstroom, die van uit het land der twee rivieren langzaam uitvloeit over de aarde. De openbaring Jahwès begint te verduidelijken, de geschiedenis van Zijn volk Jisraël neemt een aanvang. Die der aartsvaders boeien Ammiza door diepe menschelijkheid. Joseefs levensloop, Jaäqoobs sterfbed en de prachttaal zijner profetieën, - dat alles liet haar ontvankelijke geest niet onbewogen.

Dan volgt in het eerste deel van het tweede boek, Sjemoth,[10)] de verdrukking van Jisraël in Egypte in eeuwen, waarin de openbaring geheel stil staat, tot ze haar licht weer ontsteekt bij de roeping van Mosjè en den uittocht, afgedwongen door machtige

10) Exodus.

wonderwerken Jahwès. Daarop de reis naar den Sjinaj, het Verbond tusschen Jahwè en Zijn volk en de afkondiging der Goddelijke wet voor zijn godsdienstig en burgerlijk leven.

Snel had haar geest zich door dit alles heengewerkt en helder waren de beelden, die het in haar ziel had nagelaten, een wereld, die haar belangstelling had gewekt.

Van tijd tot tijd haalde de koning haar af met zijn staatsiewagen, om ritten met haar te maken in den omtrek. Naar Etaam, naar Chebroon, naar de Jardeendelta en de Zoutzee, naar Geser en de beide Beeth-Horoons, naar Mizpa en Rama, tot Sjilo toe en vertelde hij, wat die namen hadden beduid in Jisraëels heilige historie. Zoo onderbrak hij haar ingespannen geesterarbeid en zette toch haar vorming tot dochter van zijn volk voort met al de liefde van zijn hart voor dat volk en voor haar, door haar plaats en oord te toonen, waar die historiën zich hadden afgespeeld.

Eens, dat ze in de eikebosschen bij Hebroon den wagen hadden verlaten, om in de schaduw van het overoude geboomte zich te vertreden, had hij, terwijl ze zich hadden neergezet op een omgevallen stam, gezegd:

'Miza, begrijp je, dat het een echt koninklijke glorie kan zijn, - de slavernij der liefde voor een schat als jij?'

'Och, dwaas koninkje! En dat wil wandelen in den staatsiemantel van een wereldwijze!' - Ze legde den rechterarm op zijn schouder en streelde met de rug van haar hand zijn wang. - 'Om zich ziek te lachen!'

Gul klonk zijn lach op. Hij greep haar streelende hand en kuste ze hartstochtelijk.

'o Geest van Jafeeth met zijn chokma van den lach!'

'Heeft mijn lieve vriendin het eerste boek van Mosjè nu gelezen?' 'Ja, en het eerste stuk van het tweede, tot waar al die wetten beginnen.'

'Wanneer spreken we daarover?'

'Als mijn koning en heere het wil.'

'Als haar slaaf en vriend mag weten, wanneer zijn gebiedster wil.' 'Zeg het maar, - ik hoef geen koninkrijk te besturen.'

'Maar wel een koning!'

'Hè nee, Sjalomo, zeg het nu,' en ongeduldig wreef haar kleine sandaal over het mos.

‘Zal ik morgen komen met mijn wagen voor een dag op Etaam?’ ‘Ja,..... heerlijk!’

En heerlijk was ook haar rit naast hem met de hand op zijn schouder door het Nisaanlandschap naar Jeroesjaleem terug.

‘Hoe schoon ontwikkelt zich onze verhouding. Van mijn zijde vaderlijke ontferming en stille, maar geen kille gloed van den geestelijk minnende. Haar antwoord kinderlijke vereering van mijn leeftijd en koningsglorie èn..... de zacht stralende genegenheden van haar diepste vrouwlijkheid.’ -

‘Jahwè, mijn Elohiem, in uw scheppingsmogelijkheden, wat een genietingen! Wat geeft Ge uw minnaar-schaduw, o mijn Masjiaach, een voor geen sterveling buiten mij toegankelijke schatten uit uw Goddelijke liefderijkdommen.’

Zoo mijmerend liep hij rond de groote diorieten tafel in zijn prachtige raadszaal. - Met immer klimmenden drang en klem bad het in hem, om haar toebrenging tot de kahaal van Jahwès verkorenen.

Den volgenden morgen zaten ze onder jong geboomte met doorschijnend blad aan de westzijde, de nieuwe aanleg van het park van Etaam. Ze genoten van de zacht koesterende Nisaanzon.

‘Liefste, wat zijn je indrukken van den gelezen rol?’

‘Meest schoone stof en vaak wonderschoon beschreven of verteld. - Die menschen, - ik bedoel Abrahaam en de zijnen, - gaan voor je leven, of je hen hebt gekend.’ -

‘En welken indruk maakte het scheppingsverhaal op je?’

‘Verheven vind ik het. Maar ik begrijp niet, dat om het enkel eten van die vrucht het eerste menschenpaar weg moest uit dien hof.’ Die opmerking gaf hem de taak, haar te vertellen van den val der engelen, die onder Sataans leiding stonden en de proef, door God met zijn menschen genomen, wiens partij zij zouden kiezen. Die proef was te scherper, hoe minder de gehoorzaamheid aan het verbod eischte en in dat kleine had de mensch getoond, liever vijand Gods met de gevallen, Hem vijandige engelenwereld te willen zijn, dan zijn liefdevollen Schepper trouw te blijven en aan de leugenachtige voorspiegelingen van Diens vijand meer te hechten, dan aan de waarheid Gods. Dat was de zonde, dat de val van het eerste menschenpaar, dat verraderlijk Gods schepping, die

ze bewaken moesten en tot ontwikkeling brengen, zijn vijand in handen had gespeeld, om..... als Hij te zijn.....

'Ja, mijn vriend, ik dank u, nu begrijp ik het, maar van die gevallen engelenwereld las ik niets.'

'Gij hebt gelijk, Ammiza. Later komt ge er wel sporen van tegen. Maar zeg mij, vondt ge ons, dat is het door Jahwè geopenbaarde, verhaal der schepping, niet veel aannemelijker, dan dat der volken, ook der noordelijke, dus ook der Sidoniërs?'

'Die vergelijking is niet bij mij opgekomen.'

'Toch is ze van het grootste belang voor je keus. - Bij die volken schept een planloos toeval onbekende wezens uit stof, die eeuwig bestaat. Over de herkomst dier stof spreken ze niet.'

'Overal in de verhalen der volkeren keert ook de zelfbevruchting terug, waar zich niets redelijks bij laat denken. En tegenover dat alles staat de denkende mensch, uit de bevruchting van den nacht door den wind ontstaan.....'

'Peil nu deze dwaasheden: uit stroomende lucht en de ontstentenis van licht ontstaat een wezen van onnaspeurbaar rijke vorming als de mensch!'

'In Egypte soortgelijke onzinnigheden: uit een water, dat van eeuwigheid bestaat, verrijst een god, die zichzelf bevrucht en een manlijk en vrouwlijk godenjong uitspuwt.'

Haar lach weerklonk.

'En in Babiloe,' ging hij voort, 'zijn het tenminste nog goden, waar alles mee begint. Het is echter een kijvende en vechtende bende met bovenmenschelijke krachten toegerust. Mardoek overwint tenslotte het oerwijf Tiamat, snijdt het in tweeën en maakt er hemel en aarde van.....'

'Zie Ammiza, bij de volkeren, die Jahwè niet kennen, aanbidt men schijngoden, die staan en vallen met het volk dat hen vereert. Maar Jahwè is onafhankelijk van Zijn volk Jisraël. Hij kan het vernietigen om zijn zonden, zooals Hij bij den Choreeb heeft gedreigd, toen ze dansten om den Egyptischen stiergod, tijdens zijn tegenwoordigheid op den berg. Daarbij zou Hij zelf de Heilige en Onveranderlijke zijn gebleven.'

'En in onze Heilige Schriften één majestueus, heilig Goddelijk Wezen in de éénheid van drie - en louter geest.'

'Alleen Hij van eeuwigheid en in die eeuwigheid een plan ont-

werpend, dat tot in de kleinste deelen in zijn volkomenheid is bepaald. - En dan breekt die eeuwigheid open en uit de kracht van dien God komen door zijn Woord, bezield door zijn Geest, in majestueuze regelmaat de hemel en de aarde voort in wezenskringen, waarvan de volgende door de voorafgaande is bepaald, tot als kroon van heel dat werk het eerste menschenpaar wordt geformeerd, waaruit heel het menschdom is voortgekomen. En naast die aardsche schepping een hemelsche, waarvan we alleen weten, dat zij met engelen is bevolkt..... De heerlijkste dier engelen staat tegen God op, sleept legioenen met zich mee in zijn val en verleidt door zijn machtige aantrekkingskracht ook den mensch tot opstand tegen zijn Schepper..... Is de keus tusschen Hem en de wanproducten der heidenen moeilijk voor een onbevangen oordeel?'

'Ik verwacht thans nog geen antwoord van je op die vraag, mijn lieveling. Ik zal wachten tot je rustig den tijd hebt gehad, om het geheel te overzien.'

'Maar dit nog. Heb je bij het lezen van Mosjè's eerste twee boeken den Zoon Gods, den Redder der menschheid van dood en doem als straf voor zijn val in vijandschap tegen God, - door de eeuwen zien wandelen, om den raad der goddelijke Drieheid van Vader, Zoon en Geest van die Beiden - om die menschheid te redden, tot een begin van uitvoering zien brengen?'

Ze zag hem weer aan van onder die verhoogde fijne wenkbrauwboog, als ze zich verwonderde of niet begreep.

'Nee, hoe dan?'

Hij nam haar hand in de zijne. 'Mijn vraag is ook vrij duister, maar ik bedoel dit:

'Na 's menschen val spreekt God tot de slang de raadselvolle woorden: Ik zal vijandschap zetten tusschen u en deze vrouw, tusschen uw zaad en het hare. Dat zal u den kop verpletteren en gij hem den hiel verwonden.'

'Dat beteekent, dat God die eerste, noodlottige vriendschapsverhouding tusschen mensch en Sataan omkeert in een verhouding van strijd. Reeds tusschen de kinderen Gods en die der menschen ontstaat ze. In Abrahaams roeping uit zijn stad en familie wordt zij opnieuw openbaar. En nu verschijnt Masjiaach hem bij de bosschen van Chebroon, waar wij gisteren zaten en kondigt hem

de geboorte aan van een zoon, op wien Abrahaams eigen belofte zal overgaan, dat in hem alle volkeren der aarde gezegend zullen worden. Uit hem namelijk moest ons volk voortkomen, dat een strijdhouding tegen de volkeren zou aannemen, door zijn afzondering van hen allen, maar tot aller heil den Redder der wereld voortbrengen.'

'Voor de tweede maal verschijnt de Zoon van God aan den aartsvader Jaäqoob bij den Jabbook; om in hem het besef te verscherpen, dat, als hij niet geroepen was, om mee te strijden tegen het rijk der ongerechtigheid van Sataan en de zijnen, zijn ondergang om eigen zonde gewis zou zijn geweest door de wraak van zijn ellendig door hem bedrogen broeder.

'Eeuwen later verschijnt Hij aan Mosjè bij dat brandend braambosch - je herinnert je - en komt, om wat nu het volk van Jaäqoob is geworden, te redden uit de macht van Sataan in Mitzrajiem, want Jahwè, - zoo noemt God zich hier voor het eerst als de God van het Verbond met Abrahaam en zijn nakomelingen - gaat zich nu openbaren aan dat volk als den Strijder tegen de duisternis der zonde, die op de wereld rust en Jisraël moest daarin zijn bondgenoot zijn, drager van het licht, dat Hij gaat ontsteken over de duistere wereld der zonde.'

'Dan geeft Hij op den Sjinaj zijn zondespiegel in de tafelen zijner heilige wet.'

'Dan geeft Hij dat volk den Engel van zijn Verbond mee, zijn Verlosser, zijn Masjiaach tot een Leidsman naar de beloofde erve.'

'Dan heeft de openbaring Gods een geweldige verrijking ondergaan.'

'Maar je herinnert je, dan ontstaat een vreeselijke botsing tusschen Jahwès heiligheid en de onheiligheid van dat volk. De Verbondsengel verlaat het als wolk- en vuurkolom, als Leidsman en Beschermer. Een geschapen engel neemt die functies over.'

'Maar zie, als onder Jehosjoea het volk Jisraël Kanaän binnentrekt bij Jericho en Jahwè zijn Verbond vernieuwt, keert de Verbondsengel terug, herneemt de Opperste leiding en verschijnt aan Jehosjoea bij Gilgal.'

'Nog enkele malen verschijnt Hij dan in den tijd der Richters, als ons volk reeds hier is gevestigd en het is weer het conflict tusschen

Jahwès bevelen, om alle Kanaänietische volken uit te roeien bij de verovering van dit land - en wat Jisraëel daar na Jehosjoea's dood van gemaakt heeft.'

'Dan houden deze verschijningen op en geeft de Verbondsengel den strijd tegen de ongerechtigheid van het eigen volk over aan de profetenscholen, door den laatsten en grootsten Richter Sjemoeëel gesticht en aan mijn vader, door wiens regeering en psalmen het licht van Jahwès Openbaring opnieuw zeer toeneemt in glans, tot het onder mijn regeering en de opening van onzen tempel zijn hoogsten top heeft bereikt.'

'Miza, dat heerlijk licht wil ik nu, dat in al zijn glans over jou zal stralen en mijn bede tot Jahwè rust eigenlijk nooit, dat Hij je oogen daarbinnen, door de zonde blind geworden, weer ziende maakt, om het te ontwaren.'

'Geen voorlichting, - zelfs niet de meest toegewijde en hoogste, die ik je sturen kan: van Elichoref en den Hoogepriester, - hoe onmisbaar ook, kan je dat geven.'

'Lieveling, nog een bede,..... wil je ook zelf je gebed tot Jahwè richten, om je dit alles te doen kennen als zijn waarheid?'

'Omdat gij het vraagt, mijn liefste vriend.'

'Voor twee jaar heb ik mij veel moeite gegeven, de koningin van Koesh in deze dingen in te leiden, maar oneindig dieper is de drang in mij, om mijn kleine prinses uit Aulis te doen ontwaken onder den hemel van Jahwès reddende genade.'

'Maar nog eens, Ammiza, nooit zal die drang in dwang verkeeren.' 'Ik weet van je houding tegenover Faroena in deze dingen, Sjalomo, en beide zijn we je er dankbaar voor.' -

'Herinner je je, uit de lezing der rol Beresjith, dat Noaach tot zijn zonen zegt: Gezegend zij de Heere, de God van Sjeem. God breide Jafeeth uit en hij wone in Sjeems tenten?' -

'Ja.' -

'Begrijp je die uitspraak?'

'Is het niet, dat de volken uit Jafeeth God zullen dienen naar de openbaring aan Sjeem? - Althans zoo meen ik, dat Elichoref het uitlegde.'

'Ook ik leg het zoo uit. - Kindje, Jahwè heeft uit die volkerenwereld van Jafeeth, lang voor dat die profetie zich zal vervullen, Faroena en jou in de tent van Sjeem gebracht. Zij heeft geweigerd

in het licht der openbaring van den God van Sjeem te wonen. - Wat zal mijn Ammiza eenmaal doen?' -

'Die vraag kan ik nog niet beantwoorden, mijn vriend. Daarvoor moet ik de Openbaring van Jahwè eerst leeren kennen, en ik heb wel bemerkt, gemakkelijk is dat niet.'

'Ik zal op je wachten, lieveling, met eindeloos geduld, al schijnt mijn aandrang mij misschien van ongeduld te beschuldigen, maar die drang, Ammi, is liefde!'

De drie ontvangen antwoorden bewezen hem, hoe ver hij nog was van zijn doel.

Hoe kon het ook anders!

En toch troostte hij zich: bij Faroena was verzet, bij Ammiza belangstelling. Of was dat slechts een vorm uit eerbied voor zijn glans en jaren?.....

'Jahwè, geef het eerste!'

In het vrouwenpaleis zeiden radde tongen, dat's konings bezoeken in de laatste maanden er talrijker waren, dan in evenveel jaren daarvoor. Ze golden natuurlijk het verblijf der beide tyrische prinsessen, dus: .....de jongste, prinses Ammiza. - Er was maar weinig jalousie in die opmerking. Ammiza's lieve, zachte wijze van omgaan had de harten, tot naijver en kwaadspreken licht geneigd, bijna alzijdig voor zich ingenomen. Daarmee was ze eigenlijk de hoofdpersoon van het geheele vrouwenpaleis geworden: vriendin en zaalgenoote van prinses Faroena.

Maar tusschen haar en Faroena.....?

Slechts de scherpzinnigsten uit de vrouwenzalen doorzagen, dat 's konings bezoeken iets trachtten te voorkomen, wat daar zich zou kunnen ontwikkelen. - Prinses Ammiza immers kon hij bij zich laten roepen, ook langeren tijd bij zich houden. - Prinses Faroena's gezondheid liet dat minder toe den laatsten tijd.

Maar de hoofdoorzaak, waarom hij prinses Ammiza niet tot de gezellin zijner nachten verkoos..... die ontging haar.

Aan Faroena. - hoe hij tot die oorzaak was gekomen.

Ze lag op haar rustbed, de rechter arm over een zwaren rol, het hoofd op de hand geleund. Een laag uitgesneden granaatkleurig, dun kleed liet haar schoudertoppen en armen onbedekt. Haar

rechter voet raakte met de van gouden teenkokertjes voorziene sandaal het zware babylonische tapijt. - Nog waren haar vormen weelderig, maar een waas van matheid lag over haar gelaat en oogen, ondanks stibium, malachiet en lippenrood.

Heerlijke geuren van tyrisch reukwerk vervulden de zaal. Jonge palmen in cederen bakken hier en daar en gouden vazen met bloemen overal. Door de vensters, die op het paleispark openden, speelden zachte koeltjes, welker geuren door het reukwerk werden overstemd.

Bij haar zat op lagen schemel Ammiza in lichtgelen byssus met bloemfestoen omboord en gesloten tot den hals, het zachtgolvende haar vrij over haar schouders. Ze las hymnen voor aan de goden der Sidoniërs.

'o Kind,' onderbrak haar Faroena, 'kun je ook zoo onweerstaanbaar verlangen naar den eeredienst onzer groote godin op de tempeltinne van ons onvergetelijk Tyrus, de blauwe zee in het westen, de kleurige Libanoontoppen en terrassen in het oosten?' 'Niet zoo sterk als gij. Ik ben nauwlijks enkele maanden hier en word overstelpt door al het nieuwe, nooit geziene.'

'En mij laat het oude geen rust. Die betooverend schoone tempel uit een onheugelijk verleden, van binnen bekleed met door den tijd wel gedeukt, maar heerlijk blinkend rood goud en daarvoor de betylen van rooddooraderd, spiegelend gepolijst smaragd, - een gezang van kleur en glans en aanbidding onder de stralen van het zonnelicht, woningen van onzen baäl en baälat Melkart en Ashstarte. o Waarom vervult gij mijn vurigste wensch niet, dat in deze stad uw altaar rooke, de lofzangen uwer priesteressen opklinken naar den hooge, zooals eens, toen het volk der Chabiri hier nog niet was binnengedrongen!'

Tranen liepen over haar wangen.

Daar werd zacht door een kamerdienaar op de deur geklopt.

Ammiza voorkwam hem snel en opende. Hij boog zich diep; 'de majesteit des konings komt prinses Faroena bezoeken.'

Ze bracht de boodschap over. - 'Zal ik gaan?' - Faroena knikte.

Enkele oogenblikken en Sjalomo trad binnen.

Hij omhelsde en kuste haar.

'Voel ik tranen op die wangen?' vroeg hij teer.

Ze glimlachte pijnlijk.

‘En mag uw vriend de reden daarvan weten?’

‘Zijn er altijd redenen voor vrouwentranen?’ - vroeg ze.

‘Me dunkt, ja, al zijn ze niet altijd onder woorden te brengen.’ ‘Ammiza las mij lofzangen aan de goden der Sidoniërs voor.’

‘En deed ze dat zoo bewogen, dat ze die schoone oogen met vocht overtoog?’

‘Ik vermoed het, liefste..... Misschien is mijn wankelende gezondheid er mee oorzaak van.’

‘Maar doet ge wel alles, om die weer vast te maken?’

‘Arad Nanai wordt oud, maar is vol zorgen en Ammi is een lief verpleegstertje.’

‘En een ijverig leerlingetje, hoor ik van haar leermeesters en bemerk ik ook zelf.’

‘o Mijn vriend,’ vroeg ze met meer opgewektheid, blij van onderwerp te kunnen veranderen, zonder dat hij dat bemerkte, - ‘wat ik u reeds lang eens heb willen vragen: ‘Wat bepaalt uw uitzonderingshouding tegenover haar?’

Hij glimlachte.

‘Een weefsel, een vlechtwerk van overleggingen, gevoelens, vermoedens, - hoe noem ik ze alle! - Mijn eerste indruk, toen ik haar zag, was, dat de lichamelijke zijde der verhouding van man en vrouw haar veel minder aantrekt, dan de geestelijke, meer nog - want dat is bij veel vrouwen het geval, - dat ze er een zekere afkeer van heeft. - Of dat de oorzaak was, dat bij mij tegenover haar diezelfde toestand werd gewekt, is mogelijk, maar alleen dan verklaarbaar, als dat geestelijke in haar van zoo hooge ontwikkeling is, dat het alleen daardoor in mij alle lichamelijke, - ik zeg niet aantrekking, maar toenadering - tegen houdt. Acht gij dat inderdaad mogelijk?’

‘Jjja,..... er is wel zoo iets in haar.’

‘Dat deed bij mij de gedachte opkomen: is er niet een hoogere verhouding tusschen man en vrouw, waarbij de lichamelijke aanraking, die de voortplanting bedoelt, hoe groot een wellust op zichzelf, - achterwege kan blijven.’

‘Mijn vader zegt in zijn klaagzang op den dood van Sjaoel en Jonathaan met betrekking tot den laatste, zijn hartsvriend: uwe liefde was mij wonderlijker, dan de liefde der vrouwen.’ Dat wijst

er op, dat de vriendschapsliefde tusschen man en man hooger is, dan die tusschen man en vrouw, omdat ze van lichamelijke aanraking niet afhankelijk is.'

'Dat bracht mij tot de gevolgtrekking: Nog hooger staat dan de liefde tusschen man en vrouw buiten lichamelijke aanraking. - Dat doet de lippenkus, die nimmer zonder zinnenontroering is, vervangen door de handkus, die enkel vereering is.'

'In mijn verhouding tot Ammi komt nog als laatste factor het groote verschil in leeftijd, dat door de verhouding vader-kind, natuurlijk enkel geestelijk bedoeld, - ook in die richting dringt.' 'En,' besloot hij glimlachend, 'als allerlaatste factor: op duizend gewone gevallen heeft de uitzondering op zichzelf bekoring.'

'Hoe dat alles mag zijn,' sprak Faroena, 'je proef is tot nu toe zeker geslaagd. Ze is verrukt door je houding tegenover haar.'

'Dat bewijst opnieuw, Faroena, hoe gelukkig je gedachte en de uitvoering er van in Soor is geweest, want telkens weer blijkt mij, met hoeveel vereering en liefde ze jouw vriendinnetje is geworden.'

Even staarde hij peinzend voor zich.

'Overigens,' begon hij opnieuw, 'is voor een dergelijke verhouding in het gewone huwelijk geen plaats. Ze zou, stel, dat ze in een bepaald geval kans zou hebben, zich in zekere mate te ontwikkelen, er bron worden van moeilijkheden. Het ongewone zou er struikelen over het lagere, gewone. - De gewone lichamelijke verhouding moet door ongewone geestelijke in hoofdzaak worden opgeheven en dat kan inderdaad het geval zijn door aangeboren tegenzin in het lichamelijke bij de vrouw, dat door verschil in leeftijd met den man versterking erlangt, - en de overwegend geestelijke ontwikkeling en neiging der beide betrokkenen.' -

'Mij duizelt liefste, van zoo hooge gedachtenvlucht. - Alleen..... van de overwegend geestelijke neigingen van mijn vriend inzake de verhouding man-vrouw, ben ik nu nog niet zoo heel sterk overtuigd.' -

Zijn lach klonk helder op.

'Ook hier de Jafeethietische chokma van den lach! - Maar is 't niet jouw opperst schoone lichamelijkheid, al was onze geestesverhouding ook hooger, dan die tusschen mij en alle anderen, - die die neiging immer verbood tusschen ons tot haar recht te komen?'

En zich door niemand bespied wetend, omhelsde hij haar nog eens met den hartstocht van voorheen.....

Nauwlijks was hij heengegaan of de deur van Ammiza's cabinet werd geopend. ‘Mag ik binnenkomen?’

Ze schikte haar dek en kleeding snel terecht:

‘Gauw maar, want 't heeft in hoofdzaak over jouw verhouding met hem gegaan.’

Tot in de fijnste onderdeelen werd ze deelgenoote. Ze mocht aanvullen, met wat uit eigen gesprekken ze had opgevangen. - Wat een stof voor hooggestemde vrouwenharten!

‘Zie je, kindje,’ besloot Faroena, ‘dat ik een koningsziel met je deelen wilde, zoo groot, dat ze ons beide gelukkig kan maken?’ Ze omhelsden elkaar in verrukking.

In een volgende gesprek ging het over zijn vragen naar de oorzaak harer tranen.

Ammiza lag op den diwan in zijn cabinet. Hij zat op den rand, haar linker in zijn rechter.

‘Miza,’ vertel me, wat had Faroena's tranen doen vloeien, toen ik de laatste maal bij haar was? Ze gaf voor dat het haar ontroering was tengevolge van je voorlezen van godenhymnen.’

‘Het gebeurde wel tijdens dat voorlezen. Of het was tengevolge er van? Misschien in dien zin, dat ze er sterk door ging denken aan den dienst der groote godin van Tyrus. Althans, dat ze daarheen zoo sterk verlangde en diep betreurde, dat gij haar die eeredienst steeds hadt onthouden in het openbaar, verzekerde ze met grooten nadruk en het was daarbij, dat haar tranen begonnen te vloeien.’

‘En vind jij dat ook zoo erg, mijn lieveling?’

‘Heel naar vind ik het wel en ik begrijp niet goed, mijn vriend, waarom ge dat aan de kooplieden en vrouwen uit den vreemde weigert. Dat staat men toch overal toe in Soor, in Sidoon, in Gebal, in Tanis, in Mennefer, in Carchemisj, in de steden der vlakte van Araam-Nacharajiem. En..... Faroena lijdt er onder, dat merk ik wel.’

‘O, die vrouwen!’ sprak hij schertsend. - ‘Maar ook bij de handelsdelegaties en in het algemeen bij de grooten van Efrajiem dringt men er op aan. Onder hen is zelfs mijn schoonzoon Baäna,

die in Megiddo de herbouw van den tempel van Ashstarte door Tyrische kooplieden heeft toegestaan. Of ik het nog eens buiten de stad zal toelaten?..... In Jeroesjaleem in geen geval.'

'Maar laten we liever eens over je studie en leermeesters spreken. Ben je tevreden over de lessen van Hoogepriester Achimaäz?'

'o Ja, bijzonder. Ik heb reeds tweemaal met hem den tempel bezocht.'

'Dat vertelde hij mij.'

'Wat is die symboliek een kunstig smeedwerk in uw godsdienst, - alles beeld van uw God Masjiaach. Ook de rol van uw grooten vader en zijn grooten zoon als afschaduwingen van uw Masjiaachgeloof is van een verhevenheid, die ik in geen anderen godsdienst heb gevonden.'

Hij kuste haar hand.

'Ik ben dankbaar voor je oordeel, mijn prinselijke lieveling. En heeft hij je ook verteld van ons Rijkslied?'

'Ik herinner mij wel, dat hij het genoemd heeft, maar bepaald er over verteld heeft hij niet.'

'Mag ik er je iets uit voorlezen?'

'Heel graag Sjalomo. Ik houd dol van voorlezen.'

'Dan in den zin dan van voorgelezen worden,' sprak hij, den rol zoekend in een der accaciahouten kisten.'

'Ja, maar zieke of oude menschen lees ik ook zelf graag voor,' antwoordde ze lachend.

'Maar dat is toch weer een beetje een ander 'graag.'

'Ge hebt gelijk, mijn chakaam. Ik vind het zoo heerlijk mij ongehinderd in mijn gevoel te verdiepen in een stof, die mij lief is op het rhythme van een geliefde stem.'

'Geprezen vrouwlijke ontvankelijkheid! - Mij maakt voorlezen ook dol, maar in een beetje anderen zin, als mijn vriendinnetje.'

'Mag ik je dan nooit voorlezen, als je eens ziek wordt?'

'Dàt zal ik heerlijk vinden, - niet om dat voorgelezen worden, maar omdat ik alles heerlijk vindt, wat mijn lieveling is en doet.' 'Kan een vleier en een wijze één persoon zijn?'

'Ja, maar alleen, als de gevleide mijn kleine prinses Ammiza is!' Lachend kuste ze zijn hand.

Het was voor Sjalomo een heerlijkheid van het uitgezochtste soort, haar in te leiden in stof en symboliek van het Sjir. De verhouding

van vader en zoon tot de Sjoenemietische in hun drieër schaduwsymboliek, - de noodzakelijkheid, waarmee uit de dragers dier schaduwen het Sjir moest ontstaan..... dat alles was wel een heel bijzondere openbaring der hoogheid en fijnheid van Jisraëels godsdienstig leven, waarvoor Faroena nimmer oog had gekregen, - die Maqueda in verrukking had gebracht, - die Ammiza door haar schoonheid boeide.

Toen las hij haar voor enkele kleinere grepen uit het eerste bedrijf, de openingsstrophen, het eerste visioen en de kroning in Sjoeneem. Het tweede las hij geheel voor met het welluidende: ‘Zuster, mijn bruid, uw fontein is verzegeld,’ het duistere ‘Ik ben één, ik ben één! Machanajiem, één rei van twee heiren!’ Dan het tweede, uitgebreidere visioen en de lofzang der bruid: ‘Mijn liefste is stralend van blank en rood,’ waarmee het sluit. - Uit het derde bedrijf koos hij den gloeienden lofzang van den bruidegom en de majestueuze slotstrophe, de hymne der bruid op de liefde: ‘o Druk me als een zegel op hart en arm!’

Exstase sprak uit Ammiza's oogen.

‘Maar mijn vriend, waar is onder de geschriften der volken zoo iets geschapen! En heeft koningin Abisjag daar de helft van gedicht?’ ‘Ten minste de stof aangegeven. De vormgeving is meest overal van mij.’

‘Dichter Jahwès, wat ben ik trotsch en gelukkig, dat gij ook mij tot uw minnend hart hebt opgeheven,’ riep ze verrukt.

Met stralenden glimlach zag hij haar aan, drukte haar hand tegen zijn wang.

‘Ammi, ik vind het heerlijk, dat ik je eenigszins je jonge, gouden liefde kan vergelden, liefde, die mij tot aan mijn laatsten snik zaligheid waarborgt in vrouwenarmen!’

Toen zette ze zich op zijn knie, sloeg de armen om zijn hals, legde het hoofd op zijn schouder en drukte haar voorhoofd tegen zijn wang. Teeder hield zijn arm haar schoone lijf omvat.

‘Als je nu eens je eigen oorschelp kon zien, Miza, dat juweeltje van vormvinding en vormvoltooiïng, zooals een mensch ze kan vinden noch uitvoeren, dan zou je nooit meer een grein geloof hechten aan al den onzin, die de volkeren verzonnen hebben over het ontstaan van wereld en menschheid.’ -

Zoo sprak hij naast haar gezeten op de marmeren bank in het park van Etaam, waar voor twee jaar Maqueda hem fluisterend de hoogste harer wenschen kenbaar maakte.

Terwijl ze glimlachend naar hem luisterde, vervolgde hij:

'Indien je de taak was opgedragen, om de klanken en geluiden te geleiden naar het binnenste onzer gedachten, zou je begrepen hebben, dat dat een opening buiten en een buisje vereischte naar binnen. - Maar hoe zou je daar iets schoons van gemaakt hebben, zoo schoon, dat ik er al zoo vaak met verrukking naar heb gestaard? Die prachtig gebogen buitenlijn - en hij volgde ze met zijn vinger - en de fijne porseleinen, omgebogen rand; en in het diepste kamertje de ingang naar binnen, maar nauwlijks zichtbaar door een kraakbeenig heuveltje, waarin de huid er zich voor verheft. En wat is dat alles nog eenvoudig bij het aanbiddelijk wonder van Jahwès vormvinding en -volmaking, om door het licht de beelden tot onze kennis over te brengen. - En dat zouden volgens jullie slimme priesters, de nacht en de wind samen hebben klaar gespeeld!'

'Nu begrijp ik Faroena's klacht dat haar vorstelijke minnaar spotten kan met haar godenleer,' sprak Ammiza glimlachend.

'En ik heb nooit begrepen, dat zij dien spot niet met hem is gaan deelen,' antwoordde hij.

'En als uw kleine vriendin nu zegt, dat zij u beiden begrijpt, zult ge haar dan niet vreeselijk verwaand vinden?'

'Leg mij dat eerst eens uit.'

Glimlachend en licht blozend over haar hachlijk pogen, sprak ze: 'Ik geloof, dat Faroena, als ze dat toegeeft, vreest, dat ze dan de beschermende wallen van haar Ashstartegeloof prijs geeft en een machtige geest zijn aanvallen daarop zal richten.'

Een zich langzaam om zijn lippen ontplooiende glimlach bewees haar, dat hij niet dwaas vond, wat ze had gezegd.

'En nu verder?' toen ze even wachtte.

'Dat gij in uw verheffing van Mosjè's scheppingsverhaal boven die der andere volken..... gelijk hebt.'

'Vreeselijk verwaand, maar volkomen juist. En dat maakt alle waan - tot werkelijkheid.'

'Zacht glansende, edele parel van Aulis, in het halskarkant mijner vrouwenbeelden allen overstralend'.....

Haar blauwe oogen begonnen bij die woorden weer dat lieflijke

spel: dan in de zijne, dan dwalend naar het onbestemde. - Het kostte hem groote wilskracht, haar niet aan zijn borst te drukken. Hij nam haar rechter tusschen zijn beide en preste ze zacht.

Na enkele oogenblikken begon hij:

‘Liefste Amzeke, enkele weken geleden spraken we over den val der menschheid in het eerste Paradijs door invloed van den gevallen heerlijksten engel en over het wezen der zonde: vijandschap van den mensch tegenover zijn Schepper. Later sprak ik met je over het optreden van den Zoon van God, die als Scheppingsmiddelaar den mensch formeerde en hem na den val als Verlossingsmiddelaar wil redden, door de straf voor hem te dragen. Dat gaf de belofte in het Paradijs van den Masjiaach en de verkiezing van ons volk, om de verdere Openbaring Jahwès over Hem te ontvangen en zijn Verbond daartoe met Abrahaam, het afkondigen van zijn wet op den Sjinaj en de vernieuwing van het Verbond, - nu met geheel zijn volk en zijn onderwijs door de profeten tot op mijn vader Dawied en mij.’

‘Maar wat heb je er aan, dat alles te weten, zonder dat Verbond ook voor je eigen persoon te aanvaarden, - zonder te weten, dat Masjiaach ook jouw persoonlijke schuld overneemt als de zijne en met zijn zelfoffer eens in de toekomst jou het leven waarborgt, - zooals onze tempelsymboliek dat alles profeteert. - Je herinnert je dat immers?’

‘Zeker, mijn vriend, maar om daar iets aan te hebben, moet men erkennen van binnen vol boosheid te zijn..... en zoo voel ik me niet.’

‘Gelukkig, mijn kind, dat je je zoo uitspreekt. - Maar je herinnert je ook, hoe na den val in vijandschap van den mensch tegen God, ook die in vijandschap tegen den medemensch zich op het bitterst vertoont in den broedermoord van Kaïn; - dan gaat het steeds verder, zoodat na den ondergang der eerste wereld, waarin de zonde zoo was uitgebroken, dat er op aarde geen leven meer mogelijk was, God met de geredde menschheid in Noaach een Verbond heeft gesloten, dat Hij de zonde in het menschenhart zoo zou beteugelen, dat zich dat niet kon herhalen.’

‘Maar dat Verbond bedoelt niet de verzoening der menschheid met God, slechts het mogelijk maken op aarde van een toestand, waarin het leven der volkeren tot ontwikkeling kan komen, opdat God

zijn reddingsplan met zijn verkoren menschheid in Masjiaach kan uitvoeren.

'Zie nu die beteugeling der zonde niet aan voor deugd, die er wel het uitwendig gevolg van is, maar die niets veranderd heeft aan Gods uitspraak, waarop Hij het vonnis der eerste menschheid heeft gegrond, dat al de overleggingen van 's menschen hart voortdurend uitsluitend boos zijn: God en zijn naaste haten. Mijn vader in een zijner psalmen spreekt geheel dienovereenkomstig: God zag neder uit den hemel, om te zien, of er één verstandig is, één, die God zoekt. Maar allen zijn ze afgeweken, allen ontaard. Er is niemand, die goed doet, niet één. - Omdat dat nu door de bindende kracht van Gods almacht niet tot uiting komt, is er nog zooveel goeds en lieflijks in de menschenwereld. Maar hoed je voor den schijn, want de werkelijkheid daaronder is niet veranderd, is ontzettend. Dat zie je in de gevallen engelenwereld, waar God die beteugeling niet noodig had. Ze is in een duivelenwereld veranderd. Dat zie je in de menschenwereld eenigszins in den broedermoord van Kaïn en erger in de menschheid der eerste wereld, waarin Gods Geest niet meer werkte. Maar allen, die Hij roept tot deel in zijn genadeverbond, gesloten met onze vaderen en ons volk, opent Hij van binnen het gezicht op die verdorvenheid, zooveel als ieder noodig heeft en kan verdragen. Dat doet hem het heil der vergiffenis zoeken in Masjiaachs plaatsvervangend lijden en zoo komt hij weer in herstelde verhouding tot God, tot het vrije nieuwe liefdeleven met Hem.'

'Onwetend van dat alles, maar in het ingeschapen besef, dat hoogere machten, die ze goden noemen hen na den dood met ondergang bedreigen, hebben de Egyptenaren hun doodengericht verzonnen, waarin de afgestorven zielen door twee en veertig monsterachtige goden-rechters met de ontkenning van bepaalde zondige daden moeten worden doorgelaten. Gelukt hun dit door tegenwoordigheid van geest, hetzij ze waarheid spreken of niet, dan volgt hun vrijspraak door Thot en Osiris en een zalig leven bij den laatsten. Bij de volken der Euphraatvlakte het geloof in soortgelijke dwaasheden.[11)] Zoo strompelen ze langs hun duistere wegen naar hun uitzichtloos verderf. Want nog eens, het gaat niet om enkele

11) Bruno-Meissner. Assyriën und Babyloniën II 147.

zonden, maar om het weer recht buigen van den geheel verdorven wil van het menschenhart.'

's Avonds na den maaltijd met haar samen in de zaal, vertelde hij haar nog eens van den grooten dag der tempelwijding en den feestdisch met al de rijksgrooten en de Egyptische en Sidonische gezanten, de grootste dag van zijn koningschap en van Jisraëels historie. Hij las haar voor de kleine rol zijner tafelrede, waarin het Jahwisme de Osiris-mysteriën overwon - en de beide grootsche hymnen zijns vaders, waarmee de feestweek was geopend en gesloten.

'Lieveling, wat ik de Egyptische prinsen heb toegeroepen, nog eens tot jouw innig beminde ziel gefluisterd: Kus den Zoon, opdat Hij niet toorne en gij op uw weg te gronde gaat. Heil allen, die bij Hem schuilen.'

Met tranen in de oogen had hij dat gezegd. - En toen hij haar naar haar kamer geleidde, zag hij, dat ook haar oogen vochtig waren.

Nog geen week na zijn laatste gesprek met Ammiza ontving hij van haar vroeg in den morgen de boodschap uit het vrouwenpaleis, dat Faroena in een door benauwdheid half bewusteloozen toestand lag.

Snel begaf hij zich naar de overzijde van het park.

Toen hij binnentrad, vond hij Arad Nanai reeds bezig met pogingen, de kranke een medicijn te doen innemen, dat naar de voorstelling in de medische scholen van Babylonië, de toename van gasvormige lichaamsstof bij haar moest bevorderen, om den stokkenden adem weer op gang te brengen.

Rondom Faroena's leger stonden de hoofden der vrouwenkamers van Moaab, Ammoon en Edom, wringende handen heffend tot haar goden, starend naar het gezwollen blauwrood gelaat der lijderes. Ammiza zat aan het hoofdeinde.

Nadat de koning enkele woorden met den ouden medicijnmeester had gewisseld, trad hij aan het bed, nam haar hand en vroeg zacht: 'Hoe gaat het?'

'Zoo..... benauwd,' bracht ze hijgend uit.

Hij gaf een geluid van deelneming.

Met gesloten oogen en hoorbaar, hijgende ademhaling lag ze neer.

‘Hoe komt dat opeens zoo verergerd?’ vroeg de koning, nadat hij een poos zwijgend naar de lijderes had gestaard.

Plotseling richtte ze zich half op, sperde de oogen wijd open en riep:

‘Geef mij..... een tempel voor Ashstarte..... of ik sterf’..... en viel weer terug in haar kussens.

‘Och, is het dat, is het dat!’ riepen de hoofden der kamers, elkaar met wijde oogen van verbazing en compassie aanstarend.

Sjalomo stond een oogenblik met verzet in zijn ziel en een onuitgesproken: ‘Moet dat het middel zijn?’

Toen rees Ammiza op, wierp zich aan zijn hals, bedekte zijn lippen met haar eerste kussen en sprak, met smeekende oogen hem aanziende: ‘O, ze sterft!..... mijn Sjalomo, dàt zult ge toch nooit toelaten?’.....

Een ogenblik van de hoogste spanning.....

De koning maakt zich los uit Ammiza's omhelzing, buigt zich over Faroena en spreekt: ‘Lieveling, ge zult hem hebben.’ (a)

Ze strekte haar armen naar hem uit..... en liet ze weer neervallen op het bed.

Haar gelaatskleur werd nog donkerder..... haar adem stond stil. Met angstige spanning staarden allen haar aan..... Was ze dood?.....

Dat duurde tien, twintig seconden.

Plotseling wierp ze zich omhoog, sloeg de oogen open en..... de adem brak zich weer baan door haar toegesnoerde keel, zij het nog moeilijk. Ze zonk weer terug in de kussens.

Langzaam werd haar gelaatskleur bleeker, de ademhaling versnelde en werd regelmatiger, maar nu trad bewustloosheid in. Een doodelijk bleek overtoog haar wangen. Het zweet droppelde in parels van haar voorhoofd.

Met teedere zorg wischte Ammiza ze weg.

Toen legde Arad Nanai een smalle reep doek, gedrenkt in geestrijk vocht over haar mond.

Weer wachtte aller hoogste spanning op wat zou geschieden..... Het duurde nog geruimen tijd, maar toen sloeg ze met een snik de oogen op.

Het leven had overwonnen.....

Arad Nanai fluisterde den koning de wenschelijkheid toe, dat de

kranke alleen zou zijn. Hij trad naar het bed. ‘Zoodra je beter bent, kom ik voor de verdere plannen.’ - Toen drukte hij een kus op haar kille voorhoofd.

‘Dank lieveling, o dank’..... fluisterde ze.

Hij wenkte de vrouwen met zich naar buiten. - Daar vroeg hem Odarinna der Moabieten: ‘En wij, mijn vorst?’

‘Gij allen natuurlijk als zij,’ sprak hij. - Toen kusten ze zijn mond en handen.

Hij keerde terug naar zijn paleis.

Ammiza naar haar kranke - en ze besefte niet, dat zij het was, die de laatste stoot gegeven had aan het wankelend Jeroesjaleem der schaduwen.....

Maar nergens wist men nog, dat het was gevallen, dan in den hemel..... en in de hel.

Eindnoten:

9) Genesis.

III. De katastrophe

Als de vrouw langs wegen van oprechtheid en karakter haar doel niet kan bereiken, kan ze andere inslaan, maar dan opent ze er tegelijk, die de demonenwereld gelegenheid geven een buitengewonen rol in haar zieleleven te vervullen.

Gods Vijand en Tegenstander zelf, Sataan, had het eerste Paradijs door het medium der zondelooze vrouwenziel rechtstreeks ten val gebracht.

Eén zijner afgezanten had de gemakkelijker te vervullen taak zich zien opgedragen, dat doel te bereiken met het Paradijs van het Jeroesjaleem der Schaduwen langs een buitengewonen weg in de zondige ziel der vrouw. - De wijsheid van zijn Bewaarder had dat een oogenblik onderscheiden en de vraag bij bliksemlicht in zijn ziel voelen opkomen, of dat het middel moest zijn, om Ashstarte's dienst openbare rechten naast den dienst Jahwès te doen verkrijgen in Jeroesjaleem. - Maar dat verzet van een oogenblik had Sataans trawant overrompeld door den weg der oprechtheid van een tweede vrouw in zijn dienst.

Zoo had de hel voor de tweede maal door de vrouw - over Jahwès heilsplan getriumfeerd.

Chawwa..... Faroena..... Ammiza.....

Met een: Het is de laatste consequentie mijner Egyptische staatkunde - had Sjalomo zich van den schok hersteld, die zijn belofte aan Faroena hem had toegebracht.

En Ammiza, die onwetend haar Delilarol had gespeeld, zag en hoorde de demonenwereld niet, die in de bergwoestijnen der Zoutzee de tumulten van brullende vreugde vierde, die Nataan eens angstig had voorgevoeld.

Elken morgen kwam ze haar immer dieper beminden vriend berichten, hoe het met de lijderes van het vrouwenpaleis ging: langzaam, maar gestadig vooruit. Nog wel eens kwamen lichte be-

nauwdheden terug, maar zonder dat de stijgende lijn werd gebroken. Het was dus wel waarlijk de smart over een gemis geweest, benauwenis over een onvolbrachte plicht, die ze niet langer kon verdragen. Vooral het eerste bezoek van Rinna was zeer vermoeiend voor haar geweest. Maar Rinna wist uit zijn jeugdjaren in Tyrus nog wel, hoe Ashstartes daktempel was ingericht. Zoo zou hij hem in het klein nabootsen op den zuidelijken top van den Misha, welks helling afdaalde in het Kidroondal; - en aan de overzijde lag de Jehoedeesche bergwoestijn!

Met materialen behoefde hij niet karig te zijn. Een van binnen met goud bekleed marmeren tempeltje en de twee betylen van rood dooraderd smaragd, waarin Melkart en Ashstarte huisden en daartusschen het altaar voor vogel- en vruchtenoffers en rechts en links palmpjes in bakken, die het heilig bosch, en een bronzen waterschaap die een vijver moest vervangen. - Een omvattingsmuur met poort en, langs den muur gebouwd, kleine vertrekjes voor tempelpersoneel, - daarmee zou de groote moedergodin eindelijk, eindelijk tot haar recht komen.....

Voor de ‘verfoeisels’ van Ammoon, Moaab, Edom - lagere plateau's met een reusachtig afgodsbeeld, een altaar en een steenen paal in phallosvorm en voor de Chetietische vrouwenkamer en de handelsdelegaties uit Sjamal en Carchemis een monsterbeeld van Tesjoeb met bijbehooren. Alles sieraden der ruimhartigheid van den grooten koning van Jeroesjaleem....., - wel wat laat aangebracht, maar nu toch getuigen van zijn gunst over de bevriende en onderworpen volken, die het rijk eere en gewin toebrachten. De kamers en delegaties van Mitzrajiem en de Babylonisch-Assyrische volken konden in den Ashstartetempel terecht voor den dienst van Isis-Anat en Istar.

Ammiza en haar koninklijke minnaar bracht elke dag met niet meer te missen zaligheden samen. - Hoe begonnen de elementen harer kennis van Jahwès Openbaring en de historie van zijn volk in haar geest verbindingen aan te gaan. - Het was hem wellust van het fijnste aroom, daar den invloed van zijn rijken geest in te doen werken.

Nu zij die stof tot haar geestelijk eigendom had gemaakt, begon hij haar zijn eigen levensgeschiedenis tot in de kleinste bijzonder-

heden te vertellen, om haar zijn deel en beteekenis er in te doen verstaan. Welk een glans lag op dat alles! Hij was koning van een wereldrijk en van een wereld van beelden en gedachten. - Hoe genoot Ammiza van de immer nieuwe vergezichten in dat geestelijk Libanoonlandschap. Hoe wisselden er alle toppen van gedaante en kleur, al naar de zijde, vanwaar zij werden benaderd, al naar hen het licht der openbaring bescheen. Hoe rezen en daalden ze naar den genomen afstand!

Zijn geboorte uit Bathsjeba, de crises van zijn troonsbestijging en -bevestiging, - zijn nachtelijke tocht naar Sjoeneem, - het lijden en de verrukkingen van Abisjag, hun symboliek en het Sjir, - de weken in het gebergte, het ontstaan van hun lied en zijn eerste opvoering en zijn zang der schepping, - waar was immer zoo geleefd!.....

Dan plotseling geheel nieuwe tafereelen en vergezichten.

Mitzrajiem met zijn grootmachtig, prachtig heidendom schuift het eerste fijne, teere bedrijf van dat leven, waarvan de coulissen overgebracht worden naar den Dawiedsburcht in den Libanoon, met kracht ter zijde.

Groot-koningschap, leger- en ambtenarenvorming, Wijsheidsschool en handelsbevordering, - en naast hem op den troon Jahwès de heerlijke Lotos van het ‘Huis, groot van Overwinning.’

Jahwès woorden, gunsten, gaven, wijsheid, die de volkeren verrukt en verlicht, rijkdommen, zonder gewapenden diefstal verkregen, die in enkele jaren het verleden als armoede stempelen, tempel-, paleizen-, millo- en murenbouw, vestingen, versterkt of nieuwgebouwd, tot de koningin van Noebia komt.

Maar het hoogst heeft haar bekoord zijn openingsrede der Wijsheidsschool. Ze heeft den rol meegenomen naar haar kamer, hem gelezen en herlezen en zich telkens met nieuwe vragen naar het Woudhuis gericht. - Wat een ontvankelijkheid, die van Faroena ver achter zich latend!

Zijn liefde voor haar stijgt boven wat tot nog toe immer in vrouwen hem had bekoord.

Want stille kracht onder en naast alle, die in zijn machtig rijk werkten, was liefde voor vrouwen uit alle volkeren, de verrukkelijke schoonheid der dochters van het prachtige heidendom.

Zoo worden in het derde en vierde bedrijf alle heerlijkheid Jahwès

en der heidensche beschavingen in een schijnvrede in het Jeroesjaleem der Verkiezing samengestuwd.

Tot, liefste van alle, prinses Ammiza verschijnt!

Het vrouwenpaleis tilt nu zijn tinne boven burcht en tempel, het vierde bedrijf nadert zijn slot.

Maar zij..... ziet geen besluit! - Haar komst in Jeroesjaleem is een nieuw begin.

Haar jonge leven gaat zich snel ontplooien bij al die heerlijkheid en verrukt spint zij aan haar gouden weefsel voort, onwetend, dat met de draad van het lot van het Jeroesjaleem der schaduwen, ook die van haar levensgeluk zal breken.

Onwetend, dat de demonenwereld haar hand had uitverkoren, om tegelijk aan beide een eind te maken.

Want bij al haar verrukkingen ontwaart ze Jahwè niet, - slechts aardschen glans en heerlijkheid, de dienst van Jahwè onbegrepen inbegrepen.....

En hij, die haar zielsoog voor Jahwè trachtte te openen, laat een laatste, sterkste roes van zaligheid in vrouwenweelde over zich komen, waardoor de raderen van zijn levenswagen in versnelde vaart het onheil tegemoet rollen.

De hoofden der vrouwenkamers hadden niet kunnen zwijgen tegenover haar gezellinnen. Dus duizend vrouwen, die samen een groot geheim moeten bewaren!

Spoedig ging het gerucht door 's konings vrouwenpaleis, dat zijn buitenlandsche bewoonsters op den Misha tempels zouden verkrijgen voor haar goden.

Voor de massa in Jeroesjaleem, sinds jaren gewend aan allerlei vreemds en wonderlijks uit de cultuurwereld der volkeren, zei dat niet zoo heel veel. - Bovendien - was het waar?

Ook in de wereld der Jahwè getrouwe grooten was het gerucht doorgedrongen.

Daar zei het meer!

In de villae van Achia, Zaboed, Elichoref. Machazioth was een benauwende spanning ontstaan. Wie dorst het hem zelf te vragen?..... Niemand! Zijn eenzelvigheid der laatste jaren benam ieder den moed. Wie nog het meest hem zagen, waren de legerhoofden, maar zij weigerden wijselijk het onderwerp aan te roeren.

Dat de ziekte van prinses Faroena er een rol in speelde, wist men ook reeds. En het heette, dat dat jonge, voor twee jaar gekomen Sidonische prinsesje den doorslag had gegeven.

Zaboed moest toegeven, dat dat niet onwaarschijnlijk klonk, gegeven de buitengewone belangstelling des konings voor haar. Bijna geen dag, dat ze elkaar niet zagen.

Vreeselijke zekerheid werd alles, toen Achia eens Rinna in de stad had ontmoet, die op zijn vraag, of het juist was, dat het werk, op den Misha begonnen, tempels en offerplaatsen voor de goden der vrouwenkamers gold, een bevestigend antwoord ontving met de toevoeging: en voor de handelsdelegaties.

Rouw en verslagenheid namen toe in de harten der Godgetrouwen van den Sioon, naarmate de vreeselijke toebereidselen op den Misha hun vervulling naderden. Hoe vaak waren ze samen met oogen, die geweend hadden en vloeiden hun tranen opnieuw door gesprekken, die immer moesten eindigen met de mogelijkheid, waarin niemand meer kon gelooven: Als Jahwè geen wonder doet, is ons Paradijs verloren. Zelfs Zaboed had geen pleitgronden en tegenredenen meer voor zijn vriend op Jahwès troon. Had hij niet met eigen mond in een zielsrust, die geen verstoring duldde, de kalme woorden tot hem gesproken: Het is slechts de laatste consequentie van mijn Egyptische staatkunde, - en hem verteld van zijn dagelijks rijker wordenden omgang met prinses Ammiza van Aulis? - Achia torste den zwaarsten last.

De bittere tegenstelling van wat de toekomst had moeten en kunnen zijn en wat ze zekerlijk straks zou zijn, brandde in zijn ziel het felst, fel als in die van Nataan. toen hij van zijn draagbed de plannen van zijn koninklijken leerling had aangehoord, om zijn staatkunde te gaan richten naar Mitzrajiem, en hij uitriep: ‘Mijn zoon..... mijn vorst, mij is bange!’[12)]

Hoe heerlijk staken bij het heden nog af de beelden van voor enkele jaren, - des konings tafelrede van zijn vijftigsten verjaardag, de opvoering van het Sjir te Etaam, zijn gesprekken daar in de manenachten en Maqueda's geestdriftige belijdenis van haar geloof in Jahwè en haar liefde voor het Jeroesjaleem der schaduwen. Waren ze nog niet een laatste, volstrekte ontkenning geweest van

12) ‘De Egyptische’ pag. 81/2.

de mogelijkheid der bouwsels op den Misha, geen drie jaar later? Maar wat hielp alle ontkenning tegen de drieste spraak der werkelijkheid: nog enkele weken en tegenover den majestueuzen tempel op den Moriatop, de kroon op Jisraëels heilige historie, - rooken de offers voor de verfoeisels der volkeren, waartegen het nu driehonderd jaar in een strijd op leven en dood heeft gegaan.....

Met dien grootschen levensstrijd van Mosjè, van Jehosjoea, van Debora, van Sjemoeëel, van Dawied en Nataan en het heerlijk werk van Dawieds grooten zoon zelf, - met Jahwès brandend-naijverige, heilige liefde, gouden trouwe en almacht..... gehandeld, alsof ze nooit bestonden!

En dat door de schaduw van den Masjiaach-Overwinnaar van Sataan en Minnaar van zijn verloste volk.....

'o God, hoe is het mogelijk!'

Met den rol van Gods oordeel in zijn hand en een zwaren, zwarten sluier over den arm, verrees de zon op den eersten Nisaan van het drie en vijftigste regeeringsjaar van Sjalomo, den zoon van Dawied, Jahwès beminden schaduwkoning.....

Op den eersten dag van het nieuwe jaar zou het eerste offer voor Ashstarte-Isis-Istar worden ontstoken en daarmee haar nieuwe tempel op den Misha worden gewijd.

Het altaar zou worden bediend door de twee priesteressen uit Soor, Faroena en Ammiza. - De gezondheid der eerste had zich in het laatste half jaar krachtig hersteld.

De koning en de Koheen gadool hadden te kennen gegeven om redenen van algemeen beleid, de plechtigheid niet te zullen bijwonen. Het koningschap zou worden vertegenwoordigd door den kroonprins Rehabeaam. Verder waren genoodigd de handelsdelegaties en van de stamvorsten zij, van wien men in het vrouwenpaleis wist, dat zij met deze vrijheid van openbaren eeredienst voor leden van andere naties, instemden.

Bijna alle stamvorsten en gouwgouverneurs uit de Racheelstammen hadden aan hun uitnoodiging gevolg gegeven, ook de burchtheer van den Sartabeh, Jerobeaam. Onder hen waren ook 's konings schoonzonen met hun vrouwen. De laatsten waren gasten van Faroena.

Tegen den middag zou het wijdingsoffer worden ontstoken. Daar-

om was het, dat een uur te voren men samen kwam in de zaal van den Joaabsburcht, om op het plein daarvóór den stoet te vormen. Voorop gingen de kroonprins met aan zijn rechter de Gebira, zijn moeder, - en aan zijn linker prinses Faroena. Achter hen volgden prinses Ammiza met de hoofden der andere vrouwenkamers. Dan de hoofden der handesldelegaties en achter hen, die der stammen en gouwen. De kleine stoet werd geopend en gesloten door een escorte lijfwachten in volle wapenrusting.

Groot was de belangstelling langs de wegen, die hij nam, niet. Het ging eerst door de Weststad. Dan dwars door het Tyropoeondal. Aan de oostzijde daarvan tusschen paleisberg en Sioon door, onder den millo door en zijn Waterpoort, dan afdalend in het Kidroondal, totdat men, opklimmend tegen den Misha, de poort van het nieuwe tempelterrein bereikte.

Onderweg was het sommigen opgevallen, dat de slagschaduwen van de middagzon minder scherp waren, dan gewoonlijk. Maar nevelvorming op den eersten Nisaan en in den vroegen middag kwam niet voor.

Toen men echter geschaard stond rond het kleine altaar tusschen het marmertempeltje en de blinkende smaragden betylen en de schoone priesteressen Faroena en Ammiza met bloemkransen om het hoofd uit het gebouw traden, om het eerste offer voor Ashstarte te ontsteken, blikten zij om zich heen en naar de zon, die, het bleek nu duidelijk, langzaam verduisterde.....

Vreemd klonk het beurtgezang tusschen de beide priesteressen in de geheimzinnige middagschemering, terwijl zij van tempelslavinnen het vuur overnamen en het hout ontstaken, waarop gevogelte en vruchten lagen.

Het hout knetterde, de vlammen rezen op, helder door het halfdonker daarboven.....

Snel verzengden pluimen, vogellijven en vruchten in den gloed.

Toen sprak prinses Faroena met omhoog geheven armen een gebed uit tot Ashstarte, haar dankend voor de gunst, dat dit heiligdom haar mocht worden gewijd en haar biddend, om haar zetel hier te vestigen en haar dienaars en dienaressen te zegenen.

Een duister, dat niet uit het Oosten kwam en opschoof naar het Westen, tot de nacht ging heerschen met haar starren, - dat zijn oorsprong niet nam uit de horizonnen, maar bij de lichtbron zelve

aant. en alles met loodtint verfde, bereidde de zielen, van wie vreugde hadden willen beleven aan dezen gang naar den Misha en haar schoone, nieuwe heiligdom, een gevoel van angstige verwondering. Men fluisterde, wat dat beteekenen mocht..... Was het toeval of een strijd tusschen Baäl en Jahwè voor het aangezicht der zon.....

De korte plechtigheid was afgeloopen, de stoet vormde zich voor den terugtocht en een smalle goudzoom der zonneschijf verlichtte sober en somber zijn pad.....

In de zaal van den Joaabsburcht, waar het feestmaal was aangericht, waren lampen ontstoken..... ruim een uur na den middag. De schoonzoons des konings ontvingen er de leden van den stoet en Baäna hield een tafelrede, waarin hij de vreemdelingen in Jeroesjaleem geluk wenschte met de verkregen vrijheid, door zijn grooten schoonvader geschonken. Hij deelde mee, hoe in Megiddo reeds sinds het vorige jaar door de Tyrische kooplieden de Ashstartetempel was herrezen, die bij de verovering der stad op de Filistijnen door koning Dawied, door brand ten onder was gegaan en bood ten slotte hulde aan de beide prinsessen-priesteressen Faroena en Ammiza, door wier invloed op den koning dit schoone gevolg was verkregen.

En had nog gedurende den maaltijd de schemering der zonsverduistering de feestvreugde gedempt, thans straalde het licht weer met volle kracht van den hemel. - Slechts kort was men samen geweest.

In den namiddag zouden de beide prinsessen door den koning in zijn cabinet worden ontvangen, om hem verslag te doen van wijding en feestmaaltijd.

In Achia's woning had de verduistering der zon, de beroering hunner zielen en ontroostbare droefenis de vrienden en vriendinnen der verweesde koningsvrouwe van den Dawiedsburcht weer samengebracht. Hun spreken werd klagen, dat klagen geween.

Bleek en stom zat Achia in hun midden. Geen woord, geen traan. En niemand vroeg hem: wat zult gij doen.

Hier was het geen vraag: had toeval of Jahwès toorn die verduistering der zon gebracht.

Trekken van heerlijkheid en dreigende vrees in het verleden, -

telkens andere -, waren ter sprake gebracht. Het verleden was zoo mateloos rijk geweest.

Daar klonk - een oogenblik dat allen zwegen..... luid en doordringend in een zijvertrek:

'Achia, Achia!'

Hij wist, Wie hem riep.....

Na enkele oogenblikken van gespannen wachten, zag men hem terugkomen, - nog strakker zijn trekken, nog bleeker zijn wang. Zwijgend trad hij naar de binnenplaats.

'Waarheen Achia?' vroeg Thamaar met trillende stem.

'Naar het paleis,' klonk dof zijn antwoord.

'Jahwè, erbarming,' kreunde Boeni.

Loema had de prinsessen bij zijn vorst binnengeleid tegen het aanbreken van de schemering.

Zachtkens brandden de Egyptische lampen uit Tanis en een gouden luchter hing van de zoldering. Hij rees op van zijn diwan.

Faroena was hem om den hals gevallen en dankte hem nog eens met vurige woorden en met tranen - en op zijn benette wangen drukte Ammiza haar kus, de tweede, die hij van haar ontving..... Hij stond Faroena den diwan af. Voor Ammiza en hem schoof hij een stoel bij het rustbed.

Toen volgde Faroena's verhaal van stoet en wijding..... en de verduistering van het zonlicht.

'Mijn vriend,' vroeg ze onrustig, 'moeten we dat duiden als een toevallig samentreffen van dit verschijnsel in de natuur en ons wijdingsfeest, of is het een toornuiting van uw God?'

'Geheel zeker daaromtrent kan ons alleen de toekomst maken, maar naar alle waarschijnlijkheid is hier een toevallige gelijktijdigheid in het spel. - Vertel mij nu van uw maaltijd in den Westburg.'

Maar Faroena kon aan dat verzoek niet meer voldoen.

Plotseling werd de deur geopend en met een doodelijke bleekheid trad onaangediend Achia, de profeet, binnen.

'Waartoe gij hier?' vroeg de koning, in zijn intiemste vertrek en samenzijn gestoord.

Met een trillende stem antwoorde de profeet:

‘o Koning, dit zijn de woorden, die Jahwè mij bevolen heeft, tot u te spreken’:

‘Omdat het zoover met u gekomen is, dat ge mijn Verbond en mijne inzettingen, die Ik u opgelegd heb, niet in acht neemt, zal Ik gewis het koningschap van u afrukken en aan uw knecht geven. In uwe dagen echter zal Ik het niet doen, ter wille van Dawied, uw vader. Van de hand uws zoons zal Ik het afrukken. Eén stam zal ik aan uw zoon geven ter wille van Dawied, mijn knecht en ter wille van Jeroesjaleem, dat Ik verkoren heb.’

Donkere purperverf en vale bleekheid hadden zich op 's konings gelaat afgewisseld onder die ontzettende woorden.

Achia wilde gaan.

‘Sta Achia!’ riep de koning oprijzend.

‘Omdat gij mij deze boodschap hebt gebracht, zonder gehoor te vragen en op zoo ongelegen tijd, beveel ik u, morgen voor het vallen van den avond Jeroesjaleem en Jehoedea te verlaten en daar nimmer weder te keeren, of gij zijt een kind des doods!’

Achia boog, wendde zich om en ging.

In angst en rouw was men nog ten zijnent bijeen.

Toen hij binnentrad, vloog Thamaar op en viel hem om den hals: ‘o Zeg ons, wat is er geschied.’

Dof herhaalde hij de woorden, die hij van Jahwè had ontvangen. Doffe verslagenheid greep allen aan.

‘Was hij alleen?’ vroeg Zaboed na enkele oogenblikken.

‘De Sidonische prinsessen waren bij hem.’

Men zag elkander aan.

‘En antwoordde hij nog,’ vroeg Thamaar.

Achia greep haar hand. Toen herhaalde hij des konings woorden: zijn verbanning vóór het vallen van den volgenden avond.

‘Dat is ook de mijne, Achia! - Voor ons dus Jeroesjaleem dubbel verloren..... Zijn de dagen van Sjaoel teruggekeerd?’

Faroena deelde haar kamer met Tafath. Lang hadden de drie dienaressen van Ashstarte nog met elkander gesproken over het angstig gebeuren van den dag. - Het stormde in Ammiza's jonge hart. Wat had ze helpen doen, wat had ze gedaan?

't Was haar, alsof Jeroesjaleem zich had gewroken op het indringen

in zijn leven van vreemde elementen. - Wat was dat alles geweest?

In de tweede ure na middernacht droomde Tafath, dat er iemand met Faroena worstelde op haar leger. Een gil en gekreun maakten haar wakker.

Even luisterde ze angstig. ‘Wat is er prinses?’

Geen antwoord.

Ze stond op, om licht te ontsteken. Ook op Ammiza's kamer hoorde ze beweging.

Met een brandend lampje trad ze binnen. ‘Wat gebeurt hier?’ ‘Ik weet het niet.’ - Ze gingen naar Faroena's bed.

Het dek was van haar afgegleden. Ze lag op den rug, het hoofd naast de peluw, mond en oogen wijd geopend. - Ontzet staarden de vrouwen het aan.

‘Ze is dood, geloof ik,’ fluisterde Tafath.

‘Haar oogen staan onbewegelijk, ten minste.’

Tafath nam haar hand in de hare.

‘Prinses Faroena, ziet ge ons niet?’

Ze bleef onbeweeglijk.

Snel kleedden zich de twee vrouwen, beraadslagend wat ze doen zouden. Den wakenden kamerwacht waarschuwen en de Gebira doen wekken.

Na enkele oogenblikken trad Naäma binnen. Ook zij kreeg den indruk, dat het leven was geweken. Ze zond den wachter om Arad Nanai.

Kort daarna trad de grijsaard binnen.

Hij luisterde, of het hart nog werkte, voelde naar den polsslag..... Het bloed stond stil.

‘Ze is dood,’ sprak hij en vroeg, wat haar gezellinnen hadden gehoord of gezien.

‘Dan moet het herhaling van den ademnood van voor een half jaar zijn geweest, - nu met doodelijk gevolg.’ -

Het lichaam werd door den arts terecht gelegd met hulp der vrouwen, het dek er over gespreid.....

Men zou den morgen afwachten, om den koning te waarschuwen. Naäma trok zich terug. Tafath ging met Ammiza mee naar haar kamer.

Angst greep Ammiza opnieuw nu nog sterker aan. Die zons-

verduistering, dat profetenoordeel, nu Faroena's plotselinge dood..... er was niet meer te twijfelen aan Jahwès toorn en wraak.....

Ze greep Tafath's handen. ‘Help mij vluchten,’ smeekte ze.

‘Kind, waarheen?’

‘Naar Tyrus.’

‘Maar hoe?’

‘Laten we uw man vragen..... toe help mij,’ drong ze aan met angst in stem en oogen, toen Tafath een oogenblik nadacht.

‘Ja natuurlijk, Ammi; maar ik bedenk me: wat moeten we aan den koning zeggen, als hij vraagt waar ge zijt?’

Ze zag strak voor zich heen, voelde de kracht dezer tegenwerping. Dan, plotseling, stond ze op, opende een kastje in den wand en nam in haar hand een fijn geslepen fleschje van gekleurd glas.

‘Zie,’ sprak ze met een onnatuurlijke kalmte, ‘met dezen inhoud ben ik na een half uur buiten het bereik van Jahwès en uws vaders wraak.....’

‘Maar kind,’ riep Tafath, ten diepste geschokt en greep de hand, die het gif ophief, ‘dat zul je toch niet doen?’

‘Waarom niet? Elke priesteres van Ashstarte krijgt bij haar wijding dit middel mee, om tot de groote godin te gaan, als haar een levensweg dreigt, die haar en de godin onteert. Het is maar, om te beslissen, of er nog een uitweg is.’

Doodelijk bleek hield Tafath haar pols omklemd. Dan liet ze plotseling los en sprak snel, met bevrijding in haar stem: ‘Die weg is er, Ammiza, ik zie het! - juist, door wat ge mij nu openbaart. Wij kunnen nu tot den koning zeggen, dat gij u deze keus hadt gesteld. - Dus hebben wij u gered en hem van een dubbel verlies, waarvan elk afzonderlijk al bijna niet voor hem te dragen zal zijn.’ -

‘Maar mij verliest hij zoo toch ook.’ -

‘'t Is waar, maar niet onherstelbaar. Laten we maar bijeen zoeken, wat ge mee wilt nemen, dan gaan we, zoodra de schemering aanbreekt, naar den Westburg.’

De uren van wachten op den dageraad waren, ondanks wat kwijnende sluimer en gesprek, haast niet om door te komen. -

Eindelijk, toen het morgengrauw binnenschoof in het kleine vertrek, stonden ze op, traden door de zaal, waar voor Faroena onder het

witte laken geen nieuwe morgen meer aanbrak en haastten zich naar buiten.

Luid pratend, om geen argwaan te wekken, passeerden ze de wacht der viaduct en kwamen in den Westburg.

Baäna werd snel ingelicht. Ook hij vond het tegenover den koning te verantwoorden.

'Ik zal u,' sprak hij, 'een geleider meegeven. Wissel in Megiddo van rijdier, dan kunt ge binnen twee dagen in Tyrus zijn.'

Bij het open gaan der Efrajimietische poort reed een kameelruiterpaar den weg op naar Sjekem, de dieren in kalmen tred, de ruiters in levendig gesprek. Maar eenmaal uit het gezicht der wacht, vervolgden ze hun weg in razenden ren.'

'Jahwè, was die droom van U?' schoot het opeens door Ammiza's bewustzijn.....

IV. De luipaard van Efrajiem

Arad Nanai was in den vroegen morgen tot den koning gekomen, om hem te melden, dat de benauwdheden van prinses Faroena zich dezen nacht weer hadden herhaald tegen alle verwachting in en - ernstiger nog dan te voren.

'Is ze dood?' vroeg hij gehaast, want de mogelijkheid van een oordeel Jahwès bliksemde door zijn geest.

'Als ze nog leefde, mijn vorst, zou ik niet hier zijn, zou een ander u deze boodschap hebben gebracht.'

'Dus uw aanwezigheid de waarheid en uw woorden'.....

'Voorzichtigheid,' vulde de grijsaard aan.

'Ik dank u, mijn vriend. Laten we tot haar gaan.'

Terwijl zij door het park gingen, sprak hij niet.

Toen ze de sterfkamer binnentraden, was daar alleen de Gebira. Zij sloeg het laken, dat over de doode was gespreid, op. De oogen waren nu gesloten. Het cyanoserood had plaats gemaakt voor lijkkleur. Stil lag ze daar als een slapende, de armen naast zich, de handen op de matras.

Hij boog zich over haar, kuste zacht haar voorhoofd en kille lippen. Dan zette hij zich op een schemel bij het bed, legde de zijne op haar koude hand.

'Faroena..... lieveling..... waarheen ben je gegaan..... vijf en twintig jaar der innigste liefde..... ik kan niet meer zonder je.' - Tranen leekten langs zijn wangen.

Na enkele oogenblikken van stil haar aanzien vroeg hij: 'Waart gij bij haar, Naäma?'

'Neen, men riep mij, toen ze reeds was gestorven.'

'Was er dan niemand bij?'

'Tafath deelde met haar het vertrek en werd wakker door een gil, gevolgd door gekreun. Op haar vraag: Wat is er prinses, kreeg ze geen antwoord en toen licht was ontstoken, lag ze met geopende, starre oogen en bewoog zich niet meer. - Toen heeft men mij

gewekt en we hebben dadelijk om den geneesheer gezonden, die slechts kon vaststellen, dat het leven was geweken.'

'Waar is mijn dochter, - waar prinses Ammiza?'

'Ik vermoed, dat ze reeds vroeg naar den Westburg zijn gegaan.' 'Bang geworden voor alles, wat zich heeft afgespeeld,' fluisterde hij voor zich heen.

'Arad Nanai,' sprak hij, 'help gij de vrouwen hier, om alles te regelen voor de begrafenis morgen omstreeks de vierde ure in het derde der nieuwe graven in het park?'

Dan tot Naäma: 'En gij, mijn vriendin, wilt ge alles doen, om de uitvaart mijner doode te doen beantwoorden aan mijn liefde voor haar?'

Toen verliet hij weenend de sterfkamer.

In zijn cabinet teruggekeerd, wierp hij zich op zijn diwan. Snikkend liet hij zijn tranen den vrijen loop. Maar met den donkeren stroom zijner smart mengde geen dunne ader van de heiligheid der rouw haar gouden droppelen van vertroosting. Ze vervloeiden in de donkere golven van den stroom van wroeging in het diepst van zijn ziel. Verwijtend weerspiegelde daarin het beeld van Faroena, de vreemde voor Jahwè, die voor haar afgoden erkenning had geëischt tegenover Hem en..... de door Jahwè begenadigde als niet één voor of na hem..... had dien eisch vervuld!

Alleen met de verbondsbreuk in het eerste Paradijs was deze te vergelijken. Ze was er een bezegeling van inplaats van eene des nieuwen verbonds met Abrahaam, Mosjè, Dawied.....

Bewust werd hem dit alles thans niet, maar het verhinderde, dat hij zijn doodensmart op Jahwè kon werpen. Troosteloos drukte ze hem neer en doemde hem tot de eenzaamheid van het lijden door onbeleden schuld.

'Lieveling, waarheen zijt gij gegaan! - Naar de vale schimmenwereld in de sjeool! - Maar niet, waar Abrahaam en Mosjè, waar Jehosjoea en Debora, waar Sjemoeël en Nataan en Zadok en mijn vader bijeen zijn met al onze afgestorvenen. - Maar in de volksgemeenschap der Sidoniërs met haar koningen en priesters, door de drogbeelden van Baäl en Ashstarte verbonden op de aarde. Tusschen hen en de onzen is daar geen gemeenschap en als Jahwè zijn volk eenmaal het lichaam zal teruggeven en hen opnemen in de heerlijkheid van het nieuwe Paradijs, - blijft er voor u, mijn

lieveling, niets over, dan eeuwige verschrikking. - o Hadt ge geluisterd naar mij. - Dan had ik nooit naar u geluisterd. Slechts één dag hadt ge uw begeerden tempel en eeuwig..... hebt gij den dood.' -

'Jahwès worgengel heeft uw krankheid doodelijk aan u gewroken - en het Paradijs der schaduwen hebt gij, vallend, ten val gebracht.'

'God, mij is bange..... er is duister om mij..... waar is het licht'.....

Angst en wroeging hadden zijn rouwtranen verdroogd.

Omstreeks de zesde ure kwam Loema den koning melden, dat zijn schoonzoon Baäna en zijn dochter vroegen, bij hem toegelaten te worden.

Tafath omhelsde haar vader hartelijk en tranen blonken in haar oogen. 'Vader, wij deelen in uw smart,' sprak Baäna.

Dat opende opnieuw de bron zijner tranen.

'Kind vertel mij nog eens, wat er is gebeurd. Gij waart de eenige getuige er van.'

En wat Naäma hem reeds had medegedeeld, herhaalde Tafath, er alleen aan toevoegend haar droom van die worsteling, waaruit een gil, gevolgd door een zacht gekreun haar hadden doen ontwaken 'De worgengel,' sprak hij voor zich heen.

Tafath vertelde verder, hoe Ammiza, ook door dien gil gewekt, met licht was gekomen en hoe ze prinses Faroena hadden gevonden. Even had hij geluisterd. Toen brak zijn liefde door zijn smart heen met de snelle vraag: 'Zeg mij, waar is Ammiza?'

'Ze is in de angst der wanhoop naar Tyrus gevlucht,' antwoordde Baäna.

'Waarom toch!' riep hij, vragend hen beiden aanziende.

'Luister, vader,' sprak Tafath, legde haar hand op zijn arm en beschreef hem met gedempte, maar ontroerde stem, wat er in de nachtelijke uren, volgend op het vreeselijk gebeuren in Faroena's zaal, zich in Ammiza's cabinet had afgespeeld.

'Ook haar verloren!' barstte hij uit en bedekte zijn gelaat met de handen.

Tranen druppelden op de tafel.

'Waarom liet gij haar gaan!' kreunde hij.

Tafath sloeg den arm om zijn schouder, boog zich over hem en kuste zijn slaap. -

'We hebben ons ernstig afgevraagd, mijn vader, wat we moesten doen,' sprak Baäna. 'Maar de spanning in haar ziel was zoo groot, dat we het ergste moesten vreezen, als we haar zouden terughouden. We zijn verzekerd, dat ge dan twee dooden hadt te beweenen in dit oogenblik. - Thans blijft uw tweede verlies herstelbaar en slechts tijdelijk, naar we hopen.'

Een pijnlijke stilte trad in. - Slechts snikken van den diep gewonde.

Plotseling stond hij op. 'Ik wil haar terug laten halen! - Wanneer is ze gevlucht?'

Baäna en Tafath traden op hem toe.

'Doe dat niet vader! - Reeds bij het poortopenen is ze vertrokken, dus nu reeds bijna in Megiddo. Daar verwisselt ze van kemel en ze zal zeker den grootst mogelijken spoed hebben gemaakt. Indien ze uw boden achter zich bemerkte, zou opnieuw angst haar aangrijpen, dat uw wraak haar treffen zou en wat vannacht nog een plan was, zou dan werkelijkheid worden,' sprak Baäna kalm en overtuigend.

'Luister naar ons, vader,' vervolgde Tafath, 'het is werkelijk zoo beter. Laat haar enkele dagen, om haar door den schok geheel verwarde geest weer tot de werkelijkheid te doen terugkeeren. Een brief van u kan gemakkelijk haar spanning ontladen. Dan zal ze zeker terug komen.' -

De koning legde zijn armen om hun beider schouders.

'Lieve kinderen ge hebt gelijk. De smart benevelde een oogenblik mijn denken. o Ik kan dit dubbel verlies niet dragen. - Laat mij niet alleen'.....

'Wij blijven bij u, vader.'

Ze dwongen hem zacht naar zijn zetel, zetten zich weer naast hem en spraken en weenden met hem tot diep in den middag.

Toen een nieuwe ontroering.

Loema meldde zich, om in opdracht der Gebira den koning te nooden tot een bezoek aan de rouwkamer.

De ramen waren verduisterd met zwart fluweel, (a) omboord met zilver. Het bed, waarop de gestorvene lag van matras tot vloer,

met dezelfde stof in rijke plooien omhangen. Aan elk der vier zijden stond een gouden stander met brandend reukwerk. De lampen waren met krep omfloersd, behalve één, boven het bed.

Haar licht bescheen het met witte kelken omkranste hoofd, van haar, die haar koninklijke minnaar zijn koningin der schoonheid noemde. De zwachtels van fijn linnen, waarmede het lijk was omwonden toonden nog duidelijk zijn zuivere lijnen en het gelaat, bleek als marmer, was schooner dan men het ooit had aanschouwd. De donkere wenkbrauwen, de lange, zwarte wimpers, de vormenspraak dier zwijgende lippen, - wat een buit des grafs. -

Schoonheid der voorportalen van den dood, als de laatste disharmonie der spanningen van het leven heeft opgehouden en de verwoesting der ontbinding nog toeft!

In een kring rondom het praalbed lagen een vijftigtal jonge vrouwen in wit lijnwaad geknield, een luit of tamboerijn in haar armen, het hoofd gebogen.

Haar gedempte stemmen, somber begeleid door haar spel, zingen een eindeloozen zang van hartverweekend wee. Nu en dan schoot een felle klacht als een fonteinstraal omhoog en viel weer neer in den effen vloeienden stroom van het eentonig klaaggezang.

Toen trad de koning binnen in zwarten siemlah met zilver omboord. Zijn dochter en schoonzoon kwamen achter hem.

Hij ging tot het voeteneinde van het bed en stond bleek en zwijgend met roodgeweende oogen een poos te staren naar het gelaat zijner doode.

Het gezang der vrouwen klaagde zacht voort.

Toen hij voelde, dat zijn tranen opnieuw gingen vloeien, riep hij nog eens haar zoeten naam..... Tafath nam zacht zijn hand in de hare. Hij wendde zich dan om en verliet met de zijnen de rouwkamer.

Op den volgenden morgen, de vierde ure, was Faroena's uitvaart vastgesteld

In de rouwzaal hadden zich verzameld de koning en koningin Nofernere, de gebira en de hoofden der nationale kamers, - allen in het zwart. (a)

Het rustbed had plaats gemaakt voor een draagbaar. Daarop lag thans het lijk in het geliefde purperen feestkleed der doode. De

prinsessediadeem flonkerde zacht in haar nog onvergrijsde haar. Toen kwamen twaalf lijfwachten binnen, door Loema vooafgegaan. Zacht kraakten de lange draagstangen, toen op viermaal drie schouders de lijkbaar werd opgeheven. Ze werd tot buiten in het zonnelicht gedragen. Daar wachtte ze tot achter haar de stoet zich had gevormd. - Toen hij tot de baar was genaderd, gaf Loema het teeken. Met sleepende passen traden de lijfwachten langzaam het park in. Loema wees hen in 't voorgaan den weg.

Rechts en links waren naast de baar getreden zes lijfwachten met op lange standers potten met brandende hars. Vlak achter de baar gingen de klageressen met haar luiten, al murmelend en weenend haar zangen zingend.

Achter haar de koning en de koningin met gebogen hoofden en de bewoonsters van het vrouwenpaleis - allen in het zwart.

Daarbij sloten zich aan de grooten, die toegang hadden tot het paleispark, mannen en vrouwen, rouwend over de doode of mede lijdend met het beroofde hart van hun koning.

Bij den ommegang langs de paden tusschen het zware boschage van den paleistuin schoof de stoet bij fakkelbrand en treurgezang langzaam door schaduw en zonneglans naar het halfrond voor de twaalf gemetselde grafkamers, welker achterwand was opgetrokken tegen den muur, die het tien ellen hooger gelegen tempelplateau scheidde van het paleisterrein.

De groote vierkante sluitsteen der derde grafkamer was afgewenteld. Daarvoor hielden de lijfwachten stil met hun droeven last.

Allen, die de baar hadden gevolgd, vormden langzaam een grooten boog haar rondom. - Dan begaf zich één der fakkeldragers met zijn toorts in de grafkamer. - De lijfwachten lieten de draagstangen van hun schouders dalen. Vier hunner namen het raam van de matras, waarop het lijk rustte, gingen er de grafkamer mee binnen en legden het neer op de steenen bank, zijn bestemde plaats. - Toen kwamen zij en de toortsdrager weer naar buiten. - Metselaars zeulden en schoven den steen in de opening en begonnen met cement de randgleuven dicht te maken.

Dan trad Loema den stoet weer voor, die hem langzaam volgde, nu langs den koristen weg naar het vrouwenpaleis. - Het treurgezang klaagde opnieuw: ‘Ach, de schoone bloem van Tyrus’..... De zoon van Nebaat, de burchtheer van Zereda, had ook de droeve

plechtigheid bijgewoond. Hij rouwde over de doode noch leed mee met het beroofde koningshart. Maar hij had gewacht tot zijn vorst en weldoener hem voorbijging, om aan zijn gebogen gestalte en bleek gelaat te meten, hoeveel deze gang en alles wat er aan vooraf ging hem had gekost.

Dan ging hij met de anderen zijns weegs.

Toen de vrienden in tranen rondom hen zaten, den avond van hun banvonnis, had Thamaar op haar onrustige vraag: 'Waarheen Achia?', - het rustige antwoord gekregen: 'Omdat Gibeoon ons met Jeroesjaleem is ontzegd, - naar de plaats, waar Jahwès heiligdom voordien eeuwen heeft gestaan: Sjilo. - Daar heeft Jehosjoea Efrajiem geëerd, door er Jahwès Tent en Ark te vestigen en daar heeft Jahwè, bijna honderd jaar geleden die Tent verlaten, omdat de zonen van Eli Hem tot toorn verwekten. Toen heeft Hij de tent Joseefs verworpen en voor zijn stad en stammen Sioon, dat Hij liefhad en Jehoeda verkoren en uw vader van achter de zoogende schapen doen komen, om Jaäqoobs erfenis te weiden naar de oprechtheid zijns harten met een wijze hand.'

'Dat Sioon heeft Jahwè door het beleid van uw broeder tot leidstar der volkeren verheven, - ons heerlijk schaduwparadijs. - Maar Abisjag moest plaats maken voor de Egyptische en de Sidonische en tegenover Jahwès tempel wordt thans aan de Baäls der volkeren gerookt. - Zie, onze met ontzetting vervulde zielen zullen afwachten in Sjilo, wat Jahwè nu aan Sioon en Jehoeda zal doen'.....

'En of wij zeker zijn, daar een woning te zullen vinden?'

'De Filistijn heeft er vele verwoest en vele zijn door hun bewoners verlaten, maar Jahwè zal er zorgen voor een dak boven ons hoofd.' Aller liefde omringde vertroostend de om hun trouw getroffen beminden. - Achia had het vaak voorzegd: er zal een tijd komen, dat ook voor mij geen plaats meer in Jeroesjaleem zal zijn, - als hij toornde over de krenking, Abisjag aangedaan. - Ook toen hij Thamaar vroeg, de zijne te worden, had hij haar die donkere toekomst niet verheeld.

Maar geweten te hebben, dat het lijden komt, ontneemt het niet den angel zijner smart.

De abeelen om hun lieflijke terraswoning groenden dezen avond

het laatst voor hen. De omgang met de lieve vrienden en vriendinnen, met wie ze waren opgegroeid en die den rijksten omgangskring van het koninkrijk vormden, zou morgen eindigen.

De glans van den grooten vredekoning, van zijn hof en zijn stad, zou, als ze ter poorte waren uitgegaan, van hen wegvallen. - o De tallooze, heerlijke herinneringen, - hoe ze zouden spreken met immer scherper beelden, van welke te genieten alleen hun was geschonken, die den grooten schaduwdrager van den Masjiaach der Heerlijkheid hadden omringd. - En bovenal: nimmer zouden hun voeten de voorhoven Jahwès weer betreden, om de lieflijkheid en heerlijkheid van zijn dienst te aanschouwen.....

Ook de laatste avond van hun samenzijn met de oude vrienden moest eindigen. Zij zouden zorgen, dat de have, die ze niet konden medenemen in gewaad en zadeltasch, hen zoo snel mogelijk zou nareizen.

En de liefde kon heden niet meer doen, dan met kus en handdruk afscheid nemen tot morgen, den morgen van het laatste afscheid.....

Met door tranen beneveld oog zocht Thamaar de kleinere, draagbare have bijeen, die ze mee moesten nemen. Telkens voelde ze haar gedachten, doorbroken door die andere: weg uit het Jeroesjaleem van haar grooten vader en broeder. En bitter ervoer ze, hoe ze er aan hing.

Achia merkte haar bangen strijd.

‘Lieve vriendin, geef niet te veel toe aan uw droefheid. Vergeet niet, dat gij ook het Jeroesjaleem van uw diepen smartenweg verlaat en vooral niet, dat het schoonste en heerlijkste, wat ge er lief hadt er niet meer is! Dat dagelijks te moeten aanzien en ervaren, is het bange lot van hen die we hier achterlaten.’

‘Maar ook het Jeroesjaleem der vernieuwing van mijn leven in mijn band met u, Achia,’ bracht ze snikkend uit.

‘Die band, liefste, bindt u aan de trouw aan Jahwès roeping. Haar te gehoorzamen is al onzer smarten heerlijkheid.’ -

Ze omhelsden elkander, boven de pijn hunner droefheid uit, Jahwè dankend voor hun lot.

De luipaard van Efrajiem had het bloed geroken van den gewonden leeuw van Jehoeda. Met brandende blikken en zijn flanken geese-

lenden staart lag hij van den hoorn Sartabeh te loeren naar den Sioon.....

Den middag na de begrafenis van Faroena verliet de burchtheer van Zereda door de poort van Efrajiem de stad. Zijn geestverwanten op den Westburg, genoodigd tot de openingsplechtigheid der heiligdommen op den Misha, waren reeds den dag daarna in de vroegte naar hun standplaatsen teruggekeerd, nog onkundig van de plotselinge, raadselachtige dood van Faroena.

Het stond bij hem vast: thans moest de greep gewaagd naar den standaard der hegemonie van Jehoeda. De koning was op het diepst getroffen. De zonsverduistering, het profetenoordeel, de dood zijner meest geliefde vrouw, de vlucht van het jonge prinsesje, waaraan hij zich zoo had gehecht - alles meegedeeld door Baäna, zijn vriend en medestander, hadden het hem doen gevoelen: een gunstiger oogenblik voor een staatsgreep liet zich moeilijk denken of wachten. - Vooral dat uitspreken door den hofprofeet van Jahwès misnoegen, en misschien wel erger, - dat had hij niet gewaar kunnen worden, - moest onder 's konings trouwste aanhangers een wankele toestand hebben doen ontstaan, waarvan partij moest worden getrokken, eer hij zich weer vastzette. Zijn betuiging van instemming met het besluit, in de samenkomst met zijn meest vertrouwde partijgenooten, voor twee jaar in zijn burchtzaal genomen, - niets te ondernemen tijdens het leven van den regeerenden vorst, had hij toen reeds in zijn hart voor waardeloos verklaard. Hij was toen reeds - en nu nog - overtuigd, dat bij welslagen, op hun medewerking kon worden gerekend. Bij mislukking zou hij alleen de gevolgen moeten dragen.

De groote vraag: kan op het noorder- en middelleger worden gerekend, meende hij veilig bevestigend te kunnen beantwoorden. Zelfs in het zuider zat nog een vrij sterke groep Racheelzonen. In de spanning zijner gedachten over dat alles reed hij langs een veldweg door het schoone Nisaanlandschap van het oostelijk bergland van Efrajiem.

Peinzend over den inhoud van een manifest aan de troepen, was hij ter hoogte van Sjilo gekomen, dat zijn weg niet aandeed, maar ter linkerzijde liet.

Zijn aandacht werd getrokken door een voetganger, den weg afdalend, die van de stad op den zijnen uitkwam. Ongeveer tegelijk

waren ze op dat punt, toen hij den profeet Achia herkende. - ‘o Ja, de gebannene; t' is waar!’

‘Zoon van Nebaat, een Godswoord aan u!’

‘Spreek, profeet Jahwès, door uw vorst zoo vroom beloond voor uw Godswoord aan hem!’

Achia antwoordde niet. Hij nam zwijgend het nieuwe overkleed, dat hij droeg, van zijn schouders en scheurde het in de breedte in tweeën. Toen het lange doek nog eens door in de lengte en daarna elk der twee reepen in zessen.

Jerobeaam had van zijn paard de handeling, die hij wel begreep, dat een symbool beduidde, niet zonder belangstelling gadegeslagen. Achia legde nu tien stukken opeen en bood ze den ruiter aan. Twee liet hij er op den weg liggen.

‘Neem voor u tien stukken, want zoo zegt Jahwè, de God Jisraëels’:

‘Zie, Ik zal het koningschap uit de hand van Sjalomo rukken en u tien stammen geven, maar de ééne stam moet voor hem blijven om mijns knechts Dawieds wil en om Jeroesjaleems wil, de stad, die Ik uit alle stammen Jisraëels verkoren heb, - daarom, dat hij Mij verlaten en Ashstarte, de godin der Sidoniërs en Kamosj, den god van Moaab en Melkom, den god van Ammoon heeft aangebeden en niet in mijne wegen gewandeld, om te doen, wat Mij weggevallig is, als zijn vader Dawied.’

‘Maar niet uit zijne hand wil Ik het koninkrijk rukken. Veelmeer wil Ik hem, zoolang hij leeft, vorst laten blijven om mijns knechts Dawieds wil, dien Ik verkoren heb. Uit de hand van zijn zoon wil Ik het koninkrijk rukken en het u geven. - Doch één stam wil Ik zijn zoon laten, opdat er voor mijn knecht Dawied immer een lamp blijve in Jeroesjaleem, de stad, die Ik Mij verkoren heb, om mijn Naam daar te doen wonen.’

‘Maar u wil Ik nemen, dat gij heerscht over alles, waarnaar uw hart verlangt en koning zijt over Jisraëel.’

‘Wanneer gij nu luistert naar alles, wat Ik u gebied en in mijne wegen wandelt en doet wat Mij welgevallig is, terwijl gij mijne inzettingen en geboden houdt, zooals mijn knecht Dawied heeft gedaan, dan wil Ik met u zijn en u een bestendig huis bouwen, als Ik dat Dawied heb gedaan.’

Toen Achia gesproken had, raapte hij de twee stukken van den

mantel, die voor hem lagen op, boog zich voor den toekomstigen vorst der Racheelstammen en ging. En snel moest hij gaan, wilde hij zijn tranen verbergen.

Hij had den luipaard van Efrajiem moeten opzetten tegen den leeuw van Jehoeda. Hij had den Godverzaker Jerobeaam moeten wekken als door Jahwè verordenden tegenstander van den diepbeminden Dawiedstelg, schaduwkoning van den verheerlijkten Masjiaach.

Hij had den Rasja[13] den hoopvollen weg moeten wijzen in Gods Raad over hem tegen Diens oordeel over den Sadieq.[14] - o, Hoe was Nataans opdracht tegen den vader verkieslijk geweest boven den zijnen tegen den zoon. Hoe zwaar moest zijn vorst, zijn vriend hebben overtreden, hoe hoog moesten de vlammen van Jahwès toorn zijn opgelaaid, dat Hij hem deze boodschap had kunnen opdragen. Tot wat ongekende hoogten waren die twee van God verkorenen opgeklommen, in wat diepten had hun niet weggenomen verderf hen doen vallen en afglijden. Met wat glans hadden Gods Liefde en Genade hen gekroond. Met wat felheid hadden de bliksemen van zijn wraak gelicht, met wat knettering en val waren zijn donders om hun schuldige hoofden verrold. Ze hadden Jahwès hoogste heilsplan moeten dragen, hun namen hebben moeten weerklinken door alle eeuwen, totdat dat plan werd vervuld..... zonder heilig te zijn, dan in belofte en hoop.

Daarom was het hun onafwendbare schuld geworden, tot zonden en straffen te vervallen in de bangste tegenstelling tot het heil hunner roeping. - Dawied, Sjalomo, diep beminden om Jahwès en Masjiaachs wil!

Toen Achia zich bij de oudsten van Sjilo had gemeld als nieuwe inwoner hunner stad en zij de reden van zijn vertrek uit Jeroesjaleem hadden vernomen, waren ze vriendelijk en behulpzaam voor hem geweest. Eén hunner, bezitter van een ledige woning, waar wel het één en ander aan vertimmerd moest worden tegen den regentijd, had hem gebeden, voor niet daar zijn intrek te nemen. Maar over een redelijke huurprijs waren ze het eens geworden. Daar wachtte hem Thamaar in spanning over den zielstoestand,

13) goddeloze.
14) rechtvaardige.

waarin hij zou wederkeeren. Zijn oogen toonden nog sporen van tranen. Zijn woorden vertolkten haar al de bange en bittere tegenstellingen, die zijn ziel hadden ontzet bij de vervulling ook van deze door Jahwè hem opgelegde taak. Hij eindigde met de bange uitroep uit de openingsrede der Wijsheidsschool: o Wat moet de herschepping zijn, als ze den oceaan van lijden zal vergoeden, uit de zwarte fonteinen der zonde ontsprongen. - Wat moet de herschepping zijn, als ze jubelen zal: Gezegende schuld! - Gode eeuwig dank..... ook voor val en vloek![15)]

'Laten we Jahwè loven, dat in alle diepten, waarin Hij ons leidt bij het losbarsten van zijn toorn tegen het koningshuis, wij mogen staan aan zijn zijde,' sprak Thamaar.

'Dat kunnen we doen, zonder te zondigen, maar veiliger is het, ons te verdiepen in het gevoel onzer kleinheid, ondanks onzen arbeid in de groote dingen van zijn toorn, door Jahwè ons opgedragen. Onze kleinheid bij de grootsche figuren in uw vader en uw broeder, aan ons volk, aan de Openbaring Jahwès geschonken.'

Zij kuste hem. 'Laten we het beide doen.'

'Lieve vriendin, wat een troost en steun heeft Jahwè mij in u geschonken. Zonder u stond in deze bange omstandigheden ik alleen of met een vrouwenziel naast mij, die de ervaringen en het oordeel van Dawieds dochter miste, dus toch bijkans alleen.'

'En weet ge Achia, dat Jahwè mij in u levensvernieuwing en levensdoel heeft toegebracht?'

'Mijn lieveling nog eens mijn dank, mijn diepsten dank voor wat gij spraakt, toen ik u vroeg de mijne te willen zijn in het volle bezit van uw rechten als prinses en vrouw: "Achia, de uwe tot in Gods bangste wegen." - Daarin wandelen we thans en gij hebt uw woord niet gebroken'.....

Jerobeaam's treffende ontmoeting met Achia had zijn gedachtengang over het manifest aan de troepen afgebroken en vervangen door een andere, die der voorteekenen omtrent zijn toekomst, sinds de oudsten van Zereda hem hadden gekozen tot hoofd der honderd hunner burgers, geroepen tot den verplichten dienst des konings.

15) 'De Sidonische' pag. 188.

Bij zijn thuiskomst van den gerstenakker, waar Tachan hem de vereerende keus der oudsten had medegedeeld, - het verhaal zijner moeder van haar droom, dat hij koning was over alle stammen, behalve Jehoeda en dat zij met hem woonde in een paleis op een bergtop. - Hij had er om geglimlacht en gezegd, dat in de familie van den Meester-droomer zulke hoogheidsvisioenen wel thuis hoorden, - maar zich toch getroffen gevoeld, toen de commandant der poortwacht van Megiddo kort daarna zinspeelde op een loopbaan voor hem als van Dawied bij Sjaoel. ‘Leer van mij, jonge man, dat het geluk slechts begunstigt, wie het aandurft,’ had de oude soldaat geantwoord op zijn afwijzing van zulk een toekomstmogelijkheid. - Bij zijn voorstelling aan den koning op het door zijn mannen geëffend puinveld in Megiddo door den gouwvoogd Baäna, had hij in het heengaan de woorden opgevangen: Heer gouwvoogd, wij stellen belang in uw rapporten omtrent den verderen arbeid van dezen opzichter.

Sinds was met forsche schreden zijn lot voortgesneld, in de hem voorspelde richting, maar nog steeds blijven hangen voor zijn benoeming tot lid van den grooten kroonraad.

En ziedaar heden een voorspelling door 's konings hofprofeet, die dien graad overspringt..... de kroon zelf!

‘Zoo moeilijk als het mij in het begin viel, aan deze dingen geloof te rechten, zoo moeilijk valt het mij thans, dat niet te doen. - Uit welke wereld komen deze stemmen?’

‘Van mijn moeder, van een soldaat, van een profeet’.....

‘De eerste heb ik over nooit veel anders, dan de dingen van het gewone leven hooren spreken. - Van de vroomheid van dien poortwachter heb ik ook geen reden, mij veel voor te stellen. - Maar deze profeet van Jahwè..... zijn geheele ambt bestaat in het gemeenschap oefenen met onzienlijke machten. - Van den pharao tijdens onzen grooten Mosjè, lezen we ook, dat hij zulke profeten onder zijn hofbeambten herbergde. - Eigenlijk had ik dien Achia moeten terugroepen, toen hij zich zoo vlug uit de voeten maakte met zijn twee overgeschoten stammen. Hem in Sjilo te gaan opzoeken zou wat te veel belangstelling..... en nog meer verraden misschien. Als de vervulling zijner profetie er eenmaal is, kan ik nog eens een onderzoek bij hem instellen. Dan krijgen deze dingen toch eigenlijk hun werkelijke waarde..... of onwaarde?’

Hij richtte thans zijn gedachten weer naar tastbare werkelijkheden, waarmee hij had te doen.

Maar tegelijk bemerkte hij, dat de zon het bed van de Groote Zee begon te naderen en zijn weg de boerewoning, even voorbij het dorpje Jamien, waar hij daalde naar de diepe kloof, die het hoogland scheidde van den hoorn Sartabe.

Hij reed het erf op, steeg van zijn paard, om het te verwisselen voor een muildier, dat daar steeds voor hem gereed werd gehouden, om hem veilig langs de steile hellingen naar beneden en straks weer omhoog naar Zereda te brengen.

Den volgenden morgen zat hij met een vijftal vertrouwde hoofdlieden in zijn burchtzaal bijeen. Hij vertelde hen, wat er de laatste dagen te Jeroesjaleem was gebeurd. Dat de koning zeer verslagen was en gelijke verslagenheid de Jehoedeesche hofpartij had aangegrepen, een gevoel, dat Jahwè het koningschap van Sjalomo had verworpen. Dan zijn ontmoeting met den verbannen hofprofeet en diens boodschap, dat Jahwè, hem, Jerobeaam, de heerschappij over tien stammen had toegezegd. - Wat hij daarvan gelooven moest, wist hij niet, maar in elk geval was wel aan te nemen, dat het de stemming bij de Jehoedeesche machthebbers weergaf.

Dat eerst na den dood des konings deze voorspelling zou verwerkelijkt worden, verzweeg hij.

Dan las hij een brief voor, die gebracht moest worden naar de bevelhebbers der bezettingen in de hoofdplaatsen van het noorden en midden des rijks.

‘Zoo spreekt Jerobeaam, de zoon van Nebaat: Zie, de koning Sjalomo gaat diep gebukt onder de gebeurtenissen, gevolgd op de inwijding van den tempel van Ashstarte te Jeroesjaleem. Zijn troon wankelt, want ook de mannen, waarop hij steunt zijn in diepe verslagenheid. Nu is de dag aangebroken, dat het huis Joseefs het juk der heerschappij van Jehoeda zal verbreken en zichzelf een koning verkiezen. - Verzamelt u nu met alle uwe mannen en wagenen tegen den derden dag van heden in de vlakte van Megiddo, waar ik bij u zal komen. Indien Jehoeda met het zuider leger tegen onze legers zal optrekken, zoo zullen wij strijden en hen overwinnen. - Weest sterk en moedig.’

Jerobeaams brief sprak waarheid; diep gebukt lagen hof en koning

onder de feiten, die als oordeelen Jahwès niet meer waren te miskennen.

Dat beteekende, dat Jahwès verhouding tegenover zijn vredekoning was omgewend van die eens liefhebbenden Vriends in die van een vertoornd Rechter.

En dat beteekende op zijn beurt, dat Hij het schaduwenparadijs van stad en hof en tempel had teruggenomen in den hemel, en dat daar nu verder op den Sioon weer een koningschap was, gelijk met den toestand, die uit val en vloek was voortgevloeid.

Dit gaf een gevoel van inzinking in de harten, alsof ze zelfs ver daar beneden waren gedaald, verwend als ze waren door een levensbesef, als na het eerste Paradijs niet meer was genoten.

De stille gouden genotprikkels van Jahwès bijzondere nabijheid en gunsten hadden plotseling opgehouden te werken. - Dat gemis werd in het eerst gevoeld als een omslaan van het verloren bezit in zijn tegendeel en zeer, zeer langzaam, met tranen van herinnering omziend, moesten de begenadigden weer leeren gewennen aan het gewone leven van verdrevenen uit het eerste Paradijs.

Neen, dat zouden ze nooit weer volkomen leeren. De wreede tegenstelling zou blijven schrijnen, tot het eind van hun leven en daarom was over hen een verslagenheid, die neerdrukte als lood.

En hoewel zijn geest sterker was dan die van allen om hem heen, - den Adaam van het verloren schaduwparadijs drukte nog daarboven het vreeselijk besef: dat alles door mijn schuld!

De druk van dat schuldbesef en het gemis zijner schuldige vreugde, - Faroena en Ammiza, - hadden hem neergeworpen in een doffe, soms wrevele onverschlligheid, waarin de dood ook hem welkom zou zijn geweest.

Maar inplaats van den dood een nieuwe tref van Jahwès bliksem! Meer dan één bestoven en bezweete renbode uit het noorden en midden des lands, waren Jeroesjaleem binnengekomen met het ontstellend bericht, dat Jerobeaam, de burchtheer van Zereda, de vaan van den opstand had verheven.

Woedend schudde de gewonde leeuw van Jehoeda zijn manen, diep uit de borst wrong zijn gebrul.....

‘Loema, mijn krijgsoversten en Zaboed!’

Ze vonden hem in zijn cabinet, Eliaab en Ammizabad en Itaï en Zaboed.

‘De valsche luipaard van Efrajiem heeft gemeend van mijn smart en rouw gebruik te kunnen maken, om zijn dankbaarheid voor genoten weldaden te toonen. De eene renbode na de andere komt mij boodschappen, dat Jerobeaam met brieven de beide noordelijke legers tot afval en het gebruik hunner wapenen tegen ons zoekt te brengen.’

‘Tijdens het Absjaloomoproer de Jehoedeesche leeuw bedreigd door de schelmen Sjimeï en Seba, thans door een nog gevaarlijker, dien van Zereda.’ -

‘Toen rook de wolf Benjamien het bloed van den gewonden Jehoedeeschen leeuw, thans de luipaard Efrajiem.’

‘De moeder van Joseef sprak bij zijn geboorte: ‘God heeft mijn smaadheid weggenomen,’ die van Jehoeda: ‘Ditmaal zal ik Jahwe loven.’

‘Daarom heeft in de Racheelstammen eerzucht de Godsvrucht verdrongen en van dien geest is deze Jerobeaam een maaksel.’

‘Maar hij zal ervaren dat een gewonde leeuw iets anders kan zijn, dan een stervende!’

‘Zooals het zwaard van Joaab den kop van Seba heeft doen vallen, zoo doe het onze dien van Jerobeaam.’

‘Leve onze beminde vorst, leve de leeuw van Jehoeda!’ - barstten de vier vrienden uit in geestdrift der liefde.

‘Wat we te doen hebben, is op de gewone wijze onze geheele krijgsmacht op te roepen, alsof er geen Jerobeaam bestaat. Alles natuurlijk met de grootste snelheid. - Zelf zal ik met het zuiderleger optrekken naar de Esdraelonvlakte. Daar zullen we zien, wiens stem de twee noordelijke legers zullen gehoorzamen. - Zaboed, gij vervangt mij in Jeroesjaleem.’

‘Reken, op mij, mijn vorst.’

Toen Jerobeaam zich den derden dag na zijn oproep naar Megiddo had begeven, had hij voorzichtigheidshalve telkens kameelruiters vooruitgezonden, die tot hem terugkeerden, om hem te berichten van uur tot uur, hoe de noordelijke legers op zijn boodschap terugwerkten. Die berichten waren één groote teleurstelling geweest. Hij had de kracht eener bestaande, wel gefundeerde orde deerlijk onderschat. Geen troepenmassa, waarmee iets was aan te vangen, had zich bij Megiddo verzameld. Wel bij Jisraëel en Taänach,

waar de boden concentraties van koningsgezinde legergroepen hadden kunnen vaststellen.

Toen was Jerobeaams besluit spoedig genomen.

Spoorslags was hij met zijn getrouwe officieren teruggereden naar Zereda. Daar werden de krijgsuitrustingen verwisseld met koopmansgewaden en een uur later, - alles was er op voorbereid, - trok een kleine karavaan bij het veer van Adaam den Jardeen over, die den weg naar het Zuiden insloeg met ijlenden spoed, om door de woestijn van Paraan Egypte te bereiken.

Toen de koning met zijn opperbevelhebbers aan het hoofd van het Zuiderleger in den namiddag in de vlakte van Esdraelon aankwam, was het één wemeling van troepen, die hem met geestdrift toejuichten.

Na korten krijgsraad, werd besloten, dat Eliaab en Itaï met een afdeeling voetvolk en ruiterij de muitende elementen bij Megiddo zouden vernietigen en de koning met Ammizabad en een groep uit elk der drie legers zou oprukken, om den rebel in zijn vesting in te sluiten.

De eerste onderneming gelukte gemakkelijk, de tweede bleek overbodig. - De poorten van Zereda stonden open, de samenzweerders waren verdwenen.

Toen lag het koninkrijk weer vast in de handen van Sjalomo. - Overal keerde de rust, behalve in hemzelf. Daar was ze minder begeerd, dan de onrust van den dreigenden strijd was geweest.

Grommend legde de leeuw van Jehoeda zich weer neer, zijn wonden lekkend.

V. In de villae der getrouwen

De zomer van het vijf en dertigste regeeringsjaar van den koning Sjalomo was voorbij, de eerste, welker zon haar paradijsglans had afgelegd.

Dat gaf minder koestering, meerder gloed, grooter droogte, geringer oogst.

De streelingen van het fijnste gevoel van welbehagen, nu een menschenleeftijd - en door gewenning steeds meer onbewust genoten, waren plotselnig weggenomen. De vloek der schepping, die ze wonderlijk hadden verzacht, had zijn strengheid hernomen.

Als ingetrokken gunsten Gods voelden dat alleen, die ze eens als gunsten hadden gekend en genoten. - Maar de anderen? - Wat was er eigenlijk veranderd? - Zij hadden geen wending in het gebeuren gemerkt. - Er was een oogenblik gesproken over het samentreffen dier zonsverduistering met de opening van den Ashstartetempel op den Misha, een eigenaardig toeval, bijna om te gelooven, dat er verband tusschen bestond. Maar..... toch wel heel merkwaardig, dat de Sidonische prinses Faroena, die de plechtigheid had verricht nog dienzelfden nacht was gestorven. En dat jonge, eveneens Sidonische prinsesje, dat meegeholpen had, - men wist nauwlijks, hoe ze heette..... teruggevlucht naar Soor. - Men zou aan misdaad kunnen denken, maar dat werd door niets bevestigd. - Ook was bekend geworden, dat de profeet Achia met zijn vrouw, prinses Thamaar, de stad had verlaten, omdat de koning hem er verblijf had ontzegd. - Zeker, omdat hij bestraffende woorden over die tempels had doen hooren. - Maar overigens..... alles ging weer zijn gewonen gang, sinds - ook dat was er nog merkwaardig snel op gevolgd, - de burchtheer van Zereda een poging tot oproer had gewaagd, maar die snel door den koning was verijdeld. - En dat dat ook verband met die tempelwijding zou hebben gehad was toch moeilijk te denken.

Sinds den terugkeer der troepen in de legerplaatsen ging alles weer zijn gewonen gang op het tempelplein, in het paleis, in het handelskwartier. - Kort was de vreugd op den Misha geweest voor de vreemdelingen. Eén offer - en toen op eens de beide priesteressen

weg. Het was voor hen en al die buitenlandsche vrouwen uit het paleis te hopen, dat er spoedig andere kwamen. Die heiligdommen waren toch niet gebouwd, om nu verder leeg te staan?

Maar dat alles was niet de taal der vromen.

Afgodstempels op den Misha..... Dat zou de oude koning toch nooit hebben gedaan! Hoe was koning Sjalomo dáártoe gekomen..... Zeker door prinses Faroena. Ze hadden altijd wel gezegd, dat die geen goed hier was komen doen. - En die zonsverduistering en haar dood dienzelfden nacht, - dat was zeker de hand Gods geweest, dat kon niet anders. - Was het eigenlijk niet, om God te danken? - Anders was er nog meer gebeurd. 'Want Ik, Jahwè uw God, ben een naijverig God,' heette het in de wet der tafelen. - Wat deden daar ook die tempels en afgodsbeelden op den berg. Was het niet, om de straf Gods over land en volk als in te roepen? - Als ze nu ook maar weer afgebroken werden. Want zoolang ze daar stonden, kon Jahwès zegen nog niet rusten op stad en land. - Was de zomer al niet dadelijk ingezet met zoo groote hitte en oosterstormen, dat de oogst zwaar had geleden? - Een droef waas lag over alles, zooals zelfs de vaderen het nooit hadden gekend. Sinds de koning Sjalomo op den troon zat, had immer zegen gerust op het weer en den oogst. -

Wie zou die tempels daar weer afbreken? - Hij had de profeet Achia ook nog uit de stad gebannen. Had Dawied dat ook met Nataan gedaan? - Zie, dit alles voorspelde weinig goeds. Gelukkig dat de Efrajimiet Jerobeaam weg was. - Als dat er nog bij was gekomen..... Jahwè, bewaar onzen koning en onzen tempel, ons land en ons volk. Om Masjiaachs wil!.....

De abeelen, door Dawied geplant en in zeventig jaren tot hooge zuilen opgewassen, ruischten onrustig op de terrassen van den Sioon. En onrust vervulde de harten van hen, die daar meer dan dertig jaren, - wel in toenemende vrees, maar ongebroken genieten in de heerlijkheid van het schaduwenrijk van Masjiaach vlak bij de dynastie met haar hadden meegeleefd.

De onrust hunner zielen hield aan door de vraag, waarop geen antwoord was te vinden - of die men telkens weer zocht te ontwijken: hoelang?

Was dat alles onherroepelijk voorbij? - Haast niet in te

denken..... Of keerde al die niet te missen heerlijkheid nog weer, als - na twee, drie, - vier jaren misschien Jahwès toorn had uitgewoed?

Die Dawiedszoon in zijn onvergelijkelijke glorie, wandelend in zijn heerlijke paleizen, rechts van Jahwès gouden tempel kon toch niet meer gemist worden, niet weer verdwijnen! - Dan zouden de heerlijke feesten Jahwès en zijn psalmenkoren, zijn offers hun glans en doel en glorie, hun wijding aan Masjiaach missen, als Masjiaachs heerlijke schaduw was verdwenen. Dat was toch alles in Dawied een eenheid! - Lijden, strijden, overwinnen, heerlijkheid, dat waren de laatste zeventig jaar van Jisraëels heilige historie. Het volkskind-vorstin, het Lied der liederen, de tempelwijding, de komst van Nofernere en Maqueda, de heel de wereld zegenende Wijsheid der glorieschaduw van Jahwès Eniggeborene, - heel die onuitsprekelijke heerlijkheid, zalig voor de zinnen, zaliger voor den geest, onmisbaar, onmisbaar was ze geworden!.....

Maar de onrust in de ruischende abeelenkruinen zweeg niet.

Na vier, vijf jaar..... tel er nog enkele bij, - hoeveel weet niemand, maar allen weten, dat het komt, - wordt het jonge, heerlijke koninkrijk gescheurd. Nog niet tijdens 's konings leven om zijns vaders wil. In schijn blijft alles nog een wijle zooals het was. Maar inwendig verbroken, uitwendig verdoft, van Jahwès gunsten verlaten, van Jahwès onmiddellijke gemeenschap beroofd.

En het hart van den Hoogepriester Achimaäz beefde voor de Schechina.....

Het gelend loover der abeelen klaterde onrustig voort op de zuchten van den westewind en geheel verdorde bladeren kletterden reeds neer op het plaveisel van terras en binnenhof. Reeds naderde de vijftiende Tisjri. De bewolking nam dagelijks toe. Dat deed den avond vroeger donkeren.

Abida ontstak de lemmeten van een groepje lampen op een zilveren stander met plataanbladmotieven versierd. Hij behoorde eens tot de schatten van Dawieds paleis, die waren afgedaald tot de huizen der grooten, sinds het goud der Ofirexpedities uit 's koningspaleizen alle zilver had gebannen.

Ze zag, hoe de glans der lampevlammen op de kleine parels van

hun smalle gouden bladerkronen weerglom. Ze lagen op de plank van een siermeubeltje, dat voorwerpen van waarde moest uitstallen. Ook Machazioths aandacht had het getrokken.

'In Abisjags burchtzaal zijn ze ons om de slapen gelegd, Abida; in Etaam hebben we ze het laatst gedragen. - Zullen ze ons immer weer sieren, zal ons lied ooit meer weerklinken?'

'Wie zal het zeggen, mijn vriend..... Reeds dien avond, dat ze ons werden vereerd door koninklijke handen, was er iets gebrokens en gescheurds in de harten, dat door gewilde vreugde moest worden verdekt. o Als ik de gevoelsherinneringen van de eerste opvoering vergelijk met de latere, dan zijn, - ja - die van den Libanoon nog de lieflijkste, maar de schaduwlooze heerlijkheid van het genot in de tuinen van Dawied heeft zich nimmer herhaald.

En het waren opnieuw rouwtranen om een onmetelijk geluk, die haar oogen en stem oversluierden.

Voetstappen op het terras meldden de komst van Zaboed en Boeni. - Ze werden verwacht.

Met een glimlach door haar tranen heen werden ze door Abida verwelkomd en Machazioth verklaarde ze voor de vertolking van hun beider aandoeningen en gesprek.

'We zijn sinds Nisaan als overlevenden van een teergeliefde, onmisbare doode, aan wien elk voorwerp, elk geluid herinnert en de smart over hem belet elke sluimering,' sprak Zaboed.

'En omdat er uiterlijk betrekkelijk zoo weinig is veranderd, ligt op den bodem van ons hart een gevoel van hoop, dat eens de Nisaan zal terugkeeren, die al dat heerlijke wederbrengt.' -

'Lieve vrienden,' antwoordde Abida op die uiting van Boeni, 'dat is elken morgen bij het ontwaken ook mijn nieuwe smart, als dat gevoel het eerst spreekt: er is toch niets verloren?..... maar dan onderdrukken het de gedachten met de herinneringsbeelden der zonsverduistering, Faroena's dood, Achia's verbanning en de komende scheuring van het rijk..... Dan neemt de ziel, kreunend van smart, de troostelooze werkelijkheid weer op zich, zwaar als lood: ons Paradijs is weg, voor goed!'

'Ons leven is van zijn bovenaardschen luister beroofd, die niet meer kàn terugkeeren. Dit lijden heeft niemand gekend, dan het eerste menschenpaar, zij het ook in veel grootere mate, dan wij. Hunner was het zondelooze Paradijs, de omgang met God van

aangezicht tot aangezicht. Hun val verdreef hen naar veel lager levensorde o Hun herinnering, welk een smart moet ze zijn geweest!'

'Hoe heerlijk heeft Sjalomo er nog over gesproken, die avonden van het Sjir te Etaam. Hoe weinig wisten we toen, dat het verlies van ons Paradijs reeds zoo nabij was.'

'En bij Achia ook toen weer: deelneming en verzet.'

Zoo had Zaboek gesproken, toen Elichoref binnen trad. Vaak was hij niet in hun midden. De dubbele taak voor kanselarij en Wijsheidsschool rustte op zijn schouders. En bond die taak hem niet aan avonduren en eenzaamheid, dan vaak door behoefte aan rust. Thans belette de onrust van zijn hart hem, te rusten. Men rees op met een hartelijk welkom voor den trouwen Jahwèminnaar, wiens toewijding aan zijn waardevollen arbeid hem zoo weinig van het leven deed vragen. Hij had de nauwgezette plichtsbetrachting en sobere natuur van zijn vader Sisa, den geheimschrijver van Dawied. Iets daarvan was ook in zijn broeder Achia.

Men vroeg hem, of hij nieuwe tijding uit Sjilo had ontvangen. - Een brief, dat het de geliefde ballingen beiden welging, behalve hun smartelijk gemis van Jeroesjaleem en de vriendenkring.

'Niemand onzer had nog den moed, hen te bezoeken en gij?' vroeg Zaboed.

'Mijn dubbele taak maakt het mij steeds moeilijker, lang uit Jeroesjaleem te zijn en bovendien, - men weet niet, hoe de koning een bezoek aan hen zou opnemen. Het hem te vragen, schijnt mij niet de juiste weg. We moeten wachten op een uiting zijnerzijds.' 'Zoo voelt het ook mij aan,' sprak Zaboed, 'maar slechts zelden laat hij mij tot zich roepen en thans eigener beweging tot hem te gaan, heeft iets van zich te willen indringen.'

'Eén der laatste malen, dat ik bij hem was en hij wilde vertellen van het jonge prinsesje Ammiza, dat hem zoo machtig boeide, roerde ik het verleden aan met te spreken van onze reis naar Soor, vanwaar wij eens Faroena meebrachten als Chiraams noodlottig geschenk.'

'Herinnert gij u nog,' vroeg hij mij met lichten spot, 'uw ontroering met trillingsverschijnselen?'[16)]

16) 'De Sidonische' pag. 102.

‘Toen ik dat bevestigde, sprak hij: De uitkomst heeft daar toch niet aan beantwoord.’ -

‘Nog niet, antwoordde ik.’

‘En zou daar met het oog op haar leeftijd en gezondheid nog veel kans op zijn, vroeg hij.’

‘Niemand, die dat beter kan beoordeelen dan gij, mijn vorst,’ was mijn antwoord.’

‘Toen sprak hij het profetische woord: Dan zou het de som van twee krachten moeten zijn, de hare en die van het nieuwgekomen prinsesje Ammiza’.....

‘En zoo heeft het zich inderdaad voltrokken enkele maanden daarna!’

‘Gij spreekt van profetie, Zaboed, maar was het niet meer berekening van zijn lot door het meten van zijn eigen weerstandskracht met de krachten, die hem voortstuwden op zijn eens gekozen weg?’

‘Wie dan Jahwè weet het, Elichoref.’

‘Hoe gansch anders dan prinses Faroena nam prinses Ammiza het onderwijs in onze Heilige Schriften aan. De eerste nam kennis van alles met een zekere welwillende belangstelling, de laatste met een ontvankelijkheid, die er van wilde weten, wat er van te weten was.’

‘Als Maqueda van Koesj?’ -

‘Een eigen oordeel daarover heb ik niet. Op haar heeft het onderwijs van den koning zelf en van Achimaäz meer invloed gehad, dan het mijne. - En naar wat ik er van hoorde, heeft koningin Maqueda's ziel als een dorstige akker den regen, - de stroomen van Jahwès Geest en waarheid ingedronken. Dat durf ik van prinses Ammiza niet beweren, maar wel, dat haar belangstelling ver uitging boven die van prinses Faroena. Daarom betreur ik zoozeer, dat zij het is, die eigenlijk de laatste stoot heeft gegeven tot 's konings besluit, offerplaatsen op den Misha aan te doen leggen.’ -

‘Hoe Elichoref? Daar weten we niets van!’

‘Spreekt er dan niet verder van, maar een zoon van Ishara, prins Jisjai, heeft er in de school in dien zin over gesproken.’ -

En Elichoref voldeed aan aller brandende belangstelling met uitvoerige mededeeling van de toedracht van 's konings nood-

lottig besluit, zooals hij die van zijn leerling had vernomen. ‘Maar dan blijft Faroena toch de hoofdschuldige!’ riep Boeni uit. ‘En heeft het kind begrepen, wat ze deed?’ vroeg Abida.

‘Prinses Faroena heeft haar toch zeer waarschijnlijk ingewijd in haar plan en zich van haar medewerking verzekerd,’ antwoordde Elichoref.

‘De som der twee krachten, waarvan de koning sprak, waarvan Faroena zeker de meest bewuste is geweest,’ merkte Zaboed op.

‘Dat een doodelijke angst haar aangreep na het geheimzinnig sterven van prinses Faroena, is nu ook te begrijpen,’ sprak Machazioth.

‘Dat is het, maar het stemt mij droef om harent- en ook een weinig om mijnentwil, dat ik een zoo ontvankelijke, begaafde leerlinge na ruim een jaar van schijnbaar door Jahwè gezegend onderricht weer aan het heidendom heb zien toevallen.’

‘Als Jahwè uw zaaiende hand en den akker harer ziel heeft gezegend, kan dat zaad niet vruchtloos blijven.’ -

‘Ik dank u voor dien troost, mijn vriend. - Jahwè vervulle mijn hoop,’ antwoordde hij Zaboed.

De abeelenkruinen, wiegelend op den avondwind, waren weer de dragers van het gevoel van weedom en verlatenheid, - vervangend dat der vreugde, toen de bijzondere gunsten Jahwès om Masjiaachs en zijner schaduwen wil Jeroesjaleem nog tot een Paradijs, de erve Jisraëels nog tot een schaduw van Edens zaligheden maakten.

De droefenis om dat onherstelbare heil voer weer door de zielen, toen het levendig gesprek er het streelend besef van hun samenzijn weer wegzwijmden.

En uit haar weedom herrezen weer de klachten, zoo vaak reeds herhaald over vervlogen geluk buiten hoop van wederkeer. Geen nieuwe vormen konden de reeds gebruikte meer vervangen. Het sterven der klacht, eer ze over de lippen kwam, werd nog alleen de nieuwe stof tot klagen, maar ook de laatste. Dan komt de stilte over de lijdende ziel.

Dan verstomt de mensch in zijn smart, zonder dat God hem meer geeft dan die ééne zucht: Jahwè, erbarming!

Een week later had de koning Zaboed bij zich doen roepen en

hem medegedeeld, dat hij met zijn drie krijgsraden een reis langs de garnizoensteden ging ondernemen, om te zien, of de misdaad van Jerobeaam daar nog misstanden had achtergelaten en niet absoluut betrouwbare elementen in Efrajiem van standplaats te doen wisselen met Jehoedeesche.

'Gij zult mij dan opnieuw hier vervangen, mijn vriend, en hebt Loema tot uw beschikking.'

Zaboed had met hoofsche woorden de geestkracht van zijn vorstelijken vriend geprezen.

Toen had de koning honderd sekel goud uit de schatkist te zijner beschikking doen stellen[17)] en gezegd: 'Geef die aan Achia ter voldoening der kosten van zijn gang naar Sjilo en vestiging aldaar, maar zeg hem, dat ik er niets over wil horen.'

'Wraakt gij, mijn vorst, dat wij de gebannenen daar bezoeken?'

'Neen, mits niet meer, dan één te gelijk, om geen opzien te wekken, - en slechts zelden.'

Dien avond nog had Zaboed de vrienden ten zijnent samengeroepen.

Men was geroerd en zeer dankbaar, dat de stemming des konings tegenover Achia er gene van haat was gebleken, - dankbaar voor de beminden in Sjilo. De vraag van Thamaar, toen Achia hun verbanning medeelde: Zijn de dagen van Sjaoel teruggekeerd? - was hiermede, Jahwè dank, ontkennend beantwoord.

'Dat wijst er ook op, dat hij zich niet tegen Jahwès slaande hand heeft verhard,' sprak Boeni en een diepe zucht ontspande haar liefhebbende borst.

'Het is de eerste taal, die ons iets openbaart, van wat er in zijn hart moet omgaan, sinds het vreeselijk gebeuren in Nisaan,' sprak Zaboed.

'Iets,' merkte Elichoref op, 'maar bange vragen blijven nog onbeantwoord.'

Zwijgend stemde men met die woorden in.

Toen moest besloten worden, wie de eerste bode naar Sjilo zou zijn, - een ontroerende opdracht.

17) Ongeveer *f* 3000, maar van de koopkracht weten we ongeveer niets. Zie de aanteekening op pag. 375 van 'De Sjoenemietische'.

Zaboed niet, want hem bond zijn hooge verantwoordelijkheid in Jeroesjaleem.

Dan was Elichoref de aangewezene. Maar Zaboed wilde hem om de kanselarij liever niet missen in deze dagen.

Machazioth aanvaardde dus de opdracht met de verzuchting tot Abida: ‘Helaas zonder jou.’ Want 's konings woorden waren zorgvol op te volgen.

VI. Naar den balling van Sjilo

Den zestienden Tisjri verliet een paardruiter[18] de stad door de Efrajiempoort en koos den weg naar het Noorden, naar Sjekem. Hij voert door het Notendal, den bovenloop van het Kidroondal. De pittige geur der gelende bladeren deed den ruiter goed. De dalhelling naar het Noorden gaat naar een klein plateau, de 'Berg der Verspieders', in het voorjaar één ruischend korenveld, thans een stoppelveld, waar nog niet is geploegd.

De ruiter hield in en wendde den kop van zijn rijdier..... Daar lag het jonge Jeroesjaleem in al zijn schoonheid.

'Toch verloren,' sprak hij. 'Verloren de gloed, dien de jubelende en klagende melodieën en de diep gestemde harmonieën der psalmen van de pleinen daar om Jahwès tempel wekten, want de hoogste bezieling der Levietenkoren is weer teruggeweken naar Hem, die ze had gegeven, vijf en twintig jaren lang, - tot daar op de Mishahelling het eerste gezang van Ashstartepriesteressen heeft geklonken..... Mijn God, dat dàt kon geschieden'.....

Met vertroebelden blik staarde hij in de heldere tisjrilucht, toen hij zijn weg naar het Noorden vervolgde. - Ver voor hem uit lag op een hoogen heuveltop Rama.

'Stad mijner vaderen, stad van Elkana en Sjemoeëel!' riep hij uit, hij, Machazioth, de achterkleinzoon van den grooten Godsgezant, 'moest gij het aanzien, dat de zoo heerlijk verrezen Dawiedsstad zoo snel haar hoogsten luister zou verliezen! - Mijn vader Sjemoeëel, gij hebt leed gedragen tot uw dood over Sjaoels val. Wij weenen en klagen tot onzen jongsten snik om den val van meer dan Sjaoel, - van Masjiaach's grooten schaduwkoning, den diep beminden zoon des jongelings van Beethlechem, met uw hoorn gezalfd. - Mijn vader, al wat op menschen steunt, valt. Leer ons door uw voorbeeld steunen op Jahwè alleen, als gij immer deedt.' Het landschap van Benjamien's stamgebied begon zijn blikken te boeien met rechts en links heuvels, als eieren elkaar gelijk. -

18) In het oosten moet men komen tot de onderscheiding: kameel-, paard-, ezel- en muilruiter.

Wolken, die de zomerzonneheerschappij steeds nauwer beperkten met hun schaduwen, schoven er eindeloos wisselende tinten over heen.

Toen hij voorbijreed, waar een voetpad een half uur naar rechts te Anatooth brengt, dat tusschen donkere olijvendreven in zijn dal half verscholen lag, kwam de eenig ontvlodene van den priestermoord te Noob, door Sjaoels tyrannenzwaard gepleegd aan tachtig priesters van het oude woestijnheiligdom, hem in de gedachten. Abjataar, de zoon van den eveneens vermoorden hoogepriester Achimelech, ontkomt alleen hun droevig lot en vlucht met den Efod des hoogepriesters naar Dawied. - Ook hij werd later balling van den jongen koning Sjalomo, omdat hij bij de troonsopvolging van Dawied partij had getrokken voor Adonia. Hem werd alleen het leven gespaard, omdat hij de ark Jahwès mee had gedragen bij haar gang van Kirjath-Jearim naar Dawieds paleis op den Sioon. In Anatooth had hij sinds lang reeds zijn schuldig hoofd ter ruste gelegd. - In Sjilo leefde en leed onschuldig Sjalomo's tweede balling, op wegen, schijnbaar gelijk aan die van Sjaoel, verstooten van zijn hof en hart. - Des mijmeraars hand greep onderzoekend achter zich naar den zadeltasch met de goudsekels. Ze was er nog. - Maar Sjaoel had ook zijn berouw tegenover Dawied gekend.

Nog immer steeg de weg. De ruiter naderde rechts den eersten signaaltoren van welks plat de teekenen doorgegeven werden, die vreugde of rouw van het koninklijk huis - of krijgsmaatregelen snel door het land bekend moesten maken. De wachter in de deuropening boog zich diep voor den hooggeplaatsten voorbijganger.

Tusschen Gibeoon, op vrij grooten afstand links en de stad zijner vaderen vlakbij rechts, voerde hem de weg verder met Mizpa in het Noorden - en nog immer opwaarts.

Gibeoon, - die naam echoot door Jisraëels historie van den tijd van Jehosjoea, door dien van Sjaoel, van Dawied en van Sjalomo, toen er het oude heiligdom onder Zadoks leiding stond, waar des jongen konings dankoffer, na zijn huwlijk met de Egyptische, in hekatomben, machtiger dan ooit te voren, Jahwè dankte en loofde voor zijn bevestiging op zijns vaders troon. Daar verhoorde Jahwè met zijn verschijning zijn bede van den geloftesteen van Jaäqoob bij Beeth-eel op zijn nachtelijke tochten naar Sjoeneem, - onver-

getelijk en toch..... gebroken in haar kracht, onrijpbaar haar vrucht.

En wat die ruiter niet wist, - daar had hij Ammiza op zijn wagen met zich omgevoerd, vaak daar verwijld op de plek, waar hem Jahwè was verschenen, met al zijn wijsheid verblind voor de ontzettende waarheid, dat zij, die hij verrukt in die gemeenschap met Jahwè wilde doen deelen, zelf hem er van afsneed, de isjsja sara[19] onder haar verleidelijksten vorm, verleidend den chakaam, die in zijn spreukenboek zoo luide tegen haar had gewaarschuwd.....

De weg stijgt voort. - Hoe langer hoe verder breidt zich het zicht over het landschap uit naar de Groote Zee, links, en rechts naar de groene diepten van den Jardeen en Ammoons bergplateau, - noordelijk naar Mizpah, voor den nakomeling van Sjemoeël zoo belangrijk, wijl zijn groote voorvader daar het machtigst in de geschiedenis van zijn volk had ingegrepen, toen hij op hun berouwvolle klacht over hun afwijken van Jahwè had geantwoord met het bevel, de baäls en ashtarte's weg te werpen en met hem te knielen bij een offer aan Jahwè. Daar overvalt hen de aartsvijand. Maar daar verderft hen Jahwè door zijn bliksemschichten en hagelsteenen en daar richt Sjemoeël zijn Eben Haëzer, zijn steen der hulpe op. En zolang Sjemoeël hun rechter is, komt geen Filistijn terug.

De weg stijgt nog voort, tot Beëroth is bereikt, een knooppunt van vijf wegen en voetpaden naar alle hemelstreken, het eerste rustpunt op de reis van Jeroesjaleem naar Sjekem. - Daar biedt de herberg rust aan ruiter en ros.

Den volgenden morgen wachtte hem nog een gelijke afstand, als hij had afgelegd. De weg gaat over de hoogvlakte der waterscheiding, kaler nog, dan het eerste deel en nog altijd langzaam stijgend. Witte krijthellingen dalen aan beide zijden naar terrassenheuvels, elk dragend een stad of bloeiend dorp. Olijfbosschen vormen donkere vlekken aan de hellingen of in de dalen.

Na een goed uur rijden was hij op het hoogste punt aangekomen, waarvan Beeth-eel een weinig rechts is gelegen. Dat is het punt, vanwaar men, komend uit het Noorden, Jeroesjaleem in blauwe verte beneden zich ziet liggen. Daar stemmen de pelgrims der hooge feesten de schoonste liefdezangen over de stad Jahwès aan

19) Vreemde vrouw.

en noemen het ‘berg der vreugde.’ - Maar als straks het rijk wordt gescheurd, zullen ze dan nog komen, de kinderen van Efrajiem en Manasjè naar Jehoeda's koningsstad?..... En Machazioth voelde opnieuw de dreigende breuk van het koninkrijk, de schaduw van Masjiaach's vrederijk.

Beeth-eel, huis van het verbond Gods met Abrahaam op zijn weg uit Oer naar het Zuiden van het land, dat hij van zijn Elohiem ontvangen had..... en geen steen kon hij er nog den zijnen noemen, zelfs niet, die hij Hem hier ten altaar wijdde, - dan door het geloof.

Beeth-eel, huis van het Verbond Gods met Jaäqoob, die hem het land, waarop hij te slapen lag, zou geven, - en zie, ook hij kon er geen steen den zijnen noemen, dan door het geloof.

Maar hun Elohiem had trouwe gehouden en bij den Choreeb zijn Naam Jahwè uitgegeven, den Naam, die Hem openbaarde als de eeuwig Onveranderlijke. Aan Dawied had Hij die belofte herhaald vlak bij de vervulling en na de vervulling bewaarde Dawied Hem trouwe. Voor Sjalomo had Hij de gouden fiolen zijner Heerlijkheid er nog over uitgegoten. Maar..... Sjalomo had zijn trouw verbroken en in het land, aan Abrahaam en Jaäqoob beloofd,..... heiligdommen voor de afgoden der volkeren gebouwd, uit wier sfeer Jahwè hen vierhonderd jaar lang met harde lessen en bange tuchtigingen had willen uitleiden. Dat was hun een wenk van den schaduwdrager van den verheerlijkten Masjiaach, om terug te keeren van dien heilloozen weg.....

Daarmee had hij in schooner vorm, maar even zwaar gezondigd tegen Hem, die gezegd had: Ik ben Jahwè, uw God! Gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben, - als het slavenvolk der steenovens van Egypte, toen het danste om het gouden stierkalf bij den Sjinaj, waarop Hij was neergedaald. - En in de nachtelijke ure van zijn reis naar Sjoeneem, - Zaboed had het hem wel verteld, - had hij Jahwè gesmeekt bij den steen van Jaäqoob om een Jaäqoobsteeken - en ginds in Gibeoon had Jahwè hem verhoord.[20] Bij den Sjinaj had hij, gevoelend het ontzettend gevaar, dat hij liep, Jahwè beloofd, de Sidonische te zullen bestraffen, het schoone Amalekietenkind teruggezonden naar haars

20) ‘De Egyptische’ pag. 346.

vaders tenten..... en toch had de Sidonische overwonnen! De verfijnde wellustdienst van Ashstarte had den groven kalverdienst van den Apis vervangen en de verrukkelijke Ammiza van Aulis het verleidelijke natuurkind Mira - en de val van den zoon van Dawied, van Masjiaachs heerlijkheidsschaduw..... was groot. ‘Waar zijn de tranen, om dien val te beweenen?’ en Machazioth liet de zijne den vrijen loop.

De dorre kam van het Efrajiemgebergte begon af te dalen naar streken, rijker aan water. De dalen werden wijder, de hoogten lager, het landschap vlakker. Voortdurend waren kleine stroombeddingen te doorwaden. Kleine dorpjes of eenzame huizen lagen tusschen hun olijfhoven verscholen. Waar hier en daar rotsgrond zich verhief, was hij bedekt met het kleine bruine blad van doornig bekerkruid. - Vijgen lieten hun bladeren hangen. Reeds had de herfst hun randen bruin- en zwartachtig gekleurd. Van op zijn paard plukte Machazioth enkele blauwgroene rijpe vruchten. In loofwisselende eiken en appel- en peereboomen maakte de geeltijd zich reeds merkbaar.

Terwijl de ruiter zijn vruchten genoot, brachten de weg en zijn ros hem nader tot een tien ellen breede rotskloof, waarin bij dag immer diepe schemering heerschte. Hij kon zijn paard niet sneller dan stapvoets laten loopen om de vele kleine en groote steenen, die, van de hooge randen gevallen, den grond voor het dier onveilig maakten. Bij de ‘Rooversbron’ liet hij het drinken en slechts even genieten van het versche gras, omdat veel van dat voer gevaarlijk voor hem zou worden door maanden lange gewenning aan gedroogde planten.

Na een uur langzaam voortgaan slaakte de kloof zijn wanden en duister en stond de reiziger boven aan een helling, die een paardruiter dwingt tot afstijgen, om zijn rijdier bij den teugel te voeren. Zonder onheil beneden gekomen, steeg hij weer op. Het ging nu door een vlakte, soortgelijk aan de pas doorwandelde, maar schooner, milder, rijker aan plantengroei. Men was er kennelijk in Joseefsland met zijn zegen van de eeuwige bergen en gaven der eeuwige heuvelen.

Dan, bij een voetpad, rechts van den weg, ging het naar ‘de verworpen tent van Joseef,’ naar Sjilo.

Het huis van Eli was met Eebjataar uitgestorven. De Filistijn had

het oude metselwerk, dat den tabernakel van Mosjè eens beveiligde, maar die ontvoerd was naar Gibeoon, - met een deel der stad verwoest. Van toen af wees de ontwikkeling der feiten naar Sioon heen.

Dat pad naar Sjilo sloeg Machazioth in.

Langzaam ging het landschap over in schoone, vruchtbare valleien tusschen heuvels met golvende akkers, waar geploegd werd of winterkoren gezaaid. Op de hoogste punten waren de dorschvloeren, waarop nog druk gearbeid werd aan de oogsten van den zomer, die na jaren van overvloedige opbrengst, ditmaal waren tegengevallen. Maar dat had de stemming der landlieden niet neergedrukt. Vroolijk klonken hun liederen op uit de dalen en neer van de heuvels. Zwaar bevrachte lastdieren droegen de vruchten van zegen, zonneschijn en vlijt naar de beschermende schuren in stad of dorp of dal. -

Het lachend toneel van welvaart kon aan Machazioth's stemming niets veranderen. Van verre ontwaarde hij de grauwe brokken muur en de witte huizenblokken van Sjilo met hun somber jongste verleden, het strenge oordeel Jahwès over Eli's zonen. Gods heilige Bondsark in de macht der Filistijnen, der erfvijanden sinds hun vestiging aan de zuidelijke kust der Groote Zee. - Wat een vloekbeladen verleden bij de zegenvolle glorie, die er schokkend en worstelend op volgde, tot den heerlijksten dag, dat de Ark het nieuwe heiligdom werd binnengedragen en de Schechina haar volgde met stormwind en hemelglans!

Maar thans, maar thans.....

En de gelauwerde rijkszangmeester spon weer voort aan zijn door rouw omfloerste mijmeringen.

‘Als de strijdende Masjiaach heeft verwonnen, dan komt zijn heerlijkheid. Die goddelijke heerlijkheid wordt bij ons verzwakt tot schoonheid. Hoe is ze opgebloeid in het verrijzend Jeroesjaleem, zichtbaar in zijn tempel en eeredienst, zijn paleizen en staatsieweelde, zijn plantsoenen, millo, muren en poorten; hoorbaar in zijn psalmodie, zijn Sjir ha-sjirim, zijn Scheppingshymne, zijn zangerkoren en instrumenten; - voelbaar in de gouden nabijheid Gods.’

‘Mijn vader, mij zelf, mijn Abida, mijn broeder en de andere opperzangmeesters gaf Jahwè, heel ons leven aan die schoonheid

te wijden met dichtkunst, muziek en zang en snarenspel. Het leven mijns vaders ging, naar Jahwès bestel in vreeselijke krankheid onder, maar zijn ziel baarde daarbij in Rachelweeën het schoonste geschrift onzer wijsheidsliteratuur. Ondoorgrondelijk of doorzichtig?..... Hoe zou hij zoo hebben kunnen inleven in het oude verhaal van Hijoob, als hij niet zelf de diepte zijner verschrikkingen had moeten doormaken? Dat had hij verstaan in zijn doodsure, toen hij sprak. Jahwès wegen zijn recht en genade'..... (b)

'Maar weinig deel, althans aan zijn wording, heeft de Raad-profeet, opvolger van Nataan aan dit alles gehad. Zijner is een andere taak bij anderen aanleg geweest: waken, dat de woorden der openbaring Jahwès door die haar hoogste beschermers waren, niet werden vernietigd of verzwakt.'

'Het toezicht en het oordeel over het bouwen en bewaren van het schaduwenparadijs, - geen deel aan den bouw, - heeft Jahwè toevertrouwd aan den beminden, pijnlijk gemisten vriend, tot wien mijn weg voert.'

'Hoe wonderlijk zijn huwlijksband met de Chebroonprinses Thamaar. Haar Dawiedische schoonheid en schoonheidszin, gedempt door een leven, waarin de barre zonde des grooten vaders den vloek had meegesleurd, om zonde te baren..... Bliksem van Gods wraak, waarin zijn toorn tegen zijn vriend onder de menschen uitwoedde, om zijn heilsplan te kunnen sparen, thans..... toch verbroken om nòg gehater zonde van den zoon'.....

'En weer komen mijn gedachten uit bij ons verloren Paradijs.'

Door een verwaarloosde poort in een muurgedeelte, dat aan de verwoesting was ontkomen, was hij Sjilo binnengereden. - Hij vroeg een jongske, waar de profeet Achia en prinses Thamaar woonden. Het wees hem den weg door een nauwe stadstraat. Waar die eindigde zou de ruiter over een open veld heen zijn woning zien, alleenstaand.

Machazioth, ter plaatse gekomen, steeg af, opende de áánstaande deur en riep naar binnen: 'Is er herberg voor Machazioth van Jeroesjaleem?'

Snelle mannenschreden kwamen uit den hof en de twee vrienden omhelsden elkaar op het hartelijkst. Thamaar volgde haar man op den voet. Ze begeleiden hun gast buiten om het huis, waar één der vertrekken slechts een buitendeur had en tot stal was ingericht

en het paard aan een knecht werd overgelaten, die in den vruchtentuin arbeidde.

De gastvrijheidsplichten werden vriendelijk aan den welkome vervuld. Dan begaf men zich naar een der kleine vertrekken, die op een ruimen binnenhof uitkwamen. Daar herkende Machazioth de meubelstukken uit de woning op den Sioon, geschenken van Thamaars broeder, prins Absjaloom, of afkomstig uit de nalatenschap van Dawied en haar moeder Maächa, de koningsdochter uit Gesjoer, - het lage tafeltje van accaciahout, ingelegd met gouden geometrische figuren. De wanden waren tot manshoogte groen. Daarboven oranjekleur, beschilderd met donkerrode plantenmotieven.

'Lieve vrienden,' begon Machazioth, 'laat ik thans eerst de boodschap overbrengen, die mij herwaarts deed komen. Eigenlijk zendt mij de koning niet persoonlijk, maar met den last aan een onzer, u ter hand te stellen van zijnentwege honderd gouden sekels.'

Hij opende de tasch en telde de gouden staafjes uit op de tafel, er bij meedeelend, wat deze geldsom bedoelde en waarom hem, Machazioth, de overbrenging was opgedragen.

Dat deed Thamaar opmerken, wat ook in Jeroesjaleem het eerst was opgevallen: 'Uit een Sjaoelsstemming kan zulk een daad niet zijn voortgekomen.'

'Maar de boodschap, die Machazioth er aan had toe te voegen: "ik wil er niets over hooren," wees evenmin op den wensch, de verhouding te herstellen.' Dat was de opmerking van Achia bij deze toevoeging.

'Beide dingen zijn door ons ook opgemerkt, maar bij uw droeve weg-zijn uit Jeroesjaleem blijft de troost u over, dat gij een taak hebt volbracht, die Jahwè zelf u oplegde.' -

'Gij spreekt woorden, Machazioth, waarmede ook wij elkander hebben vertroost, maar een bittere trek in die taak was wel, dat ik den luipaard van Efrajiem moest opzetten tegen den leeuw van Jehoeda.' -

'Ook dat werd door uw broeder opgemerkt, toen hij ons den hoofdinhoud der woorden, door u tot Jerobeaam gesproken uit uw eersten brief meedeelde, en hij heeft mij opgedragen, u te verzoeken, heel die Godsspraak mij in afschrift mee te geven.' -

'Zijn wensch geschiede, maar bewaar alles voorloopig als een diep

geheim, beperkt tot de vrienden op den Sioon, - gij gevoelt waarom.'

'Het kan bang zijn, Machazioth,' ging hij voort na enkele oogenblikken zwijgen, 'Gods gedachten op te vangen. Maar ze uit te spreken voor de ooren van den mensch, dien ze treffen, als men hem liefheeft, - dat is verschrikkelijk. Ook uw groote voorvader Sjemoeëel heeft dat eens moeten doen tegenover Sjaoel.'

Weer wachtte hij, enkele oogenblikken voor zich starend.

'Eens kon ik onzen koning woorden van Jahwès welgevallen brengen, toen de bouw des tempels bijna was voltooid, thans gold het een boodschap van toorn en straf, die zijn heerlijke persoon en roeping heeft neergeworpen en Masjiaachs vrederijk in tweeën gescheurd.'

'En dat maakte mijn taak veel zwaarder, dan die van Sjemoeëel, dat het den zoon van Dawied en de heerlijkheidsschaduw van Masjiaach geldt. - o Machazioth, dat is het vreeselijke, dat we lang hebben zien aankomen. Maar nu het er is, blijkt het veel verschrikkelijker te zijn, dan wij vreesden. Toen wij vreesden, stond de hoop nog naast onze vrees, al was ze ook zeer zwak. Thans is de werkelijkheid erger gebleken, dan wij haar zagen en de hoop..... verijdeld.'

'Moet ik opsommen, wat we verloren?'

'Langs wat heerlijkheden is onze weg gegaan!'

'Tot wat heerlijkheden zou ze zijn gegaan, als de zijne niet gegaan was naar Mitzrajiem!'

'Als hij alleen was gegaan naar Sjoeneem!'

'Dan zou Mitzrajiem tot hem zijn gekomen en hij zou er over hebben geheerscht!'

'Dat meende hij toch te hebben gedaan, maar het heeft hèm overheerscht.'

'Zijn het niet zijn eigen woorden, die het staven, - die de ontwijding van Jahwès en Masjiaachs heilige Namen noemde: de laatste gevolgtrekking mijner Mitzrajimietische staatkunde?.....'

'Zaboed heeft altijd voor hem gepleit, wat hij kon, hoewel hij nimmer ontkende, wat ik zeide en ik ben er hem steeds dankbaar voor geweest. Wat meer is, - laat mij menschelijk spreken van het goddelijke, - Jahwè zelf is hem zooveel als immer mogelijk was, tegemoet gekomen op dezen weg, om zelf de profetieën zijns

vaders te willen vervullen, inplaats van dat over te laten aan zijn God.'

'Jahwè deed de dochter van den pharao instemmen met onze religie.'

'Jahwè liet hem bouwen zijn vrouwenpaleis.'

'Jahwè zweeg in liefde over dit wandelen op wegen, die niet naar Hem waren gericht en ging voort met hem boven mate te zegenen.' 'Tot Mitzrajiem over hem is gaan heerschen, inplaats dat hij het met de hulpe zijns Gods beheerschte. Hoever hij het toch op dien weg nog heeft gebracht, getuigen zijn woorden aan de Egyptische gezanten bij het feest der tempelwijding.'

'Maar de handelskamers met haar duiding van elke afgoderij, omdat ze wezensgelijk waren met die van het land en zoo schoon gewin brachten - en meer nog het pharaonisch paleis met zijn triumph der zinnen..... werden bondgenooten tot den val van het heerlijk schaduwenparadijs.'

'Wat had al dat vreemde wroeten met de levensgangen van Jahwès bondsvolk te maken?'

De uren waren kostbaar voor de arme ballingen, die na ruim een half jaar van afwezigheid uit de zoo geliefde omgeving, die ze moesten verlaten, eindelijk weer een der hunnen bij zich hadden. En Machazioth, eerst van plan, den volgenden dag terug te keeren, had het gevoeld, de smeekbeden zijner prinselijke gastvrouw niet te mogen weigeren; zijn verblijf met één dag te verlengen.

Op een wandeling in de lieflijke omgeving van Sjilo, aan de maaltijden, des avonds tot diep in den nacht - had men het verleden en heden besproken tot alle onderwerpen waren uitgeput.

Op hun vraag naar de uitingen des konings gedurende de laatste maanden kon Machazioth niet anders meedeelen dan: hij bewaart tegenover Zaboed over alles het stilzwijgen. En dat hij met zijn hoofdofficieren een tocht door het land deed, waarvan hij nog niet was teruggekeerd.

'Dat stilzwijgen tegenover Zaboed was eigenlijk al eerder begonnen. - Voor diens besef met zijn terugkomst van den tocht naar den Sjinaj. Een vrij lang en vertrouwelijk gesprek heeft hij echter nog met Zaboed gehouden kort voor de katastrophe van Nisaan, waarin hij hem zijn laatste ideaal der verhouding van den man

tot de vrouw geschetst heeft als liefdesvriendschap, vrij van het vleesch.'

'Zeker uit oververzadiging er van, in dienst van het vleesch,' merkte Achia schamper op.

'Misschien, maar zeker als weergave zijner verhouding tot het Sidonische prinsesje Ammiza, u beiden wel bekend.'

'Met Faroena en haar vond ik hem samen, toen ik hem Jahwès oordeel moest aanzeggen.'

'Ja, en het is thans, dat wij met eenige zekerheid weten, welke rol zij gespeeld heeft in 's konings toestemming tot het bouwen van die heiligdommen op den Misha.' -

'Hoe meent gij, Machazioth?' - vroeg Thamaar gehaast.

'Uw broeder en zwager Elichoref deelde ons mee, wat één der zonen van Ishara, prins Jisjaj, leerling der Wijsheidsschool, hem had verteld.'

En wat door Ishara's loslippigheid haar kinderen bekend werd, gaf thans den ballingen een blik in wat er geschied was, om dat noodlottig uur te doen aanbreken, waarin de Bewaarder van het schaduwenparadijs het aan den Tegenstander Jahwès in handen had gespeeld: 'Gij zult een tempel hebben.'

'Uit deze dingen blijkt wel vrij zeker, dat Faroena dat kind heeft gebruikt, om haar te helpen tot het bereiken van haar doel,' sprak Achia.

'Dat was ook het oordeel van uw broeder.' -

'Blijft open de vraag, waarom ze die hulp noodig had,' vervolgde hij.

'Misschien, omdat zij door haar toegenomen leeftijd bekoring bij mijn broeder heeft ingeboet. - Na wat onze vriend heeft medegedeeld van zijn bewondering voor Ammiza, lijkt mij dat niet onwaarschijnlijk,' sprak Thamaar.

En Machazioth vertelde nog, hoe verwonderd Elichoref was over haar belangstelling voor den dienst van Jahwè, wat hem haar verlies als leerling deed betreuren.

'Gebrek aan inzicht in haar hulp aan Faroena kan met die belangstelling hebben samengegaan,' merkte Achia nog op.

'En weet mijn koninklijke schoonzuster op den Dawiedsburcht van al deze dingen?', vroeg Thamaar.

'Niet meer. dan haar in brieven der onzen is medegedeeld.' -

‘Dat kan uitteraard slechts de hoofdzaak zijn. Achia, uit Jeroesjaleem kan niemand tot haar gaan, dan op gevaar af van den koning te ontstemmen.’

‘Laten wij dan gaan,’ sprak Thamaar.

‘o Doet dat, mijn vrienden! Dat zal ons allen zeer lief zijn, want gaat het haar niet minstens evenveel aan als ons? Hoe zal zij smachten naar volledige kennis van dit alles, ten minste voor zoover die mogelijk is, - en vooral naar een gesprek met haar vrienden over deze dingen. Maar als ge voor het barre jaargetijde weer in uw huis terug wilt zijn, moogt ge het niet lang uitstellen.

VII. Op den Dawiedsburcht

Machazioth's bezoek was gevallen in de laatste dagen van Tisjri. ‘Zullen we nog gaan?’ vroeg Thamaar enkele dagen later, terwijl in de schemering de regen van tijd tot tijd neerkletterde op de binnenplaats.

‘Marchesjwaan is de maand van bliksem en regen en storm. De volksmond scheldt reizigers in de wintermaanden kislew en tebeet voor dwazen en ellendigen. En wij, reeds in de herfst des levens, - gij dieper nog dan ik, - zullen wij ons wagen aan de regenstroomen en watergeulen, de beken Beliaals uit uws vaders psalmen, die de laatste der herfstmaanden zoo veelvuldig brengt? - Sneeuwstormen hebben Eliaab en Zaboed op dienzelfden weg eens bijna het leven gekost in tebeet, ook uit medelijden met de burchtvrouwe in den Libanoon. Ze waren toen tien jaar jonger dan ik, - althans Zaboed’.....

Ze zag hem glimlachend aan. - ‘Maar het sneeuwt toch niet in marchesjwaan? En moet Abisjag in deze spannende maanden en heel den langen winter blijven hopen op de liefde en vriendschap, om met haar mee te leven en te lijden, die in Jeroesjaleem gebonden is - en wij zijn vrij?’

‘Ge vergeet, mijn vriendin, zij hadden te hunner bewaking en hulp ruiters van de lijfwacht mee en tot hun beschikking de burchten der steden, waarlangs ze kwamen. - Van die voorrechten genieten geen ballingen.’

Ze ontstak den luchter en zette hem met een zucht op de tafel.

‘Helaas, mijn vriend, ik kan niet tegenspreken, wat ge zegt.’

‘En ge zeidet daareven: het sneeuwt niet in marchesjwaan. Maar de zegen Jahwès ook in de natuur heeft plaats gemaakt voor zijn toorn, vergeet dat niet. Wat waarborgt ons, dat Hij zijn koude niet eerder doet neerstormen van Libanoon en Chermoon? Als een sneeuwstorm ook ons daar eens de brug van Chardela voor het oog verborg en de stem van het wolvengebroed ons van schrik deed verstijven?’[21)]

21) ‘De Sidonische’ pag. 216 v.

‘Maar ze hadden toch in Beeth-Rechoob kunnen wachten, tot de sneeuwstormen voorbij waren?’

‘Dat had dagen kunnen duren. - Wel staat tegenover dit alles, dat Jahwè ook den regen kan opschorten, als nog zwaarder uiting van zijn toorn, en dat zou onze veiligheid op reis ten goede komen. - Hoe het zij, we stellen ons bloot aan groote wisselvalligheden met thans op reis te gaan.

‘Ach, ik moet al uw bezwaren toestemmen en toch zegt mijn hart mij: ga.’ -

Hij zocht haar hand. - ‘Als mijn heldin zoo spreekt, zou haar beschermer dan minder moed toonen? - Dochter van Dawied, wij gaan.’ -

Twee dagen waren noodig geweest, om zich reisvaardig te maken en order te stellen op wie en wat ze achterlieten.

Den morgen van den eersten marchesjwaan gingen drie kameelruiters langs het voetpad naar den heirweg Jeroesjaleem-Sjekem: Achia en Thamaar met hun knecht, die nog een lastkameel met zich voerde.

Bemoedigend voor de uit liefde tot hun doel veel wagenden was, dat de bewolking voor den tijd van het jaar nog al groote banen hemelsblauw doorliet, die in krachtige licht- en schaduwgebieden het berglandschap verdeelden, die langzaam voortschoven naar het Oosten. Ze beletten de temperatuur het snelle dalen. Het weer bleef zacht, aangenaam voor reizen, - en wat een dreiging had geschenen, dien avond, dat de regenvlagen neersloegen op den binnenhof te Sjilo, begon althans als een genot.

Schoon was de aankomst te Sjekem. Het boschrijke landschap, waardoor de weg naar de waterscheiding opvoerde, waarop Sjekem lag, blonk als geel goud in de avondzon, terwijl telkens roode glansen aan den zeehorizon opvlamden, - de bliksemen onder de kimmen uit de zwaargeladen regenwolken.

Men had profijtelijk gevonden, het in de herbergen te doen voorkomen, dat Achia in opdracht van het hof een prinses naar den Dawiedsburcht geleidde. - Dat opende ook te Sjekem een afzonderlijk vertrek voor de reizenden en de gouden sekels uit Jeroesjaleem namen alle bezwaren weg.

Toch - de vijfdaagsche reis was der moedige vriendentrouw niet

gemakkelijk gevallen! Den vorigen dag doorweekt van den regen, moest hun natte kleeding den volgenden morgen weer worden aangetrokken en een rit in den zonneschijn deed hun dan wel weer goed, maar niet zoo, dat ze niet soms rillend van koude des avonds aankwamen of 's morgens weer moesten opstijgen. En dan de vermoeienis en het gemis van veel onontbeerlijks voor hun leeftijd en levenspeil.....

Toen ze den avond van den vijfden dag de lage burchtpoort op den Libanoon binnentraden en Abisjag ten hoogste verrast en verrukt van hun komst, hen omhelsde, was ze even later wel ontsteld van de bleeke vermoeide gelaatstrekken harer gasten, die uit warme vriendschapsliefde en trouw de ongemakken eener reis in marchesjwaan hadden getrotseerd. Na een korten maaltijd, waarbij zooveel was gesproken, als de berstensvolle harten moesten uiten, geleidde Abisjag haar dierbare gasten spoedig naar hun kamer. Wat ze voor alles behoefden, was warmte en rust.

Den volgenden morgen voelde Achia zich bij het ontwaken niet verkwikt. Toch wilde hij opstaan.

De burchtvrouw had weinig geslapen. Telkens weer hadden haar gedachten, door het gesprek van gisteravond opgewekt, andere doen ontwaken, in een lange reeks van jaren bij hooge vreugde en diepe smart geboren. Dat had haar slaap naar den nanacht teruggedrongen. Toen Anna haar wekte en de regen kletterde op het perkament van haar gesloten venster, voelde ook zij geen verkwikking in haar leden, maar wel verlangen in haar hart naar haar dierbare van Jahwè gezonden gasten.

De begroeting aan den morgendisch bracht over en weer geen gunstige verslagen over de genoten nachtrust en men zag elkander het te kort glimlachend aan. Er zou voor de gasten in de eerstvolgende nachten veel zijn in te halen.

De gesprekken konden zich slechts bewegen in één kring. Zoo nauwkeurig als de gegevens toelieten, werd Abisjag het verloop geschetst van het feitelijk gebeuren, waarin het weinige, wat ze uit brieven had, de juiste plaats erlangde, waar er nu voldoende licht op viel, om het haar begrijpelijk te maken.

'Wat moeten die twee oogenblikken u gekost hebben, mijn vriend,' sprak ze, 'waarin gij hem en Jerobeaam Jahwès boodschap hebt overgebracht.'

Een siddering greep Achia aan, die hij in zijn spreken niet beheerschen kon, toen hij antwoordde: ‘Meer, mijn vorstin, dan ik aan iemand heb laten merken.’ - Hij greep Thamaars hand, om haar die mededeeling te verzachten. - Ze voelde, hoe hij beefde. ‘Hoe koud en klam is uw hand,’ fluisterde ze. ‘Voelt ge u onwel?’

‘O,’ vervolgde hij met onnatuurlijk trillend geluid, ‘daar voor hem te staan, dien ik innig liefhad om Masjiaachs, om zijns vaders wil en om hem zelf, en dat in tegenwoordigheid der vrouwen, die hem ten val brachten,..... en dat met een boodschap Jahwès vol toorn en strengheid, die geen uitkomst meer bood,..... Jahwè alleen weet, hoe het mijn hart heeft verscheurd..... Sjalomo, diep vereerde vorst en vriend’.....

‘En toen in Sjilo..... het koninkrijk ten prooi gegeven aan Efrajiem's naijver..... Jahwès koning weg en zijn rijk weg..... weg de heerlijke vreugde..... die Jahwès liefhebbers..... zoo lang heeft vervuld’.....

Dof voor zich uitstarend, steeds heviger bevend, bleek en koud, zat Achia daar als een beeld van hulpeloosheid.....

Vol erbarming staarden de twee vrouwen het aan.

Na een korte poos zwijgen sprak Thamaar: ‘Ge zijt krank mijn vriend. Is het niet beter, uw leger op te zoeken?’

Hij zag Abisjag aan. ‘Vergeef mij, mijn vorstin, - ik geloof, dat het verstandig is’.....

‘o Doe, wat het beste voor u is. Warmte en rust zullen u weldadig zijn en u spoedig herstellen. We zetten onze gesprekken dan weer voort.’

Hij glimlachte en verliet met onzekeren tred, door Thamaar gesteund, de zaal.

Toen ze terugkwam, sprak ze: ‘Ik geloof, dat hij een zware koude heeft gevat op reis. Dat beven en die klamme handen wijzen het begin van hevige koorts aan.’ -

‘Mijn arme vriend, en dat alles om mij.’

Ze sloeg een klankschaal aan. Onmiddellijk werd de deur geopend. - ‘Anna, onze gast ligt krank aan een zware op de reis gevatte koude. Haast u en vul drie goed sluitende kruiken met heet water, om den kranke te verwarmen.’ -

Straks gingen ze samen den patiënt bezoeken.

‘Hoe gevoelt ge u, mijn vriend?’ - vroeg Abisjag.

‘Zeer krank, mijn vorstin.’

Ze nam zijn hand. - ‘En dat om mij,’ sprak ze.

Hij glimlachte pijnlijk. ‘Om den koning en om u..... en om Jahwè,’ fluisterde hij, nog immer bevend van koude koorts.

Koninklijke en prinselijke handen vleiden de warme kruiken aan zijn voeten en langs zijn zijden en dekten hem met warme dekens toe.

Dan trad de arts binnen. Hij was de zoon van Arad-Nanai, op de Wijsheidsschool in Jeroesjaleem opgevoed en die in Sippoer de hoogere Babylonische wetenschap der medicijnen zich had eigen gemaakt. Toen had de koning hem vereerd met den post van lijfarts op den Dawiedsburcht.

Hij ontblootte de borst van den kranke en legde zijn oor te luisteren. - Dan de vingers op zijn pols.

‘Gevoelt ge pijn in de borst?’ vroeg hij.

‘Bij diep ademhalen.’ -

‘Hoest de kranke?’ vroeg hij aan Thamaar.

Een eerste hoestbui van den lijder was het eigen antwoord. In het opgebrachte slijm vertoonden zich bloedsporen.

‘Uw gemaal lijdt aan de krankheid, waarbij de adem zijns monds zwaar gaat en nog zwaarder zal worden, waarbij aan het week der zijde door stekende pijn wordt geknaagd en innerlijke koortshitte hem kwelt en hij door hoesten vuile stoffen opgeeft. Zijn borstfluiten geven een scherp geluid. Zijn longen zijn krank.’[22] ‘Deze krankheid,’ vervolgde hij, ‘eischt veel van des lijders krachten. Daarom geve u hem zooveel versterkend voedsel, als hij maar kan verdragen, vet, malsch vleesch en zacht gekookte eieren. En om zijn hart en gedachten op te wekken geve u hem van tijd tot tijd wijn te drinken. - Ik zal een drank bereiden, die de koorts in zijn aderen moet stuiten. - Hoe meer de kranke slaapt, hoe zekerder zijn genezing nabij is.’ -

Maar de hevige, slechts in de morgenuren ietwat dalende koortshitte, nam in den middag weer toe en vaak waren des lijders zielebeelden en gedachten verward en hielden de slaap ver van hem. Thamaar week nu slechts bij korte poozen van zijn leger. Ze ge-

22) Bruno-Meissner I 299, 300.

voelde diep, nu het in gevaar verkeerde, hoe dierbaar haar dat Godgetrouwe leven was geworden in de tien jaren van hun samenzijn. Abisjag en Anna vervingen haar aan het ziekbed, als zijzelf rust behoefde, om haar taak te kunnen voortzetten. Slechts de uren van samen spijzen konden ze besteden aan gesprekken over de droeve gebeurtenissen in Jeroesjaleem en dan ging het veelszins over de rol, dien Achia in dat alles had vervuld.

'Je weet niet, Thamaar, hoe teer hij altijd voor mij geweest is,' begon Abisjag eens. 'Toen de koning zijn Egyptische reis had aanvaard geheel buiten mij om en ik besloot, opnieuw te vluchten, was hij het, die met Boeni voortdurend bij mij was. Zij met haar gemoedelijke, hij met zijn diepgedachte genegenheden. Hij was het, die reeds bij Sjalomo's huwlijk met de Egyptische de woorden sprak, die thans na dertig jaar in vervulling zijn gegaan: "Hoe we het wenden of keeren, de droom van de onmetelijke heerlijkheid der Masjiaansche roeping van het koninkrijk is reeds verscheurd." - Hij en Machazioth hebben mij toen naar hier vergezeld, zooals je je misschien zult herinneren. O Thamaar, die ure, dat ze heengingen en ik alleen achter bleef..... Heel die lange nacht van jaren, gevolgd op de onuitsprekelijke heerlijkheid van mijn korten dag..... Maar het Rijkslied was bij mij,' voegde ze er na enkele oogenblikken aan toe.

'Wat hij in u hartstochtelijk liefhad met heel de Masjiaansche schaduwenwereld in de dynastie van mijn vader, was de Masjiaansche volksbruid.'

'Ja, dat weet ik.'

'Van het oogenblik, dat uw lange, weduwlijke rouw aanbrak, is voor hem een bange strijd aangebroken. In zijn houding tegenover mijn broeder worstelden toen liefde en vereering voor hem èn liefde voor het recht Jahwès en de heerlijke Godsgedachten over het schaduwenparadijs. Uit wat hij gisteren bevend uitbracht, toen gij hem vroegt: wat moeten die oogenblikken u hebben gekost, - blijkt wel, hoe die spanningen met haar hoogtepunten zijn krachten hebben aangetast. Hij heeft mij wel verzekerd, dat het opvangen en overbrengen der uitspraken Jahwès over mijn broeder zijn zielskracht eigenlijk te boven ging. 'Ik ben geen Sjemoeël en geen Nataan,' 'zei hij nog den avond na de aankondiging van het oordeel Jahwès aan mijn broeder, dat hem bijzonder zwaar is gevallen. -

O Abisjag, ik geloof, dat Jahwè hem tot zich zal nemen, nu die taak is volbracht.' -

Abisjag peinsde een oogenblik na over die woorden.

'Onmogelijk is uw gedachte zeker niet, mijn lieve schoonzuster. Onwaarschijnlijk..... is ze zelfs niet. Maar Jahwès gedachten zijn hooger dan de onze. Misschien is zijn roeping tegenover den koning nog niet vervuld. Wij blijven bidden om zijn herstel. Onze God zal doen, wat Hem behaagt en dat is ons aller heil.'

Maar de koorts nam niet af. Het hoesten bracht veel taai en bloedig slijm op. De lijder klaagde over pijn en dorst. Thamaar en Abisjag losten elkander af aan het ziekbed of waren er fluisterend of zwijgend samen. Nu en dan bewees een blik of uitgestoken gloeiende hand van den kranke, hoe dankbaar hem dat stemde.

De jonge medicijnmeester deed wat hij kon. Maar de koorts bleef hoog. De verwardheid in des kranken geest wisselde voortdurend met korte oogenblikken van helderheid af. In zijn visioenen was hij telkens bezig met het jongste verleden, maar zonder leidende gedachten, als in droomen.

Den vijfden dag gebruikte hij weinig voedsel meer. Wijn prikkelde hem te veel. Een teug water was weldra alles, wat hij tot zich nam. Visionaire toestanden, door hoestbuien onderbroken, waarin hij met moeite en ondersteund, de excrementen der ontstoken longen nog opbracht, wisselden af met perioden van bewusteloosheid.

Eenmaal nog bewoog hij zijn hand, om te beduiden, dat hij spreken wilde. Thamaar hief zijn hoofd wat op en verhoogde het kussen. Nog even lag hij roerloos. Dan sprak hij fluisterend, telkens door vermoeidheid onderbroken:

'Jahwè legt mij in het stof des doods..... Ik heb mijn roeping vervuld..... Ik ga naar de sjeool..... naar Nataan en Dawied..... en alle Jahwè minnende zielen..... Ook gij zult mij volgen..... met al de onzen..... en de koning..... Masjiaach zal de verlossing teweegbrengen..... Hij gaat ons voor naar..... het Paradijs..... God aanschouwen'.....

Toen zweeg hij.

'Ga in vrede, mijn lieve Achia, - tot weerziens bij de vaderen.' - Een glimlach bewees, dat hij haar had verstaan.

Wat de wetenschap van Babel nog niet wist, ging zich snel aan

den lijder voltrekken. De giftige stofwisselingsproducten der ziektekiemen drongen zich in de bloedbanen, waardoor verlamming van het vatencentrum weldra onvermijdbaar werd.

Dat oogenblik trad in na middernacht van den zesden op den zevenden dag, terwijl de medicijnmeester en Thamaar en Abisjag bij het ziekbed stonden. Eenige beweging, die benauwdheid teekende, - een snik, - en Achia was van zijn aardsche taak afgelost. Hij de eerste uit den kring van Sjalomo's getrouwen, die met zijn regeeringsaanvang hun loopbaan aan zijn hof waren begonnen en als leden zijner kroonraad hem met liefde dienden.

'Hier op den burcht heb ik hem van Jahwè ontvangen en hier heeft Hij hem van mij genomen,' sprak Thamaar met een kalmte, die meer kracht toonde, dan de hare was.

Aram Sin, de lijfarts verrichtte met behulp van den knecht van Achia en Anna, Abisjags kamermeisje, al wat noodig was tot het opbaren van het lijk. Reeds vroeg in den morgen brandden schalen met reukwerk ter weerszijden van het bed.

Toen traden Abisjag en Thamaar binnen.

Men kon het den doode aanzien, dat in een harden strijd zijn leven het verderf ten offer was gevallen. Roodachtig doorschenen wit was het gelaat. Het bloed wilde reeds door het aderweefsel heenbreken.

Roerloos lag hij daar neer in den dood.

Thamaar legde de hand op zijn voorhoofd.

'Trouwe vriend van mijn kort geluk, Jahwè heeft u van mij genomen. Ik zeg met Hijoob: Jahwès naam zij geloofd.'

Weenend verlieten zij beiden de zaal.

De klagers kwamen binnen met hun tamboerijnen, knielden rondom het praalbed en begonnen hun droeve taak, om ze vol te houden tot het oogenblik, waarop de dragers zouden verschijnen.

Dat oogenblik brak aan tegen den middag.

Op de schouders van twaalf soldaten der bezetting ging het lijk door de lage burchtpoort, gevolgd door den kleinen stoet: Thamaar, Abisjag, Aram Sin en Jonas, de oude burchtvoogd, Achia's knecht en Anna - en een twintigtal leden der bezetting met hun hoofdman.

De weg naar het graf was ver. Nog voorbij de dennenrotonde had Abisjag kleine holen in een rotswand laten uithouwen tot een graf-

kamer voor zichzelf en daar naast enkele kleinere voor haar getrouwen. In den vroegen morgen was de sluitsteen van een der laatste weggenomen.

Derwaarts droeg men Achia's stof.

Langzaam ging de kleine stoet door de stormachtige regenvlagen. Maar de koude van doorweekte kleeding kon hem thans niet meer schaden.

Toen ze voorbij de plaats kwamen, waar het Sjir werd opgevoerd, fluisterde Abisjag: ‘Hoe dankbaar was de koning voor zijn inkleeding der opvoering van het Rijkslied. En toen hij mij zeide, hem koninklijke dankbaarheid te willen bewijzen, werdt gij zijn loon.

Thamaar antwoordde met een snik.

Druipend hield de baar stil voor den donkeren grafmond. Zwijgend droeg men den eersten bewoner van het nieuwe graf naar binnen. Thamaar en Abisjag volgden.

Bij fakkellicht werd de doode gelegd op een schraag.

Toen Thamaar weer buiten gekomen was, keerde ze zich om naar den grafmond en riep met weenende stem naar binnen: ‘Achia!’ Met hollen galm antwoordde de spelonk.

In Abisjags ziel wisselden twee gevoelsbewegingen elkander af. Een zwakkere: rouw over Achia's verscheiden en medeleven met dien van Thamaar. En de sterkere: hoop op den terugkeer van haar geluk, zij het in gebroken gestalte.

Want ook in die gestalte zag ze er nog reikhalzend naar uit.

Onvergetelijke bezoeken hadden haar lange eenzaamheid van tijd tot tijd verbroken. Twee daarvan straalden thans met verhoogd licht in het grauw dier eenzaamheid, omdat er profetische gloed in verborgen was.

Het eerste was uitvloeisel geweest van de gezantschapsreis naar Chiraam ten behoeve van den tempelbouw, thans bijna dertig jaar geleden. Ze herinnerde zich nog helder haar ontwaken bij morgenonweer en droef te moede vanwege haar eenzaamheid, die geen eind scheen te zullen hebben, - met de bede tot Jahwè, die haar profetie werd: Wat belet uw trouw, mij zijn hart eens geheel te hergeven. Want dat woord werd bijna zoo herhaald door Boeni, wier bezoek haar even later zoo heerlijk verraste. En de derde

herhaling, voor haar besef van Jahwès wege, waren enkele dagen later Elichorefs woorden, waardoor dezelfde gedachte aan haar ziel werd bevestigd.[23)]

Het tweede bezoek was van den laatsten tijd en van hemzelf.

Toen hij terugkwam van het verslaan van Rezon van Damascus, had hij, trekkend door Coele-Syrië en langs den Dawiedsburcht, het zegevierend leger een oogenblik verlaten. Hij had haar toen op heusche wijze gevraagd, weer terug te komen in Jeroesjaleem. 'Aan de paleizen op den nieuwen versterkten Moriah ontbreekt er één voor mijn Masjiaansche vorstin. Beveel, lieveling, en uw oude vriend zal er ook voor haar een doen verrijzen. Gij hoort er bij. We missen u allen.' - Met een 'Sjalomo, ik kan niet,' had ze die vraag moeten beantwoorden en aan het eind van het gesprek hem gevraagd: 'Als er nog eens een tijd komt, dat gij het besturen van den staatswagen moede wordt, kom dan tot mij en laten we ons leven hier besluiten, zooals we het begonnen: als een werkelijkheid, niet te onderscheiden van een gouden droom.' -

'Dat is een mogelijkheid,' had hij glimlachend geantwoord.[24)]

Eigenlijk waren in Thamaar's ziel ook die twee gevoels- en gedachtenkringen, maar met omgekeerden nadruk als bij haar konninklijke gastvrouw en beiden trachtten met zelfverloochening elkander daarin tegemoet te komen, al slaagde niet elke poging, vooral bij Thamaar, wier jonge rouw en bang gemis de hevigheid van het pas ondergane bijlag.

'Lieve, hoe zijn uw rouw en die van het geheele koninkrijk eigenlijk één,' sprak zij, toen ze samen in de groote burchtzaal zaten en de herfststormen door het geboomte voeren, dat den burcht nabij stond.

'Tot ook mijn schouders bezwijken. Eerst de val van Jeroesjaleem. Dan onze ballingschap naar Sjilo, - nu hij in de grafspelonk geborgen. - Jahwè, geeft Gij, om te nemen? o Ik heb in de hoogste spanning van wat geschied is, de woorden van Hijoob wel tot de mijne gemaakt, maar de kracht om ze te beleven begeeft mij.'

Ze legde snikkend haar hoofd aan Abisjag's schouder, die haar arm om haar heen sloeg en met een fijne doek van gekleurd byssus haar tranen afwischte.

23) 'De Sidonische' pag. 73.
24) 'De Sidonische' pag. 172.

Na enkele oogenblikken hief ze onrustig het hoofd weer op en sprak: ‘Ik heb je nog niet verteld, dat zelfverwijt mijn smart verscherpt.’

‘Zeg mij, waarom?’

‘Den tweeden avond van Machazioth's bezoek bij ons spraken we er over, hoe gij maand in maand uit zoudt moeten wachten op nader bericht omtrent alles, daar men in Jeroesjaleem vreesde, mijn broeder te ontstemmen, door tot u te gaan. Toen zei ik: “Laten wij dan gaan.” - Machazioth was zeer ingenomen met dat voorstel. Voor ons bestond dat gevaar niet. Toen hij echter was afgereisd, somde Achia al de bezwaren op, verbonden aan een reis hierheen op onzen leeftijd in den herfst. Blijkbaar zag hij er tegen op. Maar toen ik zeide, dat ik al zijn bezwaren wel toestemde, maar gevoelde toch te moeten gaan, stak hij mij de hand toe met de woorden: “Dochter van Dawied, wij gaan.” - En dat besluit is zijn dood geworden.’

Abisjag dacht een oogenblik na. -

‘Maar dat volgde toch niet noodzakelijk uit dat besluit!’ sprak ze. ‘Noodzakelijk niet.’

‘Maar ook zelfs niet waarschijnlijk. Hoogstens kan men zeggen, dat het mogelijk was bij een ongunstige inwerking van den toestand van het weer. Ge hadt het ook beter kunnen treffen.....’

‘Maar wat ik vertelde van zijn klacht, dat Jahwès roeping tegenover den koning boven zijn kracht ging’.....

‘Zeker, maar dat kon geestelijk zijn bedoeld en dat zou mijn opvatting er van zijn geweest.’

‘Kwelt mij dan een droom, een onwerkelijkheid?’

‘Mij dunkt, ja en ik twijfel niet, dat, ook al hadt gij u teruggetrokken, Achia toch zou hebben willen gaan. - Neen, ik zou het alles niet als uw eigen bestier, maar als uit Jahwès hand aanvaarden.’ -

‘Dank, lieve, voor uw wijze woorden. Ik voel, dat ze mij hebben bevrijd. Hoe kunnen vermoeidheid en smart onzen blik omnevelen.’

's Avonds, als ze ter ruste ging, werd Thamaar's gemis haar het smartelijkst bewust.

Opnieuw alleen, zooals al die lange jaren, die aan haar huwlijk

voorafgingen - vijf en veertig, - het eigenlijke leven der vrouw. - Toen die wonderlijke band. Waarom hadden ze zoo laat ontdekt, dat ze voor elkander bestemd waren geweest? - Hoe sympathiek en edel was zijn houding daarin. - Hoe heerlijk, dat ze hem in de moeilijkste jaren zijner profetische roeping tot een krachtige hulp had kunnen zijn, zij profetendochter en profetengade. - En met zijn roeping bleek ook de hare vervuld. o Jahwès werk in dat alles was een stil kunstwerk geweest.

Abisjag had met vrees ook een inzinking van Thamaars kracht meenen te bespeuren. Ze had een kamer in de westelijke vleugel van den burcht voor haar doen inrichten, den dag na Achia's verscheiden, opdat de eerste nacht, dat hij niet terugkeerde, iets van zijn verschrikking zou verliezen.

Bij den derden morgenmaaltijd had ze tot haar gezegd:

'Lieve Thamaar, wat ik u thans ga vragen, is de vrucht van drie nachtwaken van overleg en gepeins: blijf voorloopig hier, ga niet terug naar Sjilo. Ge zoudt de eenzaamheid daar niet kunnen dragen.'

Thamaar stond op en omhelsde haar.

'Uw uitnodiging, lieve schoonzuster, beteekent voor mij levensverlenging. Alleen terug in Sjilo zou mijn dood, althans mijn geestelijke dood zijn.

'Hartelijk dank, dat ge mijn uitnoodiging zoo aanneemt, want ge voelt wel, er schuilt voor mij ook een weinig eigenbelang in. Zielen, die krachtens het verleden elkander zoo verstaan als de onze, kunnen elkander tot grooten steun zijn, want de verschrikkingen der eenzaamheid wennen nauwlijks. Slechts moeten we even onder oogen zien, wat voor indruk het op den koning zou kunnen maken. - Gij kunt hem het sterven van Achia niet rechtstreeks berichten noch zijn goedkeuring vragen op uw verblijf hier. Alleen kan ik een en ander aan Zaboed schrijven met verzoek het den koning mee te deelen. - Zou hij dan uw verblijf hier wraken, dan zal hij u of mij dat doen weten weten, maar ik verwacht dat niet. Liever, dan u voorloopig in Jeroesjaleem terug te zien, zal hij u hier weten: goed verzorgd en toch..... hem niet herinnerend aan wat voor hem het pijnlijkst was in het jongste verleden. - Wat vindt ge er van?'

'Liefste,' sprak Thamaar na een tweede omhelzing, 'hoe heerlijk

denkt en zorgt ge voor mij. Alleen..... zou mijn broeder niet kunnen willen, dat ik naar Sjilo terugkeer?'.....

'Dat vermoed ik niet; dat zou wreed zijn, en zoo heb ik hem nooit leeren kennen.'

'Schrijf dan maar uw brief aan Zaboed en ik blijf o zoo gaarne bij u op den burcht.'

Thamaar herstelde zich langzaam van de zware schokken, die zij had ondergaan.

De regen in marchesjwaan was ontijdig opgehouden en droge noordewind had gedurende een groot deel van kislew gestaan op het burchtfront. - De ronde zaal met haar prachtig uitzicht op de in steeds zwaarder sneeuwwantel zich hullende Libanoontoppen had haar vensters gesloten moeten houden. Het zware perkament had weinig koude, maar ook weinig licht en gansch geen blikken op het grootsche landschap doorgelaten. Met houtskoolvuren moest gestreden worden om een aangename temperatuur, - wat een moeilijke taak was, als de wind al te krachtig tusschen muurkozijn en perkamentraam door blies.

Dan maakten de twee vorstelijke vriendinnen zich de uren kostbaar met herinneringen uit de heerlijkheid van een onuitputtelijk verleden, waarvoor Thamaar's zinnen zich langzaam weer openden. De prikkels van haar eigen smart begonnen hun grootste scherpte dermate te verliezen, dat ze de smart om Jeroesjaleem weer eenigszins in haar hart dorst toelaten. Ze begon zich in Abisjags diepste zieleleven weer te wagen, die uit dankbaarheid van tijd tot tijd terugkeerde tot haar zware verlies en gemis.

Telkens keerden ze, op haar wandelingen zich wagend aan de koude, om de heerlijke natuurtafereelen, die ze boden, - terug naar de grafspelonk, waar Achia rustte van zijn arbeid voor Jahwè en zijn smart om het verloren Masjiaansche koningschap.

Zelfs toen de sneeuwstormen van tebeet met hun bliksemstralen en hagelslag waren uitgewoed, gingen ze over het sneeuwkleed der bergen, nu verlengd tot onder hun voeten, hun wegen van zielseenheid, van smart, - en van genieting van al wat Jahwè nog aan heerlijkheid had overgelaten aan zijn gevallen schaduwenparadijs. En hier in zijn kernen was dat nog veel.

Eens op een avond, dat de sneeuw zich ophoopte in de hoeken der

perkamentramen en de wind als een dier, dat binnen gelaten wilde worden, scheen te snuffelen aan de muurkozijnen, roerde Abisjag een onderwerp aan, dat haar hart met spanning vervulde: wat kunnen de gevolgen zijn van zijn val voor onze verhouding. En ze vertelde Thamaar, alsof het eerst gisteren was geschied, van de driemaal herhaalde verzekering, die ze nog immer vast geloofde, dat haar van Jahwè was ten deel gevallen - in het eerste of tweede jaar van haar vlucht na zijn huwlijk met Nofernere.

Thamaar had met verwonderde belangstelling geluisterd.

'Zeker, Biche, dat kan een profetie zijn geweest en de mogelijkheid harer vervulling is ongetwijfeld, door wat in Jeroesjaleem is geschied, zeer vergroot.'

Toen vertelde ze haar nog zijn antwoord op haar vraag bij zijn bezoek na den veldtocht tegen Rezon, nadat hij gezegd had, het zijne niet te kunnen opvolgen.

'o Mijn lieve vriendin, hoe heerlijk zou het zijn, als hij met erkenning van het verkeerde in zijn daad tegenover u, die wij allen in Jeroesjaleem zoo betreurden en die Achia's vreugde heeft vergald en zijn leven verkort, nog met een laten, gouden glimlach van zijn zinkende levenszon, ook uw levensavond mocht verlichten.'

Toen stond Abisjag op, om op haar beurt Thamaar met een omhelzing te danken en spraken ze nog lang over de mogelijkheden, die in dit alles besloten lagen.

Zoo vervulden Jahwès vertroostingen haar beroofde zielen met elkanders liefde - en de Zijne.

Sluimerend lag Thamaar op een met elpenbeen versierden diwan, geschenk van den koning sinds de ivoor-aanvoer uit Poent met de Ofir-vloot. Haar bleek gelaat, omkransd van grijzend haar, toonde diepe vorens van lijden en vermoeidheid. - Haar moeder Maächa, dochter van den koning van Gesjoer, was een der 'dochters van Jeroesjaleem' geweest, die het felst met haar haat de jonge Abisjag, Dawieds late, laatste liefde, had benijd en achtervolgd.

Maar ze had over die allen gezegevierd. Ze had verworven een nieuwen naam: Machanajiem, dubbelrei, - schaduw van de Bruid van Masjiaach, bij die der twee koningen van Hemzelf! Met dien

naam had ze Maächa's venijngeving in de troonzaal beantwoord en haar Bruidegom had haar gestraft.[25)]

Het viel haar op, hoe weinig Thamaar de trekken harer moeder vertoonde, evenmin als van haar vader Dawied. - Misschien van een der grootvaders, die ze niet had gekend.

25) 'De Sjoenemietische' pag. 346/7.

VIII. In het cabinet des konings

Hij lag op zijn diwan. De rechterhand ondersteunde zijn hoofd, de rechtervoet beroerde den bodem.

Hij sluimerde. De stilte was diep. Door de geopende vensters klonk het gezang van een vogel, door den afstand verzacht.

De namiddagzon bescheen den wand tegenover hem, en belichtte zijn trekken met teruggestraalden glans.

In de voorbijgegane wintermaanden hadden ze zich verscherpt, de gelaatsuitdrukking zich verzwakt. Ook zijn tint had iets van haar kracht verloren. - Dat alles tezamen fluisterde nauwlijks hoorbaar van klimmende jaren.

Zijn ademhaling ging regelmatig, maar met een zweem van vermoeidheid. Het was of majesteit hem drukte, in plaats van spanning te geven en verhoogden glans.

Die glans was verdoft, sinds de verduistering der zon van dien noodlotsvollen Nisaandag van het vorige jaar.

Ook hier, in dit binnenste vertrek maakte zich merkbaar, dat het paradijs der schaduwen verloren was.....

De heerlijke glans van weleer verglommen. Overal de rook van Ashstarte's offer aangeslagen. - Jahwès heilige dienst aan afgodendienst gekoppeld..... door den beelddrager van Masjiaach's Heerlijkheid.

Een lichte schok doortrilde zijn leden en deed hem ontwaken.

Een vage, vale leegte was in hem, waaruit hij moeilijk tot de werkelijkheid kon komen.

Vóór dien Nisaandag vervulde het ontwaken hem steeds met glansrijke volheid, die hem onmiddelijk toevloeide uit een wereld van geluk.

Toen was zijn ontwaken meer dan elke droom. - Thans een armoede, waaraan hij nooit zou gewennen tot..... Masjiaach hem zou ontvangen in het derde Paradijs? - Maar dat was voor zijn blikken nog diep verhuld.

Hij stond op. - Een lichte duizeling deed hem een oogenblik wankelen.

‘Wat in vroeger dagen mij nooit bewust werd, dat ik een sterfelijk lichaam met mij omdraag, dringt den laatsten tijd bij wijlen tot mij door.’

‘Vermoeidheid, gevoel van zwakheid of onwelzijn kende ik nauwlijks. Nu - van tijd tot tijd maakt het zich voelbaar. - En toch, - pas drie en vijftig. Die leeftijd kan moeilijk de oorzaak zijn. Mijn vader met veel zwaarder taak heeft de gewone grens van het menschenleven bereikt, mijn moeder eveneens. Heeft mijn regeeringstaak met al haar machtige aandoeningen meer van mijn krachten gevergd, dan van hen de hunne?’

‘Geef den vrouwen uw vermogen niet,’ klonkt het op uit zijn herinnering.

‘En de groote Ramses van Mitzrajiem? - Twee en negentig jaar - en tweehonderd zonen’..... Een glimlach vergezelde die woorden der zelfverdediging.

‘Heeft het gebeuren der laatste maanden mij misschien meer aangegrepen, dan ik meende? - Faroena's heengaan, Ammiza's vlucht, Achia's profetie?’

‘Is mijn levenszon verduisterd als die der opening van Ashstarte's tempel?’.....

Hij liet zich vallen op een zetel, bedekte het gezicht met de handen. - Dan stond hij opnieuw op. -

‘Of is 't het verraad van Jerobeaam geweest en de lange tocht langs mijn vestingen, die mijn krachten te boven ging?’

Maar een getuigenis van kracht is dat niet!’

‘Geef den vrouwen uw vermogen niet..... Moeder, ge kunt gelijk hebben gehad met uw waarschuwing. En wie zegt, dat mijn sterkte gelijk was aan de reuzenkrachten van Weser Maätre,[26] den Chaamiet?’

‘Hebben ze meer van mijn mannekracht gevergd, dan ik op kon brengen, al die lieflijke gestalten, die mij vergezelden op mijn levensweg? - En zoo niet naar het lichaam, dan toch naar den geest? Nimmer eindigde voor mij die heerlijke ontroering van de hoogste vlammen der ontwakende liefde! - Ammiza, gij de

26) Naam van Ramses II.

laatste! - Lichaamkracht hebt gij althans mij niet gekost. Of stelt zielskracht tot het ondergaan der fijnste genietingen ook niet haar eischen aan het lichaam?'

'En was 't niet het ontbreken van weerstandskracht, toen haar eerste kussen mij overvielen met de smeekbede: dat zult gij toch niet toelaten? - de zwakheid, die zij alle baarden?'

'Kind, mijn kind, dat gij de laatste oorzaak werdt van den val, van mijn heerlijk schaduwenparadijs'.....

'Mijn heerlijkste liefde..... zijn val!'

Het werd hem te eng in zijn cabinet. Hij ging naar de raadszaal. Met snelle, onrustige schreden liep hij haar wanden langs, voortspinnend aan zijn gedachten.

Met kracht en schrik schoten hem te binnen de woorden uit de rede zijns vaders bij zijn kroning door de oudsten:

'Jahwè heeft tot mij gezegd: Ik heb hem mij ten zoon verkoren en Ik zal hem tot een Vader zijn. Ik zal zijn koninkrijk bevestigen, indien hij de kracht zal hebben, om mijne geboden en rechten te vervullen als heden.' -[27)]

'Indien hij de kracht zal hebben..... Die kracht had mijn vader.' En hij herinnerde zich den aanhef van diens omvangrijksten psalm,[28)] waarin hij immer onder nieuwe woorden brengt de heerlijkheid van het zoeken van Jahwè in het overpeinzen van zijn wet. - Dat dreef hem naar zijn cabinet terug. Hij zocht de rol van dien psalm, zette zich in een stoel, legde haar op zijn knie.

Hoe spoten haar uitspraken op als fonteinen en vielen terug met het telkens, maar nooit te vaak herhaalde: Laat mij van uwe geboden niet afdwalen, leer mij uwe getuigenissen, leer mij den weg uwer inzettingen, ik heb een begeerte tot uwe bevelen, ik heb uwe bevelen gezocht, ik zal uwe woorden bewaren, uw wet is mijn vermaking, ik heb uwe bevelen niet verlaten, uw gebod is zeer wijd, hoe lief heb ik uw wet, ik vergeet uw wet niet, uw geboden zijn mijn vermakingen, maak mij levend naar uwe rechten, van uw getuigenissen wijk ik niet, uw geboden heb ik niet vergeten.

En dan die van liefde, angst, verlossing, hoop en lof fonkelende rijzende stralen: Ik ben een vreemdeling op de aarde, wend van

27) I Chr. 28:7. Indien hij sterk wezen zal.
28) 119.

mij versmaadheid, Jahwè beschaam mij niet, ik zal wandelen in de ruimte, Jahwè is mijn deel, het is mij goed verdrukt te zijn geweest, laat uwe barmhartigheden mij overkomen, ze hebben mij bijna vernietigd op de aarde, mijn ziel is geduriglijk in mijn hand, benauwdheid en angst hebben mij getroffen, ik ben de morgenschemering voorgekomen, ik ben vroolijk over uwe toezegging, ik loof U zevenmaal daags, ik heb uwe getuigenissen zeer lief, ik heb gedwaald als een verloren schaap.

En met zijn want's, zijn nochtans', zijn daarom's, zijn maar's koppelt hij zijn liefde en zijn smart, zijn hopen en vreezen, zijn jubel en zijn klacht, zijn sterven en leven immer weer aan zijn liefde voor Jahwès bewonderde geboden: Aan alle volmaaktheid heb ik een einde gevonden, maar uw gebod is onbegrensd!

‘Mijn vader, in veel is mijn leven boven het uwe uitgestegen, maar in het allerhoogste..... hoever bleef het bij het uwe terug!

‘Indien hij de kracht zal hebben. - Ja, ik had de kracht! Ik heb Jahwès koningschap verheven, ik heb zijn Tempel gebouwd, ik heb zijn Wijsheidsschool gesticht, ik heb zijn mesjaliem geschreven, ik heb zijn Sjir en Scheppingslied gedicht, zijn Jeroesjaleem gebouwd, zijn legerscharen gewapend, zijn volk in rechtmatigheid gericht, - maar mijn hart genoot in mijn vrouwenvertrekken meer dan in de wet en gemeenschap mijns Gods.....

Hij wierp den psalmrol op de tafel en ging terug naar de raadszaal.

‘Ja de bekoring, de onweerstaanbare bekoring, die de vrouw op mij uitoefende, wier lichamelijke en geestelijke pracht ongetemperd straalde, die in ons volk niet, maar in de heidenwereld veelvuldig wordt gekweekt, nam de grootste helft van mijn gedeelde hart voor zich.

Niet haar afgoden werden de mijne, maar zijzelf mijn afgod! En in haar overwonnen mij haar afgoden. Daaruit volgde mijn val!..... Ammiza.’

Een wijle bleef hij staan voor één der vensters en staarde naar het vrouwenpaleis, - dan naar dat van Nofernere.

‘Zou die val zijn uitgebleven zonder Mitzrajiem, zonder u?’

‘Wat is een wereldregiment van heden, dat van het heden en verleden van Mitzrajiem geen weet heeft?’

‘Maar was Nofernere daarvoor noodig?’

‘Wat schade heeft zij gebracht? Vriendelijk, zacht, meegaand, Jahwè onderworpen, dochter van ons volk geworden.’

‘Maar vraag liever, wat zij deed als ontkenning! - Ontkennen, dat Abisjag koningin was. Ontkennen, dat Jahwès koningschap mijn vader en mij als schaduwen had verordineerd en haar daartoe als onmisbare derde. Ontkennen, dat in dien weg de onmetelijke zegeningen Jahwès uit mijn kroningspsalm mij vanzelf zouden toevloeien, die ik mij veroveren wilde langs den weg van Nofernere's troonsbeklimming in Jeroesjaleem.’

‘Zeker, mijn koninkrijk was er één op weg naar wereldmacht, maar niet geleid door menschelijke krachtsbetooning, al waren dat nog niet dadelijk heerlegers en wapenen, - veelmeer wijsheid, doorzicht, geestkracht. - Die stonden in mij als zijn gaven ter beschikking mijns Gods, maar ik zelf wilde zijn hun bewegende kracht.’

‘Dwaal ik, dan is het met Gods wil, - was de leus, waarmee ik mij trachtte te dekken voor te vreezen gevolgen. Maar is niet al onze ongerechtigheid, onze dwaasheid, ons onrecht deel van Gods wil in zijn regelen van het lot der menschen en volkeren? - Wat zegt die leus!’.....

‘Den Egyptenaar en Edomiet zult gij voor geen gruwel houden, - vleide ik mij met die uitspraak van de thora. - Maar niet voor gruwel houden of hen tot richtsnoer onzer daden stellen, - is dat hetzelfde?’

‘Jahwès gebod: zoek geen aanraking met de volkeren, wees alleen hun afgodendienst en daarvan afhankelijke zeden af, - maar niet hun wijsheid, hun wetenschap, hun handenwerk, hun handel. - Het mag zoo zijn, maar doet al te groote liefde voor de laatsten niet veel van de eersten mee toelaten tot besturing onzer gezindheid?’

‘Verzwaren we met die gezindheid niet de worsteling in het hart tusschen de vreeze Jahwès en de ongerechtigheid, toch al niet te overwinnen zonder zijn krachtigste hulp?’

‘En omdat die gezindheid mij beheerschte in de eerste jaren mijner regeering, omdat ik de aardsche glorie van mijn koningschap zocht als het hoogste en niet de hemelsche, bevredigde mij niet het Masjiaansche huwlijk met Abisjag, vervulde zij niet mijn honger naar glorie en eer en mijn aardschen zin. - Daarmee heb ik

het schoone weefsel der Masjiaansche roeping van mijn vader en mij verscheurd. Nathaan, Zaboed, Achia, gij hadt gelijk met uw klacht: met zijn gang naar Mitzrajiem was het Paradijs der schaduwen in beginsel reeds verloren.'

'Voorzeker, het huwlijk met Nofernere was op zichzelf geen overtreding van Gods wet, maar zij hoorde niet bij de Masjiaansche volkerenherders Dawied en Sjalomo en dus niet naast, laat staan in de plaats van mijn volksbruid.'

'De gedachte: Nofernere de koningin van mijn wereldrijk en Abisjag van mijn schaduwenrijk, haar regiment in het Paradijs van den Libanoon onder de banier van ons Rijkslied, dat van Nofernere in het Jeroesjaleem der volkeren onder de dubbelbanier van mijn kronings- en haar huwlijkspsalm, - het scheen een schoone oplossing, maar ze was valsch, omdat ze in tweeën brak, wat één had moeten zijn.'

'o Binnenste innigheid der bruiloftzaal van den Malkizedeqburcht, gij keerdet in die der Dawiedsburcht niet weer!'

'Toch gaf Jahwè door Chemaan's profetie die oplossing haar hooge wijding met dien schoonen psalm.'[29)]

'Drang eener genade, die zegenen wilde, ook waar aan haar heiligen eisch slechts ten halve werd voldaan.'

'Slechts ten halve voldaan? Zeker, door mijn huwlijk met Nofernere betrad ik niet den weg van Sjaoel, der despotie van den vorst over zijn volk als in de koninkrijken der heidenen, maar ze kon toch in die richting gezocht worden, terwijl mijn huwlijk met Abisjag het onmiddellijk bewind Jahwès over ons volk volkomen tot zijn recht bracht.'

'Is één Gilboa in onze historie niet genoeg? - Sjaoel - wat brengt mijn gedachten bij hem'.....

'Jahwès eigen woorden - tot Nataan: - Mijne goedertierenheid zal van hem niet wijken, gelijk Ik die van Sjaoel heb weggenomen.' 'Hij, mijn vader en ik, zijn we niet als drie zuilen, waarvan de zijne door een scheur geheel werd doorsneden en in tweeën viel. De barst in die mijns vaders reikte niet tot het midden. Die in de mijne overschreed het, maar zette niet door.'

'Die scheur is de hoogmoed.'

29) Psalm 45.

‘Weerhoud uw knecht van trotsheden. Laat ze niet over mij heerschen. Dan zal ik oprecht zijn en rein van groote overtredingen,’ zong mijn vader, in een zijner psalmen. - Sjaoel ging aan zijn hoogmoed te gronde. Hij kon mijn vader niet overwinnen. - En mij?’.....

‘Wat opperste dwaasheid is die zonde in het menschenhart voor Jahwè. Door alles te verderven, heeft het alles verloren en waant reden te hebben, deswege de hoogste eerbied voor zich te kunnen opeischen. Wat een venijn! Als alleen de slang, de groote dierzondares, in haar vleesch opwekt. Als door Jahwè alleen met het tegengif der diepste vernedering kan worden overwonnen.’ -

‘Alleen: voor welk sterveling was de verzoeking tot die zonde zwaarder, dan voor hem, die in koningsmajesteit den Masjiaach-Verwinnaar moest afschaduwen; - voor wien de verzoeking tot overtreding met de vrouw, - dan voor hem, die schaduwbeeld van den Masjiaach-Minnaar moest zijn?

‘Mijne goedertierenheid zal van hem niet wijken’.....

‘Van de schaduw van den Masjiaach-Verwinnaar en -Minnaar kàn Jahwè zijn goedertierenheid niet wegnemen’.....

‘Aan die keten hangt mijn heil!’

Hij trok den koninklijken zetel uit tusschen die, rondom de diorieten tafel en zette zich vermoeid van zijn heen en weder en in kringloop gaan, beeld van den gang zijner spanningvolle gedachten.

‘o Mijn God, duizend beschuldigingen verheffen de vuist tegen mij en Sataan en zijn engelen trachten mij te vernielen, ook met valsche aantijgingen. Duld, dat ik strijd, totdat ik wete, wat ik U schuldig ben en voor wartaal uw oor niet vrage!’

Na een half uur nederzitten met gesloten oogen, stond hij weer op, zijn zaalwandeling hervattend.

‘Hoe zou ik Osiris hebben kunnen overwinnen zonder Tanis en Ibdou, hoe de school der Wijsheid openen zonder Mennefer! Schoonste oogenblikken van mijn leven, die ik zelf heb geschapen?’

‘Maar,’ sprak een tegenstem, ‘dat de schaduwdrager van den Masjiaach-Minnaar van het huwlijk een duizendvoudige zinnendienst heeft gemaakt, dat is de chookma van den Scheppings- en Verlossingsmiddelaar in haar hoogste werken..... beleedigen.’

‘Dat was zonder Nofernere ook mogelijk geweest.’

‘Maar de traditie der wereldrijken is een sterke macht, die dat even krachtig in de hand werkte, als het huwlijk met Abisjag het in zijn handhaving zou hebben belet. Masjiaach zal in het derde Paradijs geen vrouwenpaleis bouwen, maar zich alleen verlustigen in zijn ééne en eenige Bruid, de verloste menschheid.’

‘Een vrouwenpaleis is schepping van den drang tot zinnendienst, dat is de overheersching van den geest door het vleesch en wat goeds kan dat brengen? Slechts een voortdurende sfeer van overspel, die vleesch en geest beide afmat en verzwakt. Daardoor kon mijn geest geen waarstand meer bieden aan den drang van het vrouwenpaleis tot den dienst zijner goden in het openbaar, die bovendien nog werd ondersteund door de staatkunde van mijn wereldrijk. Zoo werkte ook zij nog mee langs een omweg tot mijn val’.....

‘Spreek ik wartaal, in herhalingen vervallend?’.....

‘Spot met de waarschuwingen tegen mijn Sidonische flonkersterren, gij hebt u gewroken, - bitterlijk!’

‘Spel met mijn overspel! Spel met de waarschuwing mijner vrienden, spel met de waarschuwing van mijn eigen hart, spel met de waarschuwingen..... Gods, - heerlijk spel van het schaduwenparadijs, gij zijt er onherroepelijk mee verspeeld!’.....

‘o Sprake van den Sjinaj!..... van uw machtige wanden, toppen en ravijnen, gij waart een andere, dan ik wilde gaan hooren.’

‘Ik wilde u verheffen. - Gij hebt mij neergeworpen.’

‘Ik kwam met de dreigende sprake Jahwès, opgesloten in mijn ziel. Ik zou haar gevolg geven, mijn wegen wenden.’

‘Ik weerstond de verrukkelijke kinderovergave der schoone Hadadaanbidster, om met geen nieuwe afgodendienares de verleiding mijner vele te versterken.’

‘Geen drie jaar later zond mij de verzoeker de nog eindeloos bekoorlijker dochter van Aulis. Ik was mijn strijd bij den Sjinaj vergeten.’

‘Ik had Jahwè verstaan, dat Hij mij daar heen had geleid, om naast het aan mijn reisgezellen beleden doel, zijn doel te bereiken. Het was de erkenning: hoe is het mogelijk, dat na vijf eeuwen van onderricht in de geschiedenis der Godsopenbaring aan mijn volk, zijn vredekoning bij den Choreeb stond, verstomd van de mogelijkheid der zonde van Jisraëels stieraanbidding onder de

bazuinstemmen en bliksemen op den bergtop der nederdaling, - en zelf, vlak na Jahwès verbondsvernieuwing met zijn vader Dawied en de nederdaling der Schechina..... die vredekoning omsponnen door vrouwenliefde en vrouwendienst.'

'Dat alles, na Jahwès dreigend nachtgezicht, nog een machtige, laatste waarschuwing'.....

'Toen heb ik beleden: Het wordt in mijn leven hoog tijd voor een krachtigen omkeer als met een ruk.'

'Toen heb ik erkend en beloofd: Mijn Elohiem, uw genade bracht mij herwaarts. Ik zal de Sidonische Uw wil doen hooren.'

'Toen heb ik..... mijn belofte aan Jahwè onvervuld gelaten en mijn wegen niet gewend.'

'En de schaduwdrager van Masjiaachs Goddelijke Wijsheid is als een redeloos dier geloopen met den kop tegen den muur van het oordeel. - Het Jeroesjaleem der schaduwen verloren, het koninkrijk, dat Masjiaachs hemelrijk afschaduwde, gescheurd en Efrajiem aan Dawieds huis ontrukt'.....

Zijn hoofd zonk op zijn borst, zijn leden hingen slap naar omlaag. 'Zachter oordeel kunnen de geslachten niet over mij voortbrengen. - Ziel, rechtvaardig Jahwè in zijn gerichten, - die nòg genade zijn!'.....

Zaboed maakte sinds den eersten Nisaan van het vorige jaar liever geen gebruik meer van zijn recht, des konings cabinet onaangediend binnen te treden. - Niet, dat hij vreesde voor een banvonnis als Achia had getroffen, maar hij wilde alle zweem vermijden van een verminderd afstandsgevoel tot zijn vorst, sinds Jahwès oordeel over hem en het koninkrijk was gekomen.

'Staatsraad Zaboed vraagt bij uwe majesteit te worden toegelaten,' sprak Loema den dag, volgende op dien van zijn zelfveroordeeling. Hij zat gebukte over de lijsten der overplaatsing van officieren en troepen als gevolg van Jerobeaam's aanslag op den troon.

Een hoofdknik was zijn antwoord.

'Mijn vorst sprak,' Zaboed op gedempte toon, 'ik breng u een doodstijding.'

'Van wien?'

'Van Achia.'

'Hoe weet gij daar van?'

‘Uwe majesteit leze zelf.’ - En hij legde den koning een brief voor, hem pas door Achia's knecht gebracht.

Sjalomo's oogen snelden langs de regels van het schrift.

‘Aan onze lieve vrienden Zaboed en Boeni in de veste Sioon. Tot hen spreekt Thamaar, in diepe droefheid wegens het sterven van haar beminden man op den Dawiedsburcht den tienden van marchesjwaan. Zeven dagen was hij krank aan zijn longen. Dan ging hij tot de vaderen in de sjeool. Bid mijn broeder den koning, dat hij gunstig toesta, dat ik op den Dawiedsburcht blijve, opdat ik, alleen in Sjilo, niet sterve van droefenis.

‘Wist gij van hun verblijf in den Libanoon,’ vroeg hij.

‘Niet anders, dan dat Machazioth, na het volbrengen zijner zending, ons hun plan tot de reis meedeelde.’ -

Sjalomo sprak de gedachte niet uit: ‘Ze hadden dus haast, Abisjag van het jongste gebeuren hier in kennis te stellen.’

‘Het was niet verstandig, in den killen regentijd die reis te ondernemen,’ sprak hij, En na even zwijgen: ‘Hij dus de eerste onder ons, die de vaart naar het schimmenrijk aanging. - Mijn arme zuster heeft slechts een kleine tien jaar van haar verbintenis kunnen genieten. - Na den rouw over haar maagdom van ruim dertig, thans den weduwlijken.’ -

‘Ik heb geen bezwaar, dat ze voorloopig daar blijft.’

‘Ik zal haar dat melden, mijn vorst.’

Het viel Zaboed op, dat geen zweem van droefheid uit 's konings houding bleek bij dit doodsbericht van zijn staatsraad en jeugdvriend. - Het moest een gevoel van verlichting geven, naar hem was aan te zien, dat de man, die hem steeds in zijn gedachten had weerstaan, er niet meer was. Nimmer had Achia dat met woorden geuit, maar er was altijd iets gebondens in zijn houding geweest, dat zijn vriendschapsbetoon minder gul had doen zijn, dan dat der anderen. Tot aan dat ontzettend oogenblik, dat hij doodsbleek in zijn cabinet was doorgedrongen met de woorden Jahwès: ‘Nu het zoover met u gekomen is’.....

‘Vanaf mijn kroonraad met de Mitzrajiemboodschap heeft hij geen vreugde meer gekend’..... schoot het door Sjalomo's ziel en hij sprak die gedachte voor Zaboed uit.

Zaboed dorst minder dan ooit zijn eigen meening te uiten en de koning, die het natuurlijk merkte, deed niets, om die vrees weg te nemen.

‘Die droefheid werd tot een gespannenheid van zijn geest, toen prinses Faroena kwam,’ sprak hij.

‘Ik weet het mijn vriend. Gij vreesdet haar, Achia haatte haar.’ - ‘En,’ ging hij even later voort, ‘de uitkomst heeft u in het gelijk gesteld.’ -

Het gesprek werd pijnlijk. Zaboed wendde het eenigszins naar het vage, toen hij voortging:

‘Een der laatste malen, dat wij over u spraken, vergeleek hij uw leven met dat van Jaäqoob, die Jahwès profetie over het zijne wilde verhaasten door overtreding. Gij, zoo sprak hij, hadt de vervulling der profetie uwer kroningspsalm willen verhaasten, door den opbouw van een wereldlijk regiment. - Ik herinner mij, dat ik hem antwoordde, dat in ieder leven, waarin de Geest Jahwès werkt, een reeks van Godvruchtige naast een van daarmee onvereenigbare daden voorkomt. Wat een overtreding is in een leven, waarover profetische Openbaring uitging, tegen die Openbaring, is niet of moeilijk te zeggen, indien Jahwè Zelf dat niet openbaart. - En immer herhaalden wij na zulke gesprekken den eed van onze liefde en trouw voor den koning en zijn staatsraad-profeet.’ -

‘Maar ik twijfel geenszins, mijn vorst, dat, zooals eenmaal na uw redevoering bij het openen der Wijsheidsschool,[30] hij ook op zijn ziekbed nog van zijn groote liefde voor u zal hebben getuigd. - Zal ik aan Thamaar vragen, mij daarvan te melden?’

‘Doe wat uw hart u ingeeft, Zaboed.’

Zaboed voelde zich verlicht, toen de koning over zijn gezondheid begon te spreken. Elk woord over het bange jongste verleden schrijnde langs open wonden.

Zoo kwam het gesprek over den vermoeienden tocht langs de vestingen en op Jerobeaam's verraad en de grieven der Racheelstammen tegen zijn regiment.

‘Men zegt, dat ik het volk gebruik tot bevrediging mijner neigingen, tot weelde en pracht en bouwen. - Maar ze zien mijn regiment met vleeschelijke oogen aan. Dat hebben ze van hun moeder

30) “De Sidonische” pag. 218.

Racheel geleerd. - Dat het Masjiaansche glorierijk in het mijne moest weerspiegelen, dat zien ze niet en gelooven ze niet. Het is hun ijdel gepraat, omdat ze Masjiaach's voetstappen in de geschiedenis van ons volk niet zien, - omdat de eerstgeboortezegen hun oogen en harten het stoffelijke heeft doen minnen, gelijk ons de Masjiaansche het geestelijke.'

'Ze woeden tegen mijn vrouwenpaleis, alsof dat een weelde is door mij uitgedacht. Alsof niet van eeuwen her ieder grootkoningshof zijn vrouwenpaleis had: Mennefer, Noet Amon, Tanis, Chattoesaas, Assjoer en de steden der Araam nacharajiem!'

'Ze wrokken tegen den arbeidsdienst des rijks en de op te brengen lasten, als een vorm van slavernij, inplaats van Jahwè te danken, dat ze geroepen worden, om mee te werken aan de heerlijkheid van het schaduwbeeld van het eeuwige Jeroesjaleem. Ze zien ons Jeroesjaleem als de stad van Dawied en Sjalomo en die twee als het eigendom van Jehoeda en hun kleinzielige hoogmoedswaan verzet zich er tegen, alsof het niet Jahwès en hun eigen zaak is.'

'Ze klagen over de kosten onzer legermacht met haar wapenen en bouwerken, alsof zij niet het beeld zijn van den triumfeerenden Masjiaach en de komende Godsstad en voor het heden onmisbare bescherming van ons volk en onze schatten.'

'Ze zien de lessen, door mij uit Mitzrajiems bestuursinstellingen getrokken, aan voor een poging, om koningsalmacht te grondvesten, - alsof ik de zelfregeering onzer stammen en steden niet onaangetast liet en door de Wijsheidsschool voor haar slechts mannen wil kweeken, die de oudsten helpen in hun taak met hooger kennis van recht en bestuur.'

'En dan de dwaze achterdocht, indien niet opzettelijke verdachtmaking, dat ik het gouwbestuur voor de stamregeering in de plaats wil schuiven. Wat ik aan de stamregeeringen onttrok, is de zorg voor de weermacht, opdat de kinderen des volks niet ongeoefend tegenover geoefende en welbewapende vijanden zouden staan, - en de zorg over de voeding van het koningshof, omdat de stamindeeling geen rekening houdt met ongelijke mogelijkheden van maandelijkschen opbrengst voor wat noodig is.'

'Al dit misdadig gewoel, dat de man van Sartabé ontijdig in daden van opstand wilde omzetten is, - ik herzeg, - niet anders dan de oude tegenstelling Jehoeda-Efrajiem, die reeds in de tenten

van Jaäqoob zich verhief, die bij den opstand van Absjaloom haar eerste en bij den greep van Jerobeaam naar de macht haar tweede misdadige poging heeft gedaan, om staatkundigen vorm aan te nemen.'

'Gij spreekt ware dingen, mijn vorst. - Ook nog hun grief, dat de tempel Jahwès niet in het midden des lands, dus in Efrajiem is verrezen, spreekt geheel dezelfde taal.'

'In dezelfde taal, misschien de brutaalste uiting van hun ongeloof en onkunde van de Godsopenbaring. - Alsof Asaaf niet in één zijner psalmen het uitsprak: 'Doch Hij verwierp de tent Joseefs en den stam Efrajiem verkoos Hij niet, maar Hij verkoos den stam Jehoeda, den berg Sioon, dien Hij liefhad.[31)] - Maar ze willen niet luisteren, omdat ze niet willen, dat mijn vader en ik koning over hen zouden zijn, dat Jehoeda zou heerschen over Jisraëel. - Jahwè vergelde hun naar hunne werken, de misleiders van hun stamgenooten om zich de macht in handen te spelen.' Even zwegen beiden.

Dan sprak Sjalomo:

'Mijn vriend, wat ik thans ga zeggen, is voorloopig alleen voor de leden van den kleinen raad.'

'Ik heb mij voorgenomen, de regeering neer te leggen onder den schijn van een rusttijd tot herstel mijner kracht. Die schijn is niet geheel los van de werkelijkheid, zooals u uit het daar even meegedeelde bleek.'

'Veeren mijn krachten door de rust in het gebergte weer op, dan keer ik tot mijn hoofdstad, die het mij moeilijk valt te verlaten, zooals ge begrijpen zult, nog levend terug tot de daadwerkelijkheden van het koninkrijk, - anders..... dood tot de rust van het graf mijner vaderen.' -

'De regeering in mijn afwezigheid stel ik mij voor, door Eliaab te doen waarnemen en onder den titel van regent den kroonprins te laten optreden. Gij, Elichoref, Machazioth, Ammizabad en Itaï blijven den kleinen kroonraad vormen. De groote kan onveranderd blijven en Rechabeaam heeft in beide de leiding. - Wat dunkt u?'

Zaboed zweeg een oogenblik bleek en verbaasd. - Dan sprak hij:

31) Psalm 78:67.

‘Mijn vorst, de gedachte dat uw machtige, stralende persoonlijkheid niet meer de top is, waartoe het koninkrijk opstijgt, grijpt mij aan als de mare van een diep verarmend, onherstelbaar verlies. - Wat is Jeroesjaleem zonder u!’

‘Het zal het toch eens zonder mij moeten doen.’ -

‘Als ik dat oogenblik maar niet behoef te beleven! - Als ik maar niet behoef te beleven, dat mijn taak bij u mij ontvalt! - Wat ben ook ik zonder u, mijn koning en vriend! - En hij wierp zich op één knie naast des konings zetel, greep zijn handen en tranen omsluierden zijn stem:

‘Sjalomo, neem mij mee naar den Libanoon, laat mij niet zonder u, zoolang de zon ons beiden beschijnt en bevestig zoo aan mij wat gij eens tot mij zeidet bij het begin van uw regiment: Blijf mijn vriend, tot de dood ons scheidt.’[32)]

De koning stond ontroerd op, dwong hem tot opstaan en viel hem om den hals.

‘Mijn getrouwe, ik zal doen naar uwe begeerte.’

Met een ziel vol stormende aandoeningen, reeds door den rouw over Achia ontzet, keerde Zaboed terug naar zijn woning.

Het gesprek met zijn vorst had hem opnieuw op het smartelijkst doen gevoelen, dat het in de aar geschoten graan van den akker van Jahwès hoogste welbehagen door storm en hagel van zijn toorn was platgeslagen, dat aan geen oprichting meer viel te denken, dat de hope op de onbevroedbare rijkdommen van den oogst in de zekerheid van volslagen mislukking was ondergegaan. Of ook: de hope van het ontkiemde zaad ging ook hier den oogst te boven.....

Thans wachtte men hem in den kring der intiemste vrienden als vroeger in spannende oogenblikken Achia.

Ze waren er weer bijeen, de getrouwen van het begin zijner regeering af, wier liefde voor hun vorst niet was verminderd, wier vreugde alleen over de prachtig rijzende zon zijner majesteit was verkeerd in bangen rouw om hare verduistering. En nog immer als van dien eersten Nisaan af moest, wie lette op Jahwès wegen, alle hoop op terugkeer van het heerlijk verleden laten varen.

32) ‘De Sjoenemietische’ pag. 78.

‘Was er iets van droefheid aan hem te merken?’ vroeg Boeni. ‘Geen zweem, - eerder een gevoel van verlichting.’

Vragend zag ze den vriendenkring aan.

‘Laten we ons daar niet te zeer over verbazen,’ sprak Elichoref. ‘Als eerste gewaarwording is het dunkt me begrijpelijk. Herstel van den band met Achia zou eerst mogelijk zijn na de uiterste loutering van zijn zieleleven. En zonder die moet hem Achia's bestaan gehinderd hebben.’

‘En Dawied met Nataan?’ vroeg Boeni.

‘De koning is zijn vader niet en wie onzer durft hem dat verwijten?’

‘Verwijten is iets anders dan er aan herinneren,’ antwoordde Elichoref. ‘Indien uw begrijpen maar iets anders is dan goedkeuren,’ sprak Zaboed.

‘Dat is het ook inderdaad, - maar zeg ons Zaboed, wat waren zijn eerste woorden na uw mededeeling?’

‘De vraag, vanwaar ik het wist. Ik heb hem toen Thamaar's brief gegeven. Toen vroeg hij, of ik van hun verblijf op den Dawiedsburcht wist, waarop ik hem uw bericht meedeelde van het plan hunner reis derwaarts. - Dan begon hij over Thamaar's verlies te spreken.’

‘En mocht zij er blijven?’ vroeg Boeni.

‘Voorloopig had hij geen bezwaar.’ -

‘Maar bereid u thans voor op een nieuwe Hijoobstijding, die niet verder mag gaan dan deze kring: - de koning wil de regeering nederleggen, Rechabeaam als regent aanstellen en Eliaab de eigenlijke regeering opdragen.’

‘Wat? - Wanneer? - Waarom?’ klonk het tegelijk.

‘Omdat zijn gezondheid na zijn tocht langs de vestingen is geschokt. In een gesprek daarover had hij reeds medegedeeld, dat duizelingen en vermoeidheid hem hinderden. - Waarschijnlijk spoedig reeds, hoewel hij daarover nog niets heeft uitgelaten.’

‘Blijft hij hier?’

‘Hij zal het bericht uitvaardigen, dat hij om herstel en rust te vinden in het gebergte, zich voor langeren tijd naar den Libanoon zal begeven. - ‘Herstellen mijn krachten boven verwachting, dan is het mogelijk, dat ik de regeeringstaak weer op mij neem,’ heeft hij gezegd, ‘maar mijn indruk is, dat die kans niet groot is.’ -

‘Dat hij herstelt of weer gaat regeeren?’

‘Beide, maar vooral het laatste. Hoewel hij er zich niet over uitliet, geloof ik, dat zijn taak hem niet meer lief is, na wat er is geschied.’ Men bleef nog een poos samen en in het gesprek spiegelde zich opnieuw af de rijkdom van het verloren geluk in die der overgebleven smart.

Toen de vrienden waren heengegaan, vertelde Zaboed aan Boeni de verkregen vergunning, mee te gaan naar den Dawiedsburcht.

De tranen sprongen haar in de oogen. ‘Abisjag en ik weer samen met haar, als in onze jeugd..... Alleen voor de vrienden hier nog grooter verlating.’

‘Zaboed, Zaboed, was Faroena maar nooit gekomen!’

‘Jahwè heeft den Sataan toegelaten, die slang in ons Paradijs te doen binnendringen en zijn bewaarder heeft van haar giftige vrucht gegeten. Nu hebben de zwaarden der Cherub's van Jahwès toorn het onherroepelijk gesloten en wij gaan van droefheid tot droefheid naar de schimmen der vaderen. Achia is ons vooruit gereisd. Beweenen we hem, zonder hem te beklagen.’

‘Miza, Ammiza, reeds bijna een half jaar en taal noch teeken!’ ‘De tweede maal, dat liefde mij ontvluchtte.’

‘In mijn eerste, groote liefde was zij het, Abisjag. In mijn laatste gij, lieveling uit Jafeeth.’

‘Hartstocht van heden, hoe zwak bij u die van voorheen!’

‘Die eerste liefde was de hare. De laatste is de mijne!’

‘De glans dier eerste brandde in typische gedachtenbeelden. Die van thans in haar eigen gedachte.’ -

‘De eerste baarde het Sjir ha-sjirim. De laatste een vreemde bloem, die geen organen tot vruchtzetting heeft..... slechts zinsverrukking’.....

‘Of Ashstartedienst..... en Jahwèverlating’.....

‘Dus toch een vrucht?’

‘Die mijner eerste liefde Jahwèsverheerlijking op het allerhoogst. De kroon der Openbaring in Masjiaach's Scheppings- en Verlossingswerk.’ -

‘En die der laatste?’

‘Kent men boomen aan hun vruchten?’

‘Toch, lieveling uit Tyrus, u kiest mijn hart!’.....

‘Hart, werwaarts verdooldet gij?’.....

‘Maar het is niet waar, dat onze liefde slechts zinsverrukking was. Het is niet waar, dat haar vrucht Ashstartedienst en Jahwèverlating was.’ -

‘o, Zinnenverrukking was er, wijl Jahwè u schoonheid gaf, maar die schoonheid was overheerschend schoonheid der in u verwerklijkte Godsgedachte naar den geest. Die naar het lichaam was er ook, maar dienend de eerste. Daarin stijgt mijn liefde voor u uit boven die voor Faroena. Daar was de verhouding omgekeerd. Zij boeide de zinlijkheid mijner jeugd in de eerste plaats. - Gij lieflijke uit Aulis, waart mij vrijheidsberoofster in de poort der grijsheid. - Lieveling, lieveling - en gij laat mij alleen?’.....

‘De vrucht onzer liefde Ashstartedienst en Jahwèverlating..... Laster van den Aanklager..... of van mijn wankelend gemoed!’ ‘Tegen uw Ashstartedienst gingen mijn zachte strijd en de zwakheid van uw verweer! Dat er Ashstartedienst en Jahwèverlating ontstonden, was, omdat we in dien strijd en dat verweer nog niet ver genoeg waren, toen het noodlottig oogenblik viel.’

‘Lieveling, gij hebt gehandeld in onwetendheid en uit medelijden met uw lijdende vriendin, wier bedoelingen ge wel zaagt, maar niet hebt doorzien.’

‘Jahwè, vergeef haar! Zij was van ons drieën de minst schuldige!’ ‘Jahwè, geef mij haar terug van alles wat ik verloor. - Gij hebt mijn worsteling bij U om rechten voor haar op een onvergankelijk deel door de zwarte wolken der ongerechtigheid heen, gezien. - Gij zaagt ook, hoe ik brief na brief met haar terugroeping schreef en weer vernietigde, omdat Gij mij haar hadt ontnomen.’

‘Neem die ééne beproeving terug, mijn God, en ik zal in alle andere berusten’.....

IX. Naar den Libanoon

Jeroesjaleem was verloren, maar nog schoon de adaarmorgen, dien de koning had vastgesteld voor zijn vertrek naar den Libanoon.

Thans was het aan hem gekomen, balling te worden van zijn heerlijke koningsstad.

Dat was een bittere teug uit zijn door Jahwè gevulden levensbeker.

'Want een beker is het leven in de hand Jahwès, die schuimt van wijn en vol is van gemengden drank.'

Bijna veertig jaar lang was hij hem op de hand gezet met de ongemengde zoetheid van Jahwès gunsten, heerlijker dan ze na den val van het eerste Paradijs door eenig sterveling meer was gesmaakt.

Toch was het niet enkel bitterheid, die hem thans vervulde, maar de mengeling voor elken zondaar bereid. Het aroom der Paradijskruiden echter ontbrak. En dat reeds was bitterheid voor wie er aan gewende door jaren storeloos genieten.

Zoover als zijn rijk dat zijns vaders had overtroffen, was de koninklijke draagkoets van het zijne heerlijk boven die uit het oude, waarin Dawied naar de tribune was gedragen bij de kroning van zijn geliefden zoon door de oudsten, waarin Bathsjeba naar Sjoeneem ter bruiloft was gereisd en die nog steeds in het spel van het Sjir haar rol vervulde.

Die van thans was gebouwd als de naos van Amon uit den tempel van Ibdou, van buiten louter goud. Van binnen bekleed met blauw goudbrokaat en van de geuren van fijn reukwerk vervuld. Van binnen en van buiten bezet met edelgesteenten en het dakornament opgaand in een schoon gelijnden gouden lotos. Het was een pronkstuk van's konings op Mitzrajiem ingesteld regiment.

Boven kemel, ros en strijdwagen had de vorst haar gekozen tot reismiddel, om de Jeroesjaleemsche gemeente te toonen, dat krankheid haar vorst van haar wegvoerde, zij het misschien voor korten tijd!

Tot op den top van den Berg der Verspieders hadden de kroon-

prins en Eliaab, gaande ter weerszijden der draagkoets, die door twaalf lijfwachten aan lange handboomen op de schouders werd getorst, op welker midden met groote gouden haken ze hing, den koning uitgeleide gedaan.

Daar namen die twee afscheid van den kranken vorst en vader en bestegen hun rossen, die hen terugbrachten naar hun zware taak in Jeroesjaleem. Zaboed en Loema vervingen hen naast de draagkoets.

Hij had niet willen uitstijgen, om afscheid te nemen van de heerlijke op haar bergen, geworden onder zijn regiment. Haar aanblik had de laatste kunnen zijn, en hij wilde in aller tegenwoordigheid de beheersching over zijn gevoel niet verliezen.

Want de Paradijsstad had nog niets van haar schoons verloren. Het geel-grijze gesteente van haar tempel, van haar paleizen, reeds half in parkgeboomte verscholen, haar ooster- en noordermuur, de laatste zacht stijgend naar het westen met het terrein, waarop de Weststad en Joaabsburcht lagen, - wat was zij onder de stralen der prille voorjaarszon nog van een lieflijke pracht, die Boeni, naast Ihroelene op haar kameel gezeten, de oogen met tranen vulde. - Zacht ruischten de nog groene gerstevelden van den Scopus op het westewindje..... maar daar ginds, waar de Olijfberg naar het oosten haar hellingen wendde, daar rezen de toppen der afgodische heiligdommen boven het lage geboomte uit en in den tempel rustte nog de Schechina op den Kapporeeth..... Wat liet de zoon van Dawied varen!

Bij het verder gaan vroeg de koning Loema naar allerlei aangaande de reisbenoodigdheden en over het kameeleneskorte, dat reeds eenige dagen op weg was naar den Dawiedsburcht met het noodige meubilair. - Dan sprak hij met Zaboed en Loema over herinneringen aan de nachtelijke reis naar Sjoeneem van voor vijf en dertig jaar, toen zij gedrieën met enkele giboriem denzelfden weg hadden gegaan, de harten vol zalige, hoopvolle lente en jeugd.....

In Migdal-Sjekem, waar het minnend koningshart de tocht toen te langzaam ging, wilde hij thans een dag en nacht vertoeven, - de eerste onderbreking der zesdaagsche reis naar het Noorden, die tot een tiendaagsche zou worden vertraagd.

Tapijten lagen op den vloer der poort en hingen uit de vensters der linker burchtvleugel en de poortdeuren stonden wijd open, om

den koning op te wachten, toen diens majesteit, nog onverdoft in de oogen van burchtvoogd en bezetting, die met het hoofd ter aarde gebukt ter weerszijden neerlagen, in haar prachtige draagkoets door hoog gezelschap omgeven, 's middags te Sjekem aankwam.

Dunne vederwolkjes stonden aan den hemel boven den Gerizim, die met gespleten ribbe in een diepe, wijde delling tusschen twee ruggen neerzonk op den bergpas, pronkend met haar groen en rotsen en witte wegen. - De zon week naar het westen. Zachte lentelucht stroomde naar binnen.

‘Gelijk de dalende zon de schaduwen van den nacht opwekt, alzoo het klimmen der jaren de gedachten des doods,’ sprak de koning langzaam, toen hij met Zaboed voor het venster stond te genieten van het avondlandschap, door den Gerizim beheerscht.

‘Een nieuwe ervaring van het laatste jaar is: omzien naar het verleden, alsof het iets ander is, dan de toekomst, alsof het iets afgeslotens is, waaraan de toekomst weinig meer zal toedoen.’

‘Nu uwe majesteit den masjaalvorm geeft aan deze gedachte, is het alsof ik ook in mij ontdek de ervaringen, waaruit zij werd geboren: de kogel, vallend in de klankschaal des tijds, die ons toeroept: bereid uw huis, want gij zult sterven.’ -

‘Zulk een kogel in de klankschaal van mijn regiment is de reis van heden, - is ook de dood van Achia. - Jahwè weet, wien Hij het eerst na hem uit onzen kring zal roepen naar de sjeool. - Hebt ge van Thamaar antwoord ontvangen op uw vraag naar uitlatingen van zijnentwege over mij?’

‘Ik heb ze ontvangen, mijn vorst en ze hebben mijn vermoeden zeer bevestigd. Thamaar's brief bevindt zich in één der kisten van mijn huisraad.’

‘Zaboed, wat Jahwè zegt tot Mosjè vanuit het brandende braambosch bij den Choreeb, dat Hij de God is van Abrahaam, van Jischaaq en Jaäqoob, waarborgt ons een opstaan uit dood en graf, een weer vereenigd worden met ons lichaam.’

‘Anders zou Jahwè God zijn van een eeuwig schimmelrijk in de sjeool, dus een God der dooden. - Dat kan niet zijn, want vlak daarop noemt Hij zich: Ik zal zijn, Die Ik zijn zal, - dat is: de Fontein des levens, zooals mijn vader zegt in één zijner psalmen: Want bij U is de fontein des levens: in uw licht zien wij het licht. Licht en leven is Jahwè en die zijn niet in de sjeool. Wat

heeft Jahwè aan schimmen, dat is aan een verscheurde schepping. Wat heeft het nieuwe Paradijs aan schimmen, wat het nieuw Jeroesjaleem?'

'Ligt niet ook een heenwijzen daarop in wat mijn vader in een anderen psalm zingt: 'Omdat ik Jahwè geduriglijk voor mij stel, is mijn hart verblijd. Ook zal mijn vleesch zeker wonen, want Gij zult mijn ziel in de Sjeool niet verlaten, niet toelaten, dat uw heilige de verderving zie. Gij zult mij het pad des levens bekend maken. Verzadiging der vreugde is bij uw aangezicht, lieflijkheden eeuwig in uw rechterhand.'

'Duidelijk gaan zijn gedachten hier over den toestand in en na den dood. Na het pad des doods moet Jahwè ons het pad des levens bekend maken, of Hij blijft een God der dooden. Jahwè blijft de God zijner dooden, voorzeker, maar omdat Hijzelf het eeuwige Leven is, kan Hij niet berusten in hun dood, moet die worden hersteld tot leven, om ons te doen komen tot die vreugde voor zijn aangezicht, tot het genieten dier lieflijkheden uit zijn rechterhand, eeuwiglijk.' -

'Mijn vorst, wat doet u profeteren over het doodenrijk?' -

'In den gouden naos van Amon reis ik derwaarts. Wat had ik te doen dan er te overdenken, hoe het Cheemietendom, ondanks al zijn mummificaties en eeuwige grafgesteenten, van dien dood zich niet los kon maken en hoe dat wel kan langs het pad des levens, dat Jahwè ons bekend heeft gemaakt.'

'Ik dank Jahwè en u, dat ik mee mag reizen op die beide paden.' 'En ik dank Jahwè, voor mijn medereiziger,' sprak hij glimlachend.

Na een kalme tocht, die met zijn rustpoozen tien dagen had geduurd, kwam de Dawiedsburcht op zijn hoogen rotsentroon weer in het zicht.

Wimpels woeien van zijn transen. De lage oude poort stond open. Een smalle tapijtstrook reikte tot de brug over de drooge gracht in de rots gehouwen en onder de vensters spanden guirlandes van groen en bloemen; alles, om de vreugde der burchtvrouw uit te drukken, dat tot haar hart terugkeerde, dien zij meer dan dertig jaren had moeten en niet kunnen missen.

Den vorigen dag was uit Beeth-Rechoob een bode gekomen, dat de koning heden kwam. De laatste dagreis was lang. Men wist

op den burcht uit langdurige, verlangende ervaring, dat reizigers, tot daar gekomen, er eerst tegen den avond konden zijn.

Met dat de zon naar het bed der golven zonk, steeg Abisjag's onrust. Ze had haar schoonste gewaad aangetrokken, haar kroon in de door Anna kunstig gevlochten haren, met schoeisel en sieradiën, alles nog uit de kist van den burcht van Banias.....[33] vijf en dertig jaren oud. In haar ballingschap van al die jaren, had geen hand het vernieuwd. Nu vervulde het onverwacht zijn taak als zacht fluisterende herinnering. - Telkens stond ze op van haar zetel, om te zien, of de kleine, heerlijke stoet nog niet kwam.

Eindelijk zag ze door het nog jonge loover langs het voetpad, dat van de brug over de Litanni naar den burcht leidde, beweging. Dat moesten ze zijn..... Nog even wachten met kloppend hart en toen geharnaste ruiters haar bewezen, dat ze zich niet had vergist, spoedde ze zich langs de hooge torentrap naar beneden en stond lieflijk glimlachend in de poort op het loopertapijt, dat tot de brug reikte den koninklijken vriend harer jeugd te wachten. Loema opende het portier der gouden draagkoets. De koning trad naar buiten en omhelsde zijn herdersbruid met de gespannen woorden:

‘Mijn weg keert terug, vanwaar hij nimmer had mogen afbuigen. Vraag mij geen andere erkentenis.’ -

En zij in tranen: ‘Ook deze is niet noodig, om mij mijn geluk te hergeven..... Slechts gij, mijn lieveling..... Welkom, welkom.....’ Boeni, glimlachend door een tranenvloers, omhelsde haar. - ‘Zaboed, lieve schoonbroeder, ook gij wees welkom.’ -

's Avonds, in de hooge torenkamer, waar ze hun eersten nacht op den burcht hadden doorgebracht, viel het hem op, dat haar gewaden geen onbekenden voor hem waren, werkte de herinnering van zooveel jaren door.

‘Glans en tint zijn nog niet geweken,’ sprak hij glimlachend, terwijl zijn omgekeerde hand langs de in het lamplicht nog glinsterende zijde gleed.

‘Wat heerlijk, mijn vriend, dat ge alles nog herkent. Het was in hope daarop, dat ik ze aantrok bij uw komst, om zoo het

33) ‘De Sjoenemietische’ pag. 330.

heden te binden aan het verleden, alsof niets daartusschen lag.' Met een 'Mij heugt daartoe nog het bruisen van de Litani, ons slaaplied na drie vermoeiende dagreizen,' ontweek hij haar opmerking.

'En mij, dat bij het ontwaken uw hand door mijn haren warde en ge de woorden spraakt, in ons Sjir vereeuwigd: Een koning ligt geboeid in die lokken.'

'Ondanks de vijf en dertig jaren, die verliepen, hoe helder staan die beelden, die woorden, dat levensgevoel nog voor mijn geest,' sprak hij.

'Weet ge nog de hoeveelste Nisaan het was, die morgen van het ontwaken?'

Na even nadenken, ontkende hij.

'De viertiende, de eerste Sjabbaath van het Paaschfeest, maar gij bevestigdet mijn gedachte bij het ontwaken op de eerste morgenwandeling in ons Paradijs, dat er in ons Eden geen plaats was voor lammerenbloed en bittere saus.'

'En thans zijn we den twintigsten adar,' sprak hij.

'Is er iets tegen, mijn vriend, dat we thans het Pascha wel vieren, nu we met zoovelen hier samen zijn? Al dien tijd, dat ik hier ben, heb ik geleefd met de gedachte, dien eersten Paaschsjabbaath onveranderd te laten, maar thans?'

'Niets, mijn vriendin, ik deel uw wensch.'

'En herinnert ge u nog,' spon Abisjag voort aan haar dierbare herinneringen, 'dat ge op één onzer wandelingen tot mij zeidet, dat ik om mijn geestelijken schat te redden, mijn schoonheid had vergeten en gewacht op mijn God? - En als God dat van ons vraagt,' voegdet gij er aan toe, 'dan is zijn loon zeer groot. Het uwe is, dat gij met Dawied en Sjalomo aan het gewelf van Jahwès genadeopenbaring eeuwig schitteren zult in het Masjiaansche sterrenbeeld.' -

'Was het niet in antwoord op uw klachten over doorgeworstelde smart in Sjoeneem?'

'Ja, en ge ziet van wat waarde uw woorden voor mij waren, dat ik ze tot nu heb vastgehouden als een schat.'

Het slaaplied der Litani overwon thans hun mijmeringen over het verleden.

En toen Abisjag den volgenden morgen bij het ontwaken het licht

weer zag vallen op zijn gelaat als toen, las ze meer dan vijf en dertig jaar uit zijn verouderde trekken.....

Toen Loema was teruggereisd naar Jeroesjaleem, om zijn daar onmisbare diensten van paleisvoogd weer op zich te nemen bij den kroonprins-regent, moest worden nagegaan, hoe de bewoonbare ruimte op den burcht zou worden verdeeld.

De koning besliste, dat de torenvertrekken aan de burchtvrouw zouden blijven, de ronde zaal het middelpunt van het leven op den burcht. - Voor hem zouden worden ingericht de groote zaal, westelijk van den toren, en de noorder hoektoren. - Zaboed en Boeni kregen den noordooster toegewezen met een grooter vertrek, dan die bood, uitziende op de binnenplaats, - dat de volle zon genoot als verblijfplaats voor de winterdagen. - De zaal, oostelijk van den hoofdtoren, bleef aan haar bestemming voor plechtige gelegenheden voldoen.

Op de binnenplaats stonden en lagen de kisten en pakken door een kameelenconvooi reeds een week te voren gebracht. Hoe waren ze voor de burchtvrouw de stil gezegende boodschappers geweest van nieuw geluk, van het eindigen harer eindeloze eenzaamheid! - Hoe lief was haar de taak geweest, ze te openen en de kostbare stukken meubilair vast naar de vertrekken hunner bestemming te doen dragen. - Het was haar daarbij opgevallen, welke rol het goud speelde in wat uit 's konings omgeving in Jeroesjaleem zijn bestemming herwaarts had gekregen, - alles kunstwerk uit de geheimen der goudhuizen van pharao Psoesjennes. - Met bewondering had ze het in handen genomen en klein had het volkskind van Sjoeneem zich nog eens gevoeld bij deze momenten van het Groot-koningschap en nog eens sneed haar de vraag door de ziel: Moest de heerlijkheid van zijn scepter niet langs dezen weg ontvlammen? Maar dan stelpte weer haar smart het antwoord: ook zonder zijn Mitzrajimietisch huwlijk had Jahwè hem deelgenoot van al deze heerlijkheid kunnen maken.....

Uit den inboedel van Zaboed en Boeni had ze gezocht, om wat ze den eersten nacht en dag noodig zouden hebben en het naar den noordooster hoektoren doen brengen, die ze voor hen had bestemd in afwachting van 's konings goedkeuring.

Ook voor haar waren kisten bestemd met gouden vaatwerk voor

den feestdisch, een prachtige Egyptische werktafel, gemakkelijke stoelen in den stijl der Amenhoteps, vader en zoon en gouden tafel- en wandluchters voor de torenkamer.

Zou hun licht een nieuw leven tusschen hen doen ontbranden? Ze had de hoop wel uitgesproken, toen ze hem had gedankt met omhelzing en kus.

Op hun eerste wandeling hadden ze voortgesponnen aan de herinneringen van hun eerste verblijf in den Libanoon, den nacht op het torendak in den tintelenden starrenwingerd, de tocht naar de grotten van den bovenloop der Litani, de strijd met den adelaar en zijn koninklijk schot en het daverend spel der elementen op den terugtocht, de ontmoeting met den bergleeuw - de klim naar het sneeuwgebied en de ceders en den zonsopgang van den hoogsten Libanoontop genoten..... Wat een zaligheden voor Abisjag..... En voor hem?

Dan de reis naar den burcht van Banias, den toren, die naar Damascus ziet, en de zonsondergang van uit het sneeuwgebied van den Chermoon.

‘Ik zie ze nog levendig en scherp, die heerlijke kleurenwisselingen!’ Eindelijk de terugreis naar Jeroesjaleem en den nacht in de dubbelstad aan den Jabbooq en zijn verhaal om Jaäqoob's strijd met den Verbondsengel èn..... haar nieuwe naam: Machanajiem.

‘Mijn vriend, ik weet nog de woorden, waarmee ge mij dien gaaft: Bij mijn vader waart ge symbool van ons volk. Bij mij zijt ge het opnieuw. Ge zijt door uw roeping van Masjiaach's wege tot een dubbelrei gesteld, tot twee heiren. En voor u is van nu aan ook een nieuwe naam: Machanajiem.’ -

Hij glimlachte.

‘Die woorden moeten wel een diepen indruk op u gemaakt hebben, mijn vriendin, dat ge ze zoo scherp in uw geheugen hebt bewaard. - En we hebben in het Rijkslied dien naam vastgelegd, is het niet?’

‘O, de verzen, waarin dat is geschied zijn de heerlijkste voor mij uit het geheele lied:

> Masjiaach verkoos me; ik ben één, ik ben één, -
> Machanajiem, - één rei van twee heiren!

Ze legde haar hand op zijn arm. ‘Sjalomo, wanneer zullen we het Sjir hier nog eens hooren?’

‘Nisaan is de meest geëigende maand zijner opvoering. Dit jaar zal het dus moeilijk meer gaan. Laten we voor het volgene alles tijdig voorbereiden.’

‘Biche, hoe heerlijk, dat in al onze bedroefdheid wij gevieren hier samen zijn!’ riep Boeni haar geliefde zuster toe, de eerste maal, dat die haar kleine ronde torenkamer binnentrad, waar ze bezig was, het hare te schikken tot een huiselijkheid, intiemer, dan in de groote vertrekken op het Sioonterrein mogelijk was. De kinderen waren op de binnenplaats en in de stallen, om met allen en alles kennis te maken, wat zich daar aanbood en hun veel belangrijker voorkwam, dan wat ze dagelijks in Jeroesjaleem zagen.

De drie oudsten waren reeds in gewichtige betrekkingen werkzaam na de Wijsheidsschool te hebben doorloopen. Eén was achtergelaten bij Machazioth en Abida, om zijn opleiding daar te voltooien. De twee jongsten, twee knapen had ze meegenomen naar den burcht.

‘Wat we hebben kunnen redden uit de vreeselijke schipbreuk van ons hoogste geluk is nog het leven meer dan waard, is nog een bewijs van Jahwès bijzondere gunsten over ons,’ sprak Abisjag met een eenigszins matten glimlach, die Boeni deed vragen:

‘Viel het samenzijn met hem tegen?’

‘Niet, inzoover Jahwè mijn bede na de eerste opvoering van het Rijkslied hier, Hem geknield voorgedragen op de plaats, je wel bekend, heeft verhoord, mij uit zijn eigen mond te doen vernemen het antwoord op de vraag: waaruit zijn kindschap Jahwès meer sprak, - uit zijn Egyptisch dan uit zijn Sjoenemietisch huwlijk. - Je hebt zijn uitspraak gehoord, toen hij mij omhelsde bij zijn aankomst: Mijn weg keert terug, vanwaar hij nimmer had mogen afbuigen; vraag mij geen andere erkentenis. - Daarmee is ten diepste genomen, mijn bede verhoord.’

‘Vraag je echter, of ik mij zijn openbaring niet guller, niet openhartiger had voorgesteld, dan antwoord ik: ja.’ -

‘Maar Biche, vergeet niet, dat het voor een karakter als het zijne, niet gemakkelijk is, zich zoo te uiten. Zijn vader zou dat vlotter zijn afgegaan.’

‘Ik weet het, Boeni. Tusschen zijn tweede huwlijk en den terug-

keer tot zijn eerste liggen de jaren, die hem en het rijk zoo hoog verhieven, dat het mogelijk is, dat een onbevangen belijdenis van zijn schuld door ons nooit zal worden beluisterd. Nu ik de diepte eenigszins heb gepeild van den weg, dien Jahwè met hem hield, heb ik begrepen, dat ik met de thans verkregen gebedsverhooring tevreden moet zijn. Alleen nog, het herstel onzer verhouding uitwendig en voor zoover dat mogelijk is door wat ik zeide, - ook inwendig, is mij zulk een bron van lof en dank aan mijn Masjiaach, van geluk, waar nog veel van de oude goudglans op ligt, dat ik bij het afnemen mijner krachten mij afvraag, of ik het lang zal kunnen dragen.'

'Maar ons Rijkslied is er en is onverliesbaar. En hij is er in als Masjiaach-Bruidegom en ik als Masjiaach's Bruid en de glans dier beelden is onverdoflijk. - En hemzelf, schoon gebroken, heb ik terug! - Neemt Jahwè mij van hier weg, dan zal het aanschouwen van zijn Aangezicht, waar Chemaan van zingt in zijn boek Hijoob, mijn aardsch geluk alleen kunnen overtreffen'.....

In snikken waren die woorden uitgebracht.

'Ik zal die woorden voor hem bewaren, Biche, als hij en ik je overleven.'

'Goed, lieveling! - Dank, dank nog eens voor wat je hart mij tot steun en verkwikking is geweest in al mijn onmetelijke smart, in al mijn nog grooter geluk. - En voorts wacht ik op Jahwè, of Hij het nog wil vergrooten en mijd zooveel ik kan, Sjalomo te herinneren aan het jongste verleden.'

Toen maakte zij Boeni nog deelgenoote van haar gesprekken met hem en van zijn belofte tot opvoering van het Rijkslied, het volgend voorjaar.

Zijn ordenende geest had de noordwester burchtzaal, hoe eenvoudig van bouw en nietig van afmetingen bij de geweldige ruimten van zijn Libanoonwoud- en winterpaleis in Jeroesjaleem, een koninklijk stempel opgedrukt. - In het midden een groote, ronde tafel van accaciahout, in welker blad een schoone mathematische figuur was ingelegd van edele metalen en gesteenten. Vier zetels van hetzelfde hout en inlegwerk stonden haar rondom. Een elpenbeenen rustbed en ruststoelen van verschillend hout en model stonden verspreid door de zaal, evenals de voor Abisjag meegebrachte, in de stijlen van II Magnifico en den Ketterkoning. Aan elken lengtewand

waren twee groote eikenhouten kisten geplaatst met de rollen der heilige boeken, der psalmen van Dawied en de groote zangmeesters, der profeten Gad en Nataan. En in één bijeen alle momenten van zijn eigen tijd. Het Sjir, de openingsrede der Wijsheidsschool, de mesjaleemverzameling, zijn liederen, de weergave van zijn belangrijkste reden en toespraken, - gedeeltelijk schatten, voor de eeuwen bestemd, tot de komst van Masjiaach. - En aan den ooster dwarswand een groote tafel, waarop de vruchten van zijn studiën over de dier- en plantenwereld in verscheidene stapels papyrusvellen neergelegd.

Een groot tapijt bedekte den vloer bijna geheel.

Zaboed had pas den koning verlaten, na hem de perkamenten te hebben gebracht, waarop Thamaar Achia's laatste uitingen over zijn verhouding tot zijn vorst had neergeschreven.

Thamaar, de dochter van den koning Dawied groet de vrienden in Jeroesjaleem, - vrede en gunst van onzen God Jahwè. -

De woorden van Achia, den profeet Jahwès, den dienstknecht en vriend van den koning Sjalomo, die hij tot mij heeft gesproken, die mij al de bange en bittere tegenstellingen vertolkten, die zijn ziel hebben ontzet bij de vervulling zijner taak, de woorden Jahwès te spreken tot Jerobeaam.

Hij besloot ze met den uitroep uit de openingsrede der Wijsheidsschool: ‘O, wat moet de herschepping zijn, als ze den oceaan van lijden zal vergoeden, uit de zwarte fonteinen der zonde ontsprongen. Wat moet de herschepping zijn, als ze jubelen zal: Gode eeuwig dank, ook voor val en vloek!’

Tot Machazioth sprak hij:

‘Mijn troost is, dat Jahwè mijn taak mij oplegde, maar de bittere trek er in, dat ik den luipaard van Efrajiem moest opzetten tegen den leeuw van Jehoeda.’

In het gezelschap der koningin Abisjag sprak hij de volgende woorden:

‘Het kan bang zijn, Gods gedachten op te vangen. Maar ze uit te spreken voor de ooren van den mensch, dien ze treffen, als men hem liefheeft, is verschrikkelijk. Het gold den zoon van Dawied en de heerlijkheidsschaduw van Masjiaach.’

Ook nog deze:

‘O daar voor hem te staan, dien ik innig lief had om zijns vaders wil en om hemzelf, - en dat met een boodschap Jahwès vol toorn en strengheid, die geen uitkomst meer bood, - Jahwè alleen weet, hoe het mijn hart heeft verscheurd. - Sjalomo, diep vereerde vorst en vriend’.....

‘Zijn ballingschap was onrecht, maar ik wilde mij handhaven tegenover die twee vrouwen. De vloek Jahwès, die rust op elke daad tegen zijn bevelen, doet haar nieuwe baren, haar gelijk. - Zoon van Sisa, u ontbrak een dauwend en verkwikkend aangezicht, - maar uw trouw was onverbroken. - Ze lag als een waakhond achter den tuinmuur van uw stroefheid. - Veel vraagt die niet van zijn meester, maar hij geeft zijn leven, als het gevraagd wordt. Eens heb ik uw trouw - het was binnen deze muren, - beloond met de toestemming tot uw huwlijk. - Eens met ballingschap. - Maar als de trouw van den tuinwachter door geen hardheid van zijn meester wordt verbroken, zoo was de uwe niet verbreekbaar door het onrechtvaardig vonnis van uw koning. - “Sjalomo, diep vereerde vorst en vriend”..... Achia, mijn en Jahwès getrouwe profeet, tot weerzien bij de vaderen in de Sjeool.’

‘Naderde mijn beeld in dit alles, evenals bij die gescheurde zuilen, niet ontrustend tot dat van Sjaoel?..... Of schreed het 't zijne niet nog voorbij? - Tegenover Sjemoeëel was hij wel in verzet, maar hij ontzag zijn persoon. - Ook ik gaf Jahwès bevel door den mond van Achia geen gehoor - en hij moest vluchten naar Sjilo onder doodsbedreiging. - Mijn vader vertrouwde mij, de vrucht zijner overtreding, toe aan den man, die hem Jahwès oordeel aankondigde;[34] - ik stootte hem van mij weg. - Mijn vader sprak zijn: Mij is zeer bange[35] - en koos ootmoedig uit de hem voordragen straffen. Ik ontvlamde in trots tegen hem, die mij Jahwès oordeel aanzeide.’

Het werd ook hem thans bang..... Hij stond op, opende één der kisten en nam er de tweede Sjemoeëelrol uit, die hij opende bij den passus van Jahwès belofte aan het huis zijns vaders tot ver-

34) II Sam. 12:24, 25.
35) II Sam. 24:14.

zachting der bittere teleurstelling, dat hij zijn tempel niet mocht bouwen.

Daar las hij de woorden, onmetelijk voor hem in waarde:

Wanneer uwe dagen zullen vervuld zijn en gij met uwe vaderen ontslapen, zal Ik uw zaad doen opstaan en Ik zal zijn koninkrijk bevestigen.

Die zal mijn Naam een huis bouwen en Ik zal den stoel zijns koninkrijks bevestigend tot in eeuwigheid.

Ik zal hem ten Vader en hij zal mij ten zoon zijn, dien Ik, als hij misdoet, met een menschenroede en met plagen der menschenkinderen zal straffen, maar mijn goedertierenheid zal van hem niet wijken, gelijk Ik die weggenomen heb van Sjaoel, dien Ik voor uw aangezicht heb weggenomen.

Doch uw huis zal bestendig zijn en uw koninkrijk tot in eeuwigheid voor uw aangezicht; uw zaad zal vast zijn tot in eeuwigheid.[36)]

'De onbreekbare keten, waaraan mijn heil hangt.'

'Waarom zijn goedertierenheid weggenomen van Sjaoel en niet van mij? - Wat was dan zijn overtreding? - Hij trad andermaal naar zijn documenten om den eersten Sjemoeëelrol. Daar vond hij:

Toen geschiedde het woord Jahwès aan Sjemoeëel aldus.

Het berouwt Mij, dat Ik Sjaoel koning heb gemaakt, want hij heeft zich van mij afgewend en mijn bevelen niet uitgevoerd.

Dat deed Sjemoeëel smart en hij riep tot Jahwè den ganschen nacht. - 's Morgens vroeg ging hij Sjaoel tegemoet. - Toen werd hem geboodschapt: Sjaoel is teruggekomen te Karmel. Daar heeft hij zich een gedenkteeken opgericht. - Daarna heeft hij zich gewend en is afgekomen naar Gilgal.

Als Sjemoeëel tot Sjaoel kwam, sprak deze tot hem: Gezegend zijt gij Jahwè. Ik heb zijn bevel volbracht.

Sjemoeëel antwoordde: Wat beteekent dan dat schapengeblaat. dat ik hoor en dat runderengeloei?

Hij sprak: Die hebben ze meegebracht van de Amalekieten, omdat het volk het beste der schapen en runderen heeft ontzien, om ze Jahwè, uw Elohiem te offeren; de overige hebben wij verbannen.

36) II Sam. 7:12-17.

Toen zeide Sjemoeëel: Houd op en ik zal u doen weten, wat Jahwè dezen nacht tot mij gesproken heeft.

En hij antwoordde: Spreek.

Sjemoeëel sprak: Zijt gij niet, hoewel klein in uw eigen oogen, hoofd der stammen Jisraëels? Want Jahwè heeft u tot koning gezalfd. Daartoe heeft Jahwè u geboden, op te trekken en gezegd: Ga heen en voltrek aan de boosdoeners, aan Amalek, den ban en strijd tegen hen, tot gij hen hebt vernietigd. - Waarom hebt gij de stem Jahwès niet gehoorzaamd, maar u op buit geworpen en gedaan wat Hem misviel?

Sjaoel antwoordde: Ik heb toch de stem Jahwès gehoorzaamd? Den veldtocht, waartoe Jahwè mij uitzond, heb ik ondernomen, den koning der Amalekieten heb ik meegebracht en den ban aan Amalek voltrokken. Maar het volk heeft schapen en runderen van den buit genomen, het beste van het verbannene, om het Jahwè, uw Elohiem in Gilgal te offeren.

Toen riep Sjemoeëel:

Heeft Jahwè meer welgevallen aan brand- en slachtoffer,
dan aan gehoorzaamheid aan zijn bevel?
Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer,
luisteren meer dan rammenvet.
Weerspannigheid is de zonde der tooverij,
weerstreven die der afgoderij en beeldendienst.
Omdat gij het woord Jahwès hebt verworpen,
heeft Hij u verworpen als koning over Jisraëel.

Toen antwoordde hem Sjaoel: ‘Ik heb gezondigd, wijl ik Jahwès bevel en uwe woorden heb overtreden, maar ik vreesde voor het volk en luisterde naar hun stem. Maar vergeef mijn zonde en keer met mij terug, opdat ik Jahwè aanbidde.’

Maar Sjemoeëel antwoordde: ‘Ik keer niet met u terug, wijl gij Jahwès woord hebt veracht, heeft Jahwè u verworpen als koning van Jisraëel.’

Als zich nu Sjemoeëel wendde, om heen te gaan, greep hij een slip van zijn mantel, die echter afscheurde.

Toen sprak Sjemoeëel tot hem: Jahwè heeft heden het koninkrijk van u gerukt en het een ander gegeven, die beter is, dan gij. - Daartoe liegt Hij niet, die de overwinning Jisraëels is en het berouwt Hem niet.’

Hij dan zeide: ‘Ik heb gezondigd, maar bewijs mij heden voor het minst voor de oogen der oudsten mijns volks en voor Jisraëel, de eere, dat gij met mij weerkeert, opdat ik Jahwè, uw Elohiem aanbidde.’

Toen keerde Sjemoeëel met hem weder en Sjaoel aanbad Jahwè. Dan sprak Sjemoeëel: ‘Breng den Amalekietenkoning Agag voor mij! Vroolijk trad Agag op hem toe en sprak: Voorwaar, nu is de bitterheid des doods geweken.

Maar Sjemoeëel zeide:

> Zooals uw zwaard de vrouwen kinderloos maakte,
> zoo zij kinderloos onder de vrouwen uw moeder.

Toen hieuw hij Agag in stukken voor Jahwès aangezicht te Gilgal. Daarna ging hij naar Rama. Sjaoel ging op naar zijn huis te Gibea Sjaoels.

En Sjemoeëel zag Sjaoel niet meer tot den dag zijns doods toe. Evenwel droeg hij leed over hem. En het berouwde Jahwè, dat Hij hem koning over Jisraëel had gemaakt.

- Peinzend staarde Sjalomo over de rol.

“Wat was Sjaoels zonde? - De schijnnederigheid van het begin zijner regeering werd spoedig hoogmoed, tyrannie, achterdocht, drift, doodslag.”

Die hoogmoed trachtte den priester-profeet Jahwès op zijde te schuiven ten behoeve der alleen-heerschappij. Den priester, door zelf te offeren, den profeet, door zijn gebod in Jahwès Naam niet te gehoorzamen. Om dan ten slotte koning-priester te worden, zooals de heidenvolkeren hadden en de regeering Jahwès op zijde te schuiven.’

‘Gehoorzamen is beter dan slachtoffer, wederspannigheid is een zonde der tooverij, wederstreven afgoderij en beeldendienst,’ is het oordeel van den grooten profeet.

Opnieuw volgden oogenblikken van nadenken.

‘Ja, dit wil hij zeggen: Wie tegen Jahwès gebod in verzet komt, is zoo weinig meer eigen heer en meester, dat hij gelijk wordt aan één, die zich overgeeft aan de duistere machten der duivelenwereld, uit haar krachten leeft en er zich door laat beheerschen.
- Ja, waarlijk, weerstreven van Jahwès ordinantiën schijnt leven te geven

uit eigen wil. Het geeft een waan, meester te zijn van zichzelf. Maar als mensch te zijn geschapen, houdt in, nooit eigen meester te kunnen zijn. Schepsel en onafhankelijk zijn, dat was de begeerte van het eerste menschenpaar en het bracht hun de moordende tyrannie van den Sataan. Wat heeft Sjaoel zijn verzet anders gebracht?'

'Het berouwde Jahwè, hem koning te hebben gemaakt.'

'Zoo heeft de profetie over mij niet gesproken.'

'Jahwè heeft het koninkrijk van hem gerukt.'

'Van mijn opvolger - het grootste, maar niet het beste deel.'

'Hem heeft Jahwè weggenomen van voor de oogen van ons volk, - met zijn nakomelingen.'

'Mij daar gelaten en mijn opvolgers, maar..... ook om mijns vaders wil.'

'Was mijn zonde dan minder zwaar, dan de zijne?'

'Wie heft de weegschaal omhoog met het antwoord op die vraag, dan Jahwè alleen? - Na vele waarschuwingen met klimmende dreiging, - openbare afgoderij in Jeroesjaleem - aan mijn zijde. Aan Sjaoel's kant de toeleg, om Jahwès regiment over Jisraël te vervangen door het zijne.....'

'Wat dan?'

'Van hem heeft Jahwè zijn goedertierenheid weggenomen.'

'Van mij is zij niet geweken.'

'Waarom?'

'Ik, de zoon van Dawieds overspel!'

'Maar..... daartoe was ik Jedid-Jah, schaduw van den Masjiaach-Minnaar en -Verwinnaar, de beminde zoon van den Man naar Gods harte. Mijn vader en ik - en gij Abisjag - schaduwen van Jahwès hoogste heilsplan, in de eeuwigheid van zijn Raad daartoe verordineerd.' -

'Mijns vaders zonden - en erger de mijne - zouden dat heil hebben vernietigd, als Jahwès genade het niet had verhoed.'

'Het Masjiaansche sterrenbeeld zal onverbleekt schitteren, want Jahwès tempel is woning der Schechina, en de psalmen, het Sjir en mijn Scheppingshymne weerklinken tot den jongsten dag.'

'Nog eens, aan die keten hangt mijn heil onverbrekelijk.'

'Dat heil ontspringt alleen uit de bron der liefde Jahwès en het wordt alleen genoten door het volbrengen van Jahwès bevelen!'

Van den tienden Nisaan af werd een éénjarig lam door de wachten van den burcht verzorgd, bestemd, om in den namiddag van den vijftienden deerlijk te vallen onder het mes van één hunner. Zijn vroolijk springen, zijn zachte blaten, de vriendschap der kinderen van Zaboed en Boeni, kon dat noodlot niet afwenden. Het was Paaschoffer voor Jahwè, om geslacht te worden ‘tusschen de twee avonden,’ in de avondschemering, als het Jahwès voorbijgang is, Pascha.

In 's konings zaal was de groote ronde tafel bedekt door een hagelwit linnen kleed uit de weverijen van Damasq. Acht gouden borden stonden langs den rand en twee gouden luchters, ieder met zeven lampen rechts en links van een grooten, ovalen, gouden schotel. En in de breedte twee ronde schalen met een stapel gele, ongezuurde broodvladen. Ter weerszijden der eene twee gouden kommen met bittere latuwe en der andere twee gouden saucieren met bittere saus.

Aan dezen disch met haar koninklijken eenvoud en pracht wilde de koning Sjalomo met zijn kleine hofgezin van den Dawiedsburcht het Pascha houden voor Jahwè, zijn Elohiem, om de vijftiende avondschemering van de maand Abieb, dat is Nisaan, waar te nemen, door Jahwè daarvoor verordend.

Gekleed in den grootsten eenvoud zaten ze daar allen rondom. De koning - en naast hem koningin Abisjag in witte meïel met zwarte mouwomslagen en zwarte kraag, - alle anderen in zwarte meïel met witte omslagen: Boeni en Zaboed met de kinderen en Jonas, de burchtvoogd en Anna, eens als kamermeisje, uit Sjoeneem gekomen, thans haar kamervrouw, de vijftig reeds voorbij.

Op een wenk des konings stond Jonas, een grijsaard van bij de zeventig, op, nam de groote gouden schaal van den disch en Anna volgde hem naar beneden, naar de binnenplaats, om de deuren voor hem te openen.

Het wachten deed naar buiten staren.

De zonneschemering was in het westen verdoofd. Haar verving de avondglans der in het oosten rijzende volle maan en belichtte de rotsen en wouden van den Richaan. Hoog daar boven uit rees de sneeuwtop der Libanoongroep, die den omtrek zijner witte, verzilverde flanken scherp afteekende tegen het zwart-blauwe, dicht besterde metaal van den hemelkoepel.

Toen Jonas terugkwam, plaatste hij de schaal voor den koning.

Geen aardsche gastheer zou zulk een schotel voor zijn genooden hebben toegericht. Het lam, van zijn vacht en huid ontdaan en toen gebraden aan een spit, lag daar in zijn geheel. De kop met de zwartgebrande oogen was naar beneden gebogen. - De pooten, naar het lichaam gekromd, omvatten de gereinigde ingewanden. Niets mocht ontbreken, geen been zijn gebroken. - Een schotel, die met haar inhoud tegenzin wekte, in plaats van tot haar spijs te lokken.....

Met een prachtig Egyptisch mes met gouden handvat, begon de koning langzaam en met vaste hand het vleesch af te snijden van rug en ribben, van borst en dijen. Eén voor één gaf men hem de gouden borden, die, ieder belegd met het achtste deel van het lamsvleesch, terugkeerden. De schaal met de resten werd door Jonas tusschen de luchters herplaats.

Toen gingen de schalen met de broodvladen rond. Dan die van het bittere moeskruid. Eindelijk de saucieren, om elks deel te overgieten met het bittere vocht.

Toen de koning de hand legde aan zijn deel, was dat het teeken voor allen, om hetzelfde te doen. Zwijgend werd met hand en tand door elk gegeten, wat voor hem stond. - Toen ging Anna met gouden waschvat en handdoek rond.

De Paaschmaaltijd was geëindigd.

Boeni wenkte haar jongen.

‘Lieve koninklijke oom Sjalomo, wil uwe majesteit ons zeggen, wat deze maaltijd beteekent?’ - klonk het welluidend en bescheiden uit den kindermond van Zaboed's jongsten zoon!

Glimlachend beantwoordde de koning zijn kleinen neef met een hoofdknik en sprak:

‘Voor vijfhonderd jaren verordende Jahwè dit maal, om te gedenken den dag van zijns volks uittrekken uit Egypte, alle de dagen huns levens.’

‘Het is dus een herdenkingsplechtigheid en wel een zulke, waarvan elk gerecht de grond is van een masjaal.’

‘Zooals dit lam, gelijk elk offerdier, onschuldig den dood onderging, om den offeraar te wijzen op de verlossing van het doodvonnis zijner zonde, zoo zal eens Masjiaach worden geslacht, om, wie in Hem gelooft, van den eeuwigen dood te verlossen. Gelijk

het eten van dit brood zonder gist breekt met het verderf, in den zuurdeesem besloten, zoo moest ons volk breken met Egypte, het diensthuis der zonde, door het voor eeuwig te verlaten.' -

'Gelijk het leven in Egypte voor hen verdrukking en benauwing beteekende, zoo moeten saus en moeskruid geheel dezen maaltijd mengen met bitterheden.'

'Geen feestmaal dus, - een maal der ellende zal het Pascha zijn!'

'Maar gelijk daarbuiten het maanlicht de Libanoontoppen overstroomt, stroomt over dit bittere maal de zoete genade Jahwès in den Masjiaach. Het ging met ons volk door de bange woestijnreis naar het Kanaän van Jahwès beloften; zaligheid en rust.'

'Daarom is ons feest een feest der dankbaarheid aan Jahwè bovenal.'

'Het is het feest der wording van ons volk. De wereld wierp dat volk van Abrahaam uit uit haar verderfelijken schoot en Jahwè ving het op in de woestijn, nadat hij het, wentelend in zijn bloed, het leven had toegeroepen en wiesch het in zijn gang door de wateren der Schelfzee, - den weg naar reinheid en heiligheid.'

'Toen trad Hij bij den Sjinaj met ons volk in Verbonde gelijk een bruidegom met zijn bruid en voerde haar op naar het feest zijner gemeenschap met haar door een lam, welks heil de zaligheid verbeeldde van het eeuwige Paradijs, het Jeroesjaleem van Masjiaach, het hemelsche'.....

Nu liet de koning zich een kleine rol geven.

'Ik lees u thans voor het lied, dat weerklonken heeft bij de bange geboorte-ure van ons volk en dat door zal klinken tot in alle eeuwigheid.'

Ik zal Jahwè zingen, want Hij is hoog verheven.
Hij heeft ros en ruiter gestort in de zee.
Jah is mijn kracht, van Hem kwam mijn hulp.
Hij is mijn God, dien ik roemen,
mijner vaderen God, dien ik verhoogen zal.
Zingt Jahwè, want Hij is hoog verheven.
Hij heeft ros en ruiter gestort in de zee.

Jahwè is een Krijgsheld. Jahwè is zijn Naam!
Pharao's wapens en legermacht wierp Hij in de zee.

De keur zijner helden wierp Hij in de zee.
De golven bedekten hen, ze zonken als een steen.

‘Zou hij gevoelen, dat Nofernere bij dat eeuwige lied niet hoort?’ - schoot het door Abisjags gedachten.

Uw rechterhand, Jahwè, is verheerlijkt door haar kracht.
Uw rechterhand, Jahwè, verplettert den vijand.
Met de volheid uwer Hoogheid werpt Gij opstandigen neer
Uw toornegloed brandt, Gij verteert hen als stoppelen!

Door den wind uws toorns werden de wateren een muur.
De stroomen stonden, de vloeden stolden.
De vijand sprak: Ik zal achtervolgen, achterhalen,
den buiten verdeelen, mijn lust verzadigen.
Ik trek mijn zwaard, mijn hand slaat hen neer!
Gij bliest met uw adem - de zee hen bedekte.
Zij zonken als lood in geweldige wateren.....

Wie is als Gij onder de goden, Jahwè!
Wie is als Gij, door heiligheid heerlijk,
in lofzangen vreeslijk, in wonderen groot!
Gij strektet uw rechter, de zee verzwolg hen!
Gij leidet in gunst uw verloste volk
door uw kracht naar uw heilige woning.

Zingt Jahwè, want Hij is hoog verheven,
heeft ros en ruiter gestort in de zee.

De volkeren hoorden het en beefden.
Angst overviel Palestina's bewoners.
Edoms vorsten verbijsterde schrik.
Beven greep die van Moaab aan,
den Kanaänieten verbazing.

Zoo is uw volk doorgegaan, Jahwè,
zoo is doorgegaan het volk, dat Gij U verwierft!
Gij zult het planten op den berg uwer erve,
de plaats, die Gij tot uw woning hebt gemaakt,
het heiligdom, Jahwè, door uw handen gesterkt.....
Jahwè zal regeeren, immer en eeuwig!

‘Dat is het lied van Mosjè, dat door zijn profetie de geboorteure van ons volk verbindt met de ure, dat de Schechina in mijn tempel neerdaalde.’

‘Hoort nu het lied van Dawied, dat den Sjinaj met dat ontzaglijk oogenblik verbindt.’

God staat op, zijn vijanden verstuiven.
Zijn haters vluchten voor zijn aangezicht.
Als rook verdwijnt voor den wind,
als was versmelt voor het vuur,
zoo vergaan ze voor het aangezicht Jahwès.
Voor zijn aangezicht juichen de rechtvaardigen.
Ze verblijden zich jubelend voor God.

Zingt Jahwè, lofzingt zijn Naam!
Baant Hem een weg, Die rijdt door de steppe!
Jah is zijn Naam, jubelt voor Hem!
Hij, Vader der weezen, der weduwen Rechter.
God, uit de woonstee zijner Heiligheid,
geeft zwervers een thuis, gevangenen de vrijheid,
maar weerspannigen verteert de woestijn.

Jahwè, toen Gij uittoogt voor uw volk,
toen Gij daar henentraadt door de woestijn,
dreunde de aarde, dropen de hemelen,
trilde de Sjinaj voor het aangezicht Jahwès,
des Gods van Jisraëel!

Milde gaven, o God, deedt Gij dalen;
uw kudde legerde zich veilig daarbij.
Uw goedheid verzorgde die ellendigen.

Toen deed God een heilsmare weerklinken:
Trekt op, trekt uit, blijft niet achter in de perken!
De koningen der heirscharen vluchten, vluchten!
De huisvrouwen deelen den buit:
duivenveeren met zilvertint,
vleugels met roodgouden glansen!

Als de almachtige bevel door zijn boden gaf,
waarom, Salmon, beschimptet gij Sioon?

Gij veelkoppige bergen, bergen Basjaans,
wat bliktet in afgunst gij neer,
op dien Jahwè koos tot zijn eeuwige woning?

Myriaden zijn Gods wagens, immer nieuwe duizenden.....
Jahwè komt van den Sjinaj tot zijn heiligdom!
Dan vaart Gij op naar de hoogte. De gevangenis gevangen!
Gods gaven uitgestort over het menschdom!
Zelfs weerspannigen wonend bij God!

Geloofd zij God! Van dag tot dag zal Hij ons dragen!
Die God is onze zaligheid, - een God van volkomene zaligheid!
Bij Jahwè, bij Jahwè zijn uitkomsten tegen den dood!
God verplettert den harden kop,
van wie daarheen gaan, trots op hun schuld.
Jahwè heeft gezegd: uit den ijzeroven doe Ik u keeren,
Ik doe keeren u door de diepten der zee,
opdat uw voet, ja de tong uwer honden
in het bloed uwer haters zich bade!

Aanschouwt den feestgang Jahwès,
den feestgang mijns Gods, mijns Konings in het Heiligdom!
De zangers vóór, de speellieden achter,
tusschen hen tamboerijnende maagden!
In gemeenschapskooren prijst Jahwè,
gij, die zijt uit de welbron Jisraëels!
Benjamien, de kleinste, hun eerste heerscher,
de vorsten van Jehoeda in scharen,
van Zaboeloon, van Naftali!
Uw God heeft u sterkte gegeven!
Sterk, o God, wat Gij aan ons gewrocht hebt!
Om uws tempels wil te Jeroesjaleem
zullen de koningen geschenken U brengen!

Verbreekt als riet het rot der sterken!
Verstrooi de volkeren, die krijg begeeren,
stier- en jongstiervolkeren!

Dat gezanten komen uit Mitzrajiem,
Koesh zal zich haasten, zijn handen
uit te strekken tot God.

Gij koninkrijken der aarde, zingt Gods lof!
Prijst met harpen den Allerhoogste,
die de bovenste hemelen binnenrijdt!
Hoort den stem zijner donders dreunen.
Geeft Jahwè sterkte! Zijn Hoogheid is over Jisraëel,
zijne Majesteit in de bovenste wolken!
o God, geducht uit uw Heiligdom!
De God Jisraëels geeft den volke sterkte en krachten!!
Gelooft zij God!!!

‘In de feiten, in deze twee zangen vermeld, heeft de geschiedenis van Jahwès volk en Openbaring haar hoogste punten bereikt. Vereenigd met het Rijkslied en mijn scheppingshymne, doen zij de schoonste glansen stralen van het licht van Jahwès genaderaad over de verlossing en verheerlijking van zijn schepping.’

‘En het geheim en de sleutel van dat alles is de schotel van het Pascha, dat wij vieren, is het afstootend gerecht van dat geslachte lam.’

‘o Koning, dat uwe majesteit ons dat verklare,’ sprak de oude Jonas bevend.’

‘Het geheim der schepping, zooals we haar waarnemen, is de zonde.’

‘Wel zien we om ons heen veel gebeuren en we ontdekken dat ook in ons hart, dat zich als zondig aan ons openbaart, maar daarnaast nog zooveel goeds en schoons, dat de zonde in haar diepste wezen verborgen houdt.’

‘Daarom gelooven de volkeren niet in de zonde, zien ze er het ware karakter niet van, beseffen ze niet, dat Jahwès toorn zonder verlossing en verzoening, hun eeuwig voor zich uit zal drijven en nimmermeer rust laten door de eindelooze diepten der buitenste duisternis.’

‘Het machtigste rijk der aarde, waar Jahwès Openbaring haar schijnsel niet geeft, Egypte, wijst ons Pascha aan als het huis der zonde, waar het gedeesemde brood wordt gegeten, het brood

des bederfs. - Uit dat huis voert Jahwè zijn geroepenen tot de verlossing naar den Sjinaj en daar leert Hij hen, wat de zonde is.' 'De sleutel tot de verlossing van die zonde nu is Masjiaach, die haar straf door Jahwè op zijn schouders zag gelegd en daarom den dood der verschrikking van zijn toorn tegen haar zal dragen. - Hoe is ons nog niet geopenbaard, maar dat zijn dood er de eisch van zal zijn, predikt ons het Paaschlam en elk offer.'

'Daardoor was er redding van ons volk uit Egypte en de zee. Daardoor was er genadelicht op den Sjinaj. Daardoor was het land der ruste voor hen bereid met Jahwès woning in hun midden.'

'Zonder Masjiaach's verzoenenden offerdood zouden die hymnen nooit hebben weerklonken!'

'O mijn vriend en vorst, wij danken uwe majesteit, dat wij in de verheven rust van deze plaats en dit uur het Pascha mochten vieren, en voor den glans van uw wijsheid, die hierbinnen de sneeuwtoppen van Jahwès genaderaad verheerlijkt als daarbuiten die der maan de witte toppen van den Libanoon.'

Een glimlach en hoofdknik des konings dankte den vriend voor zijn schoone woorden.

'En opdat wij nu alle thoroot vervullen, laat ons alles, wat er rest van ons Paaschoffer overgeven aan de vlammen, opdat geen verderf dit heilige aanrake,' sprak de koning.

Toen stond hij op.

Jonas nam opnieuw den gouden schotel en volgde. Anna trad vooruit, om de deuren voor des konings majesteit te openen. - Achter hen de anderen.

Zoo was de eerste viering van het Pascha op den Dawiedsburcht na de terugneming in den hemel van het tweede Paradijs.....

Rustig schoven de zomermaanden voorbij voor het viertal op den burcht.

De koning uitte zich slechts over het gebeuren van den dag, vriendelijk en met belangstelling kennis nemend van aller zich bevinden. - Van den gang van zaken in Jeroesjaleem hielden brieven van Elichoref hem op de hoogte; een enkele maal een van Eliaab of den kroonprins. - Ook van Nofernere ontving hij van tijd tot tijd verzoeken, haar kondschap te doen van zijn gezondheids-

toestand en hem te klagen, hoe zij nu begreep de smart der eenzaamheid van Abisjag.....

Met Zaboed verwerkte hij de zendingen van planten en dieren uit alle oorden des rijks en arbeidde hij voort aan zijn bijschriften en liederen, welker tal en omvang steeds toenam. De Spreukenbundel had hij afgesloten. - Wat zich aan mesjaliem den laatsten tijd nog in hem openbaarde, gevoelde hij als van ander karakter. En op zijn wandelingen, alleen of in gezelschap der zijnen, waren zijn liefste gesprekken over de wonderen van Gods scheppingsalmacht in de planten- en dierenwereld.

Overigens, - ver strekten die wandelingen zich niet meer uit. Een enkele maal nog tot de rotsenrotonde met haar reuzenpijnen, - maar stijgende of dalende wegen werden gemeden om de inspanning, die zij vergden.

Abisjags gangen buiten den burcht bleven vrijwel beperkt tot den naasten omtrek. Een enkele maal bracht zij het nog tot de plaats, waar het Sjir werd gespeeld, wijl zij het derwaarts gaan in een draagkoets wilde overlaten aan ouden van dagen als de koninginmoeder uit het spel, wanneer dat het volgend voorjaar opnieuw zou worden gespeeld, had ze glimlachend gezegd. - Overigens, als hitte en koude het toelieten, zat zij gaarne op de plek, waar eens de hinde haar schuwheid voor het zalig koningspaar bijna had overwonnen.

Daar, als Boeni bij haar zat, altijd weer de verrukkingen van die eerste weken herdenken, - dat was haar hoogste genot, het hoogste, dat haar afnemende krachten nog konden dragen, hoewel de vermoeienis van het spreken het vaak in stil gepeins deed overgaan, haar oogen zich sloten en een zalige glimlach haar stil geluk vertolkte. Het viel Boeni dan telkens weer op, hoe dat lieve gelaat zich verkleinde en verfijnde en nog scherper dan vroeger haar eenvoud, berusting en Godsvrucht weerspiegelde.

‘Kind,’ had ze eens gezegd, ‘als hij de volheid van zijn persoon en liefde had gegeven, zou ik reeds nu niet meer in het land der levenden zijn.’ -

Aan Boeni's arm wandelde ze dan terug naar den burcht en vielen de twintig treden der torentrap naar de ronde zaal haar zwaar. - Toch wist Araam Sinn's wetenschap en chokma niets voor te schrijven, dan krachtige voeding, een beker Libanoonwijn en rust.

Maar die rust juist - en dat was het gevaar van haar toestand, - moest telkens wijken voor geluksextase. Hij immers was tot haar weergekeerd!.....

In zijn gemoedsleven was meer deining dan rust. De witgekuifde wintergolven der Groote Zee daar diep beneden, waren meer zijn beeld dan haar spiegelvlak bij zomerstilte.

Op zulk een winterdag wandelde hij alleen den weg naar het noorden. Soms deden de zware wester windvlagen den op zijn schouders neerhangenden hoofddoek wild zwieren of sloegen de panden zijner wollen siemla om zijn beenen en bemoeilijkten het gaan of wierpen ze op met hun kouden adem.

De scheepvaart stond stil. De waterweg tusschen Sidoon en Soor lag verlaten. Het kreupelhout ratelde met zijn dorre eikeblaren. In het hoogere geboomte ruischten de takken. Donkere wolken, waarover een enkele maal een rosse vuurgloed lichtte, schoven langzaam op van den horizon.

‘Zoon van Dawied, waartoe zijt gij vervallen!’ sprak hij hoorbaar. ‘Mijn vader, in u overheerschte ootmoedige vroomheid, kinderlijke toewijding aan den dienst Jahwès. Eigenlijk waart ge geheel een kind, als de nood des rijks den held niet in u opwekte. - En immer brandde onverflauwd de liefde Jahwès in uw ziel. Haar vlammen waren psalmen. Haar smarten werden lied. - Man naar Gods harte’.....

‘Maar ook vlammen van zinlijkheid sloegen op uit uw zondaarsziel. Mijn moeder kende uw avondwandelingen op het paleisdak. En het was weer de vrouw, die de verzoeking schiep, haar lichaamsschoon ontblootend. Zinlijkheid, door hoogmoed voortgestuwd. Van vrouw des dienaars koningsvrouwe worden! - Dat bracht u ten val. Bathsjeba, de weelderige’.....

‘Geef den vrouwen uw vermogen niet’..... Uw berouw kwam te laat, moeder. Het kind in uw schoot kon zijn lot niet ontwijken. Het waren uw hoogmoed en zinlijkheid, die de heerschappij erlangden in zijn hart, langzaam haar overwinning voorbereidend.’

‘Ook op den weg der schaduwen vond uw hoogmoed geen bevrediging.’

‘Mijn huwlijk met de Sjoenemietische tegenwerken door een opnieuw door hoogmoed bezielde zonde: vrouwenlist en leugen. Maar

mijn gang naar de Mitzrajiemietische koningsdochter, - dien juichtet ge toe.'

'Toch heeft uw persoon mij niet beïnvloed. Daarvoor was ze te klein. Maar de krachten die mijn weefsel in uw schoot wrochten, schiepen banen, waarlangs mijn eigen leven langzaam maar zeker zijn lot heeft gestuwd.'

'Die drongen in de richting der verwaarloozing van mijn schaduwhuwlijk. Kort was zijn schittering, lang zijn nacht. Hoe lang zal zijn opnieuw ontwaakte schemering nog duren?'

'Toen kwam mijn wereldstaatkunde: glorie en macht!'

'Voor het ideaal der schepping immer milder veelvrouwendom.' 'Uit de gehandhaafde gedachte der schaduwenwereld, zou Jahwè alle heil van mijn wereldstaatkunde hebben doen voortvloeien'..... 'Maar door wereldglans verlokt, heb ik gegrepen naar de werkelijkheid, die mijn oogen zagen.'

'Het was de erfenis uwer hoogmoed, moeder, die mij dreef. - Ik zou het doen, niet God.'

'Dat bracht mij als grootkoningsattribuut ook het onbegrensd vermenigvuldigde huwlijk - en met den wereldglans zijner vrouwen den dienst der godes van Sidoon.'

'Zij werd mijn val.'

'Jaäqoob, vader, ook gij wildet de bestiering van uw lot uit Jahwès handen nemen. - Dat bracht u Pnoeël, mij levensverbreking. - Gij hadt gelijk, Achia!'

'o IJdelheid van mijn eindeloos spel in die vrouwenwereld! Onmetelijke waarde van het Rijk van Masjiaach. - Met Jahwès Wijsheid gevoede ziel, met zijn Goddelijk licht bestraalde geest, hoe kon uw keuze zoo jammerlijk falen..... Al die zinlijke vreugdemomenten, waardeloos of erger zijn ze tegenover de vreeze Jahwès met haar onvergankelijk heil, al hun ijdele liefde tegenover de Liefde Gods'.....

'En toch, jaar in jaar uit heb ik haar verwaarloosd voor een zoeken en uitputtend genieten mijner zinnen met al de kracht van lichaam en geest. De waarschuwing Jahwès met de Sidonische aan mijn zijde en de stemmen van het verleden bij den Sjinaj, ze waren buiten staat, mij tot omkeer te brengen.'

'Tot het onbewaakte oogenblik kwam, dat de spanning dier eindeloos gevoede zonde sterk werd als een stormvlaag, die de vlam

der bezinning op Gods geboden plotseling neersloeg en bluschte.' 'o IJdelheid van alle zingenot!'

'Vreest God en houdt zijne geboden!'

'Bij mijn vader één plotseling doorbreken van de zonde.'

'Bij mij een leven in de zonde.'

'Dat maakte het schaduwenparadijs bij hem nog redbaar.'

'Bij mij..... niet meer.'

'Keten des heils, die mij bindt aan Jahwès Raad, - indien gij breken kondet'.....

De hooge dennen der rotsenrotonde ruischten geheimzinnig van afgodische stemmingen der Kanaänietische volkeren. Een nauwlijks hoorbare donderstem drong tot hier door over de wateren der Groote Zee.

Hij stond tegenover het graf van Achia. De naam was gehouwen in den rotswand boven een met cement omlijst vierkant, - de sluitsteen.

'Nataan's dood verhaast door mijn wereldstaatkunde. De uwe, mijn stuursche vriend, eveneens?'

'"Daar voor hem te staan, dien ik innig liefhad om zijns vaders wil en om hemzelf..... en dat met een boodschap Jahwès, die geen uitkomst meer bood..... Jahwè alleen weet, hoe het mijn hart heeft verscheurd. - Sjalomo, diep vereerde vorst en vriend"'.....

'Zoo waren zijn laatste woorden over mij. - Achter die wrangheid zooveel zoetheid, achter die norschheid zooveel liefde'.....

Even verder een tweeden, grooteren steen, de koningsgroeve.

'Daar wacht de spelonk des doods haar, die vijf en dertig jaar op mijn terugkomst wachtte. Hoe lang nog, tot de krachten, die haar lijden spaarde, door onmetelijke vreugde worden verteerd?'.....

'Dat is dan het derde slachtoffer der liefde van den Masjiaach-Minnaarschaduw'.....

'Zijn liefde voor zijn Bruid, zijn Volk zou ik doen schouwen'..... 'Wat ik te schouwen gaf, was liefde tot eigen glorie. En de liefde tot mijn volk keerde ook als eigen glorie tot mij weer.' -

'Was ze er dan niet?' -

'Jahwè, Gij weet het! - Maar ze lag in de banden mijner zonde geboeid. Daarom was het einde - het verloren tweede Paradijs.'

‘Zone Gods, als Gij bemint als ik - gaat ook het derde Paradijs verloren’.....

Hij wendde zich om. De grijze muurblokken der rotsenstad kleurden scherp tegen de donkerblauwe wateren.

‘Ook gij tot uw volkeren verzameld, oude melek-chakaam-socheer, - vriend mijns vaders en de mijne.’

‘Hartstochtlooze dienaar van de hartstochtelijkste aller afgodendiensten. Ashstarte der Sidoniërs, godes van het vervloekte spel met de geslachtelijkheid!’

‘En een priesteres van dat spel zondt ge als uw schoonste geschenk aan uw broeder op den troon van Jeroesjaleem, bode van den Sataan’.....

‘En haar eigen geschenk bracht dien troon aan het wankelen en verbrak Jeroesjaleem's hoogste heil’.....

‘Ammiza..... lieveling!’

X. Nog eenmaal het rijkslied

Reeds vroeg in het voorjaar, het tweede van hun verblijf op den Dawiedsburcht, hadden Zaboed en Boeni brieven geschreven aan Machazioth en Abida over de voorbereiding der opvoering van het Sjir. Die brieven waren de samenvatting der gesprekken, die de vier burchtbewoners voerden, reeds van begin tebeet af, als de sneeuwstormen nog raasden om tinne en toren. Lachend had men zich 's konings bezwaren herinnerd, die hij in den vorm van diepzinnige vragen had geuit, toen enkele jaren geleden de uitvoering te Etaam voor koningin Maqueda had plaats gehad. Die opvoering moest om den tijd van haar bezoek in Tammoez vallen, de maand, waarin de zomer haar hoogtij viert. Dat kwam ten goede aan het gebrek aan overeenstemming tusschen den leeftijd van held en heldin en de vroege levenslente der voorgestelde personen, zoodat men het niet had bemerkt.

Hier zou het na de voorbijgegane jaren nog sterker worden gevoeld. Maar Abisjag - en zij mocht beslissen - stelde het op hoogen prijs, dat het reeds de vijftig naderend Rijkszangmeesterpaar ook ditmaal weer de hoofdrollen zou vervullen. Ze kon het zich niet anders voorstellen. De rijpe leeftijd der spelers door haar verbeelding in jeugd te veranderen zou haar minder moeilijk vallen, dan zich aan te passen aan persoon en voordracht van jeugdige vervangers.

Het was toen ook, dat de koning had gevraagd, wie een gebrek had gevonden in het eerste deel, de inleiding van het Lied. - Achia had daarop de tegenvraag gesteld: Is het mogelijk, dat een gebrek wordt gevonden in de schaduw van des Middelaars hoogste scheppingswerk?

En de koning had geantwoord, dat hij er toe neigde, die vraag bevestigend te beantwoorden, omdat het door zondige menschen was voortgebracht. - Maar om ze te ontwijken, had hij de zijne

aldus gewijzigd: Wie heeft bemerkt, waar het Lied een gebrek *schijnt* te hebben.

Machazioth en Abida, de spelers toen - en koningin Abisjag, de mededichteres, thans - konden de vraag niet oplossen.

En als toen Abida, riep thans Abisjag uit: ‘Zeg het mij toch!’ Het antwoord luidde toen als thans: De Goddelijke Chookma heeft de taak der zoekende liefde op den man gelegd, niet op de vrouw. - In de inleiding van het Sjir is het omgekeerd. Van de vrouw gaat er de meeste kracht uit, om tot de wederzijdsche erkenning te komen.

Toen herhaalde de koning zijn vraag van voorheen: ‘Waarom is dat hier geen gebrek?’

En toen Abisjag ook daarop het antwoord niet kon vinden: ‘De zoekende kracht van den Bruidegom der schepping had reeds gewerkt in het Besluit van voor de schepping. In het Lied is de werking dier Goddelijke Verlossing in de ziel der Bruid reeds begonnen, eer ze er weet van had en gaat zij klagen en vragen om haar Bruidegom, zonder wien ze verloren is.’

Hoe genoot Abisjag in het zich weer verdiepen met hem en de twee dierbaren in de stoffen, die zoo het middelpunt van haar aardsch en hemelsch bezit uitmaakten en bitterheid, dat zij eerst nu genoot, wat anderen, die er minder recht op hadden, vóór haar hadden genoten..... kwam in haar ziel niet op.

Zal Thamaar worden gevraagd, mee te komen?

Och, ze was pas in Jeroesjaleem terug. - Nu weer die lange tocht? En dan al die versche herinneringen aan haar verlies en de schouwplaats zoo dicht bij haar graf.....

Loema en zijn Irhoelene mochten niet worden vergeten. Om wat ieder licht vergat, zou hij denken.

Zaboed zou de rol van inleider, tot nog toe steeds door Achia vervuld, op zich nemen.

En zoo wachtte men op de komst der oude vrienden en vriendinnen, op die der prinsessen, der zangers en speellieden, en der oude onmisbare draagkoets van Bathsjeba.....

Toen in de eerste Nisaandagen ze kwamen, had Boeni de rol der gastvrouwe op zich genomen, opdat Abisjag zich zou kunnen ontzien. Slechts met mate nam ze deel aan de overigens zoo heerlijke

ontroeringen van het weerzien, want de vermoeienissen, die de opvoering zelf van haar zou vergen, moesten haar manen tot zuinig beheer van haar krachten.

Eigenlijk zou de opvoering van het Sjir thans niet zijn een opvoering als Rijkslied, maar als het liefste monument uit koningin Abisjag's leven. - Daarom waren koningin Nofernere, de kroonprins, de hoofdofficieren en de stamhoofden, gouwleiders en domeinbeheerders niet genoodigd. Slechts die der koningsvrouwe als vrienden en vriendinnen het naast stonden en de bij het spel onmisbaren.

Dat onthield aan de uitvoerders de bezieling van een groot getal aanzienlijken als toeschouwers, maar ze zouden die terug erlangen door hun liefde voor koningin Abisjag.

Toen de morgen van den vierden Nisaan was aangebroken, hadden Loema, Zaboed, de drie opperzangmeesters en de beide rijkszangmeesters zich reeds vroeg naar de plaats der uitvoering begeven met de zangers en de bespelers der instrumenten en de bejaarde prinsessen, die weer als Jeroesjaleemsche staatsdochters zouden meespelen.

't Was, of de natuur nog eenmaal meewerkte tot de heerlijkheid van het tweede Paradijs.

De lentezon steeg onbeneveld op in het heldere blauw. Aan de dennenwouden op de bergtoppen dreven nog melkwitte wolkenflarden, verdichte morgennevels. De zwarte, blauwe en rosse tinten van het gesteente spraken duidelijk haar taal. De horizon der Groote Zee was een scherpe lijn. De plantenwereld met kleur en geur bekoorde oog en reuk.

De wandeling naar de plaats der opvoering, een half uur lang, was een heerlijke voorbereiding op het spel. Het was Abisjag alles als een eenheid met de eerste maal, dat het hier was gespeeld.

De vergezichten als toen in dit bergparadijs Jahwès.

In het Oosten de hooge ruggen van Antilibanoon en Chermoon en daartusschen de zacht glooiende heuvels, die Coele-Syrië verdeelden in de stroomgebieden van Litani en Jardeen. Golvende akkers met nog late ploegers en zaaiers, dennewouden, dorpjes in olijvengroen.

In het Westen de Groote Zee.

Van den kam van het gebergte kleinere ruggen en toppen, zich stortend naar omlaag, naar de kust. De grauwe muren van Sidoon

en Soor met het grijs groene watervlak der zee. Witte vlekjes daarop, zeilen der Sidonische schepen.

In het Noorden de trotsche, ruige Richaangroepen, zwart en groen, - en sneeuw op hun kruinen, - het gebied der wandeltochten met hem, die eerste weken.....

Naar het terrein van het spel kronkelt het pad over effen grasvelden, waar hier en daar de rots doorheen breekt. Grasvelden met anemonen, met irissen en liliaceeën van verscheiden naam en kleur. Sjosjanniem, rood als vrouwenlippen, geurig als vrouwengewaad, de bloem hunner liefde, verheerlijkt in het Sjir.

Het geboomte was al die jaren door ten behoeve van het uitzicht dun gehouden, altijd voorbereid op herhaling van het spel..... De eiken met het doorschijnend geelbruin van hun jonge loof. De amandel met reeds groen blad en roode takken. Walnoten, ahornen, platanen in dosch van het eerste loover, maakten van het zonnegoud groene schemering. Hier en daar een storax met zijn sterk geurende bloemen. Nog niet bloeiende granaten met als agaat blinkend gebladerte, dat de bloesem voorafgaat, met zijn vrucht ook in het Sjir gedacht als beeld van de slapen der Bruid.....

De westewind van de kustvlakte klom zacht naar boven en bracht in de plooien van zijn vochtig kleed de duizendbloemengeur mee omhoog van alle heuvels, uit alle dalen.

o, Dat alles was haar geen nieuwe beleving, slechts herinnering..... En hier weer het vroolijk klaterende bergbeekje, dat met zijn grijze golfjes op rotsblokken brekend, den effen, langzaam stijgenden weg ontmoette, met zilverschuim overdekt.

‘Nu zijn we niet ver meer van de plaats onzer bestemming,’ sprak ze, moe van de wandeling, maar meer nog van de aandoeningen der herinnering.

Zaboed en Loema, die den kleinen stoet hoorden aankomen, begaven zich hem tegemoet. Ze bogen zich op één knie voor de grijze herderin-bruid en den herder-bruidegom, gesierd met herdergewaad en krans.

Het eerste was, de bruid te geleiden naar een leunstoel met kussens en lichte, warme dekens tegen de ochtendfrischte der lente.

De koning ging nog even met zijn grooten het terrein van het spel rond.

Langs den niet te steilen heuvel, van waarachter de beek, die de

wandelaars reeds ontmoetten, den weg sneed, waarlangs ze gekomen waren, stroomde hij om den heuvel heen en verdween dan iets verder in donker woudgebied. Geheel rechts, door heestergewas gedeeltelijk aan het oog onttrokken, was een metselwerk verrezen, dat een viertal torens en een poort van Sioon's veste verving. Links was een - eveneens gemetselde - tuinmuur gebouwd, waarin een deur met tralievenster. Daartusschen de onmisbare zodenbank onder de spreidige takken van een ouden terebinth. Waar de beek van achter den heuvel verscheen èn een honderd pas lager, was ze door een houten plankier overbrugd. - Het zuidelijkste leidde de komenden uit de 'steppe' het terrein van het spel binnen. Het noordelijke stond toe, het terrein te verlaten, aan hen wier rol eindigde.

Tusschen de beide bruggen, aan de voorzijde der beek, lag een hoog en laag heesterbosch, waarachter zangers en muzikanten verborgen waren. Tegenover de zodenbank het bankentheater der toeschouwers, waarvan er thans slechts drie waren geplaatst. Daarachter was een partij van hoog opgaand hout, in welks achterzijde, verscholen tusschen kreupelbosch, wat aan spijs en drank noodig was, een verborgen plaats had gevonden.

Ook nu weer bleek het terrein hier het meest geschikt van alle drie, waar het was gespeeld.

Intusschen hadden de aanwezigen zich rondom de vorstelijke persosen gegroepeerd. Dan traden Machazioth en Abida naar voren en bogen zich diep voor het koningspaar.

'Gegroet, lieve vrienden,' sprak de koning. 'We zijn blij, u heden nog eens in uw reeds zoo vaak vervulde rol te zien optreden.'

Abisjag stak de hand uit naar Abida. 'Al zijn de spelende herder en herderin niet jong meer, de luisterende zijn het evenmin. Ik verlang zeer, ons lied nog eens van u beiden te hooren, - misschien voor het laatst,' sprak ze met innemenden glimlach.

'Het verheugt ons beiden zeer, het nog eens voor uwe majesteiten te zingen. Misschien is het ook voor ons de laatste maal, want het wordt tijd, het over te geven aan jonger talenten.'

'Maar de onverwelkelijke lauwer, de uitvoering van het Rijkslied op eenmaal op haar hoogste peil te hebben gebracht, is verzinnebeeld in de zilveren kransen om uw kruinen, en - onsterfelijk,' sprak de koning.

Glimlachend bogen zich zij, wien dat gold.

De luisterenden zetten zich naast en achter het koningspaar.

Loema blies het zilveren signaal tot den aanvang der plechtigheid. Dan trad Zaboed op het spreekgestoelte met een rol in zijn hand. ‘Onze beminde koning Sjalomo en koningin Abisjag - in de gunste Jahwès vrede, geluk en eeuwig leven.’

‘Bij de laatste opvoering van het Rijkslied aan deze plaats heeft de koning Sjalomo goed gevonden, dat aan die opvoering steeds vooraf zou gaan de voordracht van zijn Scheppingsprofetie, ontvangen in het derde jaar zijner regeering.’

Onder het spreken dier woorden waren getreden tot voor des konings zetel de één en twintig zonen der drie groote opperzangmeesters van Dawied in witte meïels en met lentebloemen gekranst, hun instrumenten in kleurige bandelieren dragend voor de borst. Een fijn geoefend unisono der geschoolde zangers hief aan, forsch en hel:

> Roept de Wijsheid niet overluid
> en laat het verstand zijn stem niet weerschallen?

Toen, als bazuingeluid in den morgen:

> Jahwè schiep mij als eersteling zijner wegen,
> als Eerste zijner werken, die de eeuwen deden ontwaken.

Dan krachtig en breed:

> Van eeuwigheid ben Ik, van den oorsprong der aarde.
> Als de oceanen nog niet waren, werd Ik geboren,
> vóór het wellen der bronnen, zwaar van water.

De stemmen der zangers hadden diep getrild.

Forsch en breed vervolgden ze:

> Vóór de bergen werden gegrondvest,
> eer dan de heuvelen, werd Ik geboren.

Met middelmatige kracht besloten ze:

> Eer Hij land en velden schiep
> en het groene kleed der donkere aarde.

Dan zwegen ze een oogenblik. - Zacht begonnen snaren te tokkelen, om iets van een spelend kind weer te geven in woord en zang en spel. Toch met nadruk en volheid van toon:

> Ik was tegenwoordig toen Hij de hemelen bouwde,
> als Hij den horizon cirkelde over het oceaanvlak.
> Als Hij de wolken daarboven bevestigde
> en de bronnen van den oceaan sterk maakte.
> Toen Hij de zee haar perken stelde,
> opdat de wateren naar zijn bevel zich droegen,
> toen Hij de grondvesten der aarde vastzette,

Passievol, teer en speelsch vervolgde het wonderbare lied, dat de eeuwigheid opende:

> Toen was Ik als zijn Lieveling aan zijn zijde
> en vol verrukking, dag aan dag, speelde Ik voor zijn aangezicht,
> speelde Ik in de wereld zijner schepping
> en vermaakte Mij met zijn menschenkinderen.

Dan het breede, rustige slot:

> Nu dan, kinderen, hoort naar Mij,
> want zalig zijn ze die mijne wegen bewaren.
> Allen, die Mij haten, hebben den dood lief.

De zangers traden achteruit, Zaboed hernam het woord.

‘Bij het openen der Wijsheidsschool in Sioon in het zesde jaar zijner regeering, nadat hij deze profetie nog eens had voorgelezen, sprak de koning:’

‘Wij zien, mijne vrienden, als wij deze woorden hooren, de eeuwigheid voor ons openbreken. Jahwès almacht treedt uit haar ontoegankelijk licht en roept een onmetelijke hoeveelheid en verscheidenheid van grondstoffen in het aanzijn, die door onmetelijke krachten over en door elkander worden bewogen.’

‘Dan spreekt Hij tot zijn eeuwigen, beminden Zoon: Formeer in dat alles de schoonheid onzer gedachten.’

‘Met een glimlach van verrukking dankt Hij zijn Vader voor die opdracht.’

‘En de Geest van Vader en Zoon omvangt almachtig die ziedende massa en schoonheid na schoonheid ontluikt, naar Mosjè's schilderingen in den aanvang van zijn eerste boek.’

‘Totdat op den morgen van den zesden dag alles is volbracht, behalve de schepping van den mensch.’

‘Dan keert de Goddelijke Drieheid een wijle in de raadskamer der eeuwigheid terug en wacht de aarde in roerlooze pracht.’

‘Laat ons menschen maken naar ons beeld.’

‘En als ze wederkomt tot haar werk..... worden Adaam en Chawwa tot levende zielen en kennend blikken ze de Heilige Drieheid aan en haar schepping.’

‘Dan wordt ze speelgoed van het Goddelijk Kind.’

‘En in kleurige, geurige zonnedagen en zoele, droomende manenachten groeit dat Kind met de schepping op in spel van ondenkbare verukkingen. In dat spel zweeft de menschelijke geest van het rijk der stoflijke naar dat der onstoflijke dingen, van het rijk der tijdelijke naar dat der eeuwige, van het rijk der kleuren en tinten naar dat der tonen en klanken, - overal de rijkste mogelijkheden voor des menschen denken en aanschouwen, overal de gedachten Gods!’

‘En heel dat spel weerspiegelt zich in de taal. Gods menschen spreken haar met elkander en met Hem. En dat spel, gehuld in een aromenwolk van het zaligst gevoel. En in de ziel, aan de taal beantwoordend, heel de schepping Gods in het onmeetbaar kleine nog eens weerspiegeld.’

‘Maar het allerschoonste in dat schoone heelal is het verschil en de eenheid van het manlijk-vrouwelijke, van geest en gevoel, van God en menschheid, het huwlijk van den Zoon des Vaders in oneindige Goddelijke liefde voor zijn menschheidsbruid.’

‘Daarin schrijdt de Wijsheid van den Vader-Schepper en den Zoon-Formeerder zonneglansend door het zenith der hoogste hemelen en geeft de Vader de Wijsheid als kroondiamant der Schepping eeuwig ten geschenke aan zijn teerbeminden Eenige.’
‘Het dooreenspelen der scheppingskringen wekt het gouden spel der dichtkunst.’

‘Ons Rijkslied speelt dat spel met het hoogste in Gods schepping: het huwlijk, en met het hoogste huwlijk: dat tusschen Masjiaach en de verloste Menschheid als zijn Bruid.’

‘Alzoo sprak de koning Sjalomo in de zaal van Malkizedeq op den eersten tebeet van het zesde jaar zijner regeering te Jeroesjaleem.’ ‘En zie, tijdens de laatste opvoering van het Rijkslied in tegenwoordigheid van koningin Maqueda van Noebia en Koesh heeft de koning een nieuwe lichtstraal doen vallen op het ontstaan van het Rijkslied, toen hij sprak:

‘De Masjiaansche koningen hadden tot roeping, de gangen van den Zoon van God door de eeuwen af te schaduwen.

Hij werd de Wijsheid der schepping.

In zijn werken werd het huwlijk het grootste meesterstuk, omdat het afschaduwt zijn verhouding tot zijn van zonde en dood verloste menschheid.

Dies moest ook het hoogste werk van zijn schaduwdrager als Minnaar het scheppen zijn van een huwlijksbeeld.

Daarvoor moest hij het charisma der dichtkunst bezitten, het vermogen, van den mensch tot scheppen.

En zie, omdat Jahwè zijn vader en hem dat charisma gaf en hun in één persoon de vrouw hunner hoogste liefde toebracht, moest uit den beelddrager van den Masjiaach-Minnaar het hoogste lied des huwlijks zijn oorsprong nemen.

Dat is geschied. Dat is het Sjir ha-sjirim. Dat is ons Rijkslied.

Eeuwig leven geve Jahwè het koninklijk huis en het Rijkslied!

Zaboed begaf zich van de spreekplaats naar zijn zetel naast koningin Abisjag.

Een zacht samenspel van zoete fluittonen en harpgetinkel klonk als smachtend liefdesverlangen op in de stilte van den morgen.

Statig kwam van achter het heesterbosch rechts van de schouwplaats Abida getreden in wit zijden meïel met goudboordsel, een krans van witte veldbloemen in de grijzende haren.

Tegenover het vorstelijk gestoelte bij de zodenbank bleef ze staan. Ze strekte de handen op den rug, hief het hoofd op en deed haar nog gouden stem opklinken in den zonnigen lentemorgen:

> Kus mij met de kussen uws monds!
> Uw minne is beter dan wijn!
> Hoe geuren uw kostlijke zalven!
> Uitgegoten zalf is uw Naam!
> Daarom zoekt u de minne der maagden.

Met de opening van het lied gingen de schatkameren vol gouden herinneringen in Abisjags ziele open. Dawieds tuinen bij de Dalpoort, de kleine Gichoonvijver en het anemonenveld, waarin ze eens op dien tebeetmorgen was geknield in de verschgevallen sneeuw.

Het orkest, onzichtbaar achter het groote heesterbosch, begeleidde de smachtende melodie met fluittonen en een enkele zachte tamboerijnslag.

De stem der zangers zette zich uit, de melodie klom en de begeleiding volgde met forscher fluittonen en herhaalde tactslagen:

> Neem mij mee, neem mij mee, laat ons ijlen!
> Naar uw binnenst vertrek, o mijn koning!
> Daar willen w' ons jubelend verheugen,
> uw liefde den wijn overprijzen!
> Wie zou u, o liefste, niet minnen?

Intusschen was uit de geopende poort der stad een groep vrouwen in kleurige meïels en met gepoederde haren nader gekomen. Om aller mond speelde een laatdunkend lachje. Op eenigen afstand van de zodenbank bleven ze staan. Nieuwsgierig blikten ze naar de schoone zangeres.

Die blikken waren het, die haar eens den blos van schaamte en schrik naar de wangen joegen.

Abida vertolkte dat gevoel met afweer en verzet in haar houding. Ze hief aan:

> Dochters van Jeroesjaleem,
> ik ben veldbruin, maar lieflijk.
> Donker, als der Kedarenen dak,
> zwart als de tenten der Salmeeërs.

In klagend mineur onderlijnden de instrumenten haar gezang.

o Ze wist, haar aanspraak op den koninklijken herder berustte op Goddelijke bestel, maar ze kon tegen de machtspositie der jaloersche staatsdochters niet op.....

Met spottenden blik gingen de vrouwen voorbij en verdwenen om het heesterbosch uit het gezicht.

Verwijtend klonk Abida's zang haar na:

> Ziet mij niet aan, dat ik veldtint draag!

en met klimmende nadruk:

> Zoo trof mij de straal der zonne.

Toen zachter:

> De zonen mijner moeder wroegden tegen mij.
> Ze dwongen den wijngaard mij hoeden.....
> Hoe kon ik die dwangtaak volbrengen?

In Jeroesjaleem de jalouzie der wijdsche staatsdochters, in Sjoeneem de benepen deugzaamheid der broederlijke jalouzie. Wat had ze op den weg naar Jedi's wijn- en olijfgaarden en onder haar vruchtrijk geboomte gestreden en geleden.....

Met zinkende stem droeg Abida die verzen voor. In zwellend mineur van stijgenden weerzin begeleidde het orkest. Met gebogen hoofd en neerhangende armen stond ze daar. Ze wist, wat smart van haar koninklijke vriendin ze vertolkte.

Maar bij de volgende verzen richtte ze zich weer op.

> Zeg toch, gij, dien mijn ziele zoo liefheeft,
> waar weidt gij, waar rust g' in den middag?
> o Maak in het oog uwer vrienden
> uw liefste niet tot een vermomde!

Want dat was wel het allerbitterste, dat, ach, ook hij zich verborgen hield, haar aanspraak op zijn liefde niet heiligde voor elks oog.

In mineur was Abida's zang blijven doorklinken.

Dan, plotseling, klinkt een mannestem, die van achter den heuvel scheen te komen, door geen instrument begeleid:

> Wat vraagt gij. o schoonste der vrouwen!
> En ziet ge het spoor niet der kudden?
> Weid uw vee bij de woning der herders.

Abida had zich omgewend, luisterend in de richting, vanwaar die stem scheen te komen. Was het de zijne? - Dan plotseling keerde ze zich naar rechts: er klonken voetstappen op de beekbrug. - Machazioth in wit-zijden herderskleed, met goud gefestonneerd en een krans van jong eikenloof op de grijzende lokken, trad op

haar toe, met zuivere basstem zingend en een glimlach speelde om zijn mond:

> Bij mijn rossen voor Pharao's wagen,
> mijn vriendinne, ik u vergelijk.
> In een hoofdstel prijken uw wangen
> lieflijk en met paarlen uw hals.

Eindelijk erkenning!

Hij nam haar hoofd tusschen zijn handen en kuste haar op den mond.

> Een hoofdstel van goud laat ik maken
> met beng'lende zilveren klokjes.

Fluiten waren verrukt gaan zingen. Staccato's op de tambourijn trachtten iets van die beng'lende klokjes weer te geven. - Abida had zijn kus beantwoord met glimlachend enkele stappen terug te treden. Zacht en beheerscht klonk haar stem, vergezeld door klank van nablasnaren:

> Als de koning in ring met zijn raden
> zich bezint, geurt mijn nardus omhoog
> als de reuk van een bundelken myrrhe,
> dat tusschen mijn borsten vernacht.
> Als een hennatros uit de gaarden
> van Engedi, lief, zijt ge mij.

Dat waren de uren, als achter de deuren, die hun vertrekken scheiden, zij hem af moest staan aan de staatstaak, maar duur was zijn keus!.....

Toen ze zweeg, hieven de fluiten opnieuw aan, maar sterker, met tactslag van fluiten en cymbels. -

Dan Machazioth met verrukking:

> Gij zijt schoon mijn vriendin, gij zijt schoon!
> Uw oogen als duivenoogen!

En zij, met begeleiding der zelfde instrumenten:

> Ook gij, mijn liefste, zijt schoon!
> Om ons leger sling'ren de loovers;

om de cederen zuilen daarbuiten,
om het veilig balcon onzer slaapstee.

Als met de scherpte van een aquarel zag Abisjag weer voor zich haar geliefde vertrekken van den Dawiedsburcht. De slaap- en sterfkamer van den grooten vriend, waarin ze zooveel onvergetelijke uren had doorgebracht en na zijn heengaan háár vertrek naast de werkkamer van den jongen koning. En op de binnenplaats de gecanuleerde cederen zuilen, door clematis omrankt, die het balcon hunner slaapkamer droegen.

In het benedenvertrek was de onvolkomen eenheid met den vader doorleefd. Daar boven de volkomene met den zoon. Die moesten toch in het Sjir zijn aangeduid?.....

Fluiten en slaginstrumenten barstten los in een korten jubel. Abida verwijderde zich over de brug. - Machazioth's blikken volgden haar, tot ze verdween achter den heuvel. Dan ging hij langzaam denzelfden weg.

Loema trad op de spreekplaats en verzocht de vorstelijke personen met alle toeschouwers, thans het terrein van het spel te verlaten. In den middag zouden er wijzigingen worden aangebracht, noodig voor de voortzetting van het spel. Een uur voor zonsondergang zou bekkenslag op het plein aangeven, wanneer het spel zou worden voortgezet. In naam van het koningspaar noodigde hij nu alle aanwezigen tot een koud maal in het dennenbosch achter den heuvel.

Wie den heuvel omliep, kwam in een oord van ontroerende schoonheid.

Een iets meer dan halve cirkel van vrijwel loodrechte rotsen omringde er een effen grond met ongeveer honderdvijftig dennen van vijftig tot zestig ellen hoog. Hun kaarsrechte, ranke stammen waren vanaf manshoogte van den grond omringd van naaldlooze, doode takken. Eerst te halver hoogte begonnen de met naalden bekleede, maar tot aan den top bleef hun loof dun. De dag gaf in die wondere hal een geheimzinnige schemering. Het paars en bruin der stammen, het grauw van naalden en takken, het rood der rotsen en het gelig tapijt van naalden en zand ontbrandden in het zonnelicht tot een monotone melodie van tinten, aangrijpend door de hoogte der

boomen en de nevelige stilte rondom hun loodrechte stammen.

Tusschen rotswand en boomen was een breede, open baan met geelbruine naalden bestrooid. Daar stonden van afstand tot afstand schragentafels met damast gedekt en door lage banken geflankeerd. - Aan de middelste twee stoelen voor de vorstelijke personen.

Loema geleidde hen derwaarts. Tegenover hen mochten Machazioth en Abida plaats nemen. Rechts van de koningin Zaboed en Boeni, links van den koning Loema en Irhoelene. Nog was aan deze tafel plaats voor de drie opperzangmeesters, de oudste zonen der overleden groote ternare en hun overige zonen, die het koor hadden geleid, dat's konings scheppingsprofetie had gezongen. De oudste prinsessen en prinsen bezetten de andere plaatsen. Aan de overige tafels was het vrij, zich neer te zetten, waar plaats was.

Men prees in vroolijke gesprekken den stralenden nisaandag met het zachte westewindje, maar vreesde nog wel avondlijke afkoeling. Machazioth en Abida oogstten 's konings lof voor de nog krachtige voordracht hunner rollen en de drie opperzangmeesters voor de sterke leiding van koor en orkest, hun broeders voor het prachtig gezang der Scheppingsprofetie. En ten slotte de bejaarde prinsessen, die zijn gemalin als jaloersche staatsdochters nog eens weer naar hartelust geplaagd hadden. -

Dat gaf een vroolijk oogenblik.

Toen de maaltijd gebruikt was, stond de koning op van zijn zetel, wat het teeken was van een zich ondereen mengen van het geheele gezelschap. Telkens had Abisjag nog treffende aanspraken van oude vrienden en vriendinnen, die haar verzekerden van liefde en trouw en eenigszins onrustig naar haar welstand vroegen.

Men wandelde, zat neder op gras- en bloemenkleed, laafde zich aan drank of vruchtenkoeken, lachte en sprak - tot Loema's hoorn terug riep naar de schouwplaats. - Abisjag had een wijle vergeten, dat Jeroesjaleem verloren was.....

De zoete geuren van den lenteavond, de glans der gele zonnestralen op het jonge loover verrukten Abisjag.

Leunend op den arm van haar grooten vriend, zocht ze haar zitplaats weer op. Langzaam vulden zich weer de banken van het kleine amphitheater. Wie vreesden voor de snelle afkoeling van

den lauwen lentedag in de eerste uren van den nacht, hadden wollen siemlah's omgeslagen en Boeni had haar koninklijken schoonbroeder gevraagd, of het niet wenschelijk zou zijn, de nieuwe draagkoets van den burcht te ontbieden voor den terugweg na het spel.

Daar kwam Abida aangetreden van rechts, van achter het heesterbosch en bleef staan voor de zodenbank.

Zachte fluiten begonnen melodieus te zingen.

Dan, als in gepeins voor zich starend, zong ze de verzen der zelfgeringschatting:

> Ik ben een bloem der weiden van Sjaroon,
> een verscholen lelie der dalen.

De fluiten neurieden het motief zachtkens voort.

Zelfbewust en kalm kwam Machazioth weer aangetreden van dezelfde plaats. De fluittonen zwollen, enkele cymbels sloegen aan.

> Wat een lelie is onder de doornen,
> zijt gij bij Jeroesjaleems dochters.

Een glimlach bewoog haar trekken. Bij hooge fluittonen waakte op het lied:

> Als een appel de boomen der wouden
> gaat mijn liefst' alle mannen te boven.
> In zijn schaduw begeer ik te droomen,
> zijn vrucht is mij zoet en verkwikkend.

Fluiten met nu en dan trompetten en cymbels namen het lied over. De schoone herdersfiguur ging voorbij, stond nog even stil, luisterend naar de zich herhalende fluitmotieven en verwijderde zich dan over de beek naar den rotsheuvel.

Toen klonk met lichte extase en uitzetting der stem Abida's gezang, terwijl ze het hoofd ophief:

> Hij heeft mij gevoerd naar een wijnhuis,
> dat zijn liefdesbanier overgolfde.

Dat wijnhuis, symbool der vreugde, waarmee één van Gods heer-

lijkste gaven aan den mensch het hart verheugt, dat was zijn liefde, dat was het leven, door zijn liefdesbanier overgolfd.

Trompet en cymbel vervingen even melodie en begeleiding.

Daar verscheen weer van rechts uit de stadspoort de vrouwengroep, als om met nieuwsgierigen tegenzin kennis te nemen van de droomen dier wondere figuur, die rechten op de liefde van den jongen koning wilde doen gelden en toch geen staatsdochter was, als zij.

Maar haar liefde was thans zoo sterk, dat ze er tegenin jubelde:

> o Spijs mij met brood van rozijnen,
> laat appeldrank mij verkwikken;
> mijn liefde maakt krank, ze verteert mij.....

Meerdere instrumenten lieten hun stemmen aanzwellen in disharmonieën. De vrouwen stonden weer glimlachend stil. Maar de disharmonieën verhelderden tot passievolle welluidendheid. Abida's zang werd er uit geboren in trillende extase, - eerst zacht:

> Zijn linkerhand onder mijn hoofd,
> zijn rechter, die mij omarmde.....

dan met een uitbarsting van hartstocht, schel en hoog:

> 'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters
> bij gazellen en hinden der velden,
> stoort die liefde niet in haar genieten.

Abisjags harteklop versnelde. Met benauwende heerlijkheid grepen die woorden haar aan. Het was de voldragen belijdenis van haar liefde!

Krachtig en passievol herhaalde het koor het refrein.

Zij, wien dat gold, schudden het witgepoederde hoofd. Ze verwijderden zich opnieuw, zwijgend, en verdwenen achter donkere heestergroepen.

Als overmand door haar aandoeningen ging Abida achterwaarts naar de zodenbank.

Plotseling klonk een forsch gejubel, als waarmee de herders in het veerijke Gileaad elkander aanroepen.

Op den top van den heuvel stond de koninklijke herder.
Abida sprong op, staarde naar boven, vanwaar het geluid scheen te komen.

Hoor, is dat niet de stem mijns liefsten?

Fluiten en cymbels namen deel in haar ontroering. Ze wendde het hoofd om. Met sprongen als van hert en steenbok snelde de koninklijke herder naar omlaag.

Zie, hij huppelt, hij springt van de bergen
en rent langs de helling der heuv'len
met de snelheid van welpen der herten!

De instrumenten hadden het allegro van het lied bijgehouden en zwegen, toen de held stil stond voor het tralievenster in de deur van den tuinmuur links achter de zodenbank. - Abida uitte haar ontroering in recitatief.

Zie, daar staat hij reeds voor onzen tuinmuur,
Hij tuurt door 't getraliede venster;
hoe blinkt zijn gelaat door de rasters!
Hoor, hij spreekt, hij spreekt tot zijn liefste!

Ze had de laatste woorden nauwlijks geëindigd, toen helder, melodieus en vroolijk zwellend en versnellend, instrumenten tegelijk met des herders zang invielen:

Sta op mijn schoone en kom!
Winterstormen en regens zijn over;
de bloemen bedekken de landen.

Langzamer en zachter vervolgde hij:

De zangtijd genaakt. Hoor het koeren
der tortels van tusschen de takken!

Dan weer krachtiger en levendiger:

De knoppen der vijgen gaan zwellen,
de bloesems der wijnstokken geuren.....
sta op, mijn vriendinne en kom!

Langzaam zich verwijderend en glimlachend omziend, rekte hij die laatste woorden passievol en zoet. Fluiten begeleidden ze, zachtkens verflauwend.

Dan, op een afstand klonk het lokkend door den stillen lenteavond, terwijl de schemering zich snel verdichtte en fluiten langzaam, melodieus en verlangend meezongen:

> Mijn duive in de kloven der steenrots,
> in der steilten verborgene plaatsen,
> laat u zien en uw stemme mij hooren,
> want uw stem en gestalte zijn lieflijk.

In vervoering voor zich starend, ving de schoone herderin die klanken op.

Hem volgen? - Ze kon niet! - Die dagtaak!

> o Schrik, wie vervult dan mijn taak in
> de gaarden, waar vratig gedierte
> den bottenden wijnstok bedreigt en
> de zwellende tros in gevaar brengt!

Disharmonisch, onrustig en zonder oplossing had het orkest haar woorden begeleid.

Dan sprong ze op, beslist, in onberouwelijke keus:

> Ik weet slechts, mijn lief, gij zijt mijne,
> ik de uwe en gij weidt uwe kudden
> in bloemrijke velden der vlakte,
> tot de avondwind waait en de schaduwen
> lengen. O kom, mijn geliefde,
> verlustigen w' ons in den nacht als
> gazellen op geurige bergen.

Hoog en krachtig eerst, maar zachter bij dien ontwakenden avondwind, hadden de instrumenten geklonken, beslist en hartstochtelijk bij het besluit der heldin, haar geliefde te volgen.

Ze was opgestaan, had de deur in den tuinmuur geopend en zijn voetstappen naar de bergweide op de rotsen nageklommen.

Loema nam thans het woord.

‘Majesteiten en allen hier aanwezig, u bidden speellieden en zangers, een wijle uwe schreden te richten naar zuid of noord. Als wij u terug kunnen verwachten, zal bazuinklank u nooden.’

Tijdens de wandeling der luisteraars verlichtten rappe handen de boschpartij achter de banken en de takken van den terebinth bij de zodenbank met olielampjes, door perkamenten balonnetjes beschermd tegen zuchten van den avondwind.

Tooverachtig lokte hun schemer de omzienden terug. Slaven met schenkbladen boden verwarmde vruchtensappen, gegist en ongegist. Het snel afkoelen der avondlucht maakte velen dankbaar voor die voorzorg van den gastheer.

Toen alles klaar was, riep de aangekondigde bazuinklank terug naar het spel. De aanblik der schouwplaats was fantastisch.

Het jonge loof der verlichte boomen was doorschijnend bruin, rood en lichtgroen. Rondom den stam der oude terebinth was een krans van toortsen bevestigd. Hun vlammen gaven een wonderlijk schijnsel bij dat der perkamentomkapte lampen.

In het zuidwesten hielp de maan met haar krachtigen zilverglans. Abida trad op.

Ze staarde een oogenblik naar de toeschouwers.

Dan sprak ze eenigszins dof en slepend en nadrukkelijk:

‘Een droom heeft mijn ziele verrukt’.....

Abisjag herinnerde zich, hoe ze op den terugweg van Jisreëel naar Sjoeneem met Boeni en den ezel met de kruiken van Nahesson haar zuster haar eerste droomvisioeen over den jongen koning in Jeroesjaleem had verteld. Ze zag weer het sneeuwlandschap en den fraai getuigden kemel met den rijken socheer, die haar den weg naar Nain vroeg..... het begin van haar verlossing. Wat waren die herinneringen thans sterk, veel sterker, dan tijdens één der vorige opvoeringen.

Onrustig klagend begon een mineur van fluiten en harpen. Na enkele maten hief Abida aan:

> Ik zocht hem des nachts op mijn leger,
> ik zocht, dien mijn ziele zoo liefheeft,
> ik zocht hem, maar hij was er niet.....

Zangers en instrumenten versterkten haar stem.

Ik wil opstaan en gaan op de straten,
hem zoeken, hem, dien mijn ziel liefheeft,
hem zoeken..... ook daar was hij niet.
Wel vond ik er wachters en vroeg hen:
‘Hebt gij hem gezien, dien ik liefheb?’
Zij staarden mij aan als verdwaasde.....

Bij dien laatsten regel was de muziek teruggevallen tot gefluister. Maar sterker, dan daarvoor waakte ze weer op, toen de zangeres aanhief:

'k Vlood weg..... en o zie! daar was hij,
daar was hij, dien vast ik omklemd hield,
totdat ik hem bracht naar ons huis en
in 't binnenst vertrek mijner moeder.

Bij haar verrukt: ‘o Zie, daar was hij,’ hadden de instrumenten meer kracht bijgezet en tegelijk was de groep staatsvrouwen weer links opgekomen, om zwijgend haar ergernis te toonen.

Toen was ze uitgebarsten in fel en hoog geluid en het orkest viel haar bij met zijn sterkste effecten:

'k Bezweer u, Jeroesjaleems dochters,
bij gazellen en hinden der velden:
stoort die liefde niet in haar genieten.....

Ook thans weer nam het koor onmiddellijk heel het refrein van de zangeres over.

Dan zwegen koor en orkest.

En zie, daar kwam in de verte in het zuider maanlicht een stoet van fakkeldragende mannen, die een groot voorwerp met zich meedroegen.

Aller aandacht richtte zich derwaarts.

Als ze naderkomen blijken het krijgslieden te zijn met een draag koets. Ze naderen de brug over de beek.

Het koor achter het heesterbosch heft aan:

Wat stijgt daar op uit de steppe?

Vragende fluiten met getokkel van nabla's zich mengend, leven op.

Stofzuilen als brandende wierook!
Wat geuren die kostbare kruiden.
als van verre de kooplieden brengen.

Het orkesttempo versnelt; tactinstrumenten werken mee. Dan jubelt forsch het koor:

Zie, de draagkoets van koning Sjalomo!
Zie, ze rukken daar aan, zestig helden
uit het heldenhuis bij de Bronpoort,
die allen ten oorlog geleerd zijn
en zwaarden en lansen hanteeren;
de schrik van den nacht is hun vijand.
Ze omringen de draagkoets des konings,
de cederen koets van Sjalomo.

Fluiten met systrumgerinkel en symbelslag en zacht tambourijngebons mengt zich met het koor:

Pilaren gaf hij ze van zilver!
Gouden bodem en purperen hemel!
Van binnen gordijnen en kussens,
naaldwerk van Jeroesjaleems dochters
en geurend als staatsiegewaden!

Intusschen is de stoet aangekomen voor de zodenbank; daar zetten de dragers haar neer. De moeder van den herder-koning stijgt uit. Eén der oudere Chebroonprinsessen speelt haar rol.

En zie, over de noordelijke beekbrug komt de koning-herderfiguur uit het schemerdonker van den manenacht op en aan zijn arm gaat een bejaarde vrouw, - de moeder zijner bruid.

De koning-herder stelt zich met zijn staf naast haar en dan kroont zijn moeder hem, die der bruid haar met een krans van loof en bloemen.

Dan barsten koor en orkest jubelend los. De staatsvrouwen treden nader, tot vlak bij de koets.

Gaat uit, dochtren Sioons, aanschouwt hem,
de krans van den herder Sjalomo!

Die bruiloftskrans gaf hem zijn moeder
op den dag der vreugde zijns harten!

En de bruid, die zijns harten vreugde was, dochters van Jeroesjaleem, is toch wel waarlijk Abisjag, de Sjoenemietische!

Toen koor en orkest zwegen, begon het gejubel der toeschouwers. De moeders van bruid en bruidegom stegen in de koets, die met haar dubbelen last door de flambouwen dragende krijgers omgeven, den weg terug nam, dien ze gekomen was. Rechts in de schemering van fakkels en lampen stonden twee gezadelde kameelen. Het jonge paar besteeg ze en verdween in den manenacht van het rotsig berggebied.

De nieuwe draagkoets des rijks was voor Abisjag geen overbodige zorg geweest. De eerste dag der opvoering had haar sterk aangegrepen. Ze was zeer vermoeid. De angst van haar eerste droomvisioen was opnieuw haar angst geworden, - wel vermengd met de rust: ik zal hem vinden, maar bron van een nieuwe zielsspanning, die was overgegaan op Masjiaach Zelve: Als straks mijn ure komt, dat ik uit deze wereld zal moeten scheiden, is Hij dan in die nachtelijke stad, waarin ik zal ontwaken?.....

En dan..... de ontroering dier nachtelijke kroning tot zijn bruid. - Was ze niet de kern van dien nacht, waarin hij was gekomen met van dauw druipende lokken en de dag die er op volgde: haar verbintenis met hem tot eeuwige koningsglorie? - Die weg met zijn diepe vertwijfelingsafgronden, zijn zalige beemden van gouden hopen, zijn hooge toppen met hun eindelooze uitzichten van geluk..... ze kon hem in gedachten haast niet meer hertreden. Het was zoo mateloos bang en zoo mateloos heerlijk geweest! - Hoe zou het zijn bij haar ontmoeting met Masjiaach Zelf?.....

Toen die dertig jaren met niets, dan de vrucht van dien weg: het Sjir.

Thans hij weer terug. De oude volheid terug. En het verleden weer oprijzend in veel van zijn ouden glans en luister.....

Wat geurde die heerlijke draagkoets, de naos van Amon met de gouden lotos!

Droomde ze daar even? Of was ze een oogenblik bewusteloos?..... Daar hield hij stil voor de poort van den burcht. In de maanschaduw zijner hooge muren steeg ze uit.

Ze was wel erg bleek toen Boeni en Anna haar trapopwaarts en ter ruste hielpen. - Morgen de voortzetting van het spel!

Men vroeg elkaar in de burchtzaal bij stille vreugde na den genoten dag eenigszins verontrust, of het alles voor de koningin niet te veel was.....

In de koele morgenuren van den tweeden dag werden de toeschouwers weer genoodigd tot het vervolg van het spel.

Een wijle had men neergezeten in de gouddoorgloeide schaduw, toen van achter den heuvel twee kameelen het bruidspaar terugbrachten naar de schouwplaats.

De bruidegom steeg af, hielp zijn bruid uit den zadel en geleidde haar naar de zodenbank. Dan trad hij voor de toeschouwers.

Krachtig klonk zijn sonore stem:

> Terug van Libanoon, de bergen der schoonheid,
> van Amana en Senir, o blik omlaag!
> Chermoon is een woning van leeuwen en panters!
> Blik in de verte: Jeroesjaleem!

Jubelend hield zijn stem in bij dat ‘Jeroesjaleem.’ Een krachtig accent der instrumenten paarde zich met zijn zang.

Dan vervolgden hij en het orkest welluidend en zacht:

> Reizende zing ik u toe, o mijn Zuster;
> gij hebt mijn hart met uw blikken betooverd;
> hoe blinkt die keten om uw slanken hals!
>
> Beter, o bruid, is uw kostbare liefde,
> beter uw kostbare liefde, dan wijn,
> beter dan reukwerk de geur van uw balsem.
> Honing druppen uw lippen, o bruid!
> Honing en melk wellen op om uw tong,
> Libanoongeur dampt er op uit uw kleed'ren!

Met langzaam zwellende kracht had hij gezongen en even zweeg hij. Dan, op dezelfde wijze vervolgend:

> Zuster, mijn bruid, uw fontein is verzegeld,

en met een veelheid van instrumenten en weeldrig-zoete melodie:

> Zuivere bron in gegrendelden hof!
> Wat daar bloeit, is een Eden van weelde:
> henna en nardus, citroen en granaat.
> Nardus en kalmus en wierook en myrre,
> al wat daar geurt, is van eind'looze zoetheid
> rondom die bron, als de levende wat'ren,
> die door u vloeien, o Libanoonpracht!
> Geuren van sneeuw en van duizenden bloemen,
> druischende vreugde uit der rotsen schoot.

Een oogenblik stilte vertolkte de diepe ontroering. Dan rees Abida op. Met biddend geheven, tegen elkander gedrukte handen zong ze:

> Winden van Noorden en Zuiden, wordt wakker!
> Waait door mijn hof, dat zijn geuren ontwaken!
> Liefste, o kom, want voor u is zijn schat!

Dan trad Machazioth naast haar:

> Zuster, ik kwam en ik plukte mijn myrre!
> Zuster, ik kwam en ik at van mijn honing,
> dronk uit de wel, van dien wind en dien wijn!
> Minnaars als ik, doet als ik en wordt dronken!

Ze omhelsden elkaar.

Hoog, welluidend en smachtend had het orkest Abida begeleid. Geheel het orkest, geheel het koor had hartstochtelijk des bruidegoms lied meegezongen en zoolang het paar in omhelzing was verbonden, jubelden koor en orkest voort tot alle toeschouwers oprezen en mee hun jubel niet langer weerhielden.

Abisjag voelde zich tot meejubelen niet instaat. Ze was blijven zitten met gesloten oogen. Bovendien, die jubel van allen bij het allerbinnenste van het huwlijksgeluk..... o Jahwès Rijkslied van het koningspaar, dat den Masjiaach-Minnaar en zijn menschheidsbruid afschaduwde en de hoogste Wijsheid vertolkte, vergiste zich niet! Zoo had Jahwès Geest heel het huwlijksleven onder de vleugelen van het zevende gebod der tafelen genomen en kon die jubel er zijn heilige chookma niet aan ontnemen, ook niet aan zijn

binnenste binnen....., alles het werk van den Scheppingsmiddelaar, alles hoogste Wijsheid en Schoonheid. - Hoe en waar zou dat alles zijn, als Masjiaach zelf tot zijn menschheidsbruid kwam? Ze wist het niet, maar een onuitsprekelijk verlangen, het te weten, vervulde geheel haar hart.

Als alles zweeg, keerde Abida terug naar de zodenbank.

Het oogenblik van Abisjags triumf is aanstaande. De machten, die zich verzetten, worden tot medewerken bereid.

Machazioth had zich links over het noordelijk plankier verwijderd. Achter het heesterbosch om was hij gegaan naar de ‘steppe,’ waar thans, onzichtbaar voor de beschouwers, een Egyptische koningswagen uit de vorstelijke stallen met tweespan stond te wachten.

Van rechts, uit de stadspoort naderden weer de Jeroesjaleemsche staatsvrouwen. Haar oordeel kentert. Zachte fluiten begeleiden haar fleemende vraag:

> Waar is uw liefste heengegaan,
> o gij schoonste onder de vrouwen?
> Waarheen heeft uw liefste zijn schreden gewend,
> opdat we hem met u gaan zoeken?

Abida rees niet op, maar met een geringschattend lachje, het hoofd ietwat spottend naar haar oude, thans wijfelende wederpartijdsters gewend, nu, door wat ze zagen gebeuren tot lieflijker contact bereid, klinkt haar antwoord, door enkele instrumenten gesteund:

> Mijn liefste is gegaan naar zijn bloeienden hof,
> tot de geuren der balsembedden.
> Daar weiden zijn blikken, daar plukt hij zijn bloemen.
> Mijn liefste is mijn en de zijne ben ik.
> Zijn lust is 't gebloemt mijner hoven!

Nog weerklonken grillig-triumfant de laatste tonen der instrumenten, toen de hoefslag van het tweespan van een Egyptischen koningswagen op den weg aan de overzijde der beek de aandacht trok, over het zuider brugplankier de schouwplaats kwam binnenstormen en voor de zodenbank stil hield. Machazioth, zijn fiere bestuurder, zocht met zijn blikken zijn koningsbruid, die even te voren zich naar het bloemenveld voor het heesterboschje had begeven. Zacht en melodieus zong ze:

Ik dacht in een gaarde te plukken gaan
de bloemen, de bloemen der dalen;
te zien of de wijnstok al knoppen drijft,
hoe granaatbloesems 't blad achterhalen.

Op het gedreun der hoeven op de beekbrug wendde ze het hoofd om..... zag den wagen stilhouden. Gestuit in haar stemming, verwonderd, verward, vervolgde ze:

Maar plotseling bestierf het mijn ziel!
Een strijdwagen stond voor mijn voeten.....
De koning klom af en ik steeg met hem op.
Mijn volk kwam mij juichend ontmoeten!

Terwijl ze zong, voltrok zich de inhoud van haar lied. Toen aanvaardden de toeschouwers de taak van het juichende volk en werden bezielde meespelers. Handgezwaai en jubelkreten: leve de koningin, leve de Sjoenemietische, terwijl de wagen met zijn tweetal in vollen ren verdween langs den weg, dien hij gekomen was.

Als in koortsige extase, meegesleept door den snellen gang der feiten, die haar eindtriumf met zich voerden, was Abisjag mee opgerezen. Haar held, haar Masjiaach, hief haar op zijn wagen! Het volk van Jeroesjaleem juichte haar toe. Zij antwoordde met gejuich! - De wagen rolde weg.....

Toen begon weer in koorrecitatief de groep staatsdochters, die vol verbazing was blijven toezien:

Keer weer, keer weer, o Sjoeneemsche bruid,
keer weer, dat w' u mogen aanschouwen!

Plotseling keerde de wagen en hield opnieuw voor de groep Jeroesjaleemsche staatsdochters stand.

Nog staat Abisjag voor haar zetel, geheel één met het spel. Een vurige blos op de doodsbleeke wangen. Niemand merkt haar op. Haar oogen staan wijd en strak op den wagen met het koningspaar gericht. De schetteringen van orkest en koor, waarboven Abida's helle sopraan uitstijgt, vertolken wegsleepend haar triumf:

Wat wilt ge dan zien aan de Sjoeneemsche bruid?
Eerst bruid van den vader en dan van den zoon?

Masjiaach verkoos me! Ik ben één, ik ben één!
Machanajiem.....

Bij het jubelen van dien naam zinkt ze terug in haar stoel. - De koning ziet het, zet zich naast haar..... haar hoofd valt als een geknakte bloem neer op zijn arm..... 'Machanajiem' fluistren haar stervende lippen..... en ze is niet meer in haar Libanoonparadijs. Ook Abida ziet het. Haar zang stokt. Ze snelt naar de koningszetels. Allen staan op en omringen hen. Loema waarschuwt koor en orkest, die afbreken.

Koningin Abisjag was met den nieuwen naam harer verkiezing tot symbolische Masjiaachbruid op de lippen, de eeuwigheid ingegaan. Liefdevolle stervensgenade had haar Heiland haar geschonken.

In diepe ontroering stond men bij haar. Boeni streelde haar wang, waarop de blos der verrukking nog nabloeide. Tranen stroomden uit haar oogen. Ook Sjalomo weende. Weenen en snikken werd rondom hoorbaar. - Loema had den wagen van Machazioth bestegen en reed snel naar den burcht om den lijfarts en een draagbaar.

Toen hij en Aram-Sinn kwamen, stond men nog bij de vorstelijke doode in door snikken onderbroken zwijgen.

Met eerbiedvolle behoedzaamheid tilden Loema en Zaboed en veel vrouwenhanden haar op en legden haar op de met wit laken overspreide baar. Aram-Sinn maakte haar kleeding los, beluisterde het hart, betastte den polsslagader..... het leven liet zich nergens meer kennen.

Toen kwamen Levieten van de koren naderbij, bogen zich voor den koning en hieven de baar op hun schouders.

Met den langzamen, zwaren, voorzichtigen tred en het sombere zwijgen van hen die dooden dragen, schreden ze voor hen uit, die weenend en snikkend volgden: de koning en zijn grooten, de lijfarts, de Opper- en Rijkszangmeesters, de zonen, der eersten de prinsessen en allen, die bij de laatste, droef onderbroken uitvoering betrokken waren geweest.

Alleen de Nisaandag treurde niet met zijn luistervolle zonnestralen en vroolijken vogelzang.

De burchttoren zag somber onder zijn verweerde bogen de vorste-

lijke bewoonster der laatste dertig jaren naar binnen dragen.

De koning wilde zijn werkvertrek als zaal des doods zien ingericht. Zijn elpen diwan werd Abisjag's laatste rustplaats onder de levenden.

Toen de meubelen zoo verplaatst waren, dat zij het middelpunt van het vertrek was geworden, verzocht hij, hem met zijn doode alleen te laten.

De deur sloot. Hij trad naar het rustbed, boog zich over haar en kuste zacht haar oogen en lippen. Dan knielde hij ter zijde van het bed, legde zijn voorhoofd op haar nu koude hand. Opnieuw vloeiden zijn tranen.

Als een panorama ging haar leven hem voorbij. Van dat zij kwam als het Sjoeneemsch landmeisje, totdat zij ging als rijksvorstin. Sjosjanniemliefde had ze gegeven, al zachten gloed en geur en ootmoed.

Toen stond hij op en ging naar de oostelijke zaal, waar men in droeve stemming samen was.

Onder leiding van Boeni werd het lijk gezalfd en opgebaard.

De prinsessen, geknield om het leger, hieven weeklagen aan. ‘Ach de geliefde vorstin van Sioon. Ach, de mededichteres van het schoone Rijkslied. De trouwe gemalin des konings. Wee, wee zij is van ons gegaan’.....

Systra en tamboerijnen mengden de klacht met prikkelend geluid en deden overvloeiende uit sommiger ziel opwellen.

Toen het donker werd, kwamen Levieten-zangers met harpen en nabla's doodenklachten zingen, heel den nacht.

In zijn slaapkamer, in den wester toren lag Sjalomo op zijn legerstede te luisteren naar het aanzwellen en terugvallen der klaagtonen en in zijn ziel was een knagend wee over al het leed haar bereid, wier liefde hij nu zag als de hoogste, die voor hem was gekoesterd. Haar dat te zeggen bij haar leven, daartegen had zijn trots zich verzet. Dat hij het thans niet meer zeggen kon, was de bron van een telkens weer keer end zelfverwijt.

Hoe zwaar was haar leven geweest. Eerst het opstijgen van landmeisje tot de hoogste waardigheid des rijks met de donkere smartengang daartusschen van verloren hopen.

Dan de genietingen van haar plaats op den troon en in het Masjiaansche sterrenbeeld en haar deel aan de wording van het

Sjir. Dan..... wat gelijk stond met een volkomen onverdiende verstooting, haar terugkeer tot den rang van een vergetene, zij het ook met bewaring van den koninklijken schijn. Haar ondermijnde kracht had nog een jaar lang een gedeeltelijk herstel van dat alles kunnen dragen..... Toen waren olie en lemmet harer levenslamp verteerd.....

Wat een lijden! - Maar ook..... wat een heerlijkheid! - Met den levensgang welker der heilige vrouwen had ze de hare willen verwisselen? - Alleen, de smart, haar veroorzaakt door hem, dien ze het meest had bemind, - die had haar gespaard kunnen blijven, - dertig volle jaren lang.

Twee jaar geleden bescheen een heldere Nisaanzon den gang van Faroena naar één der nieuwe koningsgraven op den tempelberg. Heden dien van Abisjag naar het hare op den Libanoon. - In Sjalomo's geest speelden die beelden dooreen, maar met welk een tegenstelling!

Het was middag geworden, toen de baar met het dierbaar lijk der van allen geliefde vorstin op twaalf Levietenschouders grafwaarts ging.

Fakkelgloed en klaaggezang en uit diepten van liefde gewelde tranen.

De steen was gewenteld van de grafspelonk, die haar wachtte. Daar werd de baar neergezet.

‘Bij U, Jahwè, is de fontein des levens; in Uw licht zien wij het licht!’ riep de koning uit.

‘Jahwè, Gij zijt de God des levens, de God der levenden! Wat hebt Gij aan dooden! Wat heeft het nieuwe Paradijs aan schimmen, wat het nieuw Jeroesjaleem!’

‘Verlaat haar niet in de sjeool, Jahwè! Laat niet toe dat het verderf haar genaakt! Maak haar het pad des levens bekend, dat voert door dit graf, dat voert tot Uw aangezicht! Wek haar eenmaal uit dit stof, om U te aanschouwen! Geef haar de lieflijkheden, in uw rechterhand besloten, eeuwiglijk! - Abisjag, lieveling, vaarwel op uw reis!’

Zijn laatste woorden waren week van tranen.

Toen traden de Levieten toe, namen het draagbed van de baar en legden het op de schraag in de spelonk.

Een koor, dat Machazioth leidde, hief aan met schallende goud-

klanken opstijgend in den gouden dag, het lied van de triumf der liefde uit het Sjir, dat zij niet meer had kunnen beluisteren:

> o Druk me als een zegel op hart en arm!
> Onvervreemdbaar zijn koningszegels.
> Ze gaan met hen mee in het duistere graf.
> o Dood, zijt gij sterker dan liefde?
> Zoo min als gij slaakt de liefde haar buit.
> Ze brandt als onbluschbare kolen.
> o Liefde, o vuurvlammen Jahwès!
> Een stortvloed van water bluscht u niet,
> een stortvloed van schatten koopt u niet;
> die ze biedt, wordt betaald met verachting!

Uit die liefde voor Masjiaach, voor zijn schaduwdrager, voor zijn Jeroesjaleem en voor zijn volk had zij geleefd, geleden, gejubeld in verrukking. Met haar nieuwen naam als schaduwdraagster van Masjiaach's Bruid op de lippen, was zij uit die verrukking overgegaan in de eeuwigheid.

Abisjag.....

Machanajiem.....

Zwijgend ging de stoet naar den burcht terug.

‘o Druk me als een zegel op hart en arm.’ - Thans eerst voelde hij, hoe diep haar zegelbeeld in zijn hart stond afgedrukt - en weer namen zijn tranen hun loop.....

XI. Qoheleth

Loofhuttenfeest was begin tisjri ongevierd voorbijgegaan op den Dawiedsburcht.

Het was er de onopgemerkte bode geweest der komende onrust in de natuur, regen, storm, weerlicht onder horizon.

Transen en windvanen van den burcht hadden gezucht en gekreten in het stormgeweld, dat van het witgekuifde vlak der Groote Zee was opgerend tegen de trappen van het gebergte. En over kammen en toppen was het zwerk heengesneld om zijn stroomen uit te gieten in de valleien van Coele Syria en Gelil ha-gojiem, om de zegeningen te brengen van den tijdigen regenwinter.

Vriendelijke rustpoozen van weinig wind en wolken en veel zonneschijn uit het diepe blauw wisselden met arbeidsvlagen der natuur vol grilligen moedwil en donkere ontstemming.

Zoo schoven tisjri en marcheschwaan voort naar kislew en tebeet, de kern van den winterregentijd.

De grimmigste dagen en vlagen stemden Sjalomo het rustigst. Ze streden minder, dan blauw en zonneglans met de stemming van zijn gemoed.

Hij had het nu zeer eenzaam.

Na het sterven van Abisjag was in Boeni een stil, maar sterk verlangen ontwaakt, terug te keeren naar Jeroesjaleem, naar de kinderen en den lieven vriendenkring. Haar jongste tweetal was in het voorjaar reeds teruggekeerd, omdat voor hen de tijd was aangebroken, de Wijsheidsschool te gaan volgen en bij Machazioth en Abida hadden ze een vriendelijk tehuis gevonden, maar uit een brief nu en dan bleek wel hun verlangen naar het eigen thuis. Dat vond in Boeni's moederhart zijn weerklank. - Zaboed had het gemerkt en op zijn vraag, of heimwee naar Jeroesjaleem en de kinderen het haar moeilijk maakten, had ze met een glimlach bevestigend geantwoord.

Toen had hij zijn vorst gebeden om het licht van diens wijsheid en gunst, wat hem stond te doen.

‘Uw lieve vrouw daarin tegen te gaan, zou haar hart en gemoedsleven kunnen schaden. Stel u zelf dus de vraag: wat ben ik meer, echtgenoot of vriend des konings. - Dat hangt, nu uw koning de kroon heeft neergelegd, af van de vraag: waar ben ik het meest noodig. Beantwoord die gerust met: bij mijn vrouw, - mits ge veel heen en weer reist tusschen Jeroesjaleem en dezen burcht. - Veel heb ik noodig, alleen te zijn, maar ook veel gezelschap uit het verleden. Kom in dat gezelschap of alleen, zoo vaak uw gezondheid het niet verhindert en de omstandigheden het gewenscht maken. - Dat zal mij tegelijk een scherper beeld geven, van wat in Jeroesjaleem geschiedt, dan brieven mij thans afteekenen.’ -

Zaboed dankte zijn vorst voor de zachtmoedige wijsheid van die woorden. Nog voor het aanbreken van den regentijd was hij met Boeni naar Jeroesjaleem teruggereisd.

Sjalomo zat met het hoofd geleund op de linkerhand, den arm steunend op het blad der ronde tafel in het midden der zaal, te luisteren naar den tebeetstorm, die raasde om tinne en transen.

Woest streken zijn vlagen, komend uit het stormrijke Noordwesten, langs de muren van den burcht. Het perkament, strak gespannen in de ramen der vensternissen, zoog en perste hij beurtelings bol of hol met brommende geluiden.

De pas gebrachte gloeiende houtskool lag vonkend en spetterend in de zware koperen pannen.

In de verte boven de zee hadden donderstemmen eerst dof gegromd. Naderend met hun sneeuw- en hagelwolken, hadden ze immer duidelijker gesproken. En de bliksemglansen, die gevolgd werden door die stemmen met steeds kleiner tusschenpoozen, spreidden thans van tijd tot tijd hellen gloed in het vertrek, snel door dreunende slagen gevolgd.

‘Qool Jahwè,’ sprak mijn vader, dien sjebaatavond in Sioon, toen mijn kroningspsalm werd geboren, - het ‘Qool Jahwè’ van zijn donderpsalm.’

‘Die stemmen Jahwès golden mijn lente. Hoe was alles van wat komen ging berstensvol! De bloem kon nauwlijks bevatten, wat de knop beloofde! - Wiens levenslente bloeide schooner, dan de mijne?’

‘Eerst bracht ze mijn kroning krachtens Jahwès en mijns vaders aanwijzing door de rijksgrooten bij de Gichoonbron met de over-

dracht der oude symbolen van Malqizedek's regiment. Dan de kroningsplechtigheid door de stamhoofden en mijns vaders grootsche rede, zijn laatste, heerlijkste gemeenschapsoefening met zijn volk. Daartusschen mijn eerste kroonraad en des jongelings klemmende greep op de leidsels der regeering. - Jahwè, hoe heb ik U gedankt voor de wijsheid en kracht, mij toen geschonken!'

'Ook in de hachlijke uitvoering van mijns vaders vonnis over wie zijn Masjiaansche roeping in het rijksbewind hadden miskend en tegengewerkt. Abjatar, - Joaab vooral! En gij Adonia, werdt het schuldig slachtoffer van hun verzet tegen mijn Masjiaansche roeping tot het koningschap Jahwès.'

'Met zijn naam werd valschelijk de uwe verbonden, mijn volksbruid uit Sjoeneem, - en uit uw bange liefdenood steeg lieflijk de zon van het Sjir ha-sjirim omhoog. Eeuwig monument der opgang mijns levens, met u verbond zich mijn scheppingsprofetie! Hoe hebt gij weerklonken door geheel mijn regeering en met uw laatste klanken versmolt de overwinningsbede mijner stervende Masjiaansche volksbruid: Machanajiem'.....

'Klinkt voort door alle eeuwen tot aan de bruiloft des Lams in het derde Paradijs'.....

'Nofernere, hoe valt uw lieve naam thans weg, gelijk eens die van Abisjag.....'

'Jahwè gaf u een psalm zijner profetie, buigen voor zijn Naam en het verloochenen van den band met uw broeders om Zijnentwil. - Nofe, ik heb u lief.'

Een wijle zweeg het in hem. Dan vervolgden zich zijn gedachten: 'Onvergetelijke uren van mijn bruidsfestijn met Abisjag in Malqizedek's burcht!'

'Eén met die uren waren daar die der opening mijner Wijsheidsschool, want Masjiaach, de Wijsheid Jahwès, was het, die u beiden bezielde!'

'Machtige rol mijner mesjaliem, gij draagt de Wijsheid van Masjiaach in het leven der volkeren verder tot aan het einde der eeuwen en in de nieuwe schepping zet gij voort een volmaakte, onuitgesproken heerschappij.'

'Toen kwam de Schechina Jahwès tot het gouden Debir van mijn tempel en zijn bliksem ontstak het eerste offer!'

'Mijns vaders psalmen bonden de geschiedenis van den Sjinaj

aan die der Moriah en die beide aan den Sioon der hemelen.' 'De weigering op mijn vermaan van den kus aan Jahwès Zoon, dreef de koninklijke gezanten van Mitzrajiem terug naar de schemeringen van Ibdou's mysteriën.'

'Toen was Jahwès heil groot in Sioon!'

'Nog was het dat bij de komst der koningin van Aethiopia en Koesh. Hoe verheugde zich haar hart in Jahwès heilsopenbaring, in zijn Wijsheid, symbolendienst en Sjir.'

-

'Maqueda, zal de vrucht onzer liefde eens den scepter dragen over uw rijk, naar het voorbeeld gebouwd, dat hier u boeide?'

'Sjir, monument mijner jeugd, vol zilveren zonneglans! - Mesjaliem, gij, van mijn gouden middagkracht!..... Waarin zullen de nevels van mijn te vroegen avond stollen!'

-

'Voor het thans levende geslacht zal ik het verborgen houden.' 'Het zal mijn naam niet uitroepen, dan in de schemering der aanduiding: uit deze rol, o Jisraëel, spreekt tot uw kahaal de grijze prediker zijn met onmetelijk aardsch geluk betaalde laatste wijsheid'.....

'Het zal den ontwijden Naam van den Verbondsgod ook niet vermelden. Slechts dien van Elohiem; - èn zijn taal zal wijdingloos zijn.'

'De groote Naam van den Verbondsgod is in Jeroesjaleem openlijk ontheiligd door zijn eigen koningschap'.....

'Wat boodschap heb ik, die eens op zijn troon zat, dan te brengen aan het nageslacht?'

'IJdelheid der ijdelheden! Zelfs het hoogste en heerlijkste, wat op aarde bereikbaar is, - alles ijdelheid, indien het op God niet is gericht.'

'Menschelijk doen en laten en streven, hoe hoog en heilig gij verschijnt, gij valt in de armen der zonde en wordt met ijdelheid bevrucht, indien de liefde tot God en zijn geboden u niet aandrijft tot heiliger gemeenschap. Dat zal eens zijn gericht openbaren.' - 'IJdelheid vervult het zondaarshart, ijdel is deze vergankelijke wereld.'

'Alles gaat er langs een lijn, die in zichzelf wederkeert. Slechts één kracht kan beletten, dat gij weerstandsloos wordt meegesleept: de vreeze Gods en het houden van zijn geboden.'

'Spreek dan, mijn boek, van de ineenstorting aller menschelijke

heerlijkheid en wijsheid, tel de zuchten en tranen van verzondigd hopen, vrees voor wat u dreigt uit de wolken van het wereldgebeuren, - zonder gehoorzaamheid aan God en zijn wil.'

'Gij, die naar mij hoort, hebt gij gestaan op de hoogten, waar die wolken u omringen? - Gij staat er dichter bij uw graf, dan gij bevroedt.'

'Op die hooge plaatsen overziet gij, wat er in de wereld geschiedt. Bij uw graf doorziet gij het. En daar is het, dat de groote koning van Sioon u te boodschappen heeft: alles is ijdelheid, wat den Naam Gods niet heiligde.'

'Wijt dat aan de wereld en haar Schepper, indien gij den moed hebt!'

'De schuldige zijt gij, die tot God niet deedt wederkeeren, wat Hij gaf.'

'Op uw vraag naar mijn schuld, zult ge in deze rol geen antwoord vinden.'

'God alleen zij mijn Rechter!'

'Boetvaardigheid leerde mij nieuwe wijsheid: geduld, liefde, nuchterheid.'

'Gij, die mij hoort bij uw wandel door deze vluchtige wereld, toch van Gods goedheid vervuld, - dat ze u geleiden mogen!'

'Ik, Qohèleth, heb den beker van levenswijsheid en geluk tot den bodem toe uitgedronken. Al mijn aardsche weten, bezit en genieten, - wat bleef er van over?'

'IJdelheid der ijdelheden, - anders niets.'

'Maar - ijdelheid is niet de Goddelijke schoonheid, die rust op zijn werken!'

'IJdelheid is niet het betrachten van zijn geboden, de hoogste wijsheid, die licht over deze wereld.'

'IJdelheid is niet zijn richten over allen, die in deze wereld zijn. Het is gerechtigheid en waarheid tot in eeuwigheid!'

'Mijn boek is een getuigenis van de armoede dezer wereld, waar die drie ontbreken. Het komt uit den mond van eenen, die haar eer en rijkdom, haar wijsheid en vreugde gesmaakt heeft, als geen ander; hij, schaduw van Masjiaach's heerlijkheid.'

'Mijn boek zij een waarschuwing: Ik was de groote koning te Jeroesjaleem - en mijn zinkende kroon roept tot allen: IJdelheid der ijdelheden'.....

‘Volgt hem niet na, die in het Sjir de liefde van Masajiaach zong en nu het stervenslied der geheele wereld!’

‘Mijn levenswijsheid vinden ze in mijn eersten grooten mesjaliembundel, - mijn stervenswijsheid in dezen.’

‘En ikzelf? - Mijn schuldbeladen levensuitgang, het gericht van Elohiem, mijn Schepper, den open weg naar graf en sjeool en daar overheen het licht van het eeuwig Paradijs, waarin ik Hem, gelouterd en geheiligd, uit herboren vleesch zal aanschouwen.’

‘En vinde het nageslacht voor zichzelf, behalve stervenswijsheid er dit nog in, dat het menschelijk leven en streven naar alle kanten onbevredigend, tot geen blijvend gewin leiden, ijdel zijn, als ze niet op God zijn gericht.’

‘Geniet het aanzijn daarom dankbaar, doe wel en verwacht Gods gericht.’

‘Boven het leven heerschen de ordeningen en raadslagen Gods.’ ‘Tracht niet te doorgronden, maar te gelooven in Gods bestel, naar zijn geboden te handelen en het door Hem gebodene te genieten met dankbare vreugd. Misbruik het niet, maar zegen het door goed te doen en blijde de liefde Gods te genieten.’

‘Mijn boek zal de grilligheden weerspiegelen der stormnachten van tebeet.’

‘Maar de Sidonische star der wijsheid, - mesjaliem, ook hier! - zal door de scheuren van zijn bouw heenblikken..... tot maan en starren niet meer zijn.’

Toen schikte hij zich tot schrijven en uit zijn veder vloeiden de onsterfelijke woorden:

De woorden van Qohèleth, den zoon van Dawied, koning te Jeroesjaleem: IJdelheid der ijdelheden zegt Qohèleth, ijdelheid der ijdelheden! Alls is ijdelheid!

Wat voordeel heeft de mensch van al zijn moeite, waarmee hij zich aftobt onder de zon?

Geslachten gaan en geslachten komen. Slechts de aarde houdt stand in eeuwigheid. Ook komt de zon op en de zon gaat onder en zij hijgt naar de plaats, waar zij weer oprijst.

Zij gaat naar het zuiden en loopt om naar het noorden. Al draaiend loopt de wind en komt op zijn kringloop weer terug.

Alle stroomen vloeien naar de zee, maar hij wordt niet vol. Naar

de plaats, waarheen de stroomen vloeien, vloeien zij altijd door. Al die dingen zijn onuitsprekelijk vermoeiend; het oog wordt niet verzadigd van zien; het oor krijgt geen rust van hooren.

Wat er geweest is, zal er weer zijn en wat geschied is, zal weer geschieden. Er is niets nieuws onder de zon.

Is er iets, waarvan men zou kunnen zeggen: Zie, dit is nieuw, - het is er alreede geweest in de eeuwen, die voor ons geweest zijn. Er is geen heugenis van het voorgeslacht over en ook van het geslacht, dat komen zal, zal geen heugenis blijven, bij die nog later zullen leven.

'Woorden als deze, hoe kunt ge vloeien uit mijn veder!' riep hij uit, nadat hij ze had overzien en wierp haar neer, dat vlekken op perkament en tafelblad spatten.

'Mijn hart, wat wilt gij, dat gij dus de nakomelingschap leert? - Wie zal woorden als deze verstaan? - Die eeuwige kringloop, is hij niet Gods scheppingsorde! Wat wilt gij aannemen, als gij dit verwerpt? - Wilt gij Schepper zijn in de plaats van God? - En indien, - hoe zou uw schepping zijn? - Is de majesteit der zon en haar kringloop te nietig voor u? - Als de gang van natuur en menschdom u nutteloos vermoeien, wat zal het zijn, dat u kracht geeft? - Spreek! - Of zo niet, herroep wat gij spraakt!'..... 'God, geeft een schepping zonder tijd, zonder verandering, zonder zon! U aanschouwen in tijdelooze rust..... Eeuwigheid!'

Ik, Qohèleth, was koning over Jisraëel te Jeroesjaleem.

En ik legde mij er op toe, al wat onder den hemel geschiedt, met wijsheid uit te vorschen en na te speuren.

Dit is een moeitevolle bezigheid, die God den menschenkinderen gegeven heeft, om er zich mede te kwellen.

Ik ging al het werk na, dat onder de zon wordt verricht en zie, alles was ijdelheid en najagen van wind.

Het kromme kan niet recht en het ontbrekende niet aangevuld worden.

Ik zeide bij mijzelf: Zie, ik heb wijsheid vergroot en vermeerderd boven allen, die vóór mij over Jeroesjaleem geregeerd hebben en mijn geest heeft overvloedig wijsheid en kennis opgedaan.

Maar toen ik er mij op toelegde, om de wijsheid te leeren kennen,

het onverstand en de zotternij, heb ik ingezien, dat ook dit najagen is van wind.

Want in veelheid van wijsheid is veel verdriet, en wie het weten vermeerdert, vermeerdert smart.

'Ja, gij waart koning van Jeroesjaleem, maar niet van het eeuwige! Gij waart behoeder van het schaduwenparadijs, - maar niet van het eerste, zondelooze, slechts van dat, waarin de zonde woonde, gelijk in het hart van zijn bewaker'.....

'Alleen..... maar ik wil zijn Naam niet noemen. Hij wilde kracht geven aan mijn nieuw Jeroesjaleem.'

'Toch was alles er met gebrek, hoe hoog zijn heerlijkheid opbloeide. Niets volmaakt! - En wie zijn schat vermeerde, vermeerderde dat gebrek.'

'Naast de wijsheid verrees er de dwaasheid en naast de vreugde van het weten de smart van wat ik niet wist.'

Ik zeide bij mij zelven: Kom, ik wil het met vreugde beproeven en het goede genieten, - maar zie, ook dit was ijdelheid.

Want van het lachen moest ik zeggen: dwaasheid! En van de vreugde: wat geeft ze?

Ik nam voor, mijn lichaam aan wijn te goed te doen, terwijl mijn hart zich wijs zou gedragen, totdat ik zien zou, wat goed is voor de menschenkinderen, om levenslang onder den hemel te doen.

Groote werken bracht ik tot stand. Ik bouwde mij huizen, plantte wijngaarden, legde tuinen en lusthoven aan, waarin ik allerlei vruchtboomen plantte, maakte watervijvers, om daaruit oud geboomte en jong plantsoen te besproeien.

Ik kocht slaven en slavinnen en had er die in mijn huis waren geboren; ook bezat ik kudden van runderen en kleinvee, veel meer, dan allen, die voor mij te Jeroesjaleem geweest waren.

Ik bracht voor mij bijeen zilver en goud, koningsschatten en der landschappen. Ik voorzag mij van zangers en zangeressen en den wellust der menschenkinderen: tal van vrouwen.

En ik werd groot en nam toe, meer dan iemand, die vóór mij te Jeroesjaleem geweest was. Ook bleef mijn wijsheid mij bij.

En niets van hetgeen mijn oogen begeerden, ontzegde ik hun; ik onthield mijn hart geenerlei vreugde, want mijn hart genoot

van al mijn moeite en dit was mijn deel, dat ik van al mijn moeite had.

Toen ik mij nu keerde tot al de moeite, die ik mij gegeven had, om ze tot stand te brengen, zie, alles was ijdelheid en jagen naar wind. Men heeft er niets aan onder de zon.

'Wie is het leven met heiliger hoop tegengetreden, dan ik? Wien hebben rijker beloften tot inspanning aller krachten bezield, dan mij? Beelddrager van den Masjiaach-Minnaar en -Overwinnaar, Koning op den troon Jahwès, zoon van Dawied..... En gij dat alles uitroepen tot ijdelheid'.....

'Wat heeft dan de hemelhooge waarden van mijn leven uitgehold tot een niets? Over wat kracht heb ik beschikt, om dat te bereiken'.....

'Ha, de wellust der menschenkinderen! Tal van vrouwen!'

'Wie was ik, om de doodelijk scherpe genotprikkels dier wellust voor vleesch en geest nog met late mannenkracht te dragen?'

'Mijn vader reeds de vijftig voorbij - en veel was er van hem gevergd - toen hij mij verwekte.'

'Slechts in den weg der vreeze Gods was mij een lang leven toegezegd te Gibeoon.'

'Die uwe wet beminnen hebben grooten vrede en zij hebben geen aanstoot'.....

'Zondebegeerte, - verafgoding harer vervulling, - had de kracht in mij, dien vrede te verijdelen, - en ijdelheid werd daardoor de pracht van mijn boven dat van alle menschen verheerlijkt leven.' -

Nu zette ik mij er toe, om de wijsheid en het verstand en de zotternij in oogenschouw te nemen.

Ik zag toen, dat de wijsheid zooveel boven de zotternij vóór heeft, als het licht boven de duisternis. De wijze heeft namelijk zijn oogen in het hoofd, terwijl de dwaas in duisternis wandelt.

Maar ik erkende ook, dat hetzelfde lot allen wedervaart.

Dies zeide ik tot mij zelven: Hetzelfde lot, dat den dwaas wedervaart, zal ook mij wedervaren en waarvoor ben ik dan buitengewoon wijs geweest?

Zoo zeide ik tot mij zelven, dat ook dit ijdelheid is. Immers van den wijze blijft op den duur evenmin heugenis, als van den dwaas, daar de tijd komt, dat alles lang vergeten is.....

Hoe sterft toch de wijze gelijk de dwaas!

Dies haatte ik het leven, want mij mishaagde al het werk, dat tot stand wordt gebracht onder de zon. Het is toch alles ijdelheid en najagen van wind.

En ik haatte al de moeite, die ik mij gegeven had onder de zon, omdat ik, wat ik daarmede verworven heb, moet achterlaten aan hem, die na mij zijn zal.

Wie weet of het een wijze zal zijn of een zot! En toch zal hij heerschen over al, wat ik met moeite verworven en met wijsheid uitgedacht heb onder de zon.

Ook dit is ijdelheid!

‘Wijze, wat matigt gij u aan boven den dwaas! Meet één lot uw beider waarde niet af? Sterven! Vergeten worden!

‘Zon die dat rustig beschijnt, ik haat het leven, dat gij wekt en koestert, alle inspanning die gij zegent. Straks geeft gij dienzelfden zegen aan den zot, wien de vrucht mijner wijsheid toevalt.’

‘Waardeloos, ijdel is een ordening, die zulke onwaarden beschermt!’

Toen wendde ik mij af, om mijn hart aan vertwijfeling over te geven vanwege al de moeite, die ik mij gegeven had onder de zon.

Want menigeen, die zich moeite gaf met wijsheid, kennis en beleid, moest de vrucht daarvan als zijn deel overgeven aan één, die er zich geen moeite voor getroost heeft.

Ook dit is ijdelheid en een groot kwaad. Want wat heeft de mensch van al zijn moeite en van het streven zijns harten, waarmede hij zich afslooft onder de zon?

Al zijn dagen immers zijn smarten en zijn bezigheid is verdriet. Zelfs des nachts rust zijn hart niet.

Ook dit is ijdelheid!

‘Werwaarts wringt mij mijn wrevel!’

‘Beschuldig de zon en gij beschuldigt haar Schepper!’

‘Paradijsbewaarders, paradijsverliezers, Adaam, Sjalomo..... gij gaat vrij uit, maar uw God?’.....

Hij sprong op, wierp den bal in een gouden schaal.

De slaaf, die kwam moest de luchters ontsteken. Nieuwe, donkere hagelwolken hadden aan de schemering een eind gemaakt.

Met korte, scherpe passen begon hij één der kamerwandelingen, die hem vaak het gestoord zielsevenwicht hergaven of zijn geest de vergezichten openden in de regionen, die lichten boven de werkelijkheid van het geziene onder de zon, waar de Wijsheid Jahwès hem eens riep, om haar schaduw te zijn.....

Hij begon zijn werk te herkennen als verzet tegen God.....

'Dawied of Sjaoel?' - flitste het door zijn gedachten.

Een oogenblik ontzonk hem het bewustzijn..... Een misstap deed hem wankelen. Hij greep zich vast aan een stoel.

Even stond hij stil. Hij streek bezinnend met de hand over zijn hoofd.

Toen vervolgde hij met langzame schreden zijn wandeling door de zaal, - tot hij stilstond bij de kist met perkamentrollen.

Hij zocht die met het opschrift: Een psalm van Dawied, toen de profeet Nataan tot hem was gekomen, nadat hij tot Bathsjeba was ingegaan.

Met wankelend tred ging hij naar den naastbijen zetel en ontrolde hem met bevende hand. Bij het wiegelend lamplicht las hij:

Wees mij genadig, o God, naar uwe goedertierenheid. Delg mijn overtredingen uit naar de grootheid uwer barmhartigheden.

Wasch mij wel van mijn ongerechtigheid en reinig mij van mijn zonde.

Want ik ken mijne overtredingen en mijn zonde is steeds vóór mij. Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd en gedaan dat kwaad is in uwe oogen; opdat Gij rechtvaardig zijt in uw spreken en rein in uw richten.

Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.

Zie, Gij hebt lust tot waarheid in het binnenste en in het verborgene maakt Gij mij wijsheid bekend.

Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn; wasch mij en ik zal witter zijn dan sneeuw.

Doe mij vreugde en blijdschap hooren; dat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt.

Verberg uw aangezicht van mijn zonden en delg uit al mijn ongerechtigheden.

Schep mij een rein hart, o God en vernieuw in het binnenste van mij een vasten geest.
Verwerp mij niet van uw aangezicht en neem uw Heiligen Geest niet van mij.
Geef mij weder de vreugde uws heils.....

Een oogenblik zat hij stil met gesloten oogen, tot tranen van tusschen zijn oogleden leekten. Dan liet hij de rol vallen en wierp zich op de knieën, het voorhoofd op zijn gevouwen handen. Als zijn slaven voor hèm, lag hij voor zijn God gebogen.....

Zoo vond hem de morgenschemering.

Doodelijk vermoeid stond hij op, viel in zijn zetel in diepen slaap van enkele uren.

Plotseling ontwaakte hij, hief zijn handen omhoog en klonk zijn zielekreet:

'Verwerp mij niet van uw aangezicht! Neem uw Heiligen Geest niet van mij! Geef mij weder de vreugde uws heils!'.....

Een gevoel, niet alleen te zijn, deed hem de oogen opslaan.

En zie, een mannengestalte van bovenaardsche schoonheid stond voor hem..... Hij herkende den Engel Jahwès van Gilgal en Bochim, zooals hem Nataan Dien had beschreven. Zachten glans uitstralend, golvend blond haar, gevuld gelaat, blauwe oogen vol lieflijke majesteit, een lazuren meïel om de forsche gestalte, die onderarm en -been onbedekt liet, een gouden gordel, waaraan een gouden zwaard, - en aan de voeten sandalen met gouden enkelring, verbindingsstang en teenkokers..... Zoo was gestalte en rusting van den Vorst van het heir des Hemels.

Opnieuw lag Sjalomo voor zijn God gebogen.

En hij hoorde op zich neerdalen woorden vol welluidendheid, strengheid en majesteit:

'Ik heb u gesteld over het koninkrijk uws vaders en gezegd: Ik zal mijn Verbond met Dawied en zijn zoon in eeuwigheid niet verbreken, indien hun hart volkomen met Mij zal zijn. En het hart uws vaders was alzoo.

Doch wat hebt gij gedaan! Gij hebt geen acht geslagen op mijn stem, maar het altaar doen rooken voor de afgoden der volkeren.' 'Daarom heb Ik van den twaalflampigen luchter der heerlijkheid, ontstoken over het huis van Dawied, tien gebluscht en twee bran-

dende gelaten om uws vaders wil, maar mijn Geest heb ik van u niet weggenomen gelijk van Sjaoel, omdat ook gij, tòch Jahwès beminde zijt'.....

De stem zweeg. De gestalte verzwond.

Zijn gouden levenslamp tot schemering verdoft,..... Gods Heilige Geest niet van hem genomen.....

Tranen van liefde voor den grooten Verbondsengel, tranen van smart over zijn eigen bondsbreuk mengelen zich samen tot die van diep berouw en van zaligheid der verzoening met zijn God, die hem niet had losgelaten..... omdat Hij hem minde..... trots alles.....! De Engel van Gilgal en Bochim, - dat was dezelfde als van den Sjinaj. - Wie had meer recht, om zijn Rechter te zijn?

De Engel van den Sjinaj had Zich, diep gekrenkt door zijn volk, dat Hem had verloochend voor den Egyptischen stiergod, teruggetrokken in zijn hemelsch heiligdom, veertig jaren lang.

Bij Gilgal in de vlakte van Jericho, na de bondsvernieuwing onder Jehosjoea, was Hij teruggekeerd. Bij Bochim nog eens waarschuwend aan zijn immer afvallig volk verschenen, veertig jaar later. En ditmaal had het geantwoord met geween.[37)]

Met zijn beminde schaduwkoningen had hij vier eeuwen daarna, eeuwen van harde slagen en teere uitreddingen, dat verbond vernieuwd en tot zijn hoogste ontplooiïng gebracht.

Maar zie, immer en immer de afgod, waarvoor men Hem verried..... tot ten slotte de hoogst begenadigde van dat Bondsvolk, de drager der hoogst denkbare eere voor een menschenkind: schaduw te zijn van den Masjiaach-Verwinnaar - schaduw van den Bruidegom der geredde menschheid, Jahwès groote tempelbouwer, eindigde met zijn glorie te doen bestaan in den smook van afgodenoffer.....

Toen schoot er voor den Engel van Bochim niets meer over, dan den pers alleen te treden..... dan den geliefden Dawiedszoon een Rechter te zijn, die verbrijzelend en onherstelbaar strafte en..... ontfermend vergaf.

Hij had met den man naar zijn harte den Berg Godes bestegen en die alleen had stand gehouden. - Hij had met Sjalomo het schaduwenparadijs daar geplant, de kroon van het gouden spel zijner

37) Richt. 2:1-6.

symbolen, - maar die had het den Sataan in handen gespeeld, gelijk Adaam dat der schepping.

Toen ging Hij opnieuw vereenzaamd heen, dat volk beurtelings verwerpend en verkiezend, zijn verkorenen verbrijzelend en vergevend, - met Goddelijk vaste schreden de stroomen doorwadend van zonde en dood, tot het derde Paradijs, eeuwig bevestigd, - hen zou dwingen er te wonen en zalig te zijn.....

En die eens de drager was der schaduw van zijn hoogste heerlijkheid, lag nu als een verbrokene weenend bij de plaats, waar zijn sterke voeten stonden.....

In diezelfde ure werd in Soor het besluit genomen: ‘Ik ga tot hem, Jahwè, help mij!’

Enkele dagen had hij zijn werk laten liggen, dagen van tranen en gebeden, van overgave aan God, van den jubel der vreugde zijns heils, zooals hij ze nog nooit had gesmaakt.

De keten, waarmee hij aan dat heil, dat heil aan hem was verbonden, had het gehouden, hoe ook zijn schalmen hadden geknarst bij den strijd tusschen hel en hemel om de ziel van dezen groote in Jisraëels heilsgeschiedenis.

Zooals zijn wrevelig verzet tegen zijn Rechter en zijn vonnis in zijn hart was verstild, een verzet dat Dawied nooit had gekend, maar waardoor Sjaoel was overwonnen, zoo moest het ook in zijn boek tot zwijgen worden gebracht.

Nog eenmaal zou het opvlammen! Een verwijt, geslingerd in de richting van zijn vrouwenpaleis!

Ik dacht: laat ik wijsheid verwerven, maar zij bleef verre van mij. Ver weg is al wat is en diep, diep; wie kan het vinden!

Toen wendde ik mij af en was er op uit, om te weten te komen en uit te vorschen en om wijsheid en verstandig overleg te zoeken en zoowel slechtheid als dwaasheid, zotternij als onverstand te leeren kennen.

En ik vond iets, bitterder dan de dood: de vrouw, die een strik en wier hart netwerk is, wier armen ketenen zijn.

Als het Gode belieft, zal men haar ontkomen, maar zoo niet, dan wordt men door haar gevangen.

Zie, zoo heb ik het bevonden, zegt Qohèleth, het een bij het ander nemend, om tot een eindoordeel te komen, dat mijn geest nog zoekt, maar dat ik niet heb ontdekt:

Op duizend heb ik één man gevonden, maar een vrouw onder zoovelen heb ik niet gevonden.

Alleen, zie, dit heb ik gevonden, dat God den mensch goed heeft gemaakt, maar zij hebben veel booze verzinsels gezocht.

'Nog eens de schrik van vader en zoon in de Spreuken geschilderd: de vrouw als verderfengel, de isja sara.'

'Door haar viel de bewaarder van het eerste Paradijs.'

'Door haar viel mijn vader, zoodat het tweede nauwlijks kon ontstaan.'

'Door haar viel eindelijk ook de bewaarder van het tweede, Faroena, door jou!'

'Chawwa, Bathsjeba, Faroena'.....

'Gij drieën, die honing in zoetheid te boven gingt, - bitterder dan de dood.'

'Verrukkelijke zoetheid in den mond, brandende bitterheid in het ingewand.'

'Uw hart was netwerk, uw armen ketenen!'

'Op duizend mannen één, - géén op duizend vrouwen!'

'Hoe heb ik uw woning met gehouwen steenen gefundeerd, uw wanden en zolderingen met ceder getafeld. Met purper en fijn lijnwaad en allerlei kostelijk sieraad u bekleed, met reukwerk uit Saba en Soor uw kamers en zalen vervuld.'

'Schuldverwijt aan u is billijker, dan aan wind en stroomen, maar..... Adaam, Dawied, Sjalomo..... gij dan, mannen uit duizend, - waar was uw kracht van weerstand?'

Toen bouwde hij tegenover het wrevelig en onbillijk begin van zijn boek het op recht en billijkheden rustend slot en besloot tusschen die beide, wat zijn wijsheid had gezien onder de zon in de laatste jaren zijner regeering.

Verblijd u, jongeling in uwe jeugd en laat uw hart zich verheugen in de dagen uwer jongelingschap. Ga tot datgene waarnaar uw hart uitgaat en uwe oogen uitzien, maar weet, dat God over dit

alles u in het gericht zal brengen. - Weer verdriet uit uw hart en houd het kwaad ver van uw lichaam, want ijdel zijn jeugd en morgenrood.

En gedenk uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer de dagen des onheils komen en de jaren, waarvan gij zeggen zult: ik heb er geen lust in.[37*)]

Gedenk Hem, eer de zon verduisterd wordt, het licht en de maan en de sterren, en na den regentijd de wolken terugkeeren.

Wanneer de bewakers van het huis beven en de sterke mannen zich krommen.

De maalsters rusten, omdat zij weinig geworden zijn en zij, die door de vensters zien, verdonkeren.

Als de deuren aan de straat gesloten worden bij het gedempte geluid van den molen.

Als de stem van den vogel wegsterft en alle zangtoon verstomt. Als men voor de hoogten vreest en er verschrikkingen zijn op den weg.

Want de mensch gaat naar zijn eeuwig huis en de rouwklagers zullen rondgaan op de straten.

Eer dan het zilveren koord los laat, de gouden luchter scheurt en de kruik bij de bron verbroken wordt, en het rad verbrijzeld in den put valt, voor dat het stof terugkeert tot de aarde, gelijk het geweest is en de geest tot God, die hem gegeven heeft..... (gedenk uw Schepper!)

o IJdelheid der ijdelheden zegt Qohèleth, - alles is ijdelheid!

En voorts, daar Qohèleth wijs is geweest, heeft hij het volk kennis bijgebracht; hij stelde onderzoek in, vorschte na en bracht tal van spreuken voort. Qohèleth streefde er naar, bevallige woorden te vinden, juiste uitdrukkingen, woorden van waarheid.

De woorden van wijzen zijn als prikkelen of ingedreven nagelen - in bundels bijeengebracht. Ze zijn gegeven van den eenigen Herder. Overigens mijn zoon, laat u waarschuwen: aan het vele boeken schrijven komt geen einde en veel onderzoek is vermoeiing des vleesches.

Slot van al het gehoorde is: Vrees God en houd zijne geboden, want dat betaamt allen menschen.

37*) Zie ‘De Aethiopische’ pag. 123.

Immers, God zal alle werk brengen in het gericht, dat over al het verborgene komen zal, hetzij goed of kwaad.

In de gevallen schepping met haar eigen middelen het geluk en den vrede te herwinnen, daartoe zijn onderzoek en kracht en wijsheid niet in staat: alles vermoeit, alles stelt te leur, niets vervult de leegheid, ijdelheid der ijdelheden, alles is ijdelheid.

Maar voor hem, die bij het licht der thorooth zichzelf en het leven leert zien, die ziet de Wijsheid Gods èn haar hoogste openbaring in de redding der gevallen wereld.

Zijn rechtvaardig oordeel over het kwade te aanvaarden, baart de genade, die de ijdelheden weer verandert in de hoogste waarden Gods. (c)

XII. Van de rotsenstad naar den Dawiedsburcht

Met den onontwijkbaren greep op haar gedachten, dat Jahwè zich met alle kracht verzet had tegen het levensdoel van Faroena, - de opening van een Ashstartetempel tegenover den zijnen, - en toen ze het toch had bereikt, zijn worgengel had gezonden, om aan haar leven een einde te maken, was Ammiza Jeroesjaleem ontvlucht.

Het was haar na lang en verward zoeken nog maar half bewust geworden, wat voor rol zij zelf bij dat alles had gespeeld.

Niet de liefde voor Faroena's ideaal, maar haar ideale verhouding tot Faroena had haar zich doen werpen in dien stillen strijd met Sjalomo..... en haar plotselinge, onvoorziene overwinning gebracht.

Ze had, toen ze later alles overdacht, zich verwonderd over den invloed, die van haar eenvoudige daad, uit het oogenblik geboren, was uitgegaan.

Was ze daarom uit Soor gekomen, om aan het geluk en de glorie van haar koninklijken vriend een einde te maken?.....

Wat had de profeet Achia gezegd, toen ze daar in 's konings cabinet bij hem zaten?.....

Dat Jahwè het koninkrijk van hem zou rukken, omdat hij Diens verbond met hem verbroken had. En die breuk was het offer aan Ashstarte in haar heiligdom op den Misha geweest.

Waarom had Jahwè het zoover laten komen? - Was Ashstarte daar in zijn eigen stad machtiger dan Hij? - Blijkbaar toch niet, want ze kon haar vriendin en priesteres niet beschermen tegen Jahwès wraakengel.

Maar toch - de breuk tusschen Jahwès gloriekoning en zijn God was er. En zij, Ammiza, daarbij tusschenschakel.....

Ook zij moest vallen binnen Jahwès wraakbereik.

Of zou Hij haar hebben laten ontkomen om haar niet bewust bedoelde deelname in dat alles?.....

Bewust partij kiezen tegen Jahwè, - zijn vredekoning oorzaak van val worden, - het had toch wel ver buiten haar bedoeling gelegen!

Was dat Faroena's bedoeling geweest? - Zeker evenmin. Maar wel het doorzetten van haar met mislukking bedreigde plan: voor haar godin een plaats in het openbaar te veroveren en..... was ook zij daar niet in meegegaan?

Was het verschil van haar deel in dat alles en dat van Faroena eigenlijk wel zoo heel groot? Wat minder planmatig haar optreden, wat meer door de ontroering van het oogenblik ingegeven. Toch moest haar beider doen mogelijk zijn geworden door grooter liefde in haar hart voor Ashstarte, dan voor Jahwè; anders was er verzet tegen Faroena's pogen in haar geweest.

Was dat nog zoo?.....

De eerste weken van haar terugzijn in Soor waren voorbijgesneld onder den beangstigenden indruk van het doorleefde in Jeroesjaleem. Nacht en dag had ze de onderdeden van al het gebeurde der achttien maanden van haar verblijf om en om geschakeld, om de kracht van hun onderling verband te weten.

Maar het was haar alles te onwezenlijk voor het smeden van een hechten keten van oorzaken en gevolgen.

De rol, haar toegedacht door de Opperpriesteres en Faroena was eigenlijk nooit haar doel geweest. Hij was geheel naar den achtergrond geschoven door de ontwikkeling harer verhouding met den heerlijken Melek-chakaam van Jeroesjaleem's glorietroon.

En zie, als bij toeval had ze toch haar rol gespeeld..... maar daardoor verloren, wat haar veel dierbaarder was geworden, dan dat doel.

Dat kon ze de Opperpriesteres niet openbaren.

Dier lof was groot geweest over de ongeëvenaarde wijze, waarop ze haar taak had volbracht. Ze prees zichzelf nog, dat ze zoo de rechte persoon had weten te vinden voor een zoo moeilijke taak.

Ze had bij haar vertrek haar wel gesproken van haar groot vertrouwen, dat zij, Ammiza, slagen zou in haar bij uitstek moeilijke roeping: verlengstuk zijn, alsof het immer een deel van het voorwerp is geweest, - maar zelf had ze getwijfeld.

En hoewel de einduitslag door de wraak van Jahwè was vernietigd, aan de wijze, waarop Ammiza haar rol had gespeeld, had niets ontbroken, wat tot het doel moest leiden.

Terugkeer naar Jeroesjaleem had thans allen zin verloren. Er was daar geen taak meer voor haar, zoo oordeelde de Opperpriesteres. Bovendien dreigden er ernstige gevaren van Jahwès zijde en misschien eveneens van die des konings.

Maar uit erkenning van zooveel liefde en wijsheid in haar dienst van de groote godin, had de grijze opperpriesteres van Ashstarte in overleg met den opperpriester van Melkart, den stokouden Chiraam bewogen, Ammiza aan te wijzen als haar opvolgster.

Ze had allen haar groote erkentelijkheid betuigd voor het verheffen van haar jeugd en onbeduidendheid tot zoo hoog een eere, - terwijl ze diep in haar hart vast besloten was, nimmer die eer te zullen aanvaarden. Er was een sacraal huwlijk met den opperpriester van Melkart-Baäl mee verbonden.

Ze zweeg van de brieven, die ze van tijd tot tijd van Tafath door geheime boden uit den burcht van Megiddo ontving, de eerste, kort na haar vlucht, haar nog in Jeroesjaleem beloofd.

Die had haar gemeld des konings droefenis over haar vertrek, toen hij de bezinning, door Faroena's plotselinge dood een wijle van hem geweken, had herwonnen en hoe zijn dubbel verlies hem bang bewust werd. Hij meldde bovendien zijn plotseling plan, haar te doen achterhalen en terug voeren, - en hoe Tafath en haar man het uiterst gevaarlijke van dat plan hem hadden aangetoond en hoe zijn aanvankelijk moeilijk berusten langzaam was overgegaan in de vrees, zich met haar terugroeping opnieuw tegen Jahwès wil te verzetten.

De tweede vertelde van Jerobeaam's verijdelde poging, de macht aan de Joseefstammen te brengen en van haars vaders besluit, de regeering neer te leggen en op den burcht in den Libanoon bij koningin Abisjag rust te zoeken voor zijn geschokte gezondheid. De derde meldde haar Abisjag's dood.

Ze omvatten alzoo een tijdvak van twee en een half jaar.

In die jaren was Chiraam eindelijk gestorven.

De papyri uit zijn nalatenschap waren overgebracht naar het tempelarchief en de opperpriesteres had Ammiza opgedragen, ze daarin hun plaats aan te wijzen.

Ze had er in gevonden afschriften der heilige boeken van den grooten profeet der Jisraëlieten Mosjè: Beresjith[38] en Sjemoth.[39] Ze had er in gevonden psalmen van Dawied, een kleine rol, verhalend de geschiedenis der opkomst van Dawieds huis, Roeth geheeten, - en het Sjir ha-sjirim en een groot deel der Wijsheidsmesjaliem van den koning Sjalomo, - schatten, die ze alle onder zich hield, om ze opnieuw te gaan lezen, zich herinnerend de lessen van Elichoref en die van haar koninklijken minnaar.....

Ze was opgestaan en had de perkamenten weggeborgen.

Over het tempelplein schoof de noordweste wolkenschaduwen of schitterde de zon van marchesjwaan verblindend op het gepolijste marmer van het dak der pagode, aan de groote goding gewijd.

Haar rondwandeling over het hooge, kleine tempelplein begon haar te benauwen, toen opnieuw de gedachte haar bestormde: Heb ik mijn rol in Jeroesjaleem bij toeval gespeeld?

Dan is het noodlot gekomen over den grooten beheerscher van volkeren, Sjalomo, door een vrouw, voor korte jaren nog kind.

Die volkerenbeheerscher..... de teedere leider van haar hart en haar leven, de anderhalf jaar, die ze hem..... had lief gehad.

Had ze die liefde verraden?

Met gehaaste schreden ging ze over de koperen luchtbrug, die het tempelterrein met het koninklijk paleis verbond en daalde daar de trappen af naar het kleine park, waarin weer nieuwe trappen haar deden uitkomen in de nauwe straat met de hooge huizen der grooten, die naar de eenige stadspoort voerde.

De wachters brachten een eeregroet aan de toekomstige opvolgster der groote priesteres van Ashstarte.

Van de lange houten luchtbrug naar den heirweg leidde ook hier een trap naar de kom van den noorder haven, die ze afdaalde. Haar voeten waadden door het rulle zand, tot ze de strook bereikten, van het zeewater doordrenkt, waar haar stappen vaster gingen. De noordweste schiep een ruischende branding met haar witte schuimstrook en telkens snel opschuivende, dunne waterlagen, die vlak bij haar voeten uitvloeiden.

Haar wollen siemlah flabberde om haar beenen en bemoeilijkte het

38) Genesis.
39) Exodus.

gaan. Ze bemerkte het nauwelijks; zoo bemoeilijkte de onverdringbare vraag haar gedachten: verried ik zijn liefde?

'Had ik kunnen voorzien de vreeslijke gevolgen, die mijn woorden wekten, toen ik aan zijn hals viel met: dat zult gij toch niet toelaten? Hij sloeg zijn arm om mijn middel. Wat moesten mijn kussen, - de eerste - voor hem zijn?'

'Gekund had ik het, althans de mogelijkheid dier gevolgen.'

'Ik wist, waarvoor ik in Jeroesjaleem was gekomen. Ik kende Faroena's toeleg. Ik wist, waarom hij die steeds had weerstaan: vrees voor zijn God Jahwè.'

'Wat Jahwès toorn bij machte was, wist ik ook. Uit het verhaal van den grooten vloed, - van het verdelgen der steden in het Jardeendal, van den ondergang van het Mitzrajimietische heir in de Schelfzee, van de wraakgerichten over den stierdienst bij den Choreeb en bij tal van overtredingen van zijn volk in de woestijn van Paran.'

'En in later eeuwen het gericht over Sjaoel en over de zonde zijns vaders met zijn moeder Bathsjeba, - alles zoo vlak bij.'

'En als mijn liefde voor hem sterker was geweest, had ze gewaakt voor zijn belangen, inplaats van zich door een gevoelsopwelling te laten meesleepen, om voor Faroena's opzet plaats te erlangen in de stad van Jahwè, het symbool van het eeuwige Jeroesjaleem. - Wat had Ashstarte's dienst daar eigenlijk te maken!'..... 'O, hoe heb ik dat alles kunnen vergeten in dat ontzettend oogenblik vol toekomst en noodlot!'

'Hadden hij en zijn hoogepriester en wijsheidsleeraar mij niet met al de kracht hunner voortreflijke inzichten bijgebracht, wat ik eerst nu zie, dat toen zijn uitwerking had moeten hebben?'

'Er drukt een vreeselijke schuld op mij tegenover hem en zijn volk, zijn heerlijk regiment en..... zijn God!'

'Dat onschuldige, door hem zoo mild geprezene, zoo innig geliefde kind uit Aulis verried zijn heerlijkheid..... uit dank voor wat hij haar had gegeven'.....

Haar jammerklacht klonk een oogenblik uit boven de stem der zee, en tranen vloeiden langs haar wangen.

'Jahwè..... genade! - Sjalomo..... vergiffenis!'

O, Jahwè was genadig geweest. Waarom, wist ze niet. Zijn worgengel was tot haar legerstede niet gekomen. Met angstig wachten

waren de eerste maanden van haar terug zijn in Soor voorbijgegaan, maar een wraakgericht had haar niet getroffen.

En van haar grooten vriend op den troon van Jeroesjaleem, van hem ook, had haar taal noch teeken bereikt. Uit vrees van nieuw verzet tegen Jahwè, schreef Tafath. Ze zou dat niet geschreven hebben, als hij zich zoo niet had uitgelaten. - Maar, - daarachter kon ook nog staan zijn verontwaardiging over haar meedoen met Faroena, over haar verraad van zijn liefde en gloriekroon.....

In het eerst kan hem dat veel minder bewust zijn geweest door de groote smart zijner verliezen, zooals het haar ook vaag en onduidelijk was.

Maar later..... maar later.....

Moest zijn geweldig oordeel niet veel sneller dan het hare tot de slotsom zijn gekomen: misschien liefde voor mij en Jahwès dienst, maar meer voor Faroena en Ashstarte?..... De liefde, die het tot daden brengt, is sterker, dan de met woorden nog onbeledene!

Zou ze hem ooit terugzien?.....

Wat zou het haar zijn, als zijn liefde in toorn, in haat was verkeerd?

Was dat mogelijk?.....

Ze kende hem niet in toorn. - Ja toch, die eene maal, toen hij den profeet van Jahwès oordeel met trillende stem uit Jeroesjaleem bande.

En dat oogenblik hoorde..... bij haar verraad aan hem.

Bange vrees ging haar benauwen.

Er kon een tijd komen, dat, als ze hem niet had als toevlucht, ze niemand meer had. Want haar ontvluchten van Tyrus veronderstelde den Dawiedsburcht als heenkomen. Indien zijn poort zich niet voor haar opende?..... Of als ze haar aan de voeten van een vertoornd rechter vonnis bracht en straf?

Jahwès wraak kon mee haar wachten bij haar terugkeer in zijn rijk.

De toekomst kon donker worden.

Ze keerde om tot den terugtocht, gestuwd door den aangewakkerden wind, die haar stappen versnelde.

Ze vervulde haar plichten als rechterhand der opperpriesteres, maar zoo beknopt mogelijk. Sterk trok haar aan, de Mosjeïsche boeken

te herlezen, die ze in Jeroesjaleem had leeren kennen met de hulp van den grooten chakaam Elichoref.

Ze staarde door het venster harer kamer over strand en zee, toen ze Jahwès schepping van hemel en aarde opnieuw had overpeinsd. Het bracht haar terug naar Jeroesjaleem en de paleizen van den Sioon.

Was het leven daar niet hooger en grooter dan in de Rotsenstad met haar schepen, ankerkabels en zeewegen, haar zinnen op gewin, haar opstapelen van schatten? Schatten waren er in Jeroesjaleem ook, maar daar dienden ze de grootsche gedachten van den dienst van Jahwè, Die buiten en boven de wereld in zijn hemelen tronend, die wereld overkoepelde met zijn wolken- en starrenfirmament en Die met zijn openbaring in de heilige schriften het menschenleven daaronder had opgeheven tot kennis van God en zichzelf, waarin toe te nemen..... haar een lust was geworden!

Scherp waren de beelden, in haar ziel opgevangen, toen het licht in Jeroesjaleem haar opging over de schepping van hemel en aarde op Jahwès Woord. Door dat Woord de hemelen gemaakt en al hun heir. - Dat Woord de Zoon van Jahwè, de Wijsheid Jahwès. En hoe prachtig die profetie van haar koninklijken vriend over dat grootsche oogenblik van het begin des tijds, opgenomen in zijn openingsrede der Wijsheidsschool, de rol van alle haar het liefst:

> Jahwè schiep Mij als Eersteling zijner wegen,
> als Eerste zijner werken, die de eeuwen deden ontwaken.

En dat verrukkelijk teere, Goddelijk schoone

> Dag aan dag speelde ik voor zijn aangezicht,
> speelde Ik in de wereld zijner schepping
> en vermaakte mij met zijn menschenkinderen.

O zonnige morgen, maar diep de nacht, die volgt met haar zonde en dood, haar smart en pijn!

Wie helpt. Wie redt?

De Nakomeling der vrouw!

Wie Hij is?

Weer dat spelende Godskind van het ontwaken der eeuwen.

Hij zal mensch worden. Met de menschelijke natuur zijn Goddelijk Wezen bekleeden, vereenigen. Hij zal worden de Nakomeling der vrouw..... Hij zal zich offeren voor de zonde als Lam Jahwès.

Daarin wortelt Abrahaams roeping tot voorbeeld van geloof in de verlossing van de volkerenzee der verkiezing uit de stormen van Jahwès onbluschbaren toorn. In plaats daarvan zal de stilte van zijn welbehagen over haar stralen met onverdofbare glansen.

Abrahaam gelooft en Jahwè verschijnt weer op aarde.

Jahwè daalt neer op den Choreeb en de donders en bliksemen van zijn majesteit en genade zijn bij en boven zijn volk, Abrahaams volk.

Dat volk wordt zijn bondeling. Dat volk krijgt zijn Verlosser. Het krijgt een purperen, zilveren, gouden, spel van zijn verlossing! Een tent, een gouden ark, een hoogepriester, een altaar! En eeuw in eeuw uit speelt dat spel in hun midden hun hun verlossing voor. Een tweede, nog levendiger, volgt.

Dawied wordt beeld van hun lijdenden, strijdenden Verlosser, Jahwès diepbeminde, koninklijke vriend! Sjalomo wordt beeld van hun triumpheerenden, minnenden Verlosser, - alles pracht en weelde en heerlijkheid.

En voor het eerste spel bouwt hij een tempel. En voor het tweede paleizen.

Dat dubbelspel heeft nu Jahwès hoogste behagen en Goddelijken liefdeglimlach.

Maar Sataan begint een vreeselijk spel daar naast.....

Faroena, Ammiza, zonsverduistering, nacht en dood.....

'O God, verraad van het heerlijkste en schoonste, wat Gij na het eerste Paradijs aan menschen gaaft.'

'En in dat spel was ik het, die dat verraad deed overwinnen.'

Een oogenblik dacht ze aan het geslepen giftfleschje.....

Dan benetten tranenstroomen de rollen der heilige Openbaringsgeschiedenis.

'Hoe heeft hij zich ingespannen, om zijn liefde voor Jahwès Openbaring in mij over te storten! - Dien avond in het eerste begin mijner aanwezigheid in Jeroesjaleem, toen we samen spijsden in zijn prachtige eetzaal, - hoe klaagde hij, dat Faroena hem had teleurgesteld, dat de Egyptische kroonprins toornig was heen-

gegaan. Die klacht was een bede tot mij, die teleurstelling..... hoop op mij.'

'"Klein prinsesje, wie zal de smart meten van een door u in liefdeboeien geslagen koningsziel, als"'..... 'En opdringende tranen beletten hem, die woorden te voltooien.'

'Wat anders dan liefde tot zijn God en liefde tot mij kon dezen wereldbeheerscher van meer dan vijftig bezielen tot die woorden aan een kind van even twintig?'

'En terwijl ik zijn hand streelde, schilderde hij mij met innerlijke huivering, wat mijn lot zou zijn, als ik Jahwès vergiffenis zou voorbijgaan'.....

'Weinig kon hem mijn antwoord bemoedigen: Ja, als men dat gelooft.'

'Ons tweede gesprek te Etaam gaf mij het ontbrekende in de rollen over Sataans val en de engelenschepping. Hoe schilderde hij mij de Jahwèsopenbaring in de Paradijsbelofte, Verbondsluiting met Abrahaam, zijn roeping uit Oer - en de eigen heerlijke geschiedenis van zijn vader en hem, - alles als vervulling der belofte in den Noachszegen over Jafeeth en Sjeem: Gezegend zij Jahwè, de God van Sjeem. God breide Jafeeth uit en hij wone in Sjeems tenten.' -

'"Faroena en gij het eerst tot die inwoning geroepen. Zij weigerde. Wat zal mijn Ammiza doen?"'

'En zijn Ammiza's tweede antwoord was dralend als haar eerste: Laat mij tijd, om zelf Jahwès Openbaring te leeren kennen.'

'Ons derde gesprek ging over het karakter der zonde als vijandschap van den mensch tegenover zijn Schepper. Over den Zoon Jahwès als Scheppings- en Verlossingsmiddelaar en het Verbond met Jisraëel als drager der verdere openbaring.' - '"Maar,"' riep hij uit, '"wat hebt ge er aan, zonder dat verbond te aanvaarden voor uw eigen persoon, zonder te gelooven, dat Masjiaach ook uw persoonlijke schuld overneemt en met zijn Zelfoffer u het leven waarborgt, zooals de tempelsymboliek profeteert."'

'En toen gaf ik het derde getuigenis van mijn ongeloof: Om daar iets aan te hebben, moet men erkennen, geheel vol boosheid te zijn en zoo voel ik me niet.'

'Sinds heb ik Jahwès openbaring leeren kennen èn mijn verraad'.....

‘Die twee waren noodig, om dat wel te voelen.’

‘Was mijn verraad in het diepst mijner ziel niet: God niet liefhebben boven alles en mijzelf boven mijn naaste? Ligt daaronder niet als hun donkere bron: God en den naaste haten..... de openbaring van Sataan?’

‘Is alles in en om ons, wat meer is of schijnt, geen band Gods, die de zonde in ons bedwingt?’

‘“Kus den Zoon, opdat Hij niet toorne. Heil allen, die bij Hem schuilen,”’ riep hij zijn gasten toe aan den grooten maaltijd der tempelwijding en herhaalde hij aan mij met vochtig oog’.....

‘Sinds heb ik de werkelijkheid van het Verbond Gods aanvaard.’ ‘Sinds heb ik gekozen voor het Verbond Jahwès.’

‘Sinds..... geloof ik.’

‘Maar is er aanneming bij Jahwè na een daad als de mijne bij het ziekbed van Faroena?’

Die vraag bleef haar verontrusten.

Die daad..... wat was ze, dan de laatste stoot tot den val van het tweede Paradijs! - Ze stond daarmee naast Chawwa, - vlak bij de oude slang, genaamd Satanas. - En ze kende Chawwa's zoeken naar verontschuldiging en Jahwès straf.

Wat is verontschuldiging, voor wie zijn schuld heeft gepeild?

Maar er is iets meers dan zelfverontschuldiging van het zondaarshart. Er is schuldvergiffenis door het harte Gods.

Het zichzelf veroordeelend hart van Kaïn ging die vergiffenis voorbij.

Het zichzelf verontschuldigend hart van Chawwa en Adaam greep haar aan. Maar zoo diep verstond ze de Schriften nog niet, dat ze dat alles uit de woorden van den rol Beresjith had afgeleid.

Eerst als Dawieds Godgeleide zondaarsziel rechtstreeks gaat spreken, zou ze het verstaan.

Haar aandacht bond, toen ze aan de psalmrollen was toegekomen, het eerst die, waarin de dichter-profeet uitroept:

> Welgelukzalig, wiens overtreding vergeven,
> wiens zonde bedekt is.
> Welgelukzalig de mensch,
> wien Jahwè de ongerechtigheid niet toerekent

o Zekerlijk, maar was zij één dier gelukzaligen?

Hoe kreeg ze daar zekerheid van? - Hier was niemand, die haar dorstende ziel den lavenden dronk dier zekerheid kon bieden.

Na enkele dagen vond ze de rol, die alle waardeering van het diepst getroffen zondaarshart te boven gaat:

> Wees mij genadig, o God, naar uw goedertierenheid.
> Delg mijn overtredingen uit
> naar de grootheid uwer barmhartigheden.
> Wasch mij wel van ongerechtigheden
> en reinig mij van mijn zonde.
>
> Want ik ken mijne overtredingen
> en mijn zonde is steeds vóór mij.
> Tegen U, U alleen, heb ik gezondigd
> en gedaan, wat kwaad was in uwe oogen.
> Opdat Gij rechtvaardig zijt in uw spreken
> en rein in uw richten.
>
> Zie, ik ben in ongerechtigheid geboren
> en in zonde heeft mij mijn moeder ontvangen.
> Zie, Gij hebt lust tot waarheid in het binnenste
> en in het verborgene maakt Gij mij wijsheid bekend.
>
> Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn,
> wasch mij en ik zal witter wezen dan sneeuw.
> Doe mij vreugde en blijdschap hooren,
> dat de beenderen zich verheugen, die Gij verbrijzeld hebt.
> Verberg uw aangezicht voor mijn zonden
> en delg uit mijne ongerechtigheden.
>
> Schep in mij een rein hart, o God,
> en vernieuw in mijn binnenste een vasten geest.
> Verwerp mij niet van uw aangezicht
> en neem uw heiligen Geest niet van mij.
>
> Geef mij weder de vreugde uws heils
> en ondersteun mij met een geest der vrijmoedigheid.
> Zoo zal ik den overtreders uwe wegen leeren,
> en de zondaars zullen zich tot U bekeeren.
> Verlos mij van bloedschulden, o God, Gij God mijns heils,

Zoo zal mijn tong uwe gerechtigheid vroolijk roemen.
Heere, open mijn lippen,
zoo zal mijn mond uw lof verkondigen.
Want Gij hebt geen lust tot offerande, anders zou ik ze geven;
in brandoffers hebt Gij geen behagen.
De offeranden Gods zijn een gebroken geest;
een gebroken en verslagen hart zult Gij niet verachten.

Doe wel bij Sioon, naar uw welbehagen
bouw de muren van Jeroesjaleem!
Dan zult Gij lust hebben in offeranden der gerechtigheid,
aan brandoffers, die geheel verteerd worden,
dan zal men jongstieren op uw altaar offeren.

Telkens wischte ze haar door tranen verdonkerende oogen droog om verder te kunnen lezen.

'Want ik ken mijne overtredingen, mijn zonde is steeds voor mij.' 'Ontzondig mij met hysop en ik zal rein zijn.'

'Delg uit al mijn ongerechtigheden.'

'Verwerp mij niet van uw aangezicht.'

'Verlos mij van bloedschulden.'

'De offeranden Gods zijn een gebroken geest. Een gebroken en verslagen hart zult Gij niet verachten.'

O, die woorden spraken uit, wat in haar hart omwoelde en -wentelde, door de hitte van angst en smart bewogen.

Maar wat was Dawieds zonde, vergeleken bij de hare! Overspel, doodslag, - slechts één, twee menschen gold ze.

'Wat ik deed, bracht Jahwè en zijn gloriekoning om den glans van Jisraëels heil. Dawied trof geen oordeel Jahwès als mijn Sjalomo.' 'Verder leven, verder lezen, verder zoeken om Jahwès genade'..... Zoo was ze gekomen tot een rol met den Dawiedspsalm, die aanvangt met den lof der verlossing en goedertierenheid Jahwès.

Loof den Heere, mijne ziel
en al wat binnen in mij is zijn heiligen Naam.
Loof den Heere, mijne ziel
en vergeet geene van zijn weldaden, -
die al uwe ongerechtigheid vergeeft,

die al uwe krankheden geneest,
die uw leven verlost van het verderf,
die u kroont met goedertierenheid en barmhartigheden,
die uw mond verzadigt met het goede,
uw jeugd vernieuwt als eens arends.

Jahwè doet gerechtigheid en gerichten
allen, die onderdrukt worden.
Hij heeft Mosjè zijne wegen bekend gemaakt,
den kinderen Jisraëels zijne daden.
Barmhartig en genadig is Jahwè,
lankmoedig en groot van goedertierenheid.
Hij zal niet altoos twisten
noch eeuwig zal Hij toornen.
Hij doet ons niet naar onze zonden
en vergeldt ons niet naar onze ongerechtigheden,
want zoo hoog de hemel is boven de aarde,
is zijne goedertierenheid geweldig, over die Hem vreezen.
Zoo ver het oosten is van het westen,
zoo ver doet Hij onze overtredingen van ons.
Gelijk zich een vader ontfermt over de kinderen,
ontfermt zich Jahwè over die Hem vreezen,
want Hij weet, wat maaksel wij zijn,
gedachtig, dat wij stof zijn.

De dagen des stervelings zijn als het gras;
gelijk een veldbloem, zoo bloeit hij.
Als de wind daarover gegaan is, is zij niet meer
en hare plaats kent haar niet meer.
Maar de goedertierenheid Jahwès is van eeuwigheid
en tot eeuwigheid over die Hem vreezen
en zijne gerechtigheid over kindskinderen,
over hen, die zijn verbond onderhouden
en aan zijn bevelen denken, om die te doen.

Jahwè heeft zijn troon in de hemelen gevestigd
en zijn koningschap heerscht over alles.
Looft Jahwè, gij zijne engelen,
gij krachtige helden, die zijn woord volvoert,

de stem zijns woords gehoorzamend.
Looft Jahwè, al zijne heirscharen
gij zijne dienaren, die zijn welbehagen doet!
Looft Jahwè al zijne werken
aan alle plaatsen zijner heerschappij!
Loof Jahwè, mijne ziel!

Wat een rijkdommen opnieuw!

Die al uwe ongerechtigheid vergeeft.....

Die uw leven verlost van het verderf.

Barmhartig en genadig is Jahwè.

Hij doet ons niet naar onze zonden.

Zoo hoog de hemel is boven de aarde, is zijne goedertierenheid geweldig over degenen, die hem vreezen.

Zoo ver het oosten is van het westen, doet Hij onze overtredingen van ons.

‘Hoor ik tot degenen, die Jahwè vreezen?’

‘Hij bracht mij tot Zich, - tot de tenten van Sjeem.’

‘Hij riep mij.’

‘Hoe ver is het oosten van het westen?’

‘Alleen Jahwè meet en weet het!’

‘Wat weersta ik dan nog met het klein menschelijk doen van mijn ongeloof het geweld zijner Goddelijke goedertierenheid!’.....

‘Jahwè, ik vloek mijn meedoen aan het verraad van uw tweede Paradijs’.....

‘Jahwè, ik geloof uw woord. Uw liefde bracht het mij bij. Uw almacht opende mij hart en ooren. Mijn zonde en ongeloofsangst geeft het op tegen uw vergevende genade.’

‘Jahwè, mijn God, ik heb U lief, omdat Gij mij hebt verkoren door uw liefde, om te behooren tot de vergadering van uw volk Jisraëel.’ ‘In haar hebt Gij gegeven volkomen heil, volkomen vergiffenis, volkomen heiligheid en eeuwig leven. Dat alles werd mijn deel bij U.’

‘Jahwè, mijn God, ik heb U lief!!’

Het was gaan glansen in haar hart.

De bange schuldenlast van dat oogenblik aan Faroena's legerstede had dat hart steeds dieper neergedrukt. Als het dat tegen Jahwè

en haar koninklijken vriend had kunnen doen, tot wat duistere werken was het dan niet in staat?.....

Wat hij haar eens van den droeven staat van het menschenhart had verteld en waarvan ze toen gezegd had: zoo voel ik me niet, - had ze thans in haar binnenste tot werkelijkheid zien worden. - En ze had den bliksem van Jahwès wraak zien inslaan in het leven van Faroena, waaraan het hare gelijk was.....

Maar over het hare was de zon der Goddelijke genade en vergeving opgegaan: 'Jahwè, mijn God!'

Waarom? -

Waarom waren Jischaäak en Jaäqoob kinderen des Verbonds geworden en Jisjmaeel en Esaw er buiten gebleven? Waarom was Roeth haar schoonmoeder gevolgd naar Kanaän en Orpa naar Moaab teruggekeerd?

Was het niet, omdat Jahwè het van eeuwigheid zoo had gewild? Telkens weer vulden tranen van verrukking haar oog en en telkens weer hief ze haar lachend gelaat naar omhoog: 'Jahwè, mijn God, eeuwig uw eigendom'.....

Vreugde-ontroeringen, meer en grooter, dan haar ziel kon bevatten, deden telkens de volle kruik harer zaligheid bruisend overtroomen. Ook voor die stemming vond ze in Chiraams afschriften het vertolkende psalmlied.

Ik heb lief, want Jahwè hoort
mijne stem, mijn smeekingen.
Want Hij heeft zijn oor tot mij geneigd;
daarom zal ik mijn leven lang Hem aanroepen.
Banden des doods hadden mij omvangen,
angsten van het doodenrijk mij aangegrepen.
Ik leed benauwdheid en smart.
Maar ik riep den Naam Jahwès aan:
Och Jahwè, bevrijd mijn ziel.

Genadig is Jahwè en rechtvaardig,
onze God is een Ontfermer.
Jahwè bewaart de eenvoudigen.
Ik was verzwakt, maar Hij heeft mij verlost.
Keer weder, mijn ziel tot uwe rust,

omdat Jahwè u heeft welgedaan.
Want Gij hebt mijn ziel van den dood gered,
mijn oog van tranen,
mijn voet van aanstoot.
- - - - - - - - - -
Hoe zal ik Jahwè vergelden,
al zijn weldaden jegens mij!
Den beker der verlossing zal ik opheffen
en den Naam Jahwès aanroepen.
- - - - - - - - - -
Och Jahwè, zekerlijk, ik ben uw knecht,
ik ben uw knecht, de zoon uwer dienstmaagd.
Gij hebt mijne banden los gemaakt.

Als ze bij het ziekbed der oude opperpriesteres verwijlde, legde de grijze Ahstartedienares den glans van vreugde, die van haar bleek gelaat straalde, uit als blij verlangen, eerlang de groote godin te mogen dienen in het hoogste ambt. - Ze maakte den opperpriester Abd-Melkart deelgenoot, van wat ze met welgevallen meende te hebben waargenomen.

Die zond den hem als opvolger aangewezen priester Eshmoenazaar naar de prinses-priesteres Ammiza, om haar te vragen, gunstrijk een dag en uur aan te wijzen, waarop hij haar een bezoek mocht komen brengen. Ook hij wilde die straling van haar gelaat aanschouwen, die Ashstarte hoog vereerde.

Eshmoenazaar had prinses Ammiza met stille vereering leeren kennen. Hij kon haar zich niet anders voorstellen, dan als de liefste gemalin van den grootsten vorst der aarde, den Melek-Chakaam Sjalomo, voor wien hij zooveel bewondering koesterde. Ook hij was een kenner der rollen uit Chiraams koninklijke boekerij al sinds jaren en hij wist, dat ze in haar handen waren. Hoe moest ze zich gevoelen bij haar terugval op Tyrus en Ashstarte? Wat zou er in haar omgaan, als hij de boodschap van zijn zender bracht, den groven zinnenslaaf Abd-Melkart?

Hij deed zijn binnentreden bij haar vergezeld gaan van den voetval.
‘Eschmoenazaar, niet alzoo. Wat verschil van rang dringt u tot zulk eerbewijs?’

‘Prinses Ammiza, gij zijt voor mij nog de keurgemalin van den koning Sjalomo uit zijn vrouwenpaleis in Jeroesjaleem.’

‘Verhoog uw kalenderrekening dan met twee en een half jaar, die verliepen, sinds ik dat niet meer ben.’

‘Wat veranderen teekens op een perkamentstrook aan hetgeen die jaren in uw hart moesten afdrukken?’

Ammiza voelde, dat ze bloosde.

‘Mijn goede Eschmoenazaar, wie gaf u die te lezen?’

‘Niet uw gunst, prinses, maar gevoelens als de uwe in mijn eigen hart voor den grooten zoon van Dawied en Jahwès Openbaring.’ ‘Gij doet beter, met mij uw boodschap mee te deelen, dan te raden naar de verwantschap onzer gevoelens.’

‘Vergeef mij, prinses. - De hoogepriester van Melkart dan doet u bidden, hem te kennen te geven, op welk uur uwe hoogheid hem vergunt, u een bezoek te brengen.’

Ammiza kleurde opnieuw.

‘Prinses Ammiza, o mag ik die vraag voor u beantwoorden? - Uwe hoogheid drage mij op hem te zeggen: nimmer!’

‘Wat zin zou dat hebben, Eshmoenazaar?’

‘Laat mij dan een dag en uur noemen in de volgende week en nog dezen avond tegen zonsondergang begeve uwe hoogheid zich naar het noorder zeestrand, hare meest onontbeerlijke nooddruft bij zich dragend.’

‘Achter de rots, die daar in zee steekt, zal ik u wachten met een ezelin. Die bestijge uwe hoogheid en ik zal haar geleider zijn. Zoo ontkome zij het ver beneden haar liggend noodlot, de sacrale prooi te worden van een bruut als Abd-Melkart.’

‘Eshmoenazaar, gij spreekt voor ons beiden gevaarlijke taal.’

‘Ik weet het, prinses, maar ik wil het gevaar, dat u bedreigt met den dood, die het eischt, afwenden.’

‘En waar moet die vlucht heen?’

‘Naar den Dawiedsburcht.’

‘Wij wagen veel Eshmoenaraar.’

‘Om alles te winnen, prinses. - Uwe hoogheid hebbe den moed, over mij te beschikken.’

‘Doe naar uwe woorden, onverwachte helper. Ik kom hedenavond bij de rots.’

Ze stond als een beeld, toen hij was heengegaan.

Wat was in die luttele oogenblikken gebeurd?

Dan fluisterde ze: ‘Jahwè, dat is van U. Tegelijk met het dreigend worden van het gevaar, wijst Gij den weg ter ontkoming. Zoo is redding mogelijk, zoo alleen.’

Toen begon ze te verzamelen, wat haar ter reize onmisbaar zou zijn en bond het samen in een dwale.

Het geschiede denzelfden dag, dat op den Dawiedsburcht, bij de herlezing van zijns vaders boetpsalm de Engel van Bochiem verscheen en het steenen hart van den koninklijken zondaar uit het vrouwenpaleis, wegsmolt in verslagenheid en droefheid naar God.

Eshmoenazaar wachtte in den laten achtermiddag, met een blos van spanning van tijd tot tijd om den hoek der rots zich buigend, om te zien of prinses Ammiza bij haar moedig, maar wel haastig besluit had volhard.

‘God dank,’ fluisterde hij, toen hij een slanke vrouwengestalte in de verte ontwaardde. - Na een wijle nog eens zich overtuigend: ja het was wel waarlijk de schoone, lieftallige gewijde van Ashstarte, hem door wat hij van haar wist en had gezien, zoo waard geworden, dat hij eigen toekomst geen te groot offer had geacht voor haar redding van een, die zeker voor immer haar geluk zou vernietigen.

‘Prinses Ammiza,’ sprak hij vol deemoed, toen ze op spreekafstand was genaderd, - ‘de dag is niet veel langer meer dan een uur. Ruim een maand geleden heb ik met den Eshmoenpriester te Safra afgesproken, dat indien gij den stap van heden zoudt wagen, hij onze vlucht zou bevorderen met nachtverblijf ten zijnent voor u en mij. - In een klein uur kunnen wij daar zijn, indien gij de ezelin bestijgt, die ik voor u meebracht.’

Zij knikte glimlachend en besteeg het rijdier. Hij nam de kleine male met haar nooddruft in de hand, de ezelin bij den teugel en met forschen stap zich door het rulle zand werkend, bereikten ze snel een voetpad naar het noorden. In een groot half uur waren ze bij de brug over de Litani. Daar begon de weg te stijgen. Binnen een klein half uur hielden ze stil voor des priesters woning bij een bama met Eshmoentempeltje.

Reeds was de schemering ingevallen, toen Eshmoenazaar Ammiza

hielp afstijgen, de bewoner de deur opende, diep zich boog voor zijn vereerde gast en met gedempte stem haar welkom heette.

Een sober avondmaal was spoedig toebereid en zonder lastige vragen van den gastheer, spijsde men samen in vriendelijk gesprek. ‘Zaagt gij, dat het lichtte in het noordwesten, toen gij mijn woning binnentraadt?’ vroeg de gastheer.

‘Ja,’ antwoordde Eshmoenazaar ‘en dat beteekent donderstorm en regen dezen nacht. We moesten ons daarop voorbereiden, toen we hedenmiddag snel ons reisplan vormden.’

‘Uwe hoogheid wil misschien spoedig zich ter ruste begeven, daar de nieuwe dag veel van haar kracht zal vergen,’ sprak de jonge bama-priester.

‘Gij spreekt verstandige woorden, mijn vriendelijke gastheer. Ik verzeker u, dat ik zeer de bereidwilligheid waardeer, waarmee gij beiden voor mij het gevaar trotseert. Laat ons morgen voor zonsopgang vertrekken, opdat niemand weet hebbe van ons verblijf hier dezen nacht.’

Den volgenden morgen, toen het nog duister was en een koude regen neerstroomde, besteeg Ammiza opnieuw de ezelin en trad haar begeleider naast de kop van het dier. Hun gastheer fluisterde hun zijn beste wenschen toe, zij hem hun besten dank. - Safra lag nog in slaap gehuld.

Na een uur voortgaan op het Eshmoenazaar welbekende pad, begon de schemering, die spoedig toeliet een rotsachtig tafelland van blauw-grijze kalksteen te onderscheiden, dat snel steeg.

Nog een uur en ze bevonden zich tegenover een dorpje, dat Eshmoenazaar Duweir noemde, aan den weg van Sarepta gelegen, die een kwartier uurs verder zich met dien van Tyrus vereenigt. Geen sterveling vertoonde zich. Het ‘In tebeet ga niet op reis, ellendige!’ - hield ieder thuis, die niet tot iets anders was gedwongen.

De koude en de onrust en spanning in hun hart beletten Ammiza en haar begeleider, te genieten van het prachtig gezicht op de trotsche woudpartij van den Richaan. De sneeuwtoppen van den Libanoon waren in wolken verborgen. In het zuidoosten werden de tinnen van den Dawiedsburcht reeds zichtbaar op de hooge rotswand, waarachter Coele-Syria wegzinkt, om in het noord-oosten weer langzaam op te klimmen tot den Chermoon en in het zuid-

oosten nog dieper af te dalen tot de vlakte der Meromwateren en de zee van Kinneroth.

Maar de handelsweg week al stijgend naar het noordoosten verder van hun doel naar het dorpje Nebatiëh, waar de weg van Sidoon dien van Tyrus en Sarepta ontmoet. Het lag eenzaam en stil tusschen pas geploegd bouwland.

In de herberg, geheel verlaten, vonden de beide reizigers de rust en de spijs, die ze behoefden tot voortzetting van hun hachlijken tocht. De karavaanweg bracht hen nog naar het dorpje Arnoen. Daar buigt hij zich scherp oostelijk, naar de brug van Chardela over de Litani en daalt dan af in de vlakte van Coele-Syria. Een voetpad leidt rechts over flauw golvend tafelland naar het zuiden, naar de geduchte vesting van den Dawiedsburcht.

Het begon te stormen in Ammiza's hart, toen de noordwester haar dienstbaar werd tot sneller nadering van haar doel.

Hoe zou de ontmoeting zijn? Beide mogelijkheden streden in haar denken, zonder dat de eene de andere overwon.

Ze wilde Eshmoenazaar van dien strijd niet spreken. Ze kende hem, van hoe beminlijke zijde ook, te weinig, om hem te doen deelen in de binnenste geheimen van haar hart, die het hier gold. En toch, zijn lot was er ten nauwste bij betrokken, sinds hij het afhankelijk had gesteld van het hare uit loutere toeneiging, en vereering voor haar persoon en verleden.

En hij? - Voor hem bestond die tweestrijd niet. De groote, edele, wijze vrouwenvriend, die koning Sjalomo voor hem was, - kòn niet kiezen tegen prinses Ammiza van Aulis..... dat was niet mogelijk. - En zou beider hooge zielenadel zijn lage onbeloond laten? Ook dat was onmogelijk. Zoo won zijn onmiddellijk levensgevoel - anders het deel der vrouw boven den man, - het van dat van Ammiza - nog wel in bondgenootschap met haar pas geboren Jahwègeloof.....

De vallende regen had muur en tinnen van den somberen burcht achter zijn grijzen sluier voor de blikken der reizigers verborgen gehouden.

Ammiza vreesde de vraag, hoe ver het nog was.

Van Nebatiëh af was de regen overgegaan in natte sneeuw. Vlokken als vladen dwarrelden langzaam naar omlaag, als geen windvlaag ze wild dooreen deed stuiven, ze deed hechten aan verdord

loof en takken der struiken of wegsmelten op den grauwen rotsgrond.

Zoo naderden zij beiden, in den laten middag zwijgend de lage rondoverboogde poort der jongste residentie van koning Sjalomo. De wachters buiten zagen hen met bevreemding aan. - Eén binnen opende de zware kleine deur op Eshmoenazaar's geklop. Ze traden in de kille hal van den toren met de vraag, of de koning aanwezig was op den burcht.

De wachter bevestigde het.

'Wilt gij dan de majesteit des konings smeeken om gehoor voor een prinses-priesteres uit Tyrus?'

'Voor u beiden?'

'Alleen voor deze Prinses-Priesteres,' antwoordde Eshmoenazaar. De wachter klom de trap op en klopte aan de deur van 's konings zaal.

'Wat voor prinses-priesteres?' vroeg hij gehaast. 'Is ze oud of jong?'

'Jong, mijn heer koning.'

'Hoe oud schat gij haar?'

'Omstreeks vijf en twintig.'

'Is ze blond of donker?'

'Ik vermoed blond, mijn heer koning; althans haar oogen zijn blauw. Het haar was onzichtbaar onder de hoofdbedekking.'

'Is die man haar knecht?'

'Hij draagt ook het priesterkleed.'

'Breng haar tot mij, niet hem.'

Met een hart, dat zijn halsslagaderen deed kloppen, sprong hij op van zijn zetel.

Daar werd de deur geopend en achter de binnentredende weer zacht gesloten.

'Mijn Elohiem! - Ammiza!'

Hij viel haar om den hals en overdekte haar vochtige kille wangen met de gloeiende kussen zijner weerziensverrukking.

'Kindje, ben je daar eindelijk, eindelijk terug?'

'Sjalomo, mag ik nog mijn koninklijke minnaar in je zien?'

'Miza, wat anders!'

'De wrekende rechter van mijn verraad aan je liefde en'.....

‘Kind, zwijg toch!’ En hij sloot haar lippen met de zijne, overdekte opnieuw haar gelaat met hartstochtelijke kussen, zag haar dan aan met verrukten glimlach.

Toen voerde hij haar mee naar zijn slaapvertrek, dat ze zich van haar natte gewaad kon ontdoen en zich uitwendig herstellen van al de ongemakken harer reis in tebeet. -

Ze vertelde hem snel van haar geleider en dat hem misschien gelijke onrust vervulde, als haar had gekweld.

Hij seinde een slaaf. - ‘Zeg aan den priester, dat hij welkom is op den burcht - en aan den paleisvoogd, dat hij hem alle gastvrijheid bewijst.’

Toen hij de deur achter zich sluiten wilde, riep de koning hem terug met:

‘En vervang mijn kolen door nieuwe, want deze dooven.’

Toen geen vrees voor stoornis van hun samenzijn meer bestond, nam hij haar mee naar zijn rustbed.

‘Miza, lieveling, ga je nu nooit meer van mij weg?’

Ze vleide haar hoofd op zijn borst met de rechter om zijn hals geslagen. ‘Nooit,’ fluisterde ze.

‘Weet je nog, dat ik eens tot je zei: ‘Je liefde waarborgt mij zaligheid in vrouwenarmen tot aan mijn jongsten snik?’

‘Ja’.....

‘Hoe vaak heb ik die woorden met het tegendeel van zaligheid herdacht sedert je vlucht uit Jeroesjaleem. - Waarom toch! Je weet niet, tot wat bittere vermeerdering van mijn smart!’

‘O, verplaats je in mijn toestand, Sjalomo! Angst en verwardheid joegen elkander op tot vertwijfeling in mijn hart. Die zonsverduistering, de woorden van dien profeet, de gewelddadige dood van Faroena en mijn schuldig aandeel in dat alles. - Ik vreesde gevangenis, boeien, ter dood veroordeeling door mijn minnaar en rechter en daarachter de wraak Jahwès, wiens schoone vrederijk ik had helpen verwoesten. - Als ik niet had kunnen vluchten, had ik de giftdrank ingenomen, die mij aan alles zou hebben onttrokken, naar ik toen meende. - Nu weet ik, dat ik daarmee toch het ergste, het oordeel Jahwès zou zijn tegengegaan.’

‘Dus Tafath had gelijk,’ - sprak hij voor zich heen.

En dan plotseling: ‘Het oordeel Jahwès? - Geloof je dan, Ammiza?’

‘Sjalomo, Jahwè heeft mij vergeven, ik ben Jahwès bondeling geworden. Je zielsarbeid aan mij heeft vrucht gedragen, jouw God en volk zijn de mijne geworden, evenals van Roeth, de Moabietische’.....

‘Miza, m'n kind’..... Hij sloot haar opnieuw klemmend in zijn armen.

‘Ik heb Jahwè gebeden: van alles, wat ik verloor, jou alleen terug te mogen ontvangen. En zie, Hij heeft je mij als zijn kind teruggegeven.’

‘Jahwè, mijn Elohiem, uw gunst heeft mij niet begeven!’

Het was buiten gaan donkeren, de wind tot storm verhevigd. Nu en dan een rosse of gele bliksemglans in het vertrek. Donderstemmen, door de echo's van bergen en dalen aangehouden en verzwaard.

Met de luchters werd het avondmaal binnengebracht.

‘Mijn vriend, herinnert ge u onze eerste gezamenlijke maaltijd in uw cederpaleis? - Grootscher was daar de weelde, grooter hier ons geluk. Hoeveel was daar niet, dat ons nog scheidde. Hier is alles weggevallen!’

‘Zeg mij, kind, waarom besloot ge eerst nu tot mij te komen?’ ‘Er dreigde mij een sacraal huwlijk met den opperpriester van Melkart, als loon voor de diensten aan Ashstarte in Jeroesjaleem bewezen.’

Met schrik sloeg hij zijn groote oogspiegels op en legde zijn hand op de hare.

‘Kind!’.....

‘En het is mijn reisgezel, die mij gered heeft met de snelheid van zijn voorbereiding en uitvoering der vlucht herwaarts.’

‘Dat heeft hij niet voor niets gedaan. - Waarmee is hij te loonen?’ ‘Met opname in uw dienst, want terugkeer is voor hem ook onmogelijk geworden.’

Nu liet hij haar alles vertellen, wat betrekking had op haar vlucht. Dankbaar riep hij uit: ‘Jahwè lof! Uw brave redder wordt mijn paleisvoogd en de oude Jonas mag gaan rusten.’

‘Maar,’ vervolgde hij een oogenblik later, ‘de bedoeling van mijn vraag was eigenlijk: Waarom wachtte je zoolang met je terugkeer.’

Ze legde haar hand op de zijne. - ‘Sjalomo, eerst enkele dagen geleden vond ik Jahwè als mijn Elohiem. Daarvóór was hij mij een toornig Tegenpartij der en hoe kon ik toen in zijn Sionietischen koning mijn vriend en beschermer zien?’ -

Hij kuste haar hand. ‘Vertel mij dan straks uitvoerig je toebrenging tot Jahwè en ik zal de bittere smart van je verlies en jaren lang gemis trachten te vergeten.’

Na den maaltijd zaten ze samen en buiten waren sneeuwvlagen en onweersstemmen.

‘Lieveling vertel me nu wat je afwending van Ashstarte en toewending tot Jahwè heeft gebracht, want dat is het, wat mij met innigste vreugde vervult.’ -

Haar blauwe oogspiegels spraken nog duidelijker taal dan voorheen door de bleekheid van haar gelaat en grootere vastheid van haar blik. Er was zooveel gebeurd in de laatste jaren, dat haar ziel had doen rijpen.

‘Heel mijn wedervaren van de laatste vier jaar. Van dat ik kwam in Jeroesjaleem en je fijn aanvoelen mijner verhouding tot je zelf mijn vereering voor je tot liefde deed ontwaken en mij ontvankelijk maakte voor wat je gloeiende liefde’.....

‘En vereering, Miza!’ - Glimlachend ging ze voort:

‘mij voordroeg van Jahwès Openbaring. o Sjalomo, weet je wel, wat kracht van overtuiging er van je uitging?’

‘Dat heb je me nog eens gevraagd, lieveling, en toen antwoordde ik: ik zag het aan je oogen, als ik het niet wist.’

‘En de wijsheidsleeraar en hoogepriester brachten mij de kennis bij, die door de bezieling, uitgaand van mijn koninklijken vriend, mij, zonder dat ik dat toen nog bemerkte, tot een geliefd bezit werden.’

‘Toen kwam mijn onbedoeld - of was het dat wèl? - verraad aan Jahwès heerlijke Openbaring en aan den heerlijken melekchakaam, die ze mij uitlegde. Hoe vreeselijk waren de gevolgen’.....

‘In Tyrus werd ik mij van die gevolgen en mijn schuld daaraan steeds dieper bewust en die bewustheid werd tot angst voor Jahwès wraak. Ook voor de jouwe, toen dezelfde schuld, daar verheerlijkt tot verdienste, mijn leven ging bedreigen met een loon,

dat ook in wraak Jahwès verkeerde, - en dat ik moest ontvluchten, omdat het mij met de liefde in mijn hart voor mijn immer dieper beminden Dawiedstelg eenvoudig onverdragelijk was. En vluchten kon ik alleen tot hem, maar niets gaf mij zekerheid, dat ik zijn liefde niet in haat en wraakbegeerte veranderd zou vinden.'

Hij onderbrak haar verhaal niet, maar greep haar hand, om met innigen druk haar vrees te weerspreken.

'Toen stierf Chiraam en kreeg ik de afschriften onzer heilige rollen, die hij naliet ter verzorging van de opperpriesteres.'

'Bij hun herlezing werden mij langzaam de zondeschuld van het menschenhart, het verbond Jahwès en de volkomen verlossing door zijn Zoon, - die gij en de anderen en de heerlijke schaduwendienst, in den tempel mij onderwezen, - tot werkelijkheid.'

'Alleen, ik dorst ze mij niet toeëigenen. Toen gij ze het eerst tot mijn kennis bracht, omdat ik ze niet geloofde, nu, omdat ik mijn schuld te groot vond. Intusschen las ik door in Chiraams afschriften. Daar vond ik een psalm van je vader, gemaakt na zijn overspel met haar, die later je moeder werd. Ik vond er erkenning in van groote zondeschuld, - maar mijn eigene scheen mij veel grooter. - Tot ik kwam aan een lied van je vader, dat aanvangt:

> Loof Jahwè, mijn ziel
> en al wat in mij is zijn heiligen Naam!'

'In dat lied troffen mij de woorden:

> Zoo ver het oosten is van het westen,
> doet Hij onze overtredingen van ons.'

'Daar ging het niet over bepaalde, maar over alle zonden, dus ook over de mijne, - en ik gaf mij gewonnen aan Jahwès genade. Je weet, mijn liefste, wat heerlijke dagen en nachten dat geeft, waarin we jubelen met nog een anderen psalmdichter:

> Ik heb lief, want Jahwè hoort
> mijn stem, mijn smeekingen.
> - - - - - - - - -
> Keer weder, mijn ziel, tot uw rust,
> omdat Jahwè u heeft welgedaan.'

‘Maar nieuwe onrust kwam uit het dreigend huwlijk met den Melkartpriester en nu sluit mijn verhaal aan bij wat je reeds weet.’ ‘Thans zijn verdubbeld in waarde die laatste psalmwoorden, want bij Jahwè èn bij mijn vriend heb ik rust. Tegen beiden heb ik zwaar gezondigd en beiden hebben mij geantwoord met vergevende liefde’.....

‘Miza,’ riep hij uit met tranen in zijn oogen en geopende armen. Ze zette zich op zijn knie en vleide zich aan zijn borst.

> ‘Hoe zal ik Jahwè vergelden
> al zijn weldaden, jegens mij,’

fluisterde ze. - ‘Alleen het derde Paradijs kan zaligheden bieden, boven wat ik thans geniet.’

Het verdere van den avond maakte Ammiza deelgenoot, van wat in Jeroesjaleem en op den Dawiedsburcht was geschied na haar vlucht. Wat ze in groote omtrekken reeds wist uit Tafath's brieven, leerde ze nu kennen in al zijn bijzonderheden, - een voor haar zoo belangrijke opvolging van klein en groot gebeuren. De kern er van was zijn zielstoestand gedurende die thans bijna drie jaren. ‘Wat ik Zaboed en Abisjag niet heb willen openbaren, Ammiza, dat worden jouw geheimen. Geef mij dat forsche, blanke pootje en luister.’

‘Wie viel dieper, Adaam of ik?’

‘Hij in den zin, dat het eerste, zondelooze Paradijs door zijn toedoen en met hem inbegrepen Sataan en zonde toeviel en het groote reddingswerk van Jahwès Raad in beweging bracht.’

‘Ik in den zin, dat geen mensch de eere ten deel viel, beelddrager van den Verlosser der wereld te zijn, maar van dat hooge spel ten aanschouwe van heel een menschenwereld en nakomelingschap door Jahwè vervallen werd verklaard.’

‘Wiens schuld was grooter?’

‘De zijne, omdat ze Gods eere losliet tegenover zijn Tegenstander en heel de menschheid overgaf aan zonde en dood.’

‘Wiens zonde onbegrijpelijker?’

‘De mijne, omdat ze na een leven van Jahwès tederste zorgen en zegeningen, als niemand ten deel vielen en na tallooze vermaningen, waarschuwingen en bedreigingen zich toch in haar bedrijver

voldroeg tot een Jahwè onteerende daad ten aanschouwe van heel de wereld, die volkomen onmogelijk geacht moest worden in den beelddrager van den overwinnenden Verlosser der menschheid.' 'De Paradijszegen weggenomen, het koninkrijk verscheurd, de hoogste zonneglans der Godsopenbaring tot schemering verdoft, de proef met afglans van hemelsche heerlijkheid in den gevallen staat van het menschdom..... mislukt, - m'n kind, aan dat vreeselijke sta ik schuldig als dader en jij als medeplichtige'.....

'Mijn vriend, heeft Jahwè u vergeven als mij?'

'Luister lieveling.'

'De eerste weken en maanden was er een doffe onverschilligheid in mij met als diepste grond verzet tegen Jahwès vonnis.'

'Toen mijn gedachten weer opwaakten en het vreeselijk gebeuren gingen aangrijpen met wijsheid en redelijkheid, openbaarde elke dag duidelijker het duister van mijn zonde en onrecht en den glans van Jahwès recht.'

'o Laten we het ons nog eens indenken. - De val der menschheid in het eerste Paradijs, Jahwès verlossingsraad met het mensch-worden van den Zoon Gods als offer en inzet, Abrahaam de eerste vader zijner vleeschwording, zijn nakomelingschap de volgende, mijn vader en ik behalve dat, beelddragers van den lijdenden en overwinnenden Masjiaach en in den hoogsten glans van ons Jeroesjaleem, ons gouden tempelspel en ons stralend schaduwspel van eeuwig heil,..... en het hart van den hoogsten drager van dat alles vervuld met de liefde eener Jahwè vijandige vrouwenwereld en Diens openbare eere prijsgevend aan duistere afgodsfiguren van de volkeren rondom.'

'Is er grooter schuld, grooter aanmatiging, grooter dwaasheid denkbaar?'

'En toch werd ze het deel van den schaduwdrager der eeuwige Wijsheid Jahwès'.....

'Is het niet het antwoord van den onder doemvonnis gevallene, dien Jahwè het hoogste heil aanbiedt: Daar stel ik geen belang in, - ik heb mijn eigen schat?'

'Alleen met dit redding mogelijk makend voorbehoud.'

'Het antwoord, zoo gegeven, is dat van de gevallen engelenwereld. - Dat van den gevallen mensch spreekt deze woorden heen over een stem in het diepst zijner ziel: mijn zonde is grooter,

dan dat ze mij vergeven worde, - of: mijn God, breek de banden mijner zondeslavernij, - al naar er genade in hem werkt of niet.' 'En dat laatste geschiedde in mijn hart.'

'Bij mijn geboorte heeft de mond Jahwès gesproken door den profeet Nataan: Mijne goedertierenheid zal Ik van hem niet wegnemen.'

'Hem en Achia moest ik toestemmen: het Mitzrajimietisch huwlijk en mijn op Mitzrajiem gericht staatsbeleid was afwijken van het schoone begin mijner regeering met Abisjag naast mij op den troon.'

'Met haar was het schaduwspel volmaakt. Met de Egyptische werd het geschonden.'

'Ik ben tot haar weergekeerd met de erkenning dier afwijking, maar zonder daar verder over te spreken. Mijn bijzijn alleen hergaf haar veel van haar eerste geluk, zooveel, dat haar krachten het niet lang meer konden dragen'.....

Hij zweeg een oogenblik.

'Toen ze van mij was gegaan, heb ik mijn eenzaamheid, voor zover dat mogelijk was, vervuld met het schrijven van mijn laatste rol, het testament van mijn levensavond, waarvan ik je nog wel gedeelten zal voorlezen.'

'En hoor nu het antwoord op je laatste vraag.'

'Eergisterenavond, schrijvend aan mijn rol Qohèleth, begon ik mijn werk te herkennen als verzet tegen God. - Verontrust begon ik een gejaagde wandeling door deze zaal, toen een duizeling mij een oogenblik het bewustzijn benam en een misstap mij bijna deed vallen.'

'Na even te hebben gezeten, ging ik naar de kist met perkamenten, waarin ik den psalm mijns vaders zocht, die ook jou het licht over je ziel deed opgaan. Met bevende hand ontrolde ik hem en las:

> Wees mij genadig, o God naar uwe goedertierenheid,
> delg mijn overtredingen uit
> naar de grootheid uwer barmhartigheden.'

'Machtig grepen de woorden mij aan:

> Tegen U, U alleen heb ik gezondigd,
> maar Gij zijt rechtvaardig in uw oordeel
> en zuiver in uw vonnis.

Ik wierp mij met de woorden:

> Verwerp mij niet van uw aangezicht
> en neem uw heiligen Geest niet van mij!

terwijl tranen mijn oogen verduisterden, voor mijn God op de knieën.'

'Toen ik zoo een poos met gesloten oogen neerlag, ontstond op een gegeven oogenblik het gevoel in mij, niet alleen te zijn. - Ik opende de oogen..... en een schoone gestalte stond voor mij. Zijn gedaante en uitrusting was die van den bij Bochim verschenen Verbondsengel, dien de profeet Nataan, mijn leermeester, mij had beschreven.'

'O, ik herinner mij, dat ge mij van hem verteld hebt op dien Nisaanmorgen, drie jaar geleden in het park te Etaam, toen ge mij vroegt naar mijn indrukken na het lezen der geschiedrollen van Mosjè.'[40)]

'Heerlijk, dat je je dat herinnert.' - En hij vertelde haar alles van de machtige oogenblikken, die hij in en na de tegenwoordigheid van den Vorst Jahwès had doorleefd.

Een wijle staarde ze zwijgend voor zich uit.

'Waar denk je aan?'

'Ik herinner me, dat je mij daar in Etaam vertelde, dat Jahwè zijn openbaring door verschijning in menschengedaante na het tijdstip, dat Sjemoeël de profetenscholen stichtte, had doen ophouden.' - 'Kind, wat heb je naar mijn lessen goed geluisterd! - Maar het gold hier een persoonlijke verschijning, binnenshuis en door niemand, dan mij aanschouwd. - Of misschien ook heeft Jahwè slechts in mijn oogen een beeld doen vallen en in mijn ooren een stemgeluid doen klinken, aan geen werkelijke gestalte buiten mij ontleend. - Want ik heb wel verstaan, wat het gezicht, dat ik zag, beteekende!'

'Ik heb je immers wel verteld van mijn reis naar den Sjinaj - en wat ik naast mijn hoofddoel nog meer beoogde. Hoe ik namelijk op die reis, bij het aanschouwen der plaats, waar het geschiedde, mij bewust zou worden, dieper dan door mijn verbeelding mogelijk zou zijn, - van de afgoderij daar gepleegd door ons volk, - je

40) 'De Aulische' pag. 54.

wel bekend, - waardoor de Engel des Verbonds zich terug trok uit wolk- en vuurkolom als Begeleider van zijn volk. Maar om te ontwaren, dat het daarin minder schuldig was dan ik.'

'Het was daarom, dat Hij, die mij veroordeelde èn begenadigde, mij - in gezicht of werkelijkheid, - verscheen als de Engel Jahwès'.....

Toen trachtten ze te komen tot de herkenning van het wanneer van hun beider begenadiging, - en zie, het moest in dezelfde ure zijn geweest!

Ze sloeg haar armen om zijn hals en beider tranen van liefde en dank vloten samen.

'De door Jahwès genade met Hem verzoenden hebben elkander terug ontvangen, een onvergetelijke gunst van onzen Elohiem. Nog eens Sjalomo, wij verdrevenen uit het tweede Paradijs, genieten zaligheden, alleen door die van het derde overtrefbaar.'

Ze herlazen nog samen het Dawiedslied:

> Looft Jahwè, mijne ziel,
> en al wat in mij is, zijn heiligen Naam.

Bij de woorden:

> Die al uwe ongerechtigheden vergeeft,
> die al uwe krankheden geneest,

vroeg ze: 'Bedoelde je vader daarmee de ziekten van het lichaam?'

'Hoewel mijn vader wist, dat Jahwè ook regeert over het medicijn, dat onze lichaamskwalen geneest, bedoelt hij hier toch zeker in de eerste plaats de genezing onzer zonden en misschien ook de kwijtschelding der straf, na de verzoening onzer schuld.'

En bij de woorden:

> die uw leven verlost van het verderf, -

'Zeg mij, mijn vriend, bedoelt dat redding van de sjeool, - want dat is toch de plaats van het verderf; - maar uw vader zelf is ons toch derwaarts voorgegaan en al Jahwès geliefde kinderen?' 'Zeker zal Jahwè zijn kinderen niet aan het oordeel des doods

onttrekken. Dat rust op allen en in een anderen psalm zegt hij: Wie redt zijn ziel van de sjeool. - Neen, het ziet op een eenmaal onsterfelijk verrijzen, om eeuwig Jahwè en Masjiaach te aanschouwen in het derde Paradijs. En dat is wel het deel van allen, die in Jahwè en zijn openbaring gelooven.'

> Hij zal niet altoos twisten
> noch eeuwig toornen.

'Sjalomo, wat een troost voor zielen, die lang in zonde leefden. Zij hebben toch wel reden te verwachten zulk een immer durenden twist met Jahwès verbolgenheden.'

Hij greep haar hand. 'En je denkt aan mij?'

'Ja,' fluisterde ze.

Met bewogen stem, die nu en dan stokte van aandoening begon hij aan de verheven doxologie:

> Jahwè heeft zijn troon in de hemelen gevestigd
> en zijn koningschap heerscht over alles.
> Looft Jahwè, gij zijne engelen,
> gij krachtige helden, die zijn woord volvoert.
> Looft Jahwè, al zijne heirscharen
> gij zijne dienaren, die zijn welbehagen doet.
> Looft Jahwè, al zijne werken
> aan alle plaatsen zijner heerschappij.
> Looft Jahwè, mijne ziel!'

'Onze ziel,' fluisterde ze, - en tranen voelde hij neerdroppelen op zijn hand, die de hare omklemd hield en die ze kuste.

Toen ging de eerste dag hunner hereeniging over in den eersten der al te lang verzuimde en verschoven nachten met hun eigene zaligheden,..... maar die vielen buiten vergelijking met die hunner geestelijke eenheid.

XIII. Blikken in ver en nabij verleden

‘Ammi, mijn koningschap is weg, maar mijn laatste liefde heb ik terug.’

‘Mijn glorie is verwelkt, maar mijn liefde bloeit.’

‘Glorie en liefde, - dat waren de twee schatten van mijn leven. Schaduw was ik van eeuwige glorie en eeuwige liefde.’

‘De eerste overstraalde als een lichtende wolk mijn troon, de tweede rustte op mijn schaduwenbruid.’ -

‘Beide heb ik verloren. - Toen gaf mij Jahwè mijn Ammiza tot troost, eerst als Ashstartiste, nu, o wonder, als zijn kind.’

‘Faroena nam Hij weg. Nofernere verbleekte als een onvruchtbare bloem uit het land van Cheem.’

‘Maar Jahwè deed het zaad ontkiemen, dat ik zorgvuldig en kwistig in de ziel van mijn kind uit Jafeeth heb gestrooid. Haar geloof in den God van Abrahaam ontving de stem mijner geliefde vrouwlijke voorzaat uit de velden van Moaab: uw volk mijn volk, uw God mijn God.’

‘Roeth,’ sprak ze glimlachend.

Hij beantwoordde haar glimlach met de zijne en vervolgde:

‘Door de zware geestelijke bevruchting van mijn leven in al mijn schaduwdracht en -pracht, is mijn vleeschelijk kroost weinig geweest. Abisjag, Faroena, Nofernere - kinderloos. Isjara's schoot bracht lieflijke telgen. - Naäma, mijn kinderliefde, den troonopvolger. - En Ammiza?’

Hij nam haar hand in de zijne. Ze bloosde.

‘Die verrukkelijke blos, lieveling, bewijst mij, dat de strijd tusschen kind en vrouw in je hart nog niet geheel is uitgestreden. - Hij heeft me al de jaren onzer liefde vertederd en verrukt. - Wat is schooner, dan die worsteling in het kinderhart te zien opkomen en de vrouw langzaam haar overwinning behalen. De blos, de lieflijke tropee van het kindschap, - door de wordende vrouw met klimmenden tegenzin ervaren, - moet eindelijk verbloeien onder de stralen van de zon harer rijpende persoonlijkheid. - Wie durft eeuwigheid te vragen voor een overgangsverschijnsel! Anders ver-

diendet gij haar, schoonste, wat Gods schepping dacht en verwerkelijkte: het vrouwwordend kind!'

Het was in het Abisjagprieel, dat Sjalomo deze woorden tot haar sprak, in wier gezelschap de droeve beëindiging van zijn hooge roeping dragelijk voor hem was geworden.

Hij had het in het eerste jaar zijner komst op den Dawiedsburcht met haar, naar wie het genoemd was, geplant. Het was het plekje, waar ze hun weelde-oogenblikken hadden doorgebracht, dertig jaar geleden. Zware rhododendronstruiken omringden er half een marmeren bank, waarop een klein, licht tapijt zitting en gebogen rugleuning bedekte. Tot zoolang de dichte accaciastruiken binnen den rhododendronring nog geen voldoende schaduw boden, was een tentkleed gespannen tusschen het hoogere geboomte. En waar de zonnestralen vrij spel hadden, waren bedden aangelegd met haar geliefde bloemen, eerstelingen der lente, beelden van haar kort geluk, voorboden der dorheid van den zomer..... omringd door een hoogen rand van reuzenvarens. In het midden liet hij een opening. Daar bereikte het oog de groote zee en Soor met zijn grauwe, titanische muren deelde er de korte kuststreek in tweeën. 'Hoe hoog moet het jarental van mijn vriend klimmen, eer hem zijn droombeelden over het jonkvrouwlijke leven loslaten?' vroeg ze glimlachend.

'Lieveling, ik weet het niet. Zou het ooit zoo hoog kùnnen klimmen?'

'Wel weet ik, dat ik in jouw armen, aan je borst, in je schoot iets van mijn verloren Paradijs heb terug gekregen, dat Jahwè heeft geheiligd door je aan te nemen als zijn kind. - Ammi, de lieve verhevene rust, die van je uitgaat, de bekoring van je bijna heilige vrouwlijkheid, schoon als de dageraad en jong als de morgen, ze is me van dag tot dag, van uur tot uur een genieting, die mijn ziel vervult, nog voller vervult, dan in mijn eigen jeugd een vrouwengestalte vermocht, omdat met het klimmen mijner jaren mijn blik op vrouwenschoon, lichamelijk en geestelijk, is verdiept en verscherpt en mijn ziel zich heeft ontledigd van veel, wat eens haar boeide en mijn innig geliefde vriendin uit Jafeeth mijn eenige is geworden.' -

'Is dat schijnliefde? Is het een zielekrankheid, die prikkels lief kreeg in plaats het wezen, waarvan ze uitgaan? - Dan is het in

zijn diepste grond eigenliefde, zelfzucht. o Toen van mijn vrouwenpaleis de stoot was uitgegaan, die het paleis van mijn glorie deed ineenstorten, hebben wroeging en zelfverwijt mij er dat licht op doen werpen.'

'Ik beschuldigde mij, dat ik jouw leven, mijn lieveling, had opgeofferd aan eigen genieten. - Dat ik door opwekking van zinlijkheid, die geen zinlijkheid zou schijnen, er ééne schiep, die door haar verfijnde prikkels, mateloos in haar uitwerking zou worden.' 'Ik wist, dat ik, door als wereldmonarch van glorie en roem af te dalen tot den gelijke van een kind van even twintig, in haar lieve, eenvoudige hart de vlam van den hoogmoed hoog kon doen oprijzen. In dat spel kon ik gevaarloos genieten, omdat mijn geestelijke macht over haar in mijn hand bleef rusten en haar zonde uitwerkingloos bleef op mij. - Alleen haar ging ze immer gevaarvoller beheerschen.'

'Maar wat mij wel bedreigde, was, ook nog door de gisting in haar ziel de prikkels op de mijne te verhoogen. Hoe zou ik meester blijven van krachten, die verterend op mij inwerkten, - die immer sterker tegenkrachten eischten?'

'Zoo zag ik naar beide zijden het dreigend verderf snel naderen.' 'Te sneller en te dreigender, omdat dat alles een ernstige levenstaak in gevaar bracht door geestelijke en lichamelijke genotprikkels van doodelijke scherpte.'

'Die taak was, Jahwès roeping te volbrengen tot het dragen in hoogste aardsche heerlijkheid der glorie van zijn Masjiaach, den Held, die de gevallen schepping weer heroveren zal op Gods tegenstander, het machtig hoofd der gevallen engelenwereld, de vader der ongerechtigheid, de menschenmoorder van den beginne.'

'Grootsch was die roeping, Ammi, als geen voor mij heeft gedragen noch na mij dragen zal. Als iets de toewijding van heel een menschenleven waard was, was zij het niet?'

'Dat sprak de eerste negen, tien jaren mijner regeering luid voor zichzelf, zoo luid, dat ook na de grootste dag van mijn koninkrijk, de dag der wijding van Jahwès' tempel, die stem elke andere onhoorbaar zou hebben gemaakt.'

'Krachtig heeft ze doorgeklonken tot aan den tweeden grooten dag des rijks, mijn vijftigste geboortedag, vallend tijdens het bezoek van koningin Maqueda van Aethiopia.'

‘Maar sedert de voltooiing der paleizen van Jahwès koningschap in het twintigste jaar mijner regeering was het zacht gefluister in dat der vrouwen een hymne van schoonheid geworden, die naast de grootsche psalmen van Jahwès verheerlijking het oor vroeg van hem, die Masjiaachs Goddelijken glans weerstraalde in stad en rijk, in regeerings- en wijsheidszaal, in ziel en lichaam.’

‘En kort voor die voltooiing overklonk een stem Jahwès in mijn hart die hymne luid en krachtig met bedreiging van verdelging des volks, met verbreking van mijn tempel en met spot en schimp over beide - onder alle volken: ze hebben Jahwè, hun God verlaten en andere goden nagevolgd.’

‘Je weet, hoe ik toen met mijn reis naar den Sjinaj gezocht heb, mij te stellen onder den indruk van Jahwès toorn over de bondsbreuk van zijn volk. Wat in verfijnden vorm mij dreigde in Jeroesjaleem na zooveel eeuwen, was hun overkomen in groven vorm: verval tot openlijken dienst van den Egyptischen stiergod. Je weet dat uit de Mosjèïsche rol Sjemoth. - Zij, meenend Jahwè te dienen, - ik mij volkomen bewust, wat ik deed. - Zij, pas ontwaakt uit den nacht van vier eeuwen in Mitzrajiem, waarin alle openbaring had stilgestaan, ik..... de zoon van Dawied!..... Zij, de redelooze kudde der steenovenslaven, - ik, de schaduwdrager der geopenbaarde hoogste Wijsheid Jahwès’.....

‘Je voelt, Ammiza, wat driedubbele verzwaring dat werpt op mijn weegschaal, als Jahwè de balans der zondeschuld ter hand neemt. En wat oordeel ging over ons volk, dan algeheele verdelging van voor zijn aangezicht, waaraan het door Mosjè's voorbede nauwlijks is ontkomen.’

‘En zie nu, dat wetend, nadat ik het mij opzettelijk zoo scherp mogelijk bewust had gemaakt onder de dreigende wolk van Jahwès klimmende verbolgenheid, - vond ik de kracht niet, om te breken met wat Hem vertoornde.’

‘Was dat verzet tgeen Hem? - Ja, in zoover alle zonde in haar diepsten wortel verzet is tegen Jahwès heiligheidseisch. - Neen, inzoover er in zijn kinderen een nieuwe wil is ingeplant, die zich met dien eisch overeenstemmend wil gedragen.’

‘En nu dit: als Jahwè toelaat, dat zijn kinderen in een toestand geraken, waarin het afhangt van de kracht van dien nieuwen wil, of ze die van den ouden zal overwinnen, waar het hun diepst be-

geerde zonden geldt, dan verliezen ze den strijd, ook onder de sterkste trekkingen van Jahwès liefde en de felste dreigingen van zijn toorn.'

'Dat is het karakter der zonde van algeheel verderf onzer natuur, waarvan je zeide, toen ik je er het eerst over sprak: zoo voel ik me niet.'

'Daarom bidt, smeekt, kermt het hart: verlos mij uit alle verzoeking.' - En verhoort Jahwè die smeeking niet, dan is het zijn *wil,* dat wij *vallen.*'

'Overkomt dat, wie zijn uitverkorenen niet zijn, dan gaan zij te gronde. Zijn geroepenen ten leven vallen en ontvangen hun straf als zij, maar God laat hen niet los. - Zie het aan Sjaoel en mijn vader - èn zie het aan mij.'

'Vast staat, dat Jahwè onzen val heeft gewild, maar mogelijk was hij alleen door de zonde bij zijn geroepenen. Bij hen dus de schuld.'

Hij zweeg, zichtbaar vermoeid.

Even later voegde hij er nog aan toe: 'En vandaar, dat voor enkele weken het was in de gestalte van den Engel Jahwès, dat mijn Rechter mij veroordeelde en begenadigde.'

Ammiza voelde, door wat zware worstelingen heen, eerst van verzet tegen de zonde, dan van verzet tegen haar erkenning - deze gedachten waren gewonnen. De hare lagen in dezelfde lijn, maar waren licht geweest, vergeleken met de zijne.

Zwijgend streelde zij zijn hand, die op haar knie rustte.

In die stilte verscheen plotseling een roodborstje op een accaciatak. Met sprekende belangstelling richtte het zijn oog naar het menschenpaar op de marmeren bank.

'Kleine lieveling, het paradijs der schaduwen is ook hier reeds lang verloren,' fluisterde Sjalomo glimlachend.

Het diertje sprong om en richtte zijn andere oog op hen.

'In den morgenstond der schepping heeft de eeuwige Wijsheid u gedacht en verwerkelijkt, uw lieve zieltje en fijne veerenpracht. Op tienduizend musschen één roodborstje, - op hoeveel vrouwen één Ammiza van Aulis?'

'Minder dan duizend en één kan ik niet raden, zonder in strijd te komen met den schrijver van Qohèleth.' -

Hij glimlachte. 'Ken je al zijn uitspraken zoo goed als die?'

‘Zij laat zich zoo gemakkelijk onthouden.’

‘Door vorm of inhoud?’

‘Door beide, maar 't meest, doordat ze gegeven is door hem, die een paleis met duizend vrouwen bezit, waaraan ik het laatst werd toegevoegd.’

‘Kindje, wat een lichtzinnigheid!’

Ze zag hem glimlachend aan.

‘Die door een lieven glimlach niet wordt vergoed.’

‘Is het lichtzinnige blijdschap, nauwlijks te zijn ontsnapt aan het vernietigend oordeel van een vrouwenkenner en vrouwenvriend als gij?’

Hij bracht haar hand aan zijn lippen. ‘Chokma van den lach bij zooveel bange ernst?’ vroeg hij zacht verwijtend.

‘O,’ sprak ze, zijn hand in de hare nemend, ‘daar even reeds kwam neiging tot den lach bij mij op, toen gij spraakt van een ernstige levenstaak, bedreigd door genotprikkels van doodelijke scherpte.’

‘Hoe dan, mijn lieveling?’

‘Komt, zoo had ik toen willen vragen, de wijsheid bij zichzelf en mijn vorstelijken vriend niet te kort op dit oogenblik? Ik had met al de scherpte van mijn vrouwlijk begrip naar je geluisterd.’

Zijn groote, donkere oogen waakten op. Haar glimlach wekte ook de zijne, maar toch in tegenspraak met de stemming van zijn gemoed, wat leesbaar was op zijn gelaat.

‘Ik wilde met een glimlach het goed recht onzer liefde verdedigen, dat uw woorden ernstig in twijfel brachten, maar te ernstig, dan dat de moed er toe mij niet ontzonk. - Nu de rust van uw gemoed weerkeerde, wilde ik het opnieuw.’

‘Ik begrijp je, lieveling. Maar vergeet niet, de tweestrijd tusschen mijn zware levenstaak, de last van het koninkrijk te dragen, - toen nog in heerlijkheid, - hield op. De hooge spanningen van die dagen deden mij misschien zwaarder schatten, wat dragelijk bleek, toen ze wegvielen. En vergeet niet, de verdiepte gemeenschap met Jahwè, die ons beiden ging vervullen, trekt af van den dienst der zinnen. Uw natuur werkt berustigend in op de mijne, ook reeds door alle doorworstelde smart verzwakt. Daarin mee heeft Jahwè ons welgedaan.’ -

‘Mijn lieveling, dank voor uw woorden, die mijn lach vervangen door een kus van berouw.’

‘En toch was ik nog niet uitgesproken vanmiddag, Amzeke,’ begon hij na het avondmaal.

De dalende zon bescheen wouden en toppen van de berggroepen in het noorden, waarop de open vensters een prachtvollen aanblik boden.

‘Angst en verbazing wisselden zich af in het gadeslaan van mijn hart en daden in de laatste jaren. Bij wijlen zag ik met volkomen helderheid de nietigheid van mijn spel met vrouwenzielen, vergeleken bij de werkelijkheden van Jahwès koninkrijk in de geschiedenis van ons eigen volk en in ons persoonlijk leven.’

‘De grootsche hymnen mijns vaders: God staat op, zijn vijanden verstuiven, - en: Looft Jahwè, want zijn goedertierenheid is in der eeuwigheid, - geven dat duidelijk te voelen in de sfeer van ons volksleven. In mijn persoonlijk leven was het mijn verheven roeping, in het middelpunt der hoogste ontplooiing van dit alles te staan.’

‘Daartegenover gaat zich ontwikkelen een wel uiterst fijn samenstel van verschijnselen en werkingen in den menschelijken geest en in het menschelijk lichaam, voor het overgroote deel beperkt blijvend tot belevenissen van twee menschen met elkander.

‘Het was ook onder mijn regeering, dat hier dingen opkwamen, tevoren in onze volksgemeenschap onbekend. - Dat onbekende was vooral de bekoring der vrouw buiten die gemeenschap. Noem ze daarbinnen een landelijke, daarbuiten een hoofsche. - Het was de laatste, waarvoor mijn oogen open gingen, met dat de hoven rondom hun geschenken zonden naar mijn paleis.’ -

‘En nu is het waar, dat, wie dat verschil eenmaal zag, niet meer vrij is in zijn voorkeur. En even waar, dat genade die hoogste ontwikkeling van vrouwelijk schoon tegenhoudt in den boezem van Jahwès volk. - Daar buiten laat Hij ze stralen en lichten met verblindende, met veterenden gloed. Hart en oogen heb ik voor beide wijd geopend.’

‘Naar de mate van iemands kracht kan hij deze invloeden op zich laten inwerken met hun zeer sterke genotprikkels of ze van zich weren, er zich aan onttrekken. Wie dat niet meer kan, wordt hun slaaf.’

‘Mij is die kracht ontzonken. Jahwès kinderen spelen niet ongestraft met de zonde, te minder, als in hun voorgeslacht dat spel reeds begon. - Uw kus en bede aan het leger van Faroena, mijn lieveling, bewezen, hoever mijn weerstandsvermogen reeds was ondermijnd.’ ‘Geen voornemens, geen strijd, geen gebed konden meer helpen..... hoe vaak met bange voorgevoelens aangewend.’

In zijn zwijgen zocht Ammiza's hand weer de zijne.

‘En nu kan ik mij pogen te verontschuldigen met het voorbeeld der volkeren, maar is dat niet eerder een beschuldiging? Wat zal mijn voorbeeld uitwerken bij het nageslacht?’

Hun beider tranen en gebeden vloeiden samen, - hun dank, dat Jahwè toch genade voor recht had doen gelden.

Aram-Sin had de besnijdenis aan Eshmoenasaar voltrokken.

Enkele dagen na zijn genezing riep de koning hem tot zich. De jonge Aulische koningin was bij hem.

‘Eshmoenasaar,’ sprak hem de koning aan, toen hij in een houding van diepe deemoed en groote vereering voor hem stond, ‘de koningin en ik wenschen u vrede en geluk met uw opneming in de volksgemeenschap van Jisraëel door de besnijdenis, het zegel van Jahwès verbond met Abrahaam en zijn nakomelingen.’

‘Daarmee hebt gij Jahwè als uw God erkend.’

‘In dit gewichtig oogenblik uws levens wil ik u geven een nieuwen naam, zooals Jahwè deed, toen Hij Abram Abrahaam[41] noemde bij de belofte, dat Hij hem zou stellen tot een vader van menigte van volkeren. En Saraj noemde Hij Sara[42] krachtens dienzelfden volkerenzegen. En Jaäqoob noemde Hij Jisraëel[43] na zijn strijd met hem bij Machanajiem. - Jahwè trekt door deze nieuwe namen hen die ze ontvangen, nader tot Zich en doet hen bewuster wandelen op de wegen van zijn verbond en zijn heil.’

‘En gij, Eshmoenasaar, dienaar eertijds van den Sidonischen god Eshmoen,[44] zult voortaan heeten Eleasaar[45] en met ons Jahwè dienen, Dien gij uit onze heilige Schriften in Soor hebt leeren kennen en liefhebben als uw God.’

‘Uit die liefde hebt gij gehandeld, toen gij uw leven gesteld hebt

41) Vader van volkeren.
42) Vorstin.
43) Eshmoen heeft geholpen.
44) Die met God strijdt.
45) God heeft geholpen.

voor prinses Ammiza van Aulis en haar door uw kloek en snel optreden verlost hebt van een booze noodlotsbedreiging, die over haar was gekomen en welker beteekenis door u juist is onderkend en haar verwerkelijking tijdig voorkomen.'

'Daarom hebben de koningin en ik besloten, u aan te stellen tot paleisvoogd aan ons hof op den Dawiedsburcht.'

Eleasaar knielde neer voor de voeten van het koninklijk paar en sprak:

'O mijn vereerde vorst en vorstin, met de redding van prinses Ammiza uit de bedreiging, waarvan de majesteit des konings sprak, zou uw dienaar reeds meer dan beloond zijn. Nu gaf de genade en gunst van uwe majesteiten hem nog daarenboven, te staan voor haar aangezicht en in de stralen van haar gunst. - Uwe majesteit zeide, dat ik uit liefde voor prinses Ammiza mijn leven voor haar gesteld heb. - Dat sprak haar mond naar waarheid. Maar de koning wete, dat behalve diepe vereering voor prinses Ammiza ook diezelfde zielsaandoening voor den koning Sjalomo, den grooten zoon van den grooten Dawied, hem vervulde bij de geringe dienst, die hij uwe majesteiten mocht bewijzen. - Met al zijn krachten stelt hij zich in dienst van koning Sjalomo en koningin Ammiza.' -

Het was voor Sjalomo en Ammiza beide een genot, zich te verdiepen in de hooge momenten van zijn leven. Dan genoot hij in de herbeelding van het verleden, zij in wat haar voorstellingen haar er van meeleven deed.

In de eerste periode van hun samenzijn vóór haar vlucht waren het vaak beelden uit Jisraëels latere historie geweest en die hij zich had gevormd op zijn reis in Mitzrajiem. Thans koos hij bij voorkeur uit eigen belevenissen op de heilige erve.

Een schoone zomeravond was het, toen ze ter torendeur uittraden en noordwaarts gingen, - als altijd langs de plekjes, die alle een geschiedenis hadden gekregen in de welhaast veertigjarige regeering van den tweeden Jisjajiede.

Ditmaal brachten ze het, tot waar de weg de onderste gebieden van het Richaanwoud bereikte. Daar stonden ze stil bij de plek, waar de beek, die de keuze der plaats van opvoering van het Sjir mee had bepaald, zacht rutschend uit haar loovergrotten trad.

‘Zoetrokige Libanoon, hoe verlang ik, nog eens uw hoogste en diepste geheimenissen, in mijn jongelingsjaren zoo vaak bespied, te aanschouwen. Maar door eigen kracht kan ik ze niet meer bereiken en hulp van anderen zou mij niet geven, wat ik verlang: er nog eens samen te zijn met mijn laatste bruid.’

‘Helaas, mijn liefste, dat uw krachten dat niet meer toelaten, maar schilder mij af met woorden, wat ge er zaagt en ik zal het ook zien.’

En op den terugweg, op de bank in de dennenrotonde, vertelde hij haar van den tocht op de Richaangroep. Hoe hij zijn begeleiders op beroepbaren afstand vooruit had gezonden, om alleen te zijn met zijn schaduwenbruid. - Toen brulde een leeuw en vrees greep Abisjag aan. -

‘Hoewel ik voor een strijd met het dier geheel onvoldoende was gewapend, wist ik, dat Jahwè zijn jonge Masjiaansche koningspaar niet voor leeuwenprooi had bestemd. Met een kort steekzwaard in de gestrekte rechter, wachtte ik zijn sprong af. En zie, inplaats daarvan naderde hij schuifelzolend en met gedoken rug en legde zich neer aan onze voeten. - Intusschen hadden mijn manschappen met doodelijken schrik het gebrul gehoord en kwamen teruggerend. Toen ze ons bereikten, weerde ik hen met de hand. - De leeuw echter, door hun komst verschrikt, stond op en verdween in de struiken met forsche sprongen.’

Met verrukten glimlach zag ze hem aan. - ‘Mijn held!’

‘Een strijd met den koning der vogelenwereld wachtte mij op onzen tocht naar de oorsprongsgrot van den Litani, buiten ons Paradijs. - Hij werd mijn prooi inplaats van ik de zijne. Je kent den prachtigen opgezetten adelaar uit mijn cabinet in Jeroesjaleem.’

‘o Vertel ook dat,’ fluisterde ze en vleide zich aan zijn schouder. ‘Van zijn nest op een hemelhooge rotspunt kwam hij neer met dof en nijdig gekrijsch. De demon in hem had ook hem den jongen Masjiaanschen koning aangewezen. Ik beval Abisjag, zich tegen mijn rug te posteeren en nam pijl en boog van één mijner mannen, terwijl de anderen in een kring met gespannen bogen wachtten.’ ‘Schiet niet vóór mij,’ beval ik.

‘Hij naderde met korte, doffe geluiden tot recht boven ons. Toen kromde hij zijn vleugels tot korven, om zich neer te storten tot den val op zijn gekozen prooi. - Maar zie, die voorkwam hem met

een schot, dwars door zijn kop. De pijlpunt stak uit den schedel, toen hij voor mijn voeten viel.'

'Het wijfje, dat hem van dichtbij had gevolgd, week terug naar het nest, toen haar weduwschap voor haar vast stond en voor de tweede maal het Masjiaansche koningspaar was gered uit het geweld der demonenwereld en het dier, die in het eerste Paradijs haar overwinning door slangenlist behaalde en het hier met het geweld der sterken probeerde.'

'Nu moet ik mijn Nimrod toch omhelzen,' riep ze uit.

'Kindje, Gods Libanoon is mij dierbaar,' - en hij vertelde haar nog van zijn jachten onder Benaja's leiding en van den prachtigen zonsopgang van een cederrijken sneeuwtop met Abisjag aanschouwd.

'Dat zijn de boomen Jahwès, de ceders, die Hij geplant heeft. Ammi, ik geloof dat de Libanoon de kern van het Paradijs is geweest. Daarom ligt het tweede op zijn hoogten en aan zijn voet. Daarom groeien er Gods ceders. De zondvloed heeft ze niet kunnen ontwortelen. Jahwè heeft ze bewaard, opdat zijn tempel en de paleizen van zijn koningschap met hun hout zouden worden getafeld.'

'Gods boomen zijn de groene krans der kruinen van zijn bergen met hun eeuwig witte lokken van sneeuw. Met hun dreunende steenzuilen, hun waterrijke ingewanden, met hun metalen waterbogen, die ononderbroken jagen uit hun donkere krochten met hun donderende katarakten, hun peillooze ravijnen, hun lachende valleien, hun met lieflijke dorpen wit-gevlekte hellingen en dalen, hun kalm wandelende stroomen, - hun ontroerende pracht!'

'Mijn dichter'.....

Opnieuw een avond in zijn zaal bij tammoezhitte.

Hij, enkel in wit linnen met goudfeston, gestrekt op zijn rustbed, zij in gele zijde met donkerrood afgezet, gezeten op een schemel en leunend op den diwanrand.

'Ammiza, niet ver ten zuiden van onze erve is een ander berggevaarte, geweldig als de Libanoon. Maar zijn majesteit is grimmig, die van den Libanoon hoog als de zijne, maar vriendelijk en mild. Sneeuw bedekt zijn kruinen nauwlijks en dan heel kort na een onweder. Gloeiende, waterlooze hitte duldt in zijn ravijnen dier

noch plant. Al naakte grootschheid en woeste eenzaamheid. Hier en daar wat groen bij arme bronnen. Grillige vormen- en kleurenrijkdom van het gesteente.'

'Kort na Jahwès dreigende verschijning aan mijn gouden leger in het woudpaleis met Faroena naast mij, besloot ik, het Sjinajschiereiland te gaan bereizen en de wegen van Gods volk te gaan van de Schelfzee tot aan den Choreeb. Ik nam een troepenafdeeling onder mijn veldheer Eliaab en Zaboed, Elichorof en Machazioth mee, - en een zangkoor, om het lied van Mosjè ten tweeden male aan den Schelfzee-oever en den titanischen psalm mijns vaders bij den Berg Jahwès te doen weerklinken.'

'Ik weet niet, Ammiza, of je je geërgerd hebt bij het lezen van Mosjè's verhaal van het morrend verzet van ons volk op dien tocht. Maar als je in de voorjaarshitte diezelfde wegen hebt gegaan, wordt je oordeel zeker verzacht. Zoolang de weg naar het zuidoosten langs de zeekust gaat van den eenen bronnentuin tot den anderen, is de hitte wel groot, maar nog niet ondragelijk. En vergeleken bij de lasten, die de mannen getorscht hadden bij de steenovens, waren die ze door de woestijnen moesten zeulen, draagbaar. Alleen voor vrouwen en kinderkens en het vee met zijn jongen was ook dit reeds hard.'

'Als echter de weg naar het oosten buigt, die in de diepte van het gebergte doordringt, wordt het één barre lijdensweg.'

'De rotsen liggen er eerst tamelijk ver van elkander, en maken met hun zwarte hellingen den indruk, door reuzenhanden uit groote blokken te zijn opgestapeld. Na een uur versmalt zich het dal. Het zwart der wanden gaat er over in donker rood. Het is hier en daar of er glimmend groen van slangenhuiden op de rotsen kleeft. Telkens wisselen vorm en kleur. Iedere ketel komt uit in een andere, steeds hooger, steeds trotscher. Op een gegeven oogenblik is het, of een ontzaglijk hooge rotswand alle voortgang zal afsnijden, tot men plotseling voor een smalle opening staat: een pas naar een volgend dal.'

'Hier begint een ware hel met schrikwekkende, onbeschrijflijk sombere, onhandig wilde lijnen, vlakken en kleuren. 't Is, of Jahwè de schepping in haar wording hier aan demonische machten heeft overgegeven. Alle booze geesten hebben er samengewerkt, om een beeld van hun rijk en ruimte in steen uit te werken.'

‘Het is mij, of ik het nog aanschouw.’

‘Ten hemel stijgende dorre klippen en tanden. Hemelhooge rotsmuren, eeuwig door met verplettering dreigend. - Het dal van een eenzaamheid, die iedere ziel in vertwijfeling jaagt.’

‘Dat de moed tot voortgaan de zwaarbeladen scharen ontzonk, begrijpt, wie dit alles heeft aanschouwd. Hoe moeten die enge kloven, die geen uitweg schenen te hebben, hun hebben benauwd. De verbeelding hoort er nog het loeien der runderen, die met uitgestrekte tong geen kruid van deze wreede wanden konden scheren, - het blaten der schapen, het klagen der lammeren. - En tusschen al die beangstigende geluiden het schreien der kinderen, die niet meer voort kunnen met door steenklompen en -splinters gewonde voetjes.’

‘Eindelijk mondt het dal uit in een ruimte, eerst nog dor, maar die langzaam overgaat naar lieflijk groen en stille wateren met den verheven troon Jahwès, den Choreeb, in de nabijheid.’

‘Zoo zijn onze vaderen bij de Schelfzee, uit den dood herboren onder een zeven weken durende bedreiging met vernietiging door Jahwès toorn en wraak om hun afzichtelijken zondetoestand, door Hem gedreven tot het Verbond met hun God’.....

‘Dan gaat Hij spreken.’

Sjalomo nam den rol van Mosjè's tweede boek en las:

In de derde maand van den uittocht der kinderen Jisraëels uit Egypte, kwamen ze in de woestijn Sjinaj en legerden zich daar in de woestijn tegenover den berg. Maar Mosjè steeg op tot Jahwè. En Jahwè riep tot hem van den berg: Zoo zult gij spreken tot den huize Jaäqoobs.

Gij hebt nu zelf gezien, wat Ik den Egyptenaren gedaan heb en hoe Ik u op adelaarsvleugelen gedragen heb en tot Mij gebracht. Als gij nu goed zult hooren naar mijn gebod en de door Mij bepaalde verordeningen wilt houden, zoo zult gij onder alle volken mijn eigendom zijn, want de gansche aarde is mijne. En gij zult mij een priesterlijk koninkrijk en een heilig volk zijn.

Dat zijn de woorden, die gij den Jisraëlieten zeggen zult.

Toen ging Mosjè heen, riep de oudsten des volks samen en droeg hun al de woorden voor die hem Jahwè bevolen had. En Mosjè bracht die woorden des volks weer tot Jahwè.

Daarop sprak Jahwè tot Mosjè:

Ga heen tot het volk en zorg, dat zij heden en morgen zich rein houden en hun kleederen wasschen, opdat zij morgen bereid zijn, want dan zal Jahwè voor de oogen van het gansche volk nedervaren op den berg. Het volk zult gij in het rond een grens vaststellen en hun zeggen: Wacht u, van op den berg te klimmen of ook slechts met den voet hem aan te raken, want ieder, die den berg aanraakt, zal zeker gesteenigd of doorschoten worden en sterven. Als de ramshoorn weerklinkt, zullen zij den berg nader stijgen.

Toen daalde Mosjè van den berg af tot het volk en kondigde aan, dat het zich rein zou houden en zijn kleederen wasschen en sprak tot hen: Houd u gereed tot den derden dag en raak geen vrouw aan.

En het geschiedde den derden dag, als de morgen aanbrak, dat donder en bliksem losbraken en een zware wolk legerde zich op den berg en een machtig bazuingeluid weerklonk en al het volk in het leger beefde.

Maar Mosjè voerde het volk uit het leger Gode tegemoet en ze stelden zich op aan den voet des bergs.

En de berg was geheel in rook gehuld, omdat Jahwè in een vuur daarop was nedergevaren. En de rook steeg er van op als van een smeltoven en het geheele volk beefde zeer.

En de bazuinklank werd steeds machtiger.

Dan las hij haar langzaam en nadrukkelijk de indrukwekkende woorden van Jahwès wet voor: Ik ben Jahwè, uw God, die u uit Egypte heb weggevoerd: gij zult geen andere goden voor mijn aangezicht hebben. Was er billijker bevel dan dat..... welk wordt er schendiger overtreden?[46)]

‘Dan spreekt Jahwè nog deze machtige woorden tot zijn volk over Masjiaach als Engel des Verbonds’.

Zie, Ik zend mijn Engel voor uw aangezicht, om u te bewaren op den weg en u te brengen naar de plaats, die Ik heb vastgesteld. Neemt u in acht voor Hem, want Hij zal uwe overtredingen niet

46) Ex. 20:1-21.

vergeven, omdat mijn Naam binnen in Hem is. - Maar als gij nauwgezet naar Hem luistert en doet alles, wat Ik spreek, zoo zal Ik uwer vijanden vijand zijn en benauwen, die u benauwen. Want mijn Engel zal voor uw aangezicht gaan en u brengen naar den Amoriet, den Pheresiet, den Kanaäniet en den Jeboesiet en Ik zal hen verdelgen.[47)]

'De Engel van Bochiem, Ammiza; let op dat: mijn Naam is binnen in Hem.'

'Mijn vader laat in één zijner psalmen Masjiaach zeggen: Ik heb lust, o mijn God, om uw wil en behagen te doen en uw wet is in het midden mijns ingewands.'

'Gods wet en Gods Naam nu openbaren ons beiden zijn Wezen en Masjiaach is het beeld zijns Vaders.'

'Wie zijn openbaring gadeslaat, ziet God.'

'En nu nog de plechtigheid der eigenlijke verbondssluiting.'

Tot Mosjè zeide Hij:

Klim op tot Jahwè, gij en Aäroon, Nadab en Abichoe en zeventig van de oudsten Jisraëels en buigt u neder van verre. Maar Mosjè alleen zal tot Jahwè naderen, - niet zij, - en het volk zal niet met hen opklimmen.

Toen kwam Mosjè en vertelde aan het volk al de woorden Jahwès en al de rechtsbepalingen, - en het geheele volk antwoordde met één stem en ze zeiden: Al de woorden, die Jahwè gesproken heeft, zullen wij doen. En Mosjè schreef al de woorden Jahwès op.

Toen stond hij des morgens vroeg op en bouwde een altaar onder aan den berg en twaalf opgerichte zuilen naar de twaalf stammen Jisraëels. En hij zond jongelingen der Jisraëlieten heen, om brandoffers te bereiden en als dankoffers voor Jahwè jonge stieren te slachten. Daarop nam Mosjè de helft van het bloed en deed het in de bekkens en de helft sprengde hij op het altaar en hij nam het boek des Verbonds en las het voor de ooren des volks en zij zeiden: Alles wat Jahwè gesproken heeft, zullen wij doen en wij zullen hooren.

Toen nam Mosjè het bloed en sprengde het op het volk en zeide:

47) Ex. 23:20-23.

Zie het bloed des Verbonds, dat Jahwè met u gesloten heeft op grond alle dezer woorden.

Hij legde de rol naast zich neer.

‘Kind, wat een gebeuren! - Jahwè in omwolkte heerlijkheid uit zijn hemelsch heiligdom neerdalend op één der toppen van het Sjinajgebergte. Daar spreekt Hij menschelijke woorden als met een menschenstem, die over donder en bazuingeluid heenklinken. - Dat was voor het eerst na den val en heeft zich nimmer herhaald.’ ‘Wat een liefde voor zijn volk! Wat een liefde voor zijn Verbond! Zijn beminde Zoon van voor de schepping der wereld is bij Hem en hun Geest bestemt en bezielt er alles. - De Goddelijke Drieheid als bij de Schepping bij de grondlegging der Herschepping weer op de aarde in dat allerheiligst uur! - Begrijp je, dat ik eenmaal in mijn leven op die plaats heb willen zijn?’

‘Besef je, wat het geweest is, daar met de mijnen op die gansch eenige plek te hebben gestaan, gestaard, geknield en aangebeden!’ ‘Nergens als daar heeft de strophe van onzen machtigsten psalm mij beroerd’:

> Jahwè, toen Gij uittoogt voor ons volk,
> toen gij daar henen traadt door de woestijn,
> dreunde de aarde, dropen de hemelen,
> trilde de Sjinaj voor het aangezicht Jahwès,
> des Gods van Jisraëel.

want daar is die psalm geschied. Nergens als daar doet ze de geschiedenis herleven, - daar, waar de aanraking van Jahwès voeten het berggraniet tot lazuur verhief.’[48)]

Haar lieve gelaat verkleine zich, haar oogen vergrootten zich terwijl ze naar hem luisterde. Zwijgend had ze, als ze vaak deed, haar vingers zachtkens over zijn hand bewegend, hem haar ontroering kenbaar gemaakt.

‘En in dat allerhoogste oogenblik, dat Jahwè zijn reddingsplan van eeuwigheid met zijn Zoon en Geest wil gaan uitbrengen in den tijd, in Goddelijke vreugde en liefde, stoot dat bij de tichelovens vergroofde volk het hart zijns Gods in brutale domheid terug.’

48) Ex. 24:10.

‘God niet met ons spreken. - Spreek gij met ons.’

‘Niet Mosjè, die nu al zooveel dagen in die dreunende wolk is! Maak gij ons goden, die we zien kunnen, - voegen ze Aäroon toe.’ ‘En Gods liefde slaat om in vernietiging dreigende wraak. En de Verbondsengel trekt zich terug en de Geest keert weer tot Vader en Zoon’.....

‘Een geschapen engel en Mosjè moeten het nu maar verder doen. Wee het oogenblik, dat Jahwè mocht wederkeeren!’.....

‘Ik ben Jahwè, uw God! Gij zult geen andere goden’.....

‘Wij zijn een stompzinnige zondarenbende en wij doen het liever met andere goden, “die voor ons aangezicht gaan,” dus menschen, dieren zelfs!’

‘Kind, - en wat deed de hoogzinnige bewaker van het schaduwenparadijs, nadat hij dit alles had aanschouwd en doorschouwd met de kennis der openbaring, die er op is gevolgd?’

‘Jahwè werpt hen terug uit zijn hoogheilige gemeenschap met de woorden tot Mosjè, als Hij hem vol teer erbarmen zijn eigen hemelsch heiligdom heeft getoond, om dat na te bootsen voor zijn volk als een gouden spel, om hun den weg te wijzen tot Hem’:

Ga, daal af, want uw volk, dat gij uit Egypte hebt opgevoerd, heeft het verdorven. Ze zijn snel afgeweken van den weg, dien Ik hun geboden had. Ze hebben zich een gegoten kalf gemaakt, waarvoor ze zich neergebogen hebben en waaraan ze geofferd hebben en gezegd: dat is uw God, Jisraëel, die u uit Egypte heeft opgevoerd. Ik heb nu gezien, waar ik met dit volk aan toe ben: het is een hardnekkig volk.

En nu, laat mij geworden, dat mijn toorn tegen hen ontbrande en ik hen vernietige. Dan zal ik u tot een groot volk maken.

Toen trachtte Mosjè Jahwè zijn God te vertederen en hij zei:

Waarom, Jahwè, zou uw toorn tegen uw volk ontbranden, dat Gij uit Egypte hebt uitgeleid met groote kracht en sterke hand! Waarom zouden de Egyptenaren zeggen:

Met een kwade bedoeling heeft Hij hen uitgeleid, om hen te dooden op de bergen en hen van den aardbodem te verdelgen. Laat af van uw brandenden toorn en laat het U berouwen van het onheil, dat Gij uw volk wilt doen. Gedenk aan Abrahaam, Jischaak en Jisraëel, uwe knechten, wien Gij gezworen hebt bij Uzelf, toen Gij spraakt:

Ik zal uw zaad vermeerderen als de sterren des hemels en dit geheele land, waarover Ik u gesproken heb, zal Ik aan uw zaad geven, om in eeuwigheid te bezitten.[49)]

Toen liet Jahwè zich des onheils rouwen, dat Hij over zijn volk gedreigd had.

'Daar hebt ge ontmoet een wonderlijk God, die met een mensch spreekt als zijn gelijke en een wonderlijk mensch, die de wraak zijns Gods weet te keeren. Wat een genade en liefde, wat een dreigend gericht en wraak in God. Hij werpt zijn volk van Zich op één hunner en die draagt het in liefde voor zijn God en hen weer smeekend tot Hem terug.'

'Voelt ge de taak van Masjiaach, Ammiza?'

'Mosjè, zijn schaduwdrager, als Middelaar der herschepping door zijn reddingsbesluit van eeuwigheid; mijn vader in zijn lijden voor zijn volk; ik in zijn eeuwige heerlijkheid over hen. Mosjè als zondaar sluit voor zich den ingang af tot den eersten hemel. De zonde mijns vaders doet het Masjiaansche paradijs wankelen onder de bedreiging van val en verscheuring. - De mijne brengt zijn scheuring en val tot werkelijkheid.'

'Maar dat plaatsbekleedende in Mosjè gaat nog verder, als hij spreekt:

En nu, indien Gij hun zonde vergeeft; en zoo niet, delg mij uit uw boek, dat Gij geschreven hebt.

maar Jahwè antwoordt:

Wie tegen mij gezondigd heeft, zal Ik uit mijn boek delgen.

'En als het hem gelukt is, Jahwè weer te bewegen tot meegaan op de reis naar het land der belofte, drijft pure liefde hem aan tot de bede':

Laat mij uwe heerlijkheid aanschouwen.

'En zijn Goddelijke Vriend antwoordt in een taal, die tot tranen ons roert:

49) Ex. 32:7-35.

Ik wil mijn Heerlijkheid aan u voorbij doen gaan en den Naam Jahwès voor u uitroepen, namelijk, dat Ik genadig ben, wien Ik genadig ben en Mij ontferm, over wien Ik mij ontferm. Maar mijn aangezicht kunt gij niet aanschouwen, want geen mensch zal mijn aangezicht zien en leven.

Zie, er is een plaats bij Mij. Ga hier staan op de rots en het zal geschieden, wanneer mijn Heerlijkheid voorbijgaat, dat Ik u in de holte der rots zal stellen en u met mijn handen bedekken, totdat Ik ben voorbijgegaan. -

Dan trek Ik mijn hand terug en gij zult mijn achterzijde aanschouwen, maar mijn aangezicht kan niet worden aanschouwd.[50)]

'Zulk een gemeenschap is mijn vader niet te beurt gevallen, want in de telling des volks heeft zich de middelaar zelfs in hem verloochend, hoewel ook in hem een groote liefde voor zijn volk spreekt uit de woorden: Laat mij en mijn huis boeten, maar wat hebben deze arme schapen gedaan.' -

'En bij Mosjè's dood openbaart de Debarimrol:[51)]

En daar stond geen profeet meer op in Jisraëel gelijk Mosjè, dien Jahwè gekend had van aangezicht tot aangezicht.

'Ammi, ik sprak niet van de pracht der ondergaande zon tusschen de vijf spitsen van den Choreeb, zooals ik die eenmaal heb aanschouwd. Daar later nog wel eens over. - Hier gaat het, om voor de zooveelste maal boete te doen over eindeloos gekoesterde zonde van afgoderij met de vrouw. - Daarom laat mij zwijgen van een kleine overwinning, behaald onder den meest krachtigen druk der heiligheid van Jahwès geboden, het terugzenden van een Amalekietisch meisje, dat mij een gepolijste edelsteen kwam brengen'.....

'Als de avondschaduwen en tinten der bergen en wouden het zinkende dagelicht volgden in richting en glansverzwakking, deed de avondzon zijner herinnering soms de schaduwen der hoogten van zijn leven en de gloed zijner liefde spelen op het vlak van zijn bewustzijn en dat zijner lieve toehoorster en het stille natuurtafreel, door de vensters der burchtzaal genoten, gaf een stemming, die zij beiden innig lief kregen.

50) Ex. 32:12-23.
51) Deut. 34:10.

‘M'n kind, zal ik trachten, je een indruk te geven, wat de dag mijner zalving is geweest voor mij?’

‘Ik luister gaarne, maar waarom die plechtigheid nog na de kroning, waarvan je gisteren vertelde?’

‘De eerste, bij den Kidroon was die, door Jahwè zelf verordend en ging uit van het koningschap mijns vaders, gesteund door profetie en priesterschap. - De tweede was de bevestiging er van door het sluiten van een verbond met het volk in zijn geheele vertegenwoordiging. Dat kennen de volkeren niet, maar Jahwès koningschap wordt niet gedragen door een koning, bij wien alle macht berust, maar door één, die de rijksgedachte vertegenwoordigt, die niet het directe koningschap Jahwès over ons volk wil verbreken, - dat deed Sjaoel, van wien ik je vertelde, - maar die Masjiaach afschaduwt in zijn koningschap over de geredde menschheid. Uit die gedachte wijst Jahwè zelf den koning aan en die koning sluit een verbond met het volk.’

‘Een lieflijke en schoone gedachte, mijn vriend, waarvan in Soor ook een zweem was in de verhouding van den koning tot de grooten van den handel, - maar ik luister verder.’

Lang was zijn verhaal, innig zijn voordracht.

Eindelijk zweeg hij en zag Ammiza aan.

‘Wat een ure, wat een aandoeningen! Als schatten zult ge ze bewaren. Ik voel het als een groot gemis, dat ik uw vader niet heb gekend.’

‘Ook ik, m'n kind. Immer hooger is zijn beeltenis in mijn herinnering gestegen. Ik zie hem nog met zijn Sjoemerisch-ronden, forschen schedel, zijn hooge breede voorhoofd met rosse, golvende, slechts weinig grijzende lokken, zijn prachtige oogspiegels, als alleen de hoogste menschelijke geestesgrootheid slijpt en om zijn mond trekken van zielenadel.’ -

‘Ik herinner mij nog levendig, hoe, wanneer als kind ik zijn vertrekken binnenkwam, zijn oogleden zich plotseling verhieven, zijn groote, donkere oogen straalden en een glimlach van welgevallen en uitgestoken armen mij alle vrees voor den grooten koning deden vergeten, ik op zijn knieën klom en mijn armen om zijn hals sloeg.’ ‘Mijn kleine kroonprins noemde hij mij dan. - En als mijn moeder Bathsjeba bij mij was, versterkte zij hem en zichzelf in de gedachte, dat haar kind uit Dawied eens de kroon zou dragen.’

‘Heeft ooit een hoofd heerlijker die kroon gedragen, dan dat mijns vaders?’

‘Amrafel uit de vlakte van Araam nacharajiem was grooter wetgever. Thoetmes de derde en Ramses de tweede van Mitzrajiem machtiger krijgers en heerschers; misschien Soepiloeljoema[52)] van Chattoesaas daartoe. - Maar behalve de strakke macht en het strenge geweld, was in mijn vader de herdersknaap, die den reus velde, - die huwde met de dochter van zijn vorst en boezemvriend werd van zijn schoonbroeder. Dan als bendehoofd van gebannenen vluchteling der woestijnen werd. En onder dat alles was hij verkorene Jahwès om den Jehoedeeschen zegen van Jaäqoobs sterfbed te vervullen, de kroon te dragen, machtig dichter en zanger en boven alles: vriend zijns Gods te zijn, zachtmoedig en teer van karakter, nooit den ootmoed en heldenmoed van den jongeling van Beethlechem afleggend.’

‘Ammi, dat alles geeft een koningsbeeld, grooter en beminlijker, dan het verleden aller volken kan aanwijzen. En dat moest, omdat hij schaduwdrager van dien eenigen Koning moest zijn, die door zijn lijden en dood eens de schepping zal redden uit de macht van Sataan, zonde en dood, om in eeuwigheid de hemelsche kroon over haar te dragen.’ -

‘Weer treft het mij, Sjalomo, hoe wondere stralen er gaan door de geschiedenis van ons volk, veel wonderlijker en van veel dieper beduiden, dan bij de andere volken. Al het gebeuren in zijn verleden maakt op mij den indruk van een stralende lichtzuil in bijna volslagen duister.’

‘En ook dringt zich de vraag bij mij op, hoe het mogelijk is, dat een figuur als je vader komt tot den val met haar, die je moeder is geworden. - En dan dat wondere, dat de man, die tot overspel met eens anders vrouw verviel en haar man, door zijn legerbestuurder laat ombrengen, weer voor zijn volk verschijnt met de vermaning: Houdt voor de oogen van Jisraël en voor de ooren onzes Gods alle geboden Jahwès. - Dat herinnert mij de slotwoorden van zijn psalm, dien wij beiden zooveel dank schuldig zijn:[53)] Geef mij weder de vreugde uws heils zoo zal ik den overtreders uwe wegen leeren.’ -

52) De grootste koning, die over het Nieuwe Chetitische rijk heeft geregeerd.
53) Psalm 51:14a en 15a.

‘Ammi, het klinkt mij zoet uit je mond dat o*ns* volk! Wat je opmerkt over onze geschiedenis, is juist, en dat licht, waarvan je sprak is het licht der Godsopenbaring in het duister van zonde en dood, waarin de volkeren leven.’

‘En wat betreft je verbazing over de mogelijkheid van mijns vaders val, geldt in nog sterkere mate de mijne. - Zijn vrijmoedigheid, desondanks zijn profetische roeping niet los te laten, bezielde ook mij, toen ik mijn Qohèleth schreef.’

‘Alleen hij werd na het oproer van zijn zoon Absjaloom en den tijdelijken afval der noordelijke stammen door Jahwè hersteld in de heerschappij over het geheele koninkrijk. Door mijn opvolgers zal door mijn oordeel, die eenheid voorgoed worden verbroken.’

‘Het is waar, mijn lieveling, maar toch ook weer zie ik Jahwès barmhartigheden tegenover je in onderscheid met het oordeel over je vader, dat van een persoonlijk gericht over jou geen sprake viel. Niemand uit je huis heeft de hand tegen je opgeheven. Geen schanddaden als van Ammon en Absjaloom werden in je huis gepleegd. Geen vlucht naar Machanajiem was noodig en snel heeft je hand Jerobeaam's greep naar de macht verijdeld.’

‘Het is zoo, Ammiza, maar voor mijn vader was er herstel door den dood van Absjaloom en zijn terugkeer tot zijn heerschappij. - Voor mij ging het tweede Paradijs, - voor mijn nakomelingen de ongebroken heerschappij onherstelbaar verloren.’

‘En heb je wel bemerkt, dat in de toespraak mijns vaders de woorden voorkwamen, waarover ik sprak: indien hij de kracht zal hebben, om mijne geboden en rechten te vervullen?’

‘Ik heb ze opgevangen, toen je ze voorlas en het viel mij sterker op, dan de vorige maal, toen je er over sprak, dat Jahwè je groote geloofsdaden zoo weinig heeft laten wegen op de balans van zijn oordeel: de bouw van zijn tempel, de schepping van het Sjir, de bouw van Jeroesjaleem, de stichting der Wijsheidsschool en de Mesjaliemrol, de schepping van een legermacht, die de vrede Jahwès met de volkeren bewaarde.’

‘Kind, er zijn geloofsdaden van tweeërlei aard.’

‘Zeker, in de kringen, waar Gods geboden slechts ontkenning en verachting vinden, daar zijn ze onder geen enkelen vorm.’

‘Maar als Jahwès zegeningen in den kring van zijn vrienden een

orde hebben geschapen, waaraan aardsche voordeelen of genietingen zijn verbonden, dan zijn er daden te verrichten, waarin onze natuurlijke wil gaarne zich voegt naar den wil uit het nieuwe leven, dat de Geest Jahwès in ons wekte.'

'Zoo was het met mijn stad- en tempelbouw, zoo met mijn Sjiren Mesjaliemdichting en eigenlijk met alle daden mijner veertigjarige regeering. En zoo scheen het, dat de wil van het nieuwe leven steeds in mij verwon, maar..... waar was de strijd?'

'Als de wil uit de natuur en uit het geloof samenvallen of de eerste slaapt, kan elke betoonde geloofskracht - schijn zijn.'

'Maar is er strijd tusschen die beiden, dan gaat het om nederlaag of overwinning.'

'Die strijd was er tusschen mijn vrouwenvereering en die van den Naam Jahwès en het einde was: nederlaag en oordeel.' -

'Nee, Sjalomo,' en ze viel hem aan den hals, 'het eind was genade in ons buigen voor Jahwès recht en ons hervinden van elkander in zijn vaderlijke gunst.' - 'Dank, mijn dierbaar Kind'.....

Hij had de luchters niet doen ontsteken. De besneeuwde toppen van den Richaan blonken en den glans der starren. Met den rug naar het venster gezeten had hij bij haar weerkaatste licht de rol kunnen lezen. Toen was het laatste, volle licht van Jahwès Openbaring gevallen op het drama van zijn leven..... En uit de diepten langs de rots gromden de wateren der Litani..... hun lied van haat - en overwinning op het tweede Paradijs. Hoe weinig had hij er voor gevreesd, toen hij met Abisjag hun machteloos geweld beluisterde!.....

XIV. Maqueda nog eens in den Libanoon

Zeven jaar was het geleden, dat Maqueda terugkeerde in haar hoofdstad Napata. Zij en haar Noebische en Neresische grooten waren eenstemmig in hun lof van alles, wat ze in Jeroesjaleem en heel het land der Chabiroe hadden gezien en gehoord.

Waar was een dienst der goden, gelijk met dien van Jahwè? - Waar een spel van zonde en genade als in dat onvergelijkelijk prachtig tempeltje op dat kunstmatig bergterras met zijn tuinen en paleizen?

Napata, Noet-Amoon, Mennefer, Tanis, - welke dezer reuzenmetropolen toonde een eigen karakter als de kleine, nieuwe hoofdstad van Palestina? - Napata zeker niet! - Napata had tachtig kleine pyramiden gebouwd voor zijn Amoonpriesters. De hoogste voor de koningen onder hen maten niet meer, dan honderd ellen van top tot grondvlak. Sphinxenalleeën waren er, maar de gelaatsuitdrukkingen der beelden slapper, dan de lijnen van het dierlijf. Koningin Maqueda had op het bergterras boven Napata een nieuw Jeroesjaleem doen bouwen met een tempel- en paleisterras uit een rots gehakt. Daarop waren een Jahwètempel, een paleis als het Woudhuis en een Millo verrezen.

De schatten, die dat geëischt had, hadden de karavaanhandel en de goudmijnen geleverd, welker inkomsten niet meer door den Mitzrajimiet werden genaast.

Heel het Nijldal van Noebia had zijn volk zien opkomen tot vierjarigen heerendienst en snel waren op en in den harden bodem de wonderen verrezen, die Jroesjaleem nabootsten als Napata Noet-Amoon.

En in dat Woudhuis met dennenzuilen van de bergen van Aithiopia troonde thans Maqueda en arbeidde er met groote teederheid aan de opvoeding van haar jongske, het evenbeeld van zijn vader, als Nieuw-Jeroesjaleem het evenbeeld van zijn stad.

Stamindeeling, gouwindeeling, Jahwèdienst, - tot de opvoering van het Sjir toe, werd er nagebootst.

Zoo droomde Maqueda haar Dawiedischen droom! - Hoe verder

ze in den tijd terug weken, hoe scherper haar levendige phantasie zich lijn en tint der geliefde beelden schilderde.

Haar geest en zinnen waren in Jeroesjaleem op het rijkst onthaald. Zijn toespraak te harer verwelkoming, het zingen en spelen der koren en orkesten, de opvoering van het Sjir, de tafelrede van zijn vijftigste verjaarfeest, zijn kus voor het forum van aller belangstellenden geestdrift en..... zijn liefde, die haar kind haar had geschonken.

Hoe had ze op den Dawiedsburcht gezonnen met liefderijke harten over verrassingen van terugkomst. Voor ruim twee jaar echter had haar de tijding bereikt, dat - ach! - koningin Abisjag was verzameld tot haar volk in het schimmenrijk. - De koning had na gelukkig bezworen binnenlandsche moeilijkheden de regeering neergelegd en was naar ziel en lichaam vermoeid, naar den Dawiedsburcht gegaan.

Was nu, nu haar nieuwe regeering veilig rustte in de liefde van haar volk niet een geschikt oogenblik gekomen, om, zij het met de grootste snelheid, aan haar vurige begeerte te voldoen, Jeroesjaleem met al zijn heerlijkheden nog eenmaal te gaan zien, eer de karavanen met meer tijdingen zouden komen, dat het liefste, wat ze er eens had, er niet meer was?

'Koningin Maqueda met haar zevenjarigen Sjalomo en een vijftal Jeroesjaleemsche vrienden en vriendinnen zijn heden aangekomen te Beeth-Rechoob en hopen morgen vóór den middag op den Dawiedsburcht te zijn.'

Dat was de verkorte inhoud van een brief van Elichoref aan zijn vorst en vriend op den burcht, gezonden met snellen kemelkoerier. Het had hem aangenaam verrast.

Door het felle gebeuren der laatste jaren waren de beelden rondom zijn vijftigsten verjaardag omneveld, dien hij beschouwde als het hoogste punt, waartoe de rijkszon was gestegen. Het was thans de derde tammoez. Over vier dagen zou zijn geboortedag voor de zeven en vijftigste maal terugkeeren. Dien, als God het wilde schenken, met hem te vieren in heerlijke herinneringen, was het oogmerk der vorstin van Noebia en Koesh geweest, dat haar reisplan had bestierd. - Dien nog eens met haar aan zijn zijde te beleven, werd hem opeens een begeerlijk vooruitzicht.

Zij met haar koningskind, Zaboed en Machazioth met hun onafscheidelijken, Elichoref met zijn Wijsheidsroeping alleen, - zoo waren ze gekomen, zeven in getal.

Groot was de begeerte van Ammiza, de vrouw te ontmoeten, wier jeugdige bekoorlijkheid haar uit Soor had doen roepen.

Zonder Maqueda zou voor haar geen roeping aan het hof van Sioon zijn geweest.

Zonder die roeping geen plaats in het hart van zijn koning.

Zonder de plaats in zijn hart geen verleiding van dat hart.

Zonder die verleiding geen oordeel Jahwès.

Zonder dat oordeel geen bekeering en redding.

Zonder die redding geen blijvende band met hem.....

Wat een keten van oorzaak en gevolg, half in de hel, half in den hemel gesmeed!

Zou er gelegenheid zijn, dat met haar te bespreken en..... vriendschap te sluiten voor allen tijd?

'Lieve, lieve zuster en vriendin, wat had mijn ziel meer kunnen verkwikken, eer ik afdaal naar het rijk der schimmen, dan u nog eenmaal te zien en te omhelzen!', riep Sjalomo uit, toen Maqueda voor hem stond. Innig en lang was hun omhelzing.

Zacht voerde zij dan het knaapje aan haar hand tusschen hen beiden.

'Mijn lieve kind, mijn beelddrager'..... en hij boog zich tot het jongske en kuste hem.

Toen leidde hij Ammiza tot haar.

'Mijn zuster, zie in prinses Ammiza van Soor Jahwès geschenk aan mijn laatste levensjaren, dat mij mijn lijden op het lieflijkst verzacht.'

'Mijn lieve, jonge vriendin op den troon van Sioon, zie dan in Maqueda van Noebia en Koesh een u teer beminnende zuster.'

Ammiza zag zich plotseling voor de taak geplaatst, de kern van den ouden vriendenkring des konings te leeren kennen. Meer dan van hun aanwezigheid en ambt in Jeroesjaleem, wist ze niet veel omtrent hen. Meer dan van de hare eens in het vrouwenpaleis en haar rol daar, - zij niet van haar. Dank zij Jahwès genade, aan haar bewezen, kon die kennismaking er een zijn van gelijkgestemde harten.

Toch lag tusschen hun grijsheid en haar jeugd..... de val van het

tweede Paradijs en een wonderlijke scheiding en verbinding gaf dat van tijd tot tijd van weerszijden, als het door stemmen uit het verleden even pijnlijk bewust werd.

Dankbaarheid wekte het bij Sjalomo, dat Ammiza's zorgen telkens gelegenheid schiepen voor een ongestoord samenzijn met Maqueda en hun kind. - Met verrukking had de moeder het welbehagen des grooten vaders in hun telg gadegeslagen. Opvallend geleek het hem in zijn voorkomen, opvallend in zijn wezen.

Telkens trok hij het kind tot zich, dat zijn donkere oogen met vereering en liefde tot die zijns vaders ophief. Zijn moeder had immer met een liefde en en vereering gesproken over zijn wijdberoemden machtigen vader in het verre Chabiroeland, dat er iets in het hart van het knaapje was gaan trillen: wanneer zal ik hem zien?

Het ‘mijn zoon Sjalomo is jong en teer’ van zijn grootvader wekte de verschijning, het doen en laten van het kind telkens in het hart des vaders op - en diepe trillingen van liefde en erbarming gaven het antwoord.

Dat knaapje had zijn beeld en naam ontvangen, om die te dragen in het verre, gloeiende Noebia, de wondere wereld van ‘de einden der aarde.’ In zijn kristalheldere lucht had zich in lange, herinneringslooze eeuwen het beeld van Mitzrajiem weerspiegeld. Meroe en Napata waren beelden van Noet-Amon en Mennefer en Tanis en zwakker scheen er het licht der genade van Gods verbond met Noaach, dan in het moederland. En zie, met de reis van koningin Maqueda had de profetie van Dawied zich vervuld en het licht van den triumpheerenden Masjiaach uit Jisraëels openbaring er doen opgaan en zijn beelddrager, zijn stad, zijn land en zijn wijsheid zagen er zijn stralen weerkaatst in Nieuw-Jeroesjaleem en Maqueda en haar zoon Sjalomo, - kimming van het heil in Jahwès genadeopenbaring aan Sjeem, trillend verschenen in de woestijnen van den vloek van Chaam.

‘Mijn zuster van den troon, die staat aan de grenzen der wereld, gelijkt thans uw rijk dat van den troon Jahwès, gelijk uw troonopvolger hem, die dezen voor veertig jaren besteeg?’

‘Mijn broeder..... ja, indien gij niet vergeet, dat zijn majesteit en glans slechts een weerkaatst licht is van dat in Jeroesjaleem. Gelijkheid in vorm sluit niet in gelijkheid in maat. - Voor het

overige heeft Jahwè mijn hervormingen van ons staatsbestel een plaats gegeven in het hart mijner onderdanen. En de hulp en voorlichting van uw wijzen en bouwmeesters heeft heel den uit- en inwendigen ombouw van mijn hoofdstad en rijksbestuur zijn beslag doen krijgen in de jaren tusschen onze eerste en tweede ontmoeting. - o Hoe zou ik mij verheugen, als uw oogen konden aanschouwen, hoe een nieuw aangelegde bovenstad bij mijn hoofdstad het beeld van uw Jeroesjaleem vertoont, dat van zijn tempel en paleizen, zijn muren en torens, zijn straten en luchtbogen - tot dien met de koperen zuilen toe. - En bovenal, Jahwè wordt er aangebeden en gediend naar de ordening uwer heilige Schriften. - En ik leef er in mijn herinnering een leven, dat ik niet meer kan missen en in en met mijn kind dat van den grooten onmisbare, die het mij schonk dien gouden zomeravond te Etaam. Met dat kostelijk bezit kon ik alleen van u scheiden, zonder van gemis te verkwijnen. o Hoe jubelde het in mij van dank aan Jahwè en zijn vader, toen de vroedvrouw uitriep in de ure mijner ontbinding: Gij hebt een manlijk kind gebaard! - En die vreugde duurt voort, nu het opwast tot het evenbeeld zijns vaders! Sjalomo, mijn groote vriend en broeder, vader van mijn Sjalomo, o dat de dynastieën der Sjalomonieden in de beide Jeroesjaleems scepter en kroon mogen dragen, tot de groote Dawiedszoon wereld en menschheid van Sataan, zonde en vloek zal hebben verlost.'

Hij nam haar hand en zijn oogen werden vochtig, toen hij sprak: 'Maqueda, hoe weinig vermoedde ik bij uw eerste bezoek, dat bij het tweede gij zoo wonderlijke dingen zoudt kunnen vermelden, daaruit voortgevloeid, - als in uw wonderlijk rijk thans tot stand zijn gekomen. - Alleen het gevolg van wat ge mijn geschenk noemdet van dien tammoezavond..... en hun beider glimlach smolt samen..... kon ik vermoeden. - Al het andere is mij openbaring van wonderen, - ook van het wonder uwer staatskunst. Gij hebt u met dit alles een plaats veroverd in de rij der grooten op den troon.'

'Ook die grootheid, mijn vriend, is weerspiegeling van de uwe. - Alles in Nieuw-Jeroesjaleem is weerkaatst licht als dat der maan aan den hemel.'

En veel gebeuren uit haar eerste bezoek werd tusschen hen weer levend in hun gesprekken.

‘Lieve Ammiza, wij hebben koningin Maqueda alles meegedeeld, wat er is voorgevallen tusschen haar terugkeer naar Noebia en haar tweede bezoek,’ sprak Boeni, nadat Ammiza titel en eerbewijs van koningin geweigerd had aan de oude vriendinnen van haar grijzenden gemaal.

‘Mijn dank daarvoor,’ sprak ze. ‘Dat bespaart mij en den koning een pijnlijke taak.’

En aan Boeni en Abida had ze verhaald, wat met haar was geschied kort voor en na haar vlucht uit Soor.

Hoe verheugden zich de vrome harten dier twee over haar toebrenging tot de volksgemeenschap van Jisraëel en ze prezen den grooten Naam Jahwès. En binnen in haar bleef geen bitterheid; - nog minder kwamen bittere woorden over haar lippen om den val van het tweede Paradijs, - want Jahwè had die beiden genade bewezen voor recht. - En ze vertelden weer Gods wegen met hen aan haar mannen, die Ammiza de eere van regeerend vorstin eerbiedig brachten.

Lieflijk was zoo het samenzijn geworden.

Nog twee banken waren door tyrische steenhouwers in het Abisjagprieel aan de eerste toegevoegd ten vorigen jare. De gloed der tammoeszon kon ze niet dan in het late middaguur bereiken. En in den avond borgden ze nog zooveel van haar bestraling, dat ze een aangename zitplaats boden.

‘Stervend leven temidden der beelden van het verleden, heeft nog zijn bekoring, als die beelden lieflijk waren,’ sprak Sjalomo glimlachend, toen men het tweede uur voor zonsondergang plaats nam op de banken in het Abisjagprieel.

‘En lieflijk waren ze, - meer dan stervelingen ervoeren, sinds het eerste Paradijs werd afgesloten door cherubzwaarden,’ sprak Zaboed, waarop Sjalomo:

‘Wat moet de herinnering voor die twee eerste menschen zijn geweest, toen ze in het zweet huns aanschijns hun brood moesten eten: welk een zaligheid, geruild voor welk een smart! Hoeveel zwakker de tegenstelling tusschen heden en verleden bij ons! - Wie roept mij beelden op uit ons verloren Paradijs?’

‘Mijn broeder op den troon van Jeroesjaleem, hoe verrijzen als

vanzelf in mijn geest die van mijn eerste bezoek, zich vormend in het park van Etaam in dezelfde zoele avonduren, als thans ons hier verrukken.'

'Vertel ons, mijn zuster, mijn vriendin, wat gij er heden nog van aanschouwt in uw ziel. Herzing ons de zangen van ons verloren geluk.'

'Mijn vriend, was het mij slechts mogelijk! - Uw zang, den eersten avond, dat we te Etaam waren over de heerlijkheden van het eerste Paradijs'.....

'Gun mij, mijn vorst,' viel Elichoref in, 'daar ik een weinig gerekend heb met den gang van het gesprek hedenavond en ons aller wensch, door u vertolkt, dat we de beelden van dien gouden tijd terug zouden zien, wat ik met de hulp van Zaboed en Achia van uw woorden op schrift heb gesteld, u te doen hooren.'

Glimlachend en met wijd geopende oogen deed Sjalomo zijn verrassing blijken.

Avonden, als in het Paradijs in het gouden westen de zonne
zonk en de maan haar licht in het donkere oosten ontstak,
die met een sluier van zilver alle gloed tot glans verstilde.....
Als de geuren in bloem en kruid
met zoete bedwelming ontwaakten.....
Lamp der nacht, bloemengeur,
harten, zinnen van Gods menschen,
oogen, die de vage pracht,
longen, die de geuren dronken,
luistrende ooren, welker verlangen
de stemmen van den nacht opvingen.....
Harten, die in wijde verrukking
God in zijn werken genoten,
liefdedronken van zijn gunst en glimlach.....
In zilveren, in gouden spel van woorden en gedachten
met de Drieheid, die ze schiep.....
Zone Gods en Middelaar der Schepping,
als Gij kwaamt tot het spel van uw menschenkinderen,
wat fonkeling des geestes, wat vlammen der liefde
wat worstelingen en overwinningen bij hen
om heiligen moed tot U!.....

Zaligheden, mijn woorden kunnen u niet naderen,
door Cherubzwaarden afgeweerd.....
Gij zijt der eeuwigheden, zij des tijds.
Almachtige Schepper van wouden en stroomen,
van bloemen en kruid, van kleur en glans,
van dierenpracht en -kracht en -stemmen,
van de hemel- en afgrondcirkels,
van de juichende zon, de glimlachende maan
en de zingende, tinkelende sterren, -
kom tot uw zalig spel met ons,
van ons met U,
God, onze Vriend en Verrukking.....

Wat wilt gij spelen: het spel der kracht?
Het spel van gedachten, van woorden, van zangen?
Wat spel wilt gij winnen van den Almachtige,
die u dacht, die u bracht in het aanzijn?
Wij willen het spel, dat Gij verliest,
dat Ge ons doet winnen of wij het wonnen,
dat in ons doet bruischen alle bronnen,
door U met eeuwige kracht gevoed.
Doe in ons die fonteinen rijzen,
het zaligste, schoonste van alle leven, -
door liefde, door liefde tot U!

‘Mijn vrienden,’ riep Maqueda, alle hoofsche plicht vergeten, uit, eer nog de koning zelf kon spreken, ‘dank, dank, dat ge die woorden hebt bewaard. Die opnieuw te hooren, had reeds mijn tweede reis herwaarts beloond!’

‘Goddelijke zaligheid en het geluk van den dichter en het kind, is het spel,’ sprak Sjalomo.

‘Zij gedrieën zijn los van wat wij werkelijkheid noemen.’

‘Wat is de werkelijkheid?’

‘De toestand, waarin dood en verderf zonder ophouden met onheil dreigen en wat er van ons geluk overblijft is, wat Gods genade verhindert, te worden vernield.’

‘Het kind kent de werkelijkheid niet, omdat het haar niet ziet.’

‘De dichter kent haar, maar kan haar ontvluchten in de schepping zijner verbeelding.’
‘God kent haar, maar zij ligt onder zijn almacht.’ -

‘Als het den koning behaagt, zal ik nog enkele zijner woorden, opgevangen als deze in de avonden, dat het spel van het Sjir ha-sjirim zweeg, voorlezen.
‘Wij luisteren gaarne, Elichoref,’ sprak hij bewogen.

‘De vorstin der nacht laat heden, wie haar zijn opwachting wil maken, wachten tot in den nanacht, maar de starrentrommel draait reeds enkele uren, zachtkens trillend op gouden kogels, zijn vonkende lampen rond en rond.
Tusschen de zilveren millioenen van het starrenheir, die op ons nederzien, blinken enkele gouden, enkele van sardius, smaragd of saffier.
Mijn God, wat een pracht!
Wat zullen de zalen uwer paleizen zijn, als de zoldering hunner vloeren vertoont, wat met verstommende bewondering wij nimmer moede worden, aan te staren.
Mijn vader, ruim zeventig jaren geleden zwierft gij als herdersknaap door de velden tusschen den bergrug, waarop dit ons lustoord verrees, en het randgebergte langs de Zoutzee. Uw heldenhart heeft zich daar gestaald in den strijd met het wild gedierte, dat uw kudden bedreigde en uw dichterhart vormde er zich in het schouwen naar de schoonheden van Gods schepping in u en rondom u.
Luistert naar zijn starrenhymne.

> Jahwè, onze Heerscher, hoe heerlijk is uw Naam
> over de gansche aarde!
> Als ik uw hemel aanschouw, het werk uwer vingeren,
> de maan en de sterren, die Gij gemaakt hebt,
> wat is dan de mensch, dat Gij zijner gedenkt,
> het kind des menschen, dat Gij er naar omziet!
> Gij hebt hem lager gesteld, dan de hemelwezens,
> maar toch hem met eer en glans gekroond.
> Gij geeft hem macht over de werken uwer handen.

Alles hebt Gij onder zijn voeten gesteld.
Jahwè, onze Heerscher, hoe heerlijk is uw Naam
over de gansche aarde!

‘Hebben starrenhymnen in het Paradijs weerklonken, als de Eeuwige Wijsheid speelde met haar menschenkinderen?

Niemand heeft ze voor ons opgeteekend, niemand heeft ze gehoord!

Wij verdrevenen uit dat oord der zaligheid om onze zonde..... wie vertolken ons haar klank?

Kunnen het strophen als de volgende?

Hoe schoon, gij Nacht!
Stille schaduw eeuwiger pracht!
Zie, hoe van die donk're bogen
blinkend op ons nederschouwen
's hemels klare, zilv'ren oogen;
zwijgend, zwijgend, met den glimlach zaliger rust.
Hoe schoon gij nacht!
Stille schaduw eeuwiger pracht!
Zachtkens brengt langs bron en stroomen
't koeltje dauw- en geurbeladen,
lafenis aan van bloemaromen,
die de warme en moede leden van de slapers koelt en kust.

Elichoref gaf het blad aan Machazioth.

‘Mijn vorst, vergun mij, u te doen hooren, in welke zangtoonen ik dit teere lied heb gehuld’.....

Lang aangehouden, donkere klanken begonnen door de stilte te vloeien van den dalenden nacht uit de diepten van het manlijk stemorgaan zacht oprijzend en even zich heffend in hooger sfeeren, immer teder, slepend en zoet, - dan weer langzaam afdalend naar de diepte, waaruit ze rezen.

‘Het is niet de laatste maal, mijn vriend, dat ge mij dat ontroerend schoone lied deedt hooren,’ sprak de koning.

Toen vroeg Ammiza om een klein gedeelte van het Sjir. Ze had het nog nimmer hooren zingen.

Abida rees op, haalde diep adem en hief aan, breed en krachtig, den lofzang:

Mijn liefste is stralend van blank en rood,
uit duizend, uit duizend te kennen.
Zijn hoofd is gouden, van lokken omgolfd,
zwart als raven.
Zijn oog als der duiven zilverglans,
in het wit als in melkvloed zich badend
en veilig in paarlen omvatting
Zijn wangen zijn balsemperken,
waar welriekende kruiden in wassen.
Zijn lippen zijn rood als veldanemoon;
Ze kruipen als vloeiende mirre.
Zijn armen zijn staven van louter goud,
bezet met kleurig gesteente;
zijn romp een ivoren kunstwerk;
zijn dijen marmeren zuilen.
Hij schrijdt als op goudene voeten.
Zijn gestalte is fier als een Libanoontop
en verkoren als cederen Jahwès.
De aromen zijns monds zijn altijd zoet,
ja alles aan hem is begeerlijk.
Jeroesjaleems dochters, zoo is mijn vriend
en meer dan alle andere liefsten.

Van ‘zijn wangen zijn balsemperken’ af had ze haar stem steeds uitgezet tot bij ‘De aromen zijns monds zijn altijd zoet’ haar geluid zijn vollen omvang had gekregen en drie verzen lang behield. -

Toen trad Machazioth naast haar en krachtig, levendig en hartstochtelijk klonk thans zijn lofverheffing der bruid:

Uwer ranke beenen veerkrachtigen gang,
vorstenkind, door goudschoeisel gedragen,
hoe wiegen uw heupen en zwenken trots
langs lijnen van kunstenaars smeewerk.
Uw schoot is een beker vol wijn en melk
en als klaproosdoorgloeide tarwe
uw romp; een gazellentweeling uw borst,
in donzige leliën weidend.
Uw hals een toren van elpenbeen,

uw oogen de vijvers van Hesboon,
die weerspiegelen al, wat daar komt en gaat
door de woelige poort van Bath-Rabbiem.
Uw neus is een Libanoontoren,
waar het weeldrig Damascus voor beeft.
Uw hoofd draagt wouden als Karmel,
als purper glansen uw haren.
Een vorst ligt geboeid in die lokken!

Na een korte stilte hieven ze toen samen aan het triumflied der liefde met schallende goudklanken:

o Druk me als een zegel op hart en arm!
Onvervreemdbaar zijn koningszegels.
Ze gaan met hen mee in het duistere graf.
o Dood, zijt gij sterker dan liefde?
Zoo min als gij slaakt de liefde haar buit
Ze brandt als onbluschbare kolen.
o Liefde, o vuurvlammen Jahwès!
Een stortvloed van water bluscht u niet,
een stortvloed van schatten koopt u niet!
Wie ze biedt, wordt betaald met verachting!

‘Heb dank, roemruchtig, gekroond zangerpaar. - Hoe doet, wat gij deedt genieten, mij verlangen naar het geheel.’

‘Misschien Nisaan van het volgend jaar,’ sprak de koning, ‘met alle vrienden en vriendinnen uit Jeroesjaleem, wier lot is als het onze: stervend leven van herinneringen.’

Mijmerend zat men nog lang bijeen. De hymne van den nacht begon zacht en langzaam te zwellen aan het ontwakend firmament.

‘Sjalomo, moeder gaat met koningin Ammiza naar de dennenhal. Ga je met ons mee?’

- ‘Graag moeder. Mag ik mijn hertje meenemen?’

Met een jong hert, opgevangen door één der lijfwachten in het kreupelhout naast den burcht, aan een koord, kwam de kleine kroonprins van Aithiopia aangesneld.

‘Wat een gelijkenis met zijn vader,’ sprak Ammiza, - en Maqueda's trekken straalden van teerheid en trots, toen ze samen

den weg naar de dennenrotonde insloegen, omhuppeld van het kind met zijn hertekalfje.

‘Ik benijd u, mijn koninklijke vriendin, als vrouw en als koningin van het verre zuiden. - Onze kroonprins gelijkt meer zijn onbeteekenende Moabietische moeder, dan op zijn glorievollen vader en hoeveel liefdesverhoudingen van den koning bleven kinderloos!’.....

Een trek van medelijden veranderde de uitdrukking van Maqueda's gelaat bij die woorden.

‘Abisjag beklaagde zich des niet,’ sprak ze.

‘Maar haar maakte het Sjir gelukkiger, dan een rij van zonen. - Nofernere kwijnt kinderloos heen en wat is mij beschoren?’

‘De koning is pas zeven en vijftig en gij een wolk van jeugd en bekoorlijkheid. Maar vertel mij, Ammiza, hoe ging uw weg naar den troon?’

‘Waar mijn geboorteplaats was, weet ik niet. Men noemt mij een Aulische prinses, maar den mond der Sidoniërs bindt geen hecht verband aan de waarheid. Daar ginds in Soor ben ik opgevoed aan Chiraams hof en in den tempel der Syrische godin. Vandaar ging mijn weg naar Jeroesjaleem en de koning heeft mij verteld, dat dat viel even na uw terugkeer naar Noebia en dat gij daarvan de oorzaak waart.’

‘Ik?’ vroeg Maqueda verbaasd.

Ammiza glimlachte en vervolgde: ‘Gij zult dat hegrijpen, als ik zeg, dat Faroena's vrouwenoog had gezien, dat tijdens uw eerste bezoek uw prachtige jeugd en bloei meer de aandacht van den koning hadden, dan zij. - Dat deed haar naar Soor schrijven om een jonge priesteres van de Syrische godin, die als verbinding tusschen haar en den koning, haar invloed op hem zou bestendigen, om haar doel te bereiken, - een tempel voor Ashstarte.’

‘Kon men voor een jonge vrouw moeilijker taak bedenken?’

‘Och, ze werd vergemakkelijkt, doordat ik vriendin des konings en van Faroena beide werd, - èn door het toeval, als ge het zoo wilt noemen.’

Toen vertelde ze aan Maqueda, wat er zich had af gespeeld aan Faroena's ziekbed, waarop ze neerlag door de bitterheden van haar stijgende jaren en onvervulde wenschen.

‘Uw vriendschap met den koning’.....

Maar Maqueda's bescheidenheid overwon haar sterke begeerte, een blik te slaan in haar verhouding tot den man, dien beiden lief hadden.

‘Die vriendschap met hem was van onze eerste ontmoeting af meer dan dat, vooral van zijn zijde. Maar snelle weken maakten haar dat van weerszijden en deden ons een Paradijs ontbloeien, zoet van aromen, als dat lied van den nacht.’

‘Mijn Ammiza’.....

‘Toen kwam de val, doordat ik, als eens Chawwa, instrument werd der demonenwereld en ik vluchtte naar het oord, waarvan ik kwam.’ - En ze wees met haar hand naar het westen, - ‘daar ginds beneden aan den zoom der zee.’

Met klimmende benijding luisterde Maqueda naar wat daar was geschied.

Toen hield ze Ammiza staande en uit haar hart, voor geloof en liefde zoo licht ontvlambaar, kwamen de woorden:

‘Lieveling, wat we met Faroena gemeen hebben, is onze liefde tot Sjalomo, zijn liefde tot ons, - maar wat ons van haar scheidt en met elkaar vereenigt, dat is de liefde tot Jahwè daartoe. - Ze viel haar aan den hals en tranen vloeiden over haar wangen. ‘Maqueda,’ sprak Ammiza, ‘dat is het wonder van twee vrouwen, één man beminnend en door hem bemind,..... die elkander beminnen voor allen tijd.’

‘o Tante Ammiza, zie toch hoe lief en grappig mijn hertje springt!’ riep de kleine naamgenoot van hun beider grooten vriend, terwijl hij kwam aanrennen met zijn diervriendje. - En hij begreep niet, waarom hij het voorwerp van beider innige liefkoozingen werd en niet zijn geliefde viervoeter.

Ze gingen voorbij de graven van Abisjag en Achia.

‘Wonderlijk, die grafsteden hier vlak bij elkaar. Het eerste te vroeg gehouwen door Sjalomo's afwijking van Jahwès hoogsten weg met hem. Het tweede..... misschien ook, door zijn val op den zelf gekozen lageren. - Maar Abisjag heeft hem terug ontvangen met de erkenning van zijn afwijking. - Jahwè heeft ons beiden gebracht tot zijn dienst en gloriekoning. En hem..... tot schulderkenning en verlossende genade,’ sprak Maqueda.

Het namiddagzonlicht had bezit genomen van de dennenrotonde en vulde ze beneden met een gloeiende schemering. In haar paarse

tinten speelde het jongske met zijn hertje en rustten de beide vriendinnen op een bank in teere gedachtenwisseling over het verloren Jeroesjaleem en over de toekomst van het nieuwe, werwaarts met kalme vaste schreden ze op weg waren, als naar iets groots, maar slechts vaag bekend. Daar sloten ze een bond van eeuwige vriendschap en trouw.

Het maal van 's konings zeven en vijftigsten verjaardag was aangericht in de ronde torenzaal met haar groote ronde tafel, thans feestelijk versierde disch. Rechts van zijn gekroonden zetel zat Maqueda en haar kleine Sjalomo tusschen haar en zijn vader, - links Ammiza. Met zijn twaalven zat men aan, - ook Eleasaar, de nieuwe burchtvoogd en zijn oude voorganger Jonas - en de lijfarts Aram Sinn. Alle vaatwerk als in Jeroesjaleem was gouden. Geurige takken van mastixtherebinten met roode bessen tusschen het groen en aan de spitsen der twijgen als vreugdetranen gestolde harsknoppen. Daartusschen roode steenanjers, lilakleurige bloeiaren der ment, fletsroode bloemen der marjolein, blauwe kogeldistels en in gouden vaasjes tegenover elken zetel vierbladige witte bloesems met roode meeldraden der capre, het eelste der bloeiarmoede van tammoez.

‘Mijn zuster van tusschen de katharakten,’ riep de koning uit, ‘ge kunt u moeilijk een te groote voorstelling maken van de vreugde, die ge mij met uw komst hebt bereid.’ En met glimlachende blikken van liefde en welgevallen, die de moeder verrukten sloeg bij het slanke knaapje gade, dat zijn naam en beeld had ontvangen, om die te dragen in het verre, gloeiende Noebia. Dat was de wondere wereld van de einden der aarde, afgesloten door haar geweldige alpengroepen, met sneeuw, die in de keerkringen niet smolt.

In haar gloeiende, kristalheldere lucht had zich in lange, herinneringslooze eeuwen het beeld van Mitzrajiem weerspegeld. Meroe en Napata waren beelden van Noet-Amon en Mennefer en Tanis en zwakker scheen er het licht der genade van Gods verbond met Noaach, dan in het moederland.

Maar, zie, met de reis van koningin Maqueda naar Jeroesjaleem had zich de profetie van Dawied vervuld en er het licht van den triumpheerenden Masjiaach uit Jisraëels Openbaring doen opgaan en zijn beelddrager, zijn stad, zijn land en zijn Wijsheid zagen er

zijn stralen weerkaatst in Nieuw-Jeroesjaleem en Maqueda en haar zoon Sjalomo.

‘Maar vader,’ riep de kleine naamgenoot des konings, toen de maaltijd in vollen gang was, ‘wat een kleine eetzaal is de uwe!’ In onze paleizen zijn ze veel grooter en hebben veel meer tafels.’ - Toen zijn koninklijke vader hem had ingelicht, werden vanzelf de herinneringen aan het groote feestzaal van diens vijftigsten verjaardag voorwerp van gesprek, zijn groote tafelrede, herinnerend aan die der tempelopening en de groote vergelijking tusschen het hoogtepunt der openbaring Jahwès aan zijn volk door het binnenvaren der Schechina in het Debir van den nieuwen tempel en het hoogtepunt der ontwikkeling van het koninkrijk met de komst der koningin ‘van de einden der aarde.’ -

‘o Ik herinner mij als gisteren uw woorden, mijn broeder, die mij het hart deden zwellen’:

Gaf de vervulling van Jahwès profetie omtrent het Egyptische gezantschap ons een bittere ervaring, gij, majesteit van Sjeba en Koesh hebt uw handen behalve naar Jahwè, ook naar ons uitgestrekt. Gij hebt in de Openbaring, ons geschonken, een licht gezien, dat de volkeren, onder uw scepter vereenigd, met dien glans verrijkt en overstraalt. Daarom was uw komst tot ons liefde tot haar en een zoeken van ons hart.

‘En gij vervolgdet’:

Het feest mijner vijf en twintig regeeringsjaren werd gevierd in den ouden Malkizedeqburcht. Dat der tempelwijding in den Dawiedsburcht. Het huidige in het nieuwe paleis van Jahwès koningschap.

‘Toen toondet ge ons aan, dat het koninkrijk van het Paradijs, van Sioon en der hemelen één is. - Dan vergeleekt gij het muildier uws vaders, waarop ge naar de Gichoonbron ter kroning reedt met de gouden zevenstoet van het nieuwe Jeroesjaleem.’

In de heilige zeventig jaren van mijns vaders kroning te Jeroesjaleem tot aan ons heerlijk heden verkregen wij onzen tempel op de offerplaats van Abrahaam en Dawied, de Schechina boven de kapporeeth, een schaduwen- en symbolendienst in ons heiligdom, geheel

naar Mosjès wetten en wat wij thans vieren: een koningschap naar Jahwès gedachten, dat naast en boven de uitoefening van zijn wereldsch regiment het eeuwige koningschap Jahwès verbeeldt.

‘Toen sloot ge uw toespraak met wat ge uw kleinsten psalm in omvang, maar naar zijn inhoud den meest omvattenden noemdet:’

> Looft Jahwè, alle heidenen,
> prijst Hem, alle natiën;
> want zijn goedertierenheid is geweldig over ons
> en de waarheid Jahwès is in der eeuwigheid!
> Halleloejah!

‘Maqueda,’ antwoordde hij en hij legde zijn hand op de hare, ‘hoe heerlijk, dat in dit uur dat alles tot mij wederkeert uit uw ziel, van uw lippen, wat voor zeven jaren den zevenden tammoez tot een der hoogste verheffingen van mijn leven maakte.’

‘Maar,’ ging hij na enkele oogenblikken voort, ‘was wat wij eenige dagen later, namelijk den tienden tisjri in Jeroesjaleem beleefden eigenlijk niet van oneindig hooger beduidenis?’

‘Gij meent, mijn broeder, den dag der zondenverzoening, den Joma Rabba voor het huis van Aäroon en heel het volk van Jahwè? - Ja, voorzeker, want zonder de werkelijkheid, die hij beduidt, is voor geen sterveling heilsverwachting. Daarom vieren wij hem ook in ons Nieuw-Jeroesjaleem, maar bij een Kapporeeth, waarboven geen Schechina straalt. En wij gelooven dat om de wille der uwe in Sioon ook ons vergeving geschiedt.’

‘Hoe wonder, mijn lieve vriendin, is uw Aithiopische heildroom. - Hier nabootsing van het Heiligdom daarboven, bij Jahwè in het hemelsch Paradijs en bij u daar aan het wereldeinde - nabootsing van dat alles nog eens.’ -

‘En dan gij, mijn kleine lieveling,’ en hij legde de rechterarm om des knaapjes smalle schouders, ‘gij nabootsing van uw vader straks op den Noebischen troon?’

‘Ja, mijn vader,’ sprak het kind met een lieven glimlach tot hem opziend, ‘en ik zal immer trots zijn, dat ik uw naam draag en uw vader mijn grootvader is.’

‘Jahwè zij ook uw God, mijn zoon,’ sprak hij zacht, - en de

glimlach van vader en zoon weerspiegelde zich op aller trekken.

De maaltijd ging verder en slechts weinig namen de mede aanzittenden deel aan het gesprek, dat zich tusschen de beide gekroonden had ontwikkeld.

Eindelijk was het, of de koning zich tot allen wilde richten, maar hij gaf geen wenk aan Eleasaar, een tafelrede aan te kondigen.

Het gesprek murmelde intusschen zachtkens voort en de koning staarde voor zich, terwijl zijn vingers speelden met een uitgevallen bloemblad.

Opeens riep hij uit met iets van geestverrukking in houding en oogen:

'Ik ben zeer vroolijk over uwe toezegging, Jahwè, als één, die een grooten buit vindt. Die toezegging waarborgt ons de Joma Rabba: verzoening onzer zonden, uitdelging onzer schuld door het bloed van Masjiaach. Dat verbindt den hemel met de aarde. Dat verbindt het hemelsche heiligdom, den tempel Jahwès met zijn heiligdom op aarde. De dienst in beide is één. Hier de Koheen gadool met al zijn helpers. Daar Masjiaach alleen. Hier millioenen offers door de eeuwen heen. Dáár het ééne bij de vervulling der eeuwen. Daarin is de toezegging Jahwès: uw schuld wordt uitgedelgd, uw zonde vergeven, uw beeld vernieuwd, uw gebed verhoord.'

'Werd onze schuld van oogenblik tot oogenblik door Masjiaach in het hemelsche heiligdom niet vernietigd, dan barstte de wraak Jahwès tegen ons los, - in ons leven en na ons sterven en dreef als een storm ons eeuwig voor zich uit met de nimmer eindigende vlagen van zijn Goddelijken toorn en wraak.'

'Werd onze zonde niet van oogenblik tot oogenblik door Masjiaach in het hemelsch heiligdom verzoend, dan zou ook daarom de Goddelijke wraak tegen ons losstormen en als een wervelwind ons voor zich uit jagen in de buitenste duisternis.'

'Droeg Masjiaach ons beeld niet van oogenblik tot oogenblik op zijn hart, zooals de Koheen gadool in de borstlap van den efod de twaalf stammen Jisraëels, waarin al Jahwès volk is begrepen in herboren gestalte, - dan zou de heilige afschuw Jahwès van geheel onze persoon nooit aflaten, de krachten zijner Goddelijkheid te doen ontbranden tot de uiterste verwoesting van dat beeld was bereikt.'

'En als Masjiaach niet al onze gebeden legde op de zuivere,

geurende outervlam van zijn nog te volbrengen, maar bij Jahwè als volbracht gerekend offer, - geen zucht onzer ziel zou tot Hem doordringen door den dood en verderf dreigenden rotsmuur van zijn Heiligheid.'

'Nu is onze schuld verzoend en verzonken!'

'Nu zijn onze zonden verzwonden en verzoend!'

'Nu is ons beeld tot luister gelouterd.'

'Nu stijgt ons gebed met Masjiaach's tot God.' -

Toen hief hij zijn handen tot Jahwè omhoog:

'Wat is de verzoening met U een bron van vrede, maar wij doen niets, dan uw geboden overtreden, onze schuld vermeerderen, ons beeld afzichtelijk maken, ons gebed verontreinigen. - Al om niet! Masjiaach is onze schuldeloosheid, onze heiligheid, onze luister, onze lofzegging. - Ik zie Hem staan bij Jahwès Verbondsark!'
'Ik ben zeer vroolijk, Jahwè..... over uwe..... toezegging'.....

Hij zonk neer op zijn zetel, doodelijk bleek, het hoofd op de borst gebogen.

Araam Sin rees op en schoot toe.

'Voelt uwe majesteit zich krank?'

Geen antwoord.

Hij snelde naar zijn vertrekken en kwam terug met een kleine flesch met geestrijk vocht, dat hij den bewustelooze onder den neus hield.

Even - en zijn hoofd verhief zich. Hij opende de oogen. 'Waar ben ik?' -

Hij wilde opstaan. Men ondersteunde hem, - maar opnieuw zeeg hij bewusteloos neer. Toen droegen liefderijke handen hem naar zijn leger.

XV. De gouden luchter scheurt

Maqueda was voor de tweede maal weggereisd naar de grenswereld van het zuiden.

Haar hart, de eerste maal vol afscheidswee, met hoop van weerzien gemengd, - was thans met rouw vervuld. Langs de graven van Abisjag en Achia was meermalen haar weg gegaan. Hoe lang, hoe kort nog en de held van haar stoutste koningsdroomen, de geliefde van haar gouden minnedroomen, de vader van haar kind, zou buit zijn van het graf!

Ze had de jaren tusschen haar eerste terugreis en het oogenblik, dat de vreugde van zijn feestdisch werd afgebroken door zijn bewusteloosheid, doorleefd met de hoop op een tweede lichamelijke samenkomst te midden van de zaligheden van het weerzien, op een tweede vrucht in haar ingewand moeten loslaten.

‘Door heerlijkheidsontroering zijn mijn dagen verkort. Maak die van uw afscheid niet te lang,’ sprak hij, toen hij hun kind had omhelsd. En met tranen in de oogen had ze hem verlaten. Snikkend had ze bij Ammiza uitgeweend en met de zekerheid van naderenden rouw was ze heengegaan.

Voor Ammiza beteekende dat heengaan een weemoedvolle leegte. De wetenschap van haar aanstaand vertrek, haar verschillende verhouding tot den beminden vorst, beider tot jaloersheid weinig neigend karakter en Maqueda's gulle hartelijkheid hadden dat gevoel van gemis vrij laten opkomen.

Haar kranke vriend merkte het op en het deed hem vragen: ‘Lieveling, er ligt een nevel van droefheid op uw gelaat. Zeg mij, is dat treurnis over Maqueda's heengaan?’

‘Niet alleen,’ antwoordde ze met lieflijken glimlach.

Haar antwoord bracht hem ontspanning.

Om dat te verbergen sprak hij, terwijl ze met allerlei kleinigheden voor zijn verzorging bezig was, ‘Ammi, ik voel, dat ik van dit ziekbed niet weer zal oprijzen.’

Even stond ze stil en zag hem aan, haar oogen vol ontroering.

Glimlachend stak hij de hand naar haar uit.

Haar slanke gestalte naderde zacht. Ze schoof een schemel met zich, zette zich aan zijn leger en nam zijn hand in de hare.

'Lieveling, is dat gevoel niet een al te sombere profetes?'

'Ik geloof het niet. Wat ik tegen Maqueda zeide, zeg ik ook tot jou: heerlijkheidsontroering heeft mijn dagen verkort. Dat kan de smart, als ze fel en lang is. Dat kan ook het brandend geluksgevoel. Wien viel het ten deel als den schaduwdrager van den Masjiaach-Verwinnaar en -Minnaar?..... De weg van Abisjag wordt thans ook de mijne.'

Hij trok haar tot zich, streelde met zijn linker haar zacht golvende, fijne haar en dronk met zijn blikken de zuivere lieflijkheden van haar lijnen en tinten.

'Van dat vlammend geluksgevoel is ook jouw bezit een bron, Ammi.'

'Dus ook ik verkort je leven?'.....

'Nu minder sterk, dan in onze eerste periode.'

'Zal ik terug gaan naar Tyrus?'

'Ammi!' - en hij trok haar tot zich, drukte nog eens hartstochtelijke kussen op haar schoone lippen.

'Ieder uur met jou is aardsche zaligheid. Zonder je is het ledigheid, gemis, ellende! - Kind, zoolang Jahwè-Masjiaach, onze Verbondsgod het wil, zijn we hier nog samen. Wat zijn tien uren zonder haar bij één uur mèt mijn lieveling!'

Vermoeid liet hij haar los en sloot de oogen, die ze teeder kuste. Ze zette haar arbeid voor zijn verzorging voort met dat zachte, geruischlooze omgaan, dat hij zoo in haar minde en nu, terwijl ze als verpleegster bij hem was, nog hooger dan tevoren.

Een gevoel van onuitrustbare vermoeidheid was over hem gekomen, sinds de inzinking van den zevenden tammoez, waarvoor ook de schrikhitte nadeelige gevolgen met zich bracht.

Zijn ziekenkamer lag op het noorden. Het gezicht op de sneeuwvelden daarboven, die de tammoezzon langzaam wegsmolt, bracht langs den weg van den geest koelte aan het lichaam.

Ook dat Ammiza elken morgen met lauw water zijn geheele lichaam waschte en met zachte dwalen afdroogde. Dan kuste hij uit dank haar vaardige handen, welker aanraking van zijn lichaam een stil welbehagen hem gaf.

Vaak kwam dan een zachte sluimering over hem, die de nanacht

niet had gegeven en als hij ontwaakte, zat zij stil aan zijn leger en wekte haar zijn beweging uit gepeins of lectuur.

Dan stroomde zijn liefde haar toe uit een glimlach en een hand, die om de hare vroeg en haar oogen antwoordden met eindelooze genegenheden.

'Kind, in mijn Qohèleth komt aan het slot een snoer van mesjaliem voor, die op den ouderenden mensch en het sterven duiden'..... 'Ik weet het, lieveling. Zal ik dat voorlezen?'

Hij knikte met een glimlach.

Ze ging naar zijn werkkamer en keerde even later terug met de rol. Welluidend en zacht las ze:

En gedenk uw Schepper in de dagen uwer jongelingschap, eer de dagen des onheils komen en de jaren, waarvan gij zeggen zult: ik heb er geen lust in.

Gedenk Hem eer de zon verduisterd wordt, het licht en de maan en de sterren en na den regentijd de wolken terugkeeren.

Wanneer de bewakers van het huis beven en de sterke mannen zich krommen.

De maalsters rusten, omdat zij weinig geworden zijn en zij, die door de vensters zien, verdonkeren.

Als de deuren aan de straat gesloten worden bij het gedempte geluid van den molen.

Als de stem van den vogel wegsterft en alle zangkoor verstomt. Als men voor de hoogten vreest en er verschrikkingen zijn op den weg.

Want de mensch gaat naar zijn eeuwig huis en de rouwdragers zullen rondgaan op de straten.

Eer dan het zilveren koord los laat, de gouden luchter scheurt en de kruik bij de bron verbroken wordt, het rad verbrijzeld in den put valt,

voor dat het stof terugkeert tot de aarde, gelijk het geweest is en de geest tot God, die hem gegeven heeft, - gedenk uw Schepper.....

o IJdelheid der ijdelheden zegt Qohèleth, - alles is ijdelheid!

'Ammi, die dagen des onheils en de jaren, waarvan men zeggen

zal: ik heb er geen lust in, zijn haast voor mij vervuld. - Als de wind van levenslust en levensverwachting onze zeilen bolt, - wat een gansch andere stemming des harten vergezelt dat, dan wanneer de stuurman zijn schip langs gebogen lijn de haven doet binnen gaan. Dan hangen de zeilen slap en de riemen rusten, tot de touwen om de palen de laatste vaarkracht breken en het schip stil ligt. Zie, ik dicht nieuwe mesjaliem over het sterven, je uit de scheepvaart van Tyrus niet vreemd, maar zijn ze alle verstaanbaar, die je voorlas?'

'Onder de wachters en sterke mannen versta ik de ledematen, armen en beenen, - onder de maalsters het gebit, maar wat moet ik verstaan onder de deuren aan de straat en het gedempte geluid van den molen?'

'Onder den molen wil ik den mond verstaan - en de de deuren aan de straat zijn de ooren. Ze zijn de gever van het geluid en de opvangers. Beide verzwakken bij het ouderen en als dat doorzet tot geheele doofheid, worden vogelgekweel en zang niet meer gehoord. - Het slot maakt een toespeling op de uitspraak mijns vaders, dat de ziel des menschen een lamp des Heeren is. Haar uitnemende waarde moeten die edele metalen aanduiden. Lamp en bron zijn licht en leven. Beider toevoer houdt op bij het sterven. Beider vaatwerk breekt in het lichaam, dat wederkeert tot stof. En de geest keert terug tot God, die hem gaf.'

'Ammi, op dat lichaam rust het toornige vonnis Jahwès. Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeeren. Zooals Hij eens alle gesteente tot edelgesteente zal verheffen, heeft Hij bij de schepping het stof der aarde in plant en dier verheven en bezield tot heerlijke vormen en in den mensch tot de heerlijkste. Wat is het mannen- en vrouwenlichaam in zijn voltooiden groei soms van een verrukkelijke schoonheid. - Je prachtoogen - stof, je fijngolvende haartooi - stof, je lieve lippen - stof, al je heerlijke lijnen en tinten grenzen van stof. - God, wat is de straf ondragelijk, die al dat heerlijke in een afzichtelijk en walgelijk ontbindingsproces wederkeeren doet tot nietszeggend stof!'.....

'Eens moest ik den triumpheerenden, minnenden Masjiaach afschaduwen, Jahwè bereidde mij het lichaam toe uit de schoone lichamen van mijn vader en moeder. Hier ligt het voor je, kort voor zijn terugkeer tot bijna niets.'

‘Het vreeselijk proces van dien terugkeer verbergt het graf voor oog en reuk, van wie het derwaarts brengen. - Lieveling, breng het naar dat van mijn vader te Jeroesjaleem. Maar het proces der verderving zou daarvoor den tijd niet laten zonder bijzondere voorzorgen, waarover met Aram Sinn moet worden overlegd.’

‘Mijn vriend, hoe droef een overleg, - maar zal ik hem doen roepen?’

‘Doe zoo, Miza.’

Met betraande oogen keerde ze terug. Dan trad de lijfarts binnen. ‘Mijn goede medicijnmeester, op een pas gehouden gesprek met de koningin moet noodzakelijk er één met u volgen.’

‘Uwe majesteit spreke.’...

‘Ik heb de koningin mijn wil kenbaar gemaakt, dat, als mijn dagen vervuld zullen zijn, mijn lichaam naar het graf mijns vaders zal worden gevoerd. - Zeg mij, mijn vriend, wat eischen dat naar uw oordeel zal meebrengen in het stuiten der snelheid van het verderf.’ ‘Is het uwer majesteit wil, dat de weg der Mitzrajimieten in dezen wordt bewandeld?’

‘Misschien gedeeltelijk, zeker niet in zijn geheel.’

‘o Mijn vorst, hoe schoon zou de gedachte zijn en hoe gaarne zou ik haar verwerklijking willen dienen, dat uw volk zijn grootsten koning ook na zijn verscheiden bij zich zal weten tot in eeuwigheid.’

‘Hoe hebt gij de gedachten van Chaam, o zoon van Sjeem, verwisseld met uw eigene, dat gij de doodenvereering van het Nijldal met het geloof aan de voortzetting van het leven aan deze zijde des grafs van hen schijnt te hebben overgenomen? - In het land der twee stroomen kent men toch geen lijkenbewaring en pronkgraven, wijl de schaduwen en schimmen der afgescheidenen van het aardsche leven als met een veerengewaad bekleed, in duisternis zitten, waar stof hun spijze en leem hun voedsel is? En wij, die de openbaring Jahwès als een licht hebben, - ook op het pad des doods, wij weten, dat bij het verscheiden der ziel zij gedragen wordt door engelen Jahwès naar de verzamelplaats der zielen van geheel ons volk in het rijk der schimmen, om daar te blijven, tot Masjiaach het derde Paradijs heeft gewonnen voor de door Hem te redden menschheid. - Dan geeft Hij een nieuw en onsterfelijk lichaam aan al zijn geredden.’

‘Het is daarom, dat wij het door de zonde verdorvene overgeven aan de ontbinding. De dood is ontbinding.’

‘Ontbonden heeft zij eerst onzen band aan God. Adaam en Chawwa wilden op voorspiegeling van Gods Tegenstander op zichzelf staan.’

‘Toen heeft hij den band der menschen onderling ontbonden en haat verving de liefde.’

‘In dien zich zelfstandig wanenden mensch heeft hij den band tusschen ziel en lichaam ontbonden. Aan die scheiding gaan vooraf - in de ziel de losmaking van allen band, die haar bindt aan Gods wil en in het lichaam - van den band, die de kleinste deelen verbindt.’

‘God heeft den voortgang dier ontbinding in den mensch vertraagd, opdat er nog leven op aarde mogelijk zou zijn, maar zonder zijn reddende genade loopt het uit voor de ziel op gelijkwording met de gevallen engelenwereld, - dat is op de verbreking van allen band met God en op afgrijselijk worden van het lichaam.’

‘En nu, mijn vriend, wat acht gij noodig, om mijn lichaam na mijn verscheiden te brengen naar het graf van mijn geslacht in Jeroesjaleem?’

‘o Koning, dat dat oogenblik nog lang moge beiden. - En is het eenmaal daar, dan kan uw knecht twee dingen doen, het lichaam des konings openen en de ingewanden uit schedel, borst en buikholte wegnemen, het dan dertig dagen in een bad van bederfwerend vocht leggen en daarna opgevuld met sterk- en welriekende kruiden en omzwachteld met in kostbare zalven gedrenkt linnen, leggen in een sarcophaag, die op een slede, door runderen getrokken, den weg naar Jeroesjaleem kan afleggen, zonder dat bederf intreedt.

‘Wat misschien ook mogelijk zou zijn, is, het lichaam zonder die bewerking in de sarcophaag leggen en den rand der sacrophaag trog van een taaie peklaag voorzien, waarop het deksel alle reuk van ontbinding afsluit. Alleen is uw knecht niet geheel verzekerd, of het stooten der slede op oneffenheden van den langen weg het deksel niet zal loswrikken.’

De koning dacht een oogenblik na.

‘Het laatste schijnt mij meer in overeenstemming met de overlevering van het voorgeslacht. Ga naar Soor, mijn vriend, nadat gij met een meetroede mijn lichaam hebt gemeten en bestel daar den

steenen trog en zijn deksel en onderzoek, of er een wijze van handelen tot verbinding dier twee bekend is, die waarborgt, wat wij bedoelen. Is die waarborg niet te verkrijgen, dat dan, wat men in Mitzrajiem met de lichamen van Jaäqoob en Joseef heeft gedaan, met het mijne geschieden en voorzie u van alles, wat daarvoor noodig is.'

Araam Sinn kuste zijns vorsten hand en ging.

Sjalomo sloot zijn oogen, vermoeid van het spreken over een zaak, waarover het den sterveling zwaar valt, te spreken, als ze nabij is en hem zelven geldt.

Ammiza zette zich weer stil naast zijn leger.

Na een uur, waarin zijn adem bewees, dat hij had geslapen, sloeg hij de oogen op en sprak glimlachend: 'Zulke dingen moeten toch worden besproken; de vrees voor den dood is ten minste voor den rechtvaardige erger, dan iedere dood.'

'o Mijn lieveling,' sprak ze en nam zijn hand in de hare: 'gij hebt vreeselijke dingen gezegd tot Araam Sinn over den dood als ontbinding. Hoe zal in en voor den rechtvaardige al dat ontbondene ooit in zijn verband terugkeeren?'

'Dat kan alleen, als Masjiaach, door zich te stellen in de plaats van het offer, zich zal overgeven en daarin de straf dragen, - de zonde overwinnen en met haar den dood.'

'Aan deze zijde des grafs is daar weinig van te zien. Maar door Gods raadsbesluit van voor de grondlegging der wereld, wordt de band der ziel met God hersteld van hen, die tot de door Masjiaach te redden menschheid behooren.'

'Sterven wij, dan verlost Masjiaach onze zielen van de in ons nog machtige zonde en worden wij met Hem vereenigd, zoodra Hij het rantsoen voor onze schuld heeft betaald.'

'En ons lichaam, dat door de ontbinding schijnt vernietigd, wordt eenmaal door Hem opnieuw gevormd en weer met de ziel verbonden, - die nieuwe mensch met heel de geredde menschheid en zij met God.'

'Dan zijn alle banden in Gods schepping hersteld en is zijn Tegenstander voor eeuwig overwonnen.'

'Sjalomo, mijn leeraar, mijn profeet..... wat zal het leven mij zijn zonder u!'

'Hoe kort waren de jaren van uw bezit! Hoe rijk hun inhoud!

Hoe arm zullen die zijn, waarin ik zonder u mijn bestaan zal moeten voortzetten.'

'Arm kind, Jahwès Vaderhand kan u een levensgezel geven, die u mijn gemis zal vergoeden.'

'Snikken stond ze op, boog zich over hem heen en fluisterde: 'Mijn gloriekoning, mijn held, wat er in mijn leven geschiede na uw verscheiden, nooit het eindigen van mijn weduwlijken rouw.' Toen vloeiden ook zijn tranen.

'Ammi, - mijn lieveling'.....

De dagen der tammoezhitte waren voorbij. De koninklijke lijder had ze bezwaarlijk doorstaan. Als de sammoem waaide, had hij, moeilijk ademhalend, zich onrustig omgewenteld op zijn leger.

Ammiza's lieve hand had de gordijnen voor de vensters dicht geschoven, want ook het licht van den noorder hemel was voor zijn matte oogen te schel geworden. Met een waaier van struisveeren had ze koeltjes gewekt, - insecten geweerd. Met lieve woorden van bemoediging en troost bood ze zielsverkwikking.

De meeste nachten bracht ze door in een kamertje, dat met een deur in zijn slaapzaal uitkwam. Een zachten tik met een ivoren staaf op de gouden klankschaal bij zijn bed, deed onmiddellijk haar zachte voetstap ruischen, om haar kranke hulp te bieden.

Een enkele maal deelde ze zijn leger met hem in dagen, waarin zijn kracht zich wat scheen te verheffen. Dan sprak hij weer van de aardsche zaligheid, hem in haar armen gewaarborgd tot aan zijn jongsten snik, hij, eens schaduw van den Masjiaach-Amator. Dat wekte in haar hart een gouden schijn van liefdesgeluk en ze dacht aan Abisjag, die dat alles kort, maar in ongeëvenaarde heerlijkheid had genoten. - Ook Maqueda had den parelenden wijn uit dien kristallijnen beker gedronken. - Alleen uit haar bruischende levenskracht was de klacht niet opgekomen van door heerlijkheidsontroering verkorten levensduur.

Hoe zou het met haar zelve eenmaal gaan?

'Kind, het is voor het laatst, dat ik het sterven der plantenwereld in de bergen gadesla. Wat ik er van zie, is slechts het gelen der wouden en de geur der verdorde kruiden uit de omgeving draagt de wester zeewind door de geopende ramen.'

'Ik zie daarboven de wolken wederkeeren.'

‘Nog eer de winter komt, zal de zilveren koorde mijner levenslamp loslaten, en de gouden luchter scheuren, en mijn geest wederkeeren tot God, die haar gegeven heeft.’

Nauwlijks had hij uitgesproken, of het geruisch van vallende druppelen uit een voorijlige regenwolk werd hoorbaar op het burchtplein, het teeken, dat de maand aab haar intrede had gedaan. - Nu de bewolking toenam, voelde hij, hoe hem de hitte van tammoez had afgemat. De dalende temperatuur bracht hem dieper rust, maar toch eene, die den bodem zijner vermoeidheid niet kon bereiken.

Uit de brieven van koningin Ammiza en de mondelinge mededeelingen van koningin Maqueda had men in den vriendenkring te Jeroesjaleem wel begrepen, dat 's konings einde niet zoo heel ver meer kon zijn. - Wat in hem nog overig was van het schaduwenparadijs, - het laatste, hoogste -, zou dan wegvallen. - Dan moest de scheuring van het koninkrijk komen. - Dan was het nacht.

‘Waagt ge nog eens den tocht naar den Libanoon?’ vroeg Zaboed aan Boeni.

‘Zeker niet zonder ernstige redenen, en die zijn er voor u. - Ik zelf verlang wel sterk, mijn grooten schoonbroeder nog eenmaal te zien. En zou Ammiza niet verlangend uitzien naar wat vrouwlijken steun in de moeilijke dagen, die haar wachten?’

Ze had, hoewel slechts kort terug van haar zomerreis, het gewaagd, met haar man den weg van zijn ambtsplicht te gaan en weer had op één der eerste dagen van eloel - de poort van den Dawiedsburcht zich voor Jeroesjaleemsche vrienden geopend.

Met een mat-blijden glimlach ontving hen de groote Dawiedszoon op zijn laatste leger en toen Boeni hem kuste: ‘Lieve zuster,..... dat ge de reis opnieuw gewaagd hebt’.....

Ammiza vertelde van het verloop der krankheid sinds de bewusteloosheid van den zevenden tammoez, Zaboed de publieke aangelegenheden in Jroesjaleem, Boeni de bijzondere van den hofkring. ‘o Mijn vorst en vriend,’ begon Zaboed, toen ze enkele dagen op den burcht waren en Sjalomo hem had medegedeeld, dat Araam Sinn naar Soor was gereisd, om te vernemen, hoe zijn lijk het best naar Jeroesjaleem kon worden overgebracht, - ‘doe nog eenmaal uw wijsheid lichten over dood en opstanding, eer gij van ons gaat.’

Ammiza boog zich naar haar kranke over en vroeg: ‘Zal ik eerst de kleine rol voorlezen over het wezen van den dood, welker inhoud gij tot Araam Sinn hebt gesproken?’

‘Doe dat, lieveling,’ en zij las voor, wat ze uit zijn mond had opgeteekend over de ontbinding, door den menschenmoorder ontketend en de herbinding door Masjiaachs werk.

Met de spanning hunner belangstelling in hun trekken hoorden Zaboed en Boeni toe.

Dan begon Sjalomo:

‘In den rol Beresjith[54)] staat geschreven bij de geschiedenis van Henoch: wijl hij wandelde met God, zoo was hij er niet meer, want God nam hem tot zich. Zegt ons dat niet, dat hij door zijn rechtvaardige wandel Gode zoo heeft behaagd, dat het sterflot hem bespaard werd, dat hij werd opgenomen in den hemel met lichaam en ziel? Hij was er niet meer. God heeft dus de werking van zonde en dood in zijn ziel en lichaam in één oogenblik vernietigd en hem opgenomen in het derde Paradijs, alsof Masjiaach den losprijs voor de geredde menschheid reeds had betaald. - We hebben daaruit geleerd, dat de goddeloozen liegen, als ze zeggen, dat er bij den dood niets meer van den mensch overblijft. Ook, dat de rechtvaardige opklimt tot een staat, waarin het geluk van het eerste Paradijs voor hem wederkeert en hij gaat naar een oord van volkomen zaligheid. Zoo spreekt mijn vader het ook uit in zijn psalm: God zal opstaan, zijn vijanden zullen verstuiven: Die God is ons een God van volkomene zaligheid en bij Jahwè, bij Jahwè zijn uitkomsten tegen den dood.’

‘En in de rol Sjemoth zegt Jahwè tot Mosjè: Ik ben de God uwer vaderen, de God van Abrahaam, van Jischaak en van Jaäqoob[55)] en Hij herhaalt dat, als Hij Mosjè leert, wat hij moet doen met zijn staf, als Hij voor den pharao zal staan.’

‘Hoe had Jahwè zoo kunnen spreken, als het bestaan dier drie met hun dood had opgehouden. Jahwè zal zich toch niet den God van dooden noemen, van wezens, die er niet meer zijn?’

‘Omdat Hij het eeuwige leven is, kan Hij niet berusten in den dood zijner gunstelingen, maar moet ze brengen in de zaligheid,

54) Gen. 5:24.

die voor zijn aangezicht is. - Dat leert ons de psalm mijns vader: Bewaar mij, o God, want bij U schuil ik,[56] die hij besluit met de schoone verzen:

Ik stel Jahwè geduriglijk voor mij.
Omdat Hij aan mijn rechter is, wankel ik niet.
Daarom verheugt zich mijn hart
en juicht mijn ziel;
zelfs mijn vleesch zal in veiligheid wonen.
Want Gij geeft mijn ziel
niet prijs aan het doodenrijk,
noch laat uw gunstgenoot toe, verderf te zien.
Gij hebt mij het pad des levens doen kennen,
overvloed van vreugde is voor uw aangezicht,
lieflijkheid in uw rechter, voor eeuwig.

'Scherp licht ontsteekt de profetie mijns vaders in den psalm: Hoort dit, alle gij volken.'[57] En tot Ammiza zich wendend: 'Lieveling, wilt ge dien psalmrol voor mij zoeken?'

Dan las hij:

Niemand kan ooit een broeder loskoopen
noch Gode zijn losprijs betalen,
dat hij voor altijd zou voortleven,
de groeve niet zien zou.
Te hoog is immer de prijs voor het leven
en ontoereikend voor altoos.
Want hij ziet, dat wijzen sterven,
dwazen en redeloozen beide vergaan
en hun goed aan anderen nalaten.
Hun diepste gedachte is,
dat hun huizen altijd bestaan zullen,
hun woningen van geslacht tot geslacht.
Zij noemen de landen naar hun namen.
Maar de mensch met al zijn praal

56) Psalm 16.
57) Psalm 49.

heeft geen bestand.
Hij is gelijk aan de beesten,
die vergaan.

Dit is het lot van hen,
die op zichzelf vertrouwen
en het einde van hen, die zich verheugen
in hun eigen woorden.
Als schapen zinken zij in het doodenrijk,
de dood weidt hen
en de oprechten heerschen
over hen in den morgenstond;
hun gedaante moet
in het doodenrijk vergaan,
want Hij zal mij opnemen.

Vrees daarom niet, als iemand rijk wordt,
want in zijn sterven neemt hij er niets van mee.
Al prijst hij zich in zijn leven gelukkig,
en al looft men u,
omdat gij u te goed doet,
toch zult gij tot het geslacht
uwer vaderen komen,
die nimmer het licht zullen zien.
De mensch, die met al zijn praal
geen inzicht heeft, is gelijk
aan de beesten, die vergaan.

Hij legde de rol naast zich.

‘Er komt dus een morgen na dezen nacht, waarin de geweldenaar zal worden verdrukt. Een hooge prijs is er noodig, om den mensch van dood en verderf te verlossen. Hoopt op Masjiaach, Hij betaalt voor ons.’

Een oogenblik zweeg hij.

Dan vervolgde hij:

‘En in den Asaafpsalm:[58)] Waarlijk, God is goed voor Jisraëel, - staan de gouden woorden geschreven:

58) Psalm 73:23.

Ik zal bestendig bij U zijn,
want Gij hebt mijn rechterhand gevat.
Gij zult mij leiden door uw raad
en daarna mij in heerlijkheid opnemen.

'Godlof, de dood is geen breuk in de gemeenschap met Hem, en aan het slot jubelt de Dawiedspsalm: Hoor, Jahwè, naar een rechtvaardige zaak,[59)]

Ik zal in gerechtigheid
uw aangezicht aanschouwen
en bij het opwaken
mij met uw beeld verzadigen.

Een oogenblik van vermoeidheid trad in en de koninklijke profeet sloot de oogen. Allen zwegen onder den diepen indruk zijner woorden.

Toen hij de oogen weer opsloeg, vervolgde hij:

'Als schapen zinken zij in het doodenrijk. Dat is het rijk der vale schimmen, de herhaling van het aardsche bestaan in matte schemering, zonder kleur, zonder daden, zonder geluid. Volk is er bij volk, geslacht bij geslacht. Plaatsen der eere zijn er en der oneere. Daar wordt men verzameld tot zijn volk. Jaäqoob, onze vader sprak er van, toen hij klaagde bij de weigering, Benjamien met zijn broeders naar Mitzrajiem te doen gaan: zoo zoudt gij mijn grijze haren met droefheid in het doodenrijk doen naderdalen.'[60)]

'Rondom dat verblijf der schimmen zijn schemering en stilte. Het is het land der doodschaduwen. In den dood is uwer geen gedachtenis, wie zou U loven in het doodenrijk, - zegt mijn vader in een zijner psalmen.[61)] En in een anderen: De dooden zullen Jahwè niet loven noch die in de stilte zijn nedergedaald.[62)] En Chemaan klaagt in één zijner psalmen: Zult Gij wonder doen aan de dooden? Zullen schimmen opstaan en U loven? Wordt uw wondermacht in de duisternis bekend en uw gerechtigheid in het land der vergetelheid?'[63)]

59) Psalm 17:15.
60) Gen. 42:30.
61) Psalm 115:17.
62) Psalm 6:6.
63) Psalm 11:13.

‘Op de aarde roepen de volkeren bij feesten en bij krijg hun goden aan en de vijand krenkt hen, als hij het verhindert. En ook de glorie van Jisraëels God kan in het doodenrijk over de volkeren niet worden uitgeroepen.’

‘Niemand zal uit het doodenrijk naar deze aarde terugkeeren. Als men mijn vader boodschapt, dat de eerste vrucht zijner liefde voor mijn moeder is gestorven, dan spreekt hij de woorden: ik ga wel tot Hem, maar hij zal tot mij niet wederkeeren. Hij gelooft dus aan een wederzien der zijner na den dood.’ Het doodenrijk profeteert dus een nieuw Paradijs. Zoo verstond het Chemaan, ook toen hij in zijn klaagzang den grooten lijder Hioob deed uitroepen: Totdat de hemelen niet meer zijn, zullen ze niet opwaken.’[64)]

‘Masjiaachs losprijs zal hemel en aarde vernieuwen. Dan staan zijn verkorenen op uit de doodschaduwen.’

‘Jaäqoob, met de uwe zucht mijn ziel: Op uw heil wacht ik, Heere.’

Een diep dal van vermoeidheid ontving hem.

‘Was de inspanning te groot?’ vroeg Zaboed fluisterend.

Hij glimlachte pijnlijk.

‘Hoe dankbaar zijn we u.’

Het was einde Eloel geworden en de bewolking langzaam toegenomen. Even langzaam namen de krachten van den gekroonden kranke af. Hij had zijn lijfarts noode gemist en met blijdschap zijn terugkomst uit Soor vernomen. - Zijn taak daar was volbracht en de antropomorphe sacrophaag was meegekomen met wat tot afsluiting noodig was - op een slede, met twaalf trekdieren bespannen.....

De drie liefhebbenden hadden den meesten tijd in de ziekenzaal doorgebracht, en als de kranke sliep, zich teruggetrokken naar de andere zijde van het vertrek en spraken er weinig en zacht.

Ammiza plaatste zich steeds zoo, dat ze het oog onafgebroken op hem gevestigd kon houden.

Eens, toen ze na een lange pauze meende, dat hij zich bewoog, ging ze met snellen, stillen tred naar zijn leger en kuste zijn voorhoofd zacht.

64) Job 14:12.

Hij opende de oogen en zag haar glimlachend aan.

Een vehoogde glans lag op zijn gelaat.

Plotseling begon hij met tamelijk luide stem, die Zaboed en Boeni deed opstaan en zijn leger naderen:

'Ik heb mij verrukt in gemeenschap met Jahwè in het binnenst vertrek mijns harten.'

'Er werd aan de deur geklopt.'

'Toen ik opende, stond Masjiaach er voor in schoone menschengestalte.'

'Ik viel aan zijn voeten en bad Hem, dat Hij inkwame.'

'Hij richtte mij op en sprak: Ik zal maaltijd met u houden en gij met mij.'

'En ik antwoordde:

'Mijn Verlosser, wat spijze zal ik U voorzetten?'

'Toen antwoordde Hij: Ik zal u spijzigen met wat immer mij het eeuwige leven is: - de wet Jahwès.'

'Ik riep uit: Die uw wet beminnen, hebben grooten vrede en ze hebben geen aanstoot.'

Weer sloot hij de oogen en met spanning zagen die zijner geliefden op hem.

Toen strekte hij op eenmaal de armen ten hemel en riep luide:

'Ik zal verzadigd worden met uw beeld, als ik zal opwaken.' Slap vielen zijn armen neer op het bed.

Zijn gelaatskleur werd bleek als was.

Zijn adem versnelde, - verlangzaamde dan stokkend.

Toen werd een snik het teeken, dat de band tusschen ziel en lichaam brak.

Hij was ontwaakt in de eeuwigheid.

Zaboed riep uit in tranen:

'Looft Jahwè om zijn gerechtigheid en genade.'

'Ons dierbaar Jeroesjaleem is verloren, maar Jahwès en onze beminde - is verlost.'

'Jahwè, Masjiaach, wij prijzen en aanbidden uw grooten Naam!'

Weenend en klagend bleven ze bij het lichaam van den grooten doode, totdat de avond viel.

Geen slaap look dien nacht de oogen der nabestaanden van den grooten Dawiedszoon.

Over Ammiza's sponde spreidde weduwlijke rouw de zwarte vleu-

gels uit. Haar smart was arm aan klacht en rijk aan tranen, evenals de stille, voorijlige herfstregens, die kletterden op den trans van haar hooge slaapvertrek in den toren. Daar zou Abisjags dertigjarige rouw, - ze gevoelde het bang, - door de hare worden opgevolgd. - Onvergelijkelijk heerlijk was hun beider liefdelot geweest, maar even kort; - aan het begin en aan het einde van het liefdeleven van den Masjiaach-Minnaarschaduw. - Abisjags deel de gouden morgen van dat schoonste, hoogste menschenleven, het hare zijn bewolkte avonduren met nog enkele breede gouden strepen van Gods liefde en trouw.....

Bij dat schoone begin hoorde het Sjir-ha-sjirim met de jonge vreugde van de hoogste levensbelofte der schepping. Bij dat somber einde Qohèleth met de gedrukte stemming der nauwlijks te ontkomen macht van zonde, verderf en dood.

Zij, Ammiza, had met haar omhelzing en eerste kus die crisis doen doorbreken, die hem en haar met ondergang had bedreigd. - Maar éénzelfde genade, éénzelfde genadewoord had hen beiden aan dat lot ontrukt.

Ze wijfelde in de keus tusschen de zaligheden van haar geluk en dat van Abisjag.....

Tranen - ook over haar heengaan - mengden zich met die van haar pas geboren rouw.

Hoe zouden haar harten elkaar hebben verstaan.....

In den noordooster hoektoren waren nog de vertrekken voor Zaboed en Boeni, die zij maanden lang hadden gewoond, tijdens 's konings vernieuwde samenleving met zijn schaduwkoningin. Thans waren die beide diepbeminde, koninklijke figuren heengegaan. Hun uitgeschenen luister werd toevertrouwd aan de herinnering, zooals men oud goud bewaart.

‘Nu nog de ontvangst van 's konings lijk in het Dawiedsgraf te Jeroesjaleem, - en dan wordt het een angstig wachten op de voltrekking van Jahwès vonnis: de breuk van het koningschap,’ sprak Zaboed. ‘Dat wordt natuurlijk de scheiding tusschen Jehoeda en Joseef,’ vervolgde hij. ‘Heeft de tegenstelling tusschen de aartsvaders haar oorsprong niet genomen op het sterfbed van Jaäqoob? Zegeningen uit de hemelhoogte, zegeningen uit de waterdiepte, zegeningen van baarmoeder en borsten..... maar toch: Jehoeda, gij zijt het! U zullen uwe broeders loven! Voor Joseef de zegeningen der

natuur, voor Jehoeda - dat is Dawied, - die der genade! Dit is wel een nacht om de heerlijkheid van den Masjiaanschen zegen te herdenken, in de laatste veertig jaar ons geopenbaard.'

'Waar was het begin?'

'Bij Dawieds profetischen psalm over den Vredekoning, die de zielen der armen zal verlossen van druk en geweld en die heerschen zal van zee tot zee en wien alle natiën zullen dienen. Voorzeker, dat was de eerste en schoonste stralenwaaier, die de opkomende zon van Masjiaachs schaduwenrijk ontplooide. Daarom ontving onze schaduwkoning Masjiaachs heiligen, eeuwigen Naam. - In den nacht, waarin hij dien psalm vorm gaf, heeft Nataan het hem gezegd, dat hij, de zoon van Dawied, schaduw zou zijn van den eeuwigen Vredevorst. Diens eeuwig priesterschap naar de ordening van Malqizedek en zijn koningschap op Jahwès troon in Jeroesjaleem, deden reeds het eeuwig werk van Masjiaach speuren. - Ja, maar toch slechts vaag en onbelijnd schenen door dit alles de stralen heen der Openbaringszon.'

'Scherper licht gaven de laatste woorden van den profeet Dawied, door Abisjag opgevangen:

> De Geest Jahwès heeft door mij gesproken!
> Daar zal een Heerscher over de menschen zijn,
> een rechtvaardige Heerscher in de vreeze Gods.
> Hij zal zijn gelijk het licht der zonsopgang
> des morgens zonder wolken,
> als door den gloed na den regen het gras ontspruit.
> Is mijn huis niet alzoo bij God?[65)]

'Voor Sjalomo en Abisjag was dit alles misschien nog duidelijker en scherper. Zij moesten het zelf beleven. Maar mij zijn geen gesprekken met mijn vriend bijgebleven, waaruit dat bleek.'

'Ook tusschen mij en Abisjag niet,' sprak Boeni.

'Toch moet het tusschen haar en Berechja tot helderheid zijn gekomen in deze dingen, evenals tusschen Sjalomo en haar, want ons is het volle licht pas opgegaan uit de toespraken van Berechja en den koning, in de bruiloftzaal van den ouden burcht, door Nataan slechts aanzelend toegestemd. Nog herinner ik mij, dat Berechja ons vertelde, hoe Abisjag tot hem gekomen was met de

65) Zie de aant. bij pag. 94 van 'De Sjoenemietische'.

vraag: Zeg mij, is het werkelijkheid of waan, dat ook op mij een roeping Jahwès is gevallen: wees schaduw van het door Masjiaach verloste menschdom bij zijn schaduwen Dawied en Sjalomo. - Zijn antwoord was, dat de schaduwbeelden van Masjiaach alleen koningin konden zijn, omdat Hij Koning is in eeuwigheid, maar dat het schaduwbeeld zijner bruid midden in de zonde moest worden gezocht, omdat Hij het menschdom uit de diepten van zijn val zou verlossen.'

'o Ja,' viel Boeni gehaast in, 'en nu herinner ik mij Nataans woorden, waarin hij de verhouding mijner zuster tot de beide vorsten nog duidelijker omschrijft, dat zij schaduwbeeld van twee heiren van uitverkorenen is en dat die twee heiren één zijn. Dan roept zij haar nieuwen naam uit: Machanajiem - en Nataan ziet in haar en Sjalomo den Masjiaach-bruidegom en zijn verloste volkerenbruid, op tronen gezeten..... Zaboed, wat hebben we toch doorleefd!'

'.....En herinner u de prachtige rede van Sjalomo, hoe hij Nataan, wiens hoofd duizelde bij de vergezichten, door Berechja en zijn eigen geest geopend, er op wees, dat hij zelf en zijn bruid langzaam door deze hooge gedachtenvlucht waren opgeheven. - Uw koningen Dawied en Sjalomo schaduwen van den Goddelijken Masjiaach in zijn lijdend overwinnen en in zijn heerlijkheid, - uw koningin Abisjag-Machanajiem schaduw van het verloste menschdom. - De schepping is bestemd tot een eeuwig bruidfestijn!'

Zwijgend gaven ze zich weer een wijle over aan de gouden herinneringen van dien eersten morgentijd.

Zaboed verbrak de stilte met:

'Toen kwam het Sjir en Sjalomo's scheppingshymne en de feesten van het spel in Dawieds tuinen. Dat waren de schoonste uren van den nieuwen, hoogen dag van ons geluk. De kroonraad van Sjalomo's Egyptische plannen brak, wat zich nauwlijks had bebevestigd, zoo heerlijk en schoon, als niemand had kunnen droomen. - Nataans dood, de reis naar Mitzrajiem, Abisjags vlucht....' 'Toen jullie waren weggereisd en zij naar den Libanoon, hebben wij, die achterbleven reeds eenigermate doorleefd, wat we leerden kennen na Sjalomo's val,' viel Boeni in.

'En de pracht en glorie van Nofernere was de gouden sluier, die

het gelaat der dreigende werkelijkheid bijna onkenbaar maakte. Noem hier den naam van onzen vriend Achia'.....

'Maar Jahwè aanvaardde het, bleef zegenen met het hoogste heil. Onder het symbool zijner gunst in Chemaans psalm,[66] begon de tweede periode.

'Herinner je je daaruit de openingsrede der Wijsheidsschool, waarin ons schaduwenparadijs tot zijn hoogste bewustwording kwam. Niet zinloos opende ze met de voordracht van den Koningspsalm: "Elohiem, geef den koning uwe rechten." Hoe verklaarde hij het Sjir. Zijn profetie over de Wijsheid in den scheppingsmorgen en de opening der school dier wijsheid tot een eenheid, omdat het huwlijk van den Zoon des Vaders met zijn menschheidsbruid in Goddelijke, dat is oneindige heerlijkheid en duur, doel en kroon der schepping en openbaring Jahwès is.'

'Herinner je je nog die ontzaglijke woorden van hem, als hij de zondeval Goddelijk had beklaagd: Wat moet de Herschepping zijn, als ze jubelen zal: Gode eeuwig dank, ook voor val en vloek!'

'Wie vóór hem heeft zulke woorden gesproken! Wat een toevoeging aan de profetieën van Dawied en Mosjè!'

Toen vervolgde hij: 'In onzen val is Masjiaach onze Wijsheid gebleven, ons van Jahwè geschonken tot een Leidstar door het dwaasheidsduister en onze groote Chakaam was Hij!'

'Hoe klom de glans van het tweede Paradijs ten top, toen Jahwès Hemelheerlijkheid tot haar nieuwen tempel kwam, toen de schoonste psalmen hun hoogste beteekenis erlangden. - Toen werd de waan over Mitzrajiems goden verscheurd, zijn prinsen beschaamd en Jahwès Naam over alles verheven.'

'De stroom der schatten aller volkeren begint te vloeien. De goudfonteinen van Ofir worden geopend. Maqueda's komst vervult de profetie. - De profetische woorden van den koning schitteren als de sterrenhemel bij de opvoering van het Sjir te Etaam. - Het nieuwe Jeroesjaleem verrijst aan den voet van Jahwès tempel en de paleizen van zijn koningschap.'

'Maar over het leger van Faroena en den koning beginnen de knetteringen van Jahwès bedreigingen: indien gij mijne wegen verlaat, - terwijl boven dat alles uit de psalmodie haar heils-

66) Psalm 45.

openbaring zingt over Jeroesjaleem en heel de heilige erve.' 'In zijn worsteling tegen de zonde der vergoding van de isja sara gaat Sjalomo naar den Sjinaj om kracht van verzet. Slechts de kleine overwinning op Mira der Amalekieten is de al te schrale vrucht.'

'Rezons verzet kan hij met één forschen slag verpletteren, evenals kort geleden dat van Jerobeaam, maar Faroena's verzet tegen de alleenheerschappij Jahwès in zijn hart overwint hem.'

'En in zijn val liggen besloten Achia's, Abisjags en zijn eigen te vroege dood.'

'Maar ook Ammiza's wedergeboorte en zijn bekeering door dien eenen psalm van Dawieds val.'

'Nu zal de eigenlijke stilte en kilte over ons komen, Zaboed! Als zijn stof zal zijn weggeborgen in Dawieds grafspelonk, - dan is het gedaan. - Dan komt de straf, dan wordt het nacht.'

Hij nam haar hand. 'Boeni, we zullen verder leven uit de gouden herinnering.'

Hij hoorde haar snikken.

Lang zwegen ze beiden, maar geen slaap look hun oogen.

Eindelijk begon de schemering.

'Boeni, het eerste, wat we moeten doen straks, is Ammiza waarschuwen, dat van Beeth-Rechob af ijlboden van afstand tot afstand worden gezonden, opdat men in Jeroesjaleem morgen van 's konings heengaan wete.'

'Daar moeten de priesters het hoornsignaal geven van het tempelplein en de boden door het geheele rijk uitgaan. In Jeroesjaleem zal men niet vergeten het drietonig treursignaal der trompetten te doen klinken, als toen de groote vriend Gods van ons was gegaan.' 'En straks na den uchtendmaaltijd zullen we samen den grooten doode beneden naar den torenhal dragen,' sprak Boeni.

Toen Ammiza haar slaapkamer uittrad op het trapbordes, blikte ze beneden in den open sacophaag. Het deksel met de Egyptische mansfiguur stond rechtop tegen den wand. Die basalten trog eischte op wat zij niet missen kon. Dat deksel van dioriet zou elke hoop op teruggave afwijzen.

Een kille huivering beving haar. Ze daalde af tot de deur van het woonvertrek op de eerste verdieping. Niemand was daarbinnen.....

Alleen het uchtendmaal was toegericht.

Ze stond een oogenblik stil voor het venster. - Dan, met kloppend hart ging ze naar de deur van zijn werkkamer en trad er binnen..... tot aan zijn leger.

Geen morgengroet, geen glimlach, geen opslaan van zijn prachtige oogen.....

Bleek en roerloos, zooals hij gisteren den laatsten adem gaf, lag hij neer.

Ze legde haar omgekeerde hand aan zijn wang. Hoe onverwarmbaar koud.....

'Lieveling'..... en haar hart kromp samen van smart, toen haar lippen voor het laatst de zijne hadden beroerd.....

Met de handen voor de oogen ging ze snel naar de torenkamer terug, sloot de deur achter zich. Snikkend viel ze neer op een stoel. Al dat heerlijke en schoone voor altijd weg.....

'Jahwè, mijn God, hoe kort mijn bezit, hoe lang mijn rouw!' - en haar smart brak weer door in tranenstroomen.

Zaboed en Boeni binnentredend, naderden Ammiza met geopende armen en kusten, zelf schreiend, haar natte wangen.

'Beroofde lieveling, wij treuren met u.'

Ze stond op.

'o Mijn vrienden, wie beseft wat mij ontviel. Ik ben nog bij hem geweest, maar'..... Ze schudde het hoofd, bedekte haar oogen met de handen. Snikken en tranen.....

Boeni omarmde haar teer en bracht haar met zachten drang naar den disch, waarop het uchtendmaal stond aangericht. Ze nam de gastvrouwlijke taak op zich en drong Ammiza met moederlijke teerheid op, wat ze uit zichzelf onaangeroerd zou hebben gelaten.

Eer men het wist, had de dag verricht, wat geschieden moest, een volheid van plichten, die het groote gebeuren schept.

Dat had Ammiza's droefenissen eenigszins gebonden.

Even was die band nog gebroken, toen het zware deksel der sarcophaag uit twaalf handen onderzonk en al den schat van haar hart en geest voor immer van haar scheidde.....

'Mijn God!'.....

Nog een bange nacht.

Den volgenden morgen werd de sacrophaag met het koninklijk lijk

op de sterke eiken slede getild, de twaalf runderen aangespannen. De zweepen knalden, de strengen spanden en stil gleed het raderloos voertuig over hofplein en brug het voetpad af naar de brug van Ardela, dan zuidwaarts naar Jeroesjaleems koningsgraf.

Twintig lijfwachten vergezelden haar.

Acht kameelen met zwarte dekken, één met witten pluim, dragend de jonge koningsvrouwe in het zwart, gingen enkele oogenblikken later denzelfden weg.

Met smart volgden Ammiza's rood geweende oogen, waar aarde of zand den rotsgrond bedekten, het tweelijnig spoor, waarlangs hij haar voorging.....

In Beeth-Rechob werd overnacht.

Den volgenden morgen draafden de kameelruiters met de gewone snelheid van ruiterdagreizen vooruit.

Den avond van den vijfden kwam de kleine stoet Jeroesjaleem binnen, ongemerkt, onopgewacht.

Eleasaar reed in gestrekten draf vooruit over den paleisviaduct en vroeg naar den paleisvoogd Loema, wien hij zich en de omstandigheden bekend maakte.

In het cabinet des konings in het Woudhuis ontving de kroonprins koningin Ammiza met stille voorkomendheid.

Den volgenden morgen waren koningin Nofernere, met den kroonprins Rechabeaam, Naäma, de Gebira en enkele jonge prinsen en prinsessen, allen in het zwart, in de groote zaal, - wachtend daar den kroonraad, om zijn droefenis uit te spreken, dat de groote vorst Jisraëels Sjalomo, Jahwès troon en volk was ontvallen.

Nofernere's tranen beweenden den overgang der weduwschap harer verlating in die des doods. De stille, bescheiden trouw der eens schitterende koningsdochter van het hof van Tanis bleef zich gelijk, ook in het vooruitzicht harer geheele vereenzaming. Ze was voortdurend bij Ammiza, om van Sjalomo's laatste levensjaren te vernemen en van haar beider verloren geluk te spreken.

Zaboed en Boeni deden alle Jeroesjaleemsche vrienden en vriendinnen deelen in het gebeuren der laatste weken in den Libanoon. Wat de koning kort voor zijn sterven aan heerlijke profetieën over dood, over sjeool en eeuwigheid had uitgesproken, - over zijn lichtend getuigenis, vlak voor zijn sterven en over de verzorging

van zijn lijk in verband met de bijzetting naast zijn vader Dawied en den profeet Nataan.

Het was voor Ammiza een weldadige afleiding, de nadere kennismaking met velen uit den Jeroesjaleemschen hofkring en haar gesprekken met hen. Er was teere belangstelling en sympathie voor de jonge, bleeke, schoone koningsweduwe uit Jafeet, voor velen slechts een naam gebleven in de anderhalf jaar van haar omgang met den koning vóór zijn vertrek naar den Libanoon.

Slechts weinigen wisten, dat zij de oorzaak was geweest van 's konings val, van het verlies van Jeroesjaleem, van het tweede Paradijs. Die dit wisten, wisten ook van haar berouw en Jahwèliefde. - Daarom slechts sympathie en medelijden voor haar om haar vroege weduwschap.

Vooral Thamaar had haar gezocht - en gevonden, - zij haar. Vandaar haar vraag: ‘o Als straks alles voorbij is, laat mij dan met u gaan naar den Libanoon. Ook ik heb er zalige en droeve herinneringen. Ook ik heb er, wat ik er lief had gekregen, verloren’.....

Met een omarming en een kus had Ammiza toegestemd.

Het werd haar beiden niet bewust, dat door de klem van Jerobeaams tweeden greep naar het gezag over de Joseefstammen, heel het Noorden van Jehoeda afgescheurd zou worden.....

Den derden avond na haar aankomst in Jeroesjaleem was haar geboodschapt, dat het lijk van haar vorstelijken gemaal op den Chaar Sophiem was aangekomen.

Toen reed een stoet van koningswagens voor de deur van het Libanoonpaleis.

De eerste werd bestegen door den kroonprins en Ammiza. De tweede door Nofernere en de Gebira Naäma. - Dan volgden de grooten.

Achter de wagens kwamen honderd man van de lijfwacht met de groote gouden schilden en onontstoken fakkels.

Op den Chaar Sophiem ontstaken ze de honderd flambouwen, de wagens rijen zich achter de lijkslede en zwijgend trok men langs de helling naar omlaag. Voorop reed Loema met Eleasaar in rouwornaat, om het uit de stad samengevloeide volk te beduiden, dat geen lijkklacht moest worden aangeheven. Eerst morgen op den weg naar het graf.

Toen de stoet den voet van den tempelmuur had bereikt, begonnen priesterkoren daarboven klaagliederen aan te heffen. - Door de Efrajiempoort ging het langzaam klimmend naar den paleisviaduct.

Zacht en overvloedig begon het te regenen.

Met van den langen tocht vermoeide treden sleepten de runderen de zware slede over het plaveisel. Niets werd gehoord, dan de paardenhoeven en de forsche voetstappen der lijfwachten op het lange brugdek, dan het geknars van wagenraderen en voetstappen in het grint der paden van het paleispark.

Onder het donkere loof weerspiegelde de glans der toortsen op het natte, glimmende dioriet van den sacrophaag.

Aan den voet der trap van de voorhal voor de cederen troonzaal hield de slede stil. De trekdieren werden afgespannen en weggeleid. Bij gedempt stemgeluid begon de sombere bedrijvigheid, de sacrophaag moest tegen de zeven treden op korte palen over zware planken worden opgeleid. Het leggen der plankken, het in stelling brengen van den zwaren steentrog, het slieren der zeelen en de uit gespannen borst geperste gedempte waarschuwingen en bevelen, - al die geluiden vreesden de stemming van heiligen rouw, die om het lijk des grooten konings heerschen moest, te storen. Ze verminderden naar gelang de droeve last haar tijdelijke rustplaats naderde, - het midden der troonzaal. Nog enkele malen het naar voren brengen der gepasseerde planken, die den gouden vloer moesten beschermen, dan weer het doffe rollen der kist over de palen..... totdat eindelijk alle gerei kon worden weggenomen en de sarg rustte op een klein tapijt in het midden der troonzaal.

Toen de mannen zich stil verwijderd hadden, kwamen van den achtergrond der zaal toegetreden de geroepenen tot de doodenklacht. Mannen en vrouwen, die den geheelen nacht door niet mochten zwijgen en vervangen werden, als hun kelen heesch werden en hun adem verzwakte, door andere ‘verstandigen in het kermen,’ begonnen hun droef gezang.

Toen de luchters waren ontstoken, openden zich de deuren op het troonbordes en daalde de koninklijke familie met de grooten af in de zaal en nam in haar rondwandeling om de sacrophaag en treurzangers deel aan de sombere klaagtonen en keerde na volbrachten ommegang terug van waar ze kwamen. - ‘Ach, mijn diepbeminde

vriend,' had Ammiza geklaagd. 'Weduwlijke rouw, die nimmer zal eindigen, heeft kortstondige zaligheid met u mij nagelaten.'

Het graf van Dawied had nu tien dagen open gestaan, van dat de rouwsignalen hadden weerklonken van het tempelplein.

Zijn lijkgebeente was aanschouwd. De gouden Ammonkroon om den forschen schedel, het heft van het zwaard van Dzjoliath tusschen de samengevallen handbeenderen, het lemmet over ribben en bekken tot tusschen de voetbeenderen.

Naast hem het gebeente van Nataan.

Voor den sacrophaag, die met het lijk van koning Sjalomo onder weg was, en waarop bij den aanleg niet was gerekend, moest de kleine grafkamer worden uitgehouwen, de opening vergroot.

De vierde tisjri, de dag der bijzetting, brak aan met stroomenden regen.

Vroeg in den morgen was de sacrophaag des konings weer op de slede gebracht. Men had haar met zwart zilveromboord fluweel overdekt.

Zoo stond ze buiten voor de hal te wachten.

Tegen de vierde ure kwamen de rijksgrooten binnen met gescheurd oppergewaad, het hoofd met zwart fluweel bewonden: de leden van den grooten kroonraad, de stamvorsten, de gouwbestuurders, de oudsten der stamhoofdsteden, de legerhoofden. In de voorhal lagen de klagers geknield, nu tegenover de lijkslede, - nimmer zwijgend.

Een half uur verliep, toen de deur van het bordes openging en de koninklijke familie binnentrad in zwart fluweel, hofceremonieel geworden, sinds de bijlegging van Faroena's lijk in één der nieuwe parkgraven.

Nofernere, aan den arm van den kroonprins, daalde de trap af van het bordes, neer in de zaal, gevolgd door Ammiza, aan den arm van Zaboed. Dan de Gebira Naäma met Thamaar, - en de oudere en jongere prinsen en prinsessen.

De aanwezigen in de zaal schaarden zich ter weerszijden van den weg tusschen de middelste zuilenrijen. Zoo deden ook de rouwklagers in de hal. Tusschen hen door bereikte de koninklijke familie de sacrophaag.

De twaalf runderen werden aangedreven en de slede schoof kra-

kend door het natte grint der paden, gevolgd door het koningshuis en de grooten te voet.

Overvloedig viel de regen door.

Op de viaduct stond de lijfwacht in volle uitrusting.

Toen de voorste runderen hen bereikt hadden, gingen de poortdeuren der viaduct open en naderde de stoet de dichte menigte, die den regen trotseerde en rechts en links terugweek.

De sarcophaag kwam in het gezicht. De klaagtonen barstten los, golfgedruisch op de Sidonische kusten gelijk. - De runderen begonnen te loeien.

'Wee, wee, de groote koning! Wee, de groote zoon van Dawied! Waarom ging hij van ons! Wee, wee, licht der wereld! Gij werdt tot duisternis! Machtigste der menschen! Gij werdt tot stof! Wee, wee, de groote bouwer van Jeroesjaleem! Wee de bouwer van Jahwès tempel! Wee, wee, de dood heeft hem geveld! Geef hem terug, o sjeool. Wee! wij missen aan u den heerlijke! Sjalomo, onze vredekoning werd uw bezit! Hij gaf ons vrede! Hij gaf ons rust! Hij gaf ons rijkdom. Wee, de dichter onzer wijsheid, wee, de vorst onzer slagorden, wee, de glorie Jisraëels, de heerlijke vorst Jahwès, buit des graf!'

Nu en dan barstten los de bekende klaagzangen, door geheele groepen aangeheven en weer overgenomen in het algemeene weegeroep. Soms schelle smartkreten van vrouwen, van afstand tot afstand nieuwe wekkend. Daartusschen telkens wederkeerend het dof geloei der runderen.

Afdalend van den hoogen rand der weststad in het Tyropoeöndal, had de stoet den noordhoek der oude Sioonsveste bereikt.

Hier weken de runderen met de slede uit den stoet naar het zuiden langs den muur van den Sioon en brachten ze door de bronpoort op het zuiderplein. Daar maakte een plankier het mogelijk, de slede naar het tweede terras te brengen, waar het Dawiedsgraf wachtte op zijn nieuwen bewoner.

Intusschen was de stoet de trappen der noorderpoort van den Sioon opgegaan en van het burchtplein neergedaald tot bij de grafspelonk.

Het duurde lang, eer de zware sarcophaag in hun midden was en immer ruischte de regen voort.

Eindelijk werd de moeizaam aangezeuld en over den drempel van

den verwijden grafmond door vele en sterke handen op haar plaats gebracht.

Eindelijk wisten de steenhouwers den vergrooten zerk voor den mond der spelonk te krijgen.

De herfstregens weenden voort en voort over het somber tooneel en zwijgend staarden allen het aan - menig oog door een vloers van tranen.

Toen sprak Zaboed luid en plechtig en met even hokkende stem: ‘Bedenkt, dat het leven, waarover wij hier rouw bedrijven, het heerlijkste is geweest en immer zijn zal: schaduw van den Goddelijken Wereldverlosser.’

‘Het tweede Paradijs, het Jeroesjaleem der schaduwen was verloren!’

‘Maar Jahwès genade verloste hen, die hun schuld Hem beleden.’ ‘Keert allen thans weder naar uwe plaats. - De bijzetting van het lijk van den grooten koning Sjalomo, den zoon van Dawied, is geschied!’

De jubel der Herschepping klinkt voort: Jahwè eeuwig dank, ook voor val en vloek!

Daarom ging het eerste Paradijs verloren.

Daarom het tweede.

Dat roept Masjiaach tot de Overwinning op zonde en dood.

Het derde komt in onvergankelijkheid!

De bruiloft des Lams zal nimmer enden!

Halleloe-Ja!

12 Juli '45.

Eindnoten:

55) Ex. 3:6.

Aanteekeningen

Pag. 67.

De oplossing, door Vondel in zijn treurspel Salomon, voor de mogelijkheid van den val van een figuur als Salomo in publieke afgoderij, gevonden in de eerste acte van het vierde bedrijf - is geheel onbevredigend. Salomo laat daar de dochter van Hiram, Sidonia, den ‘starrendans’ uitvoeren en wordt dermate door haar bekoord, dat hij haar belooft, te zullen geven wat ze vraagt. - Haar antwoord is: ‘Bie met ons het wierook aan Ashstarte. - Hij stemt het reukloos toe.’ Dus een variatie op den dans van Herodias' dochter. (Matth. 14:16 v.v.).

Met die oplossing is echter kwalijk in te voelen, dat een figuur van de hoogheid van Salomo, mijlen boven die van Herodes verheven, over de kloof te krijgen is tusschen den bouw van zijn diep Jahwistisch voelenden geest en het in veertig jaren noodlottig gekweekte raffinement van zijn omgang met de bloem der vrouwenwereld uit de heidensche volken. - Niet uit de grove bekoring van een dans maar uit zijn overgevoeligheid voor de pijnlijke onbevredigdheid zijner diepbeminde vrouwenfiguren moet het worden verklaard. - De overredingsgesprekken in Vondel's treurspel, eerst tot terughouding tusschen Salomo en Sadok, dan tot aansporing tusschen hem en Sidonia - en het de peripetie brengende onweer met aardbeving waarbij

> ‘Den koning wert de kroon en krans van 't hooft gesmeten
> De wieroock en het vat geklonken uit de hant,’

zijn, hoewel knappen proeven van 17e eeuwsche dialoog, - grove tooneel-effecten, beneden Vondel als dramaturg. Afgezien dan nog van de hooge onwaarschijnlijkheid, dat Sadok en Nataan op dat moment nog een rol onder de levenden konden spelen.....

Pag. 77.

Het dragen van zwart zak- of tentlinnen en het strooien van asch op het hoofd als uitdrukking van rouw vinden we op menige bladzijde der Heilige Schrift vermeld.

De uitdrukking ‘in het zwart gaan’ in psalm 35:14, 38:7, 42:10 en 43:2 vinden we in deze plaatsen in de Statenvertaling, de Leidsche Vertaling en de nieuwe van het Bijbelgenootschap.

Franz Delitsch, Herkenne, Ed König vertalen: in Traueraufzug, in Trauerschwarz of enkel Trauer. Bertholet en Staerck in Jes. 35:14 Sacktuch, Budde Schwarz und gebeugt.

Het woord koadeer is dus te vertalen met ons zwart, de kleur, waarin het licht is ondergegaan, alle kleur begraven.

Maar zwart zak- of tentlinnen was in het milieu van Salomo niet recht denkbaar in deze periode zijner regeering, zou een inbreuk zijn op ‘Salomo in al

zijn heerlijkheid.' Zonder daarmee te willen suggereeren, dat de door mij met fluweel aangeduide stof een gewevene was, waarvan althans één zijde opstaande draden, noppen of lussen vertoonde, bedoel ik wel met dat woord een kostbaar zwart weefsel aan te duiden, - waarop echter ook de woorden van Christus van toepassing zijn, dat Salomo in al zijn heerlijkheid niet bekleed is geweest als de sjosjanmiem van Palestine's velden.

Pag. 42. (b).

Gedoeld wordt hier op de hypothese, die het boek Hijoob toeschrijft aan Chemaan. Zij is gegrond op het feit, dat psalm acht en tachtig haast onontwijkbaar den lijder aan melaatschheid opdringt, dat de plaats van het boek in den canon naast die der Dawiedische en Salomonische poëzie- en wijsheidsdocumenten ligt en in stijl en opvatting er mee samenvalt.

Er tegen getuigt m.i., dat dan vlak bij het type van den lijdenden Christus een zwaarder lijden wordt geteekend, dan dat van Dawied. Dat de aesthetische waarde uitgaat boven die der monumenten van den koning der heerlijkheid, wiens tijdgenoot de auteur dan zon zijn geweest. En dat aan de figuur, geschetst in hoofdstuk 29, die van Chemaan moeilijk als beantwoordend kan worden gedacht.

Aan het feit, dat ik deze hypothese in mijn verhaal slechts hier en daar aanduidde, ligt de overweging ten grondslag, dat een lijden en lijdensklacht zou moeten worden geteekend van zoo grooten omvang en kracht, dat hun beeld in het heerlijkheidsmilieu van Salomo's regeering kwalijk zich zou voegen.

Pag. 218 (c).

Door Ds J. van Raalte is tot den 35en jaargang van het Geref. Theol. Tijdschrift een artikel bijgedragen, getiteld: Het Auteurschap van het boek De Prediker, dat aanvangt op pag. 497. - Hij zegt daarin zeer overdenkenswaardige dingen, waar ik er hier eenige van overneem.

'De vraag naar den auteur van Prediker wordt beheerscht door de taalkwestie. Ook andere argumenten komen in overweging, maar ze zijn niet doorslaggevend. De z.g. hoogere kritiek had er in de laatste helft der vorige eeuw o.a. een zeker welbehagen in, het meerendeel der Bijbelboeken later te dateeren, dan tot nu toe gebeurde. Vooral Welhausen heeft zich daarbij naam gemaakt.'

Hävernick, Hengstenberg en C.F. Keil zijn met bewonderenswaardigen geloofsmoed en even zware wetenschappelijke bewapening als die der critici, hier tegen opgetreden onder den welbekenden spot der fanatici.

Maar..... bij De Prediker deden ze mee!

Aalders en Schilder hier desgelijks.

Böhl senior en Berkhoff (Theol. Sch. der Ger. Kerken in Amerika) erkennen echter Salomo als auteur.

Ook Zahn en Ed. Rupprecht houden voet bij stuk met de Rabijnen en de oudere theologen, waaronder ook Calvijn.

Als van die oude opinie niets waar is, heeft de Kerk in haar belijdenis (zie art. IV der Gereformeerde) al die eeuwen gedwaald en in onzen tijd licht

ontvangen van..... de ongeloofscritiek. Intusschen zijn er thans geen objectieve gegevens meer, dan in de dagen van Augustinus en Calvijn. (Ook Kuyper heeft zich met deze critische machinatiën nooit ingelaten. S.A.). Alleen is de kennis van het Hebreeuwsch in de laatste eeuw aanmerkelijk toegenomen.

'Dat er in De Prediker veel uitdrukkingen worden aangetroffen, die in de latere joodsche geschriften voorkomen, kan ook een aanwijzing zijn, dat Salomo een in zijn tijd reeds bestaande taal der geleerden heeft gebruikt.

Beheerscht alzoo de taalvraag die van het auteurschap van het boek in hoogster instantie, door den tijd van zijn ontstaan, die uit haar voortvloeit, - ook naar den inhoud zijn er aanwijzingen, waardoor men twijfelen wil aan het auteurschap van Salomo.'

Kamenetsky zegt over den naam Qohèleth: Dasz derselbe den König Salomo bezeichnet, ist sicher. - Er staat n.l. in 1:1 (en de vss. 12 en 16 en 2:4-9 suggereeren hetzelfde): De woorden van Prediker, den zoon van Dawied. Voor wie de Schrift als Woord Gods aanvaardt, is dat reeds beslissend.

Bovendien staat in 1:12 - Ik, Prediker, was koning over Jeruzalem. - Dat, meent men, kon Salomo niet zeggen, want zulk een tijd is er in zijn leven niet geweest.

Kan het boek dan niet als testament zijn geschreven? Een toespraak tot de vergadering der nakomelingschap zijn dus?

In 2:7 staat: ik had runderen, meer dan allen, die vóór mij te Jerusalem geweest waren. En in vs. 9: ik werd groot en nam toe, meer dan iemand, die vóór mij te Jeroesjaleem geweest was..... En zie, er is slechts één koning vóór Salomo te Jerusalem geweest, als men de Jebusietenkoningen niet meerekent, die een heel ander koningschap vertegenwoordigen.

Maar..... als dat een blunder van Salomo zou geweest zijn, is het er even goed een van dien vermeenden schrijver tijdens of na de ballingschap, die dan een domoor of een leugenaar zou zijn en zijn boek zou uit den canon moeten uitvallen.

Dat laatste is natuurlijk juist, maar er is dunkt mij, een betere methode, om deze rekenkundige, wetenschappelijk-logische peutercritiek te bestrijden.

De Hebraïci laten er zich nog al eens op voorstaan, dat ze verstand hebben van het Hebreeuwsche idioom, hoewel er ook zijn, die toegeven, dat ze er zoo ongeveer niets van afweten, omdat het aantal teksten veel te beperkt en gelijksoortig is. - Enfin, laat mij als niet-Hebraïcus het hier eens met een idiomatische bestrijding van hun standpunt probeeren. En dan begin ik met naast Pred. 1:16 en 2:7, 9 een soortgelijke uitspraak te stellen uit I Chr. 29:25, waar wij van Salomo lezen: Hem was koninklijke majesteit gegeven, zoodanige aan geen koning van Israël voor hem geweest is.

Bij dezen laatsten tekst teekent de Leidsche Vertaling aan: 'Overdreven uitdrukking. Immers gingen slechts twee koningen aan hem vooraf.'

Dat zijn verstandige woorden. Maar de rechterhand dier vertaling weet helaas niet precies wat de linker doet, want bij de drie Predikerteksten met dezelfde constructie teekent hij aan: 'Onnauwkeurige uitdrukking; voor Salomo had

alleen David te Jerusalem geregeerd. De schrijver denkt onwillekeurig aan alle koningen van Juda.' - De heeren combineeren de teksten niet!

De eene maal wordt de constructie door den aanteekenaar opgevat als een superlativische, hyperbolische, de tweede maal als een vergissing. - Nu we buiten Prediker echter dezelfde figuur aantreffen, als driemaal binnen zijn tekst, is het heel wat waarschijnlijker, dat we hier te denken hebben aan een algemeene hyperbolische uitdrukkingswijze, dan aan een vrij stompzinnige vergissing. Welbeschouwd is dat *vóór hem* een argument vóór Salomo als auteur. Een latere had ze ook uit idiomatisch motief gebruikt - en dan zegt het argument niets - of weggelaten.

Met dit verschijnsel in het Hebreeuwsch zijn te vergelijken strophen in de Middelnederlandsche ridderromans, en dus in de talen, waaruit ze bijna alle zijn overgezet, als: Hi was so scone te dier stonden, dat men sine gelike niet ne hebbe gevonden - of: Het was die scoenste (een toren) die hem dochte, die in enig lant wesen mochte, - of: Niemen quam, daar hi sach so fellen strijt op eenen dagh. Ze zijn, zooals ieder kenner weet, talloos in de Ridderpoëzie.

De argumenten tot ontzegging van Qohèleth aan Salomo, aan den inhoud van het boek hier en daar ontleend, zijn te ondoordacht, om te releveeren. Laten we liever nog even luisteren naar het forsche grijpen in de snaren door Ed. Rupprecht, als verontwaardiging over hem vaardig wordt bij het al te licht zich gewonnen geven, ook zelfs van zijn uitnemende vrienden Hävernich, Hengstenberg en Keil, als het Qohèleth geldt.

Hij schrijft in zijn 'Wissenschaftliches Handbuch der Einleitung in das alte Tastatment,' een boek, dat wetenschappelijk op gelijke hoogte staat als het werk der moderne critici,, als hij alle andere argumenten tot bestrijding van Salomo's auteurschap van onwaarde heeft verklaard:

'Schijn van waarheid heeft alleen het taalargument. Niet het gebruik van wijsgeerige termen. Die liggen in de natuur van zijn boek en zijn er later uit overgenomen.

Maar de taal Arameïseert meer dan één boek van den kanon en Delitsch beweert: de taal is steeds bezig, tot die van het Rabbinisme over te gaan. - Driver zegt: Ze heeft allerlei aanknoopingspunten met die der Mishna (uit den na-christelijke tijd).

'Well zet het boek geheel in den tijd der Mishna, 240-300 na Christus. Man greife doch frisch zu!'

Het taal*feit* wil Rupprecht niet ontkennen, maar wel verzet hij zich tegen de conclusies er uit.

Waarom is het onmogelijk, dat de stof van Salomo is, maar de taalinkleeding uit lateren tijd? - Die ze bezorgde stelde dan de disjecta membra van Salomo's teboekstelling samen tot de tegenwoordige. Maar de oorspronkelijke inhoud kan zich moeilijk door de lucht hebben voortgeplant. Voor mondelinge traditie is het boek totaal ongeschikt. - Wat voor zin heeft het nu, op grond van wat mogelijk latere taalvormen het boek naar inhoud en oorsprong aan Salomo te ontzeggen!

Het klare zelfgetuigenis van het eerste hoofdstuk met zijn *ik* bindt den inhoud eens voor goed aan Salomo. Of het boek liegt, maar valt dan ook automatisch uit den canon.

Maar waarom geen eigen Redactie ook van Salomo!

Was wissen denn unsere Alttestamentische philologen *gewisses* über die Sprach entwickelung der Hebräer? (394), - Alleen wat in de Oud-Testamentische geschriften voor ons ligt. En daarin handhaaft zich overal het Mosaïsch idioom. Arameesche leenwoorden komen in de oudste geschriften voor als lumina orationis, vooral in poëzie.

Bovendien kennen we slechts zoo'n beetje de religieus-ethische taal der heilige literatuur.

Hoe was, die der profane, hoe de verkeerstaal? - Eens voor al: niemand, die het weet! Tot den taalschat uit Salomo's tijd laat zich uit de weinige monumenten der heilige literatuur in geen geval concludeeren.

'Man denke sich, unsere ganze philosophische und übrige weltliche Litteratur wurde verloren gehen. Nur ein winziger Bruchteil unserer erbaulichen prosaischen und Gesangbuchs-litteratur würde auf das Jahn 3000 kommen. Und die Sprachforscher von 3000 wollten nur auf grund diser Restchen feststellen, welcher Sprachschatz den Deutschen im Jahre 1900 zur Verfügung stand! Es wollte aus jener erbaulichen Restchen festgestellt werden, wie viel Gallicismen und Anglicismen, ferner ob und welche termini philosophici und theologici im Jahre 1900 vorhanden gewezen währen! Man wollte sagen, dasz ein kleiner Tractatus theologicus oder philosophicus, der die zeit um 1900 durch Nennung eines damals lebender groszen. Philosophen und Dichters für sich beansprucht, unmöglich aus dieser zeit stammen konnte!! Sagen: dieser Traktat zeige uns menge englicher oder französischer Lehnworte, Anklänge u.s.w., die damals, *laut der vorliegenden Resten frommer Literatur,* unmöglich in der Deutschen sprache existiert haben können, ebenso philosophische termini, von denen diese Reste gar nichts wissen! - Welch ein verfehlter Schlusz!'

'Ganz so ist die Lage der aussprachvollen und doch so unwissenden Modekritik und ihrer Sprachbeweise auf dem Gebiet unserer alttestementlichen Wissenschaft.'

Om tot zulke uitspraken te kunnen komen, zou men de beschikking moeten hebben over rijke - en in het bijzonder profane Literatuurschatten, die men niet heeft en nooit zal hebben. Tot zoolang, - en dat is voor immer - kan men de taalbewijzen der Schriftcritici, om het eens volksch uit te drukken, aan zijn laars lappen en rustig de Rabbijnen en oude theologen blijven volgen, die het niet te doen was om Schriftverminking en Schriftverarming.

Tot zoolang geef ik niets voor de uitspraak: Qohleth kan niet van Salomo zijn.

Houd het u voor gezegd, lieve lezer, ook tegenover de Gereformeerde critici, die dapper in het spoor der ongeloofscritiek meenen te moeten draven.

Rupprecht vervolgt:

'Salomo kleedde juist met opzet deze nalatenschap van zijn ouderdom niet in het gewaad der heilige taal, maar der philosophische van zijn tijd.

Dit later door de Rabbijnen volledig gevormde taaltype kon toch niet uit de lucht vallen. Het had toch een historie. Die ontwikkeling begon met Salomo, den internationalen, philosophischen Hebreeër, den geniaalsten wijze der toenmalige wereld, ook der Arameesch sprekende. Salomo kon, ook wat de taal betreft, dit boek schrijven. En dat hij het schreef, daarvoor is ons waarborg het klare zelfgetuigenis met dat 'Ik.'

En nu nog de situatie, waarin hij schreef.

Salomo nadert de zestig. Onder invloed van een mateloos veelvrouwendom valt hij in zijn senium af van zijn God, en dat bij zooveel geestesgrootheid, genade en Openbaring. Hij plaatste andere goden voor Jahwès aangezicht. Het eerste en groote gebod was publiek geschonden. Naar de wet van Mozes was hij des doods schuldig.

Gods toorn moest neerbranden in de diepte zijner schuldbewuste ziel.

Hij voelt zijn einde naderen.

De doodsengel neemt hem de pronkgewaden van zijn wijsheid, zijn heerlijkheid, zijn rijkdom, zijn genietingen, zijn eere - langzaam af.

In de wijde wereld om hem heen niets dan dwaasheid, zonde, nietigheid. Achter hem de heerlijkheid van zijn koningschap, nu hij zijn oogen van den glansenden schijn op de werkelijkheid laat dalen.

Voor hem graf, sjeool en gericht, bedekt door het duister, dat de thora niet opgeheven heeft.

Boven hem Elohiem, den Schepper en Regeerder der wereld.

In hem het schuldbeladen geweten.

Hij, de eens zoo begenadigde zanger van Hooglied en Spreuken acht! Nu opent zich voor 't laatst zijn hart en zijn stift en begint zijn afscheidswoord, het vermanend en waarschuwend testament aan den nazaat.

Hoe moest hij daar anders schrijven, dan: Ik *was* koning te Jerusalem!

In dit boek, waarin hij het lot van den wereldomvattenden mensch Salomo neerlegt, vermijdt hij den Verbondsnaam Jahwè te gebruiken. Hier enkel Elohiem. En ook de heilige taal past hier niet, slechts de ongewijde. Hij kiest weloverwogen de profane taal, die hij spreken kan, voor de heilige die hij niet spreken wil. Zoo past alleen het kleed bij den inhoud.

En het taalproces heeft men zich zoo te denken, dat in later eeuwen de exilische of na-exilische wereld deze arameïseerende taal kiest tot geleerdentaal van het Rabbinisme.

Qohèleth van Salomo was spraakleeraar der Hebreeuwsche geleerden!'

Hier is heilige geestdrift en liefde voor de Godsopenbaring, die in al haar rijkdom fonkelt in de eenheid van het Hooglied met Salomo's jeugd, van den Spreukenbundel met zijn rijperen leeftijd en van Qohèleth met zijn te vroegen ouderdom. Hier wordt gevoeld, dat een hooge waarde van menschelijkheid te verdedigen valt tegen een geborneerd en passieloos grammatisch gepeuter, dat niet in staat is die waarde te onderscheiden. Zulk heillooos bedrijf moest althans onder Schriftgeloovigen verontwaardiging wekken.

Ik herinner hier aan het standpunt op tekstcritisch terrein van een Nederlandsch

en Duitsch philoloog van naam, prof. J. Woltjer en H. von Willamowitz Moellendorff.
De eerste zegt in zijn rectorale rede van 1886: Overlevering en critiek:

Grondslag der critiek is de betrouwbaarheid der overlevering.
Gaat men af op den indruk, dien de critiek in de theorie als in de praktijk maar al te dikwijls maakt, dan komt men tot het besluit, dat er wel geen slechter en onbruikbaarder middel tot instandhouding en voortplanting der geestesproducten kan bestaan, dan het middel, dat duizenden jaren lang door de geslachten is toegepast: de schriftelijke overlevering. - Al onze handschriften wemelen van fouten, interpolaties en vervalschingen. Een massa zijn onecht en ondergeschoven, de schrijvers waren achtelooze sufferds, onbeschrijfelijk dom of geslepen bedriegers.

De tweede zegt in zijn Geschichte der Theologie:

'Zoo hard het klinkt, deze zelfbehagelijke methode (de critische der school van Herman, Lachman, Cobet e.a.) ontbrak in den regel de zin voor het mogelijke. Het leven in een vreemde individualiteit lag haar absoluut ver.
Wat verwoesting op die wijze Graft, Kuenen, Wellhausen hebben aangericht door de toepassing dier methode op de Heilige Schrift, bezield door de tendenzen van hun ongeloof, is bekend.
De strekking der moderne Schriftcritische beweging was, Israëls cultuur geheel afhankelijk voor te stellen van die der groote Voor-Aziatische volkeren. Van Openbaring zal geen sprake zijn. Hooger licht gaat Israël pas op in Babel. Al wat daar voor ligt is barbarij of fictie. Hun ontwikkeling is even goed evolutioneel als die der volkeren rondom hen en van de hunne afhankelijk. Geen Openbaring, maar saecularisatie! 'Wetenschappelijke objectiviteit!'
De houding der moderne critiek was die der allure van almacht tegenover haar object. Die van Ed. Rupprecht, met gelijke wetenschappelijke bewapening en met den leeuwenmoed des geloofs tot de laatste mogelijkheden, de overlevering tegen haar te verdedigen. -
Duo cum dicunt idem non est idem!
'Toch in beide gevallen vrucht van inspiratie,' werpt de amphibische Schriftgeloovige criticus tegen.
Ja, maar in de negatie der overlevering dreigt het ernstig gevaar van Schriftverarming krachtens de geciteerde latijnsche spreuk, wier waarheid zelve een waarde der openbaring aanwijst.
Daarom handhaven wij in naam eener onaantastbare Openbaringswaarde: Qohèleth is naar zijn zelfgetuigenis een geschrift van Salomo, omdat hij, Qoheleth, de zoon van David *is*. En van het Hooglied geldt hetzelfde wegens inhoud en traditie. - Blijft met uw stompzinnige scherpzinnigheden van de Godsopenbaring en haar onmetelijke schatten af!

Omdat Dr G.Ch. Aalders dat niet heeft gedaan, heb ik gemeend mijn 'spreuk tegen hem te moeten opheffen', o.a. achter mijn 'Metrische bewerking van het

Hooglied'. Van Van Raalte en Rupprecht kan hij hier leeren, wat hij tegen 'Prediker' misdeed. En wat hij tegen zichzelf misdeed, dat kan de lezer vinden in vs. 8 van zijn Predikervertaling. Precies wat een hoogleeraar met beperkt inkomen hoopt: nog eens dineetjes te kunnen geven. En dat kost *tafelgerei.* Salomo's inkomen was echter niet beperkt.....

'Tal van vrouwen' moet natuurlijk de vertaling linden van Pred. 2:8 (laatste zinsnede). Dat zegt niets meer of anders, dan 'De koning Salomo had vele vreemde vrouwen lief' I Kon. 11:1. - Dr Aalders moet niet meenen, dat hij de Godsopenbaring tegen haar zelve moet beschermen. Laat hij liever bedenken, dat de Openbaring hier en op meer plaatsen tegen hem moet worden beschermd!